ตำนาน

ราชสกุลวงศ์

ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๓๖

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961101038

วันที่ 21 / 12 / 37
เลขทะเบียน 13056
เลขหมู่ DS 1254
ก 351 ร

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ราชสกุลวงศ์

(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)

กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่
พุทธศักราช ๒๕๓๖

ราชสกุลวงศ์
พิมพ์ครั้งที่สิบ ๒,๐๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๓๖

ราชสกุลวงศ์ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)
๑. นามสกุล.....ประวัติ
๙๒๙.๗๙๙๙๕๙๓
ISBN : 974-417-292-4

ที่ปรึกษา
นางสาวศิวะจีย์ ภู่เพ็ชร์ ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์

คณะผู้จัดทำ
นางปรุงศรี วัลลิโภดม
นางเรวดี ฐิตะโลหิต

ผู้ออกแบบปก
นายวัฒนะ บุญจับ

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๔๖๙ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๘๐๓๕๔๒, ๒๘๑๐๕๔๑, ๒๘๑๓๑๘๐, ๒๘๒๒๑๑๔ แฟกซ์ ๒๘๑๓๑๘๑
นายจิโรจน์ ศรสงคราม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๓๖

คำนำ

หนังสือเรื่อง **ราชสกุลวงศ์** นี้ เดิมกรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนครได้จัดรวบรวมขึ้น และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์เป็นทักษิณานุประทาน อุทิศส่วนพระราชกุศลถวายสนองพระเดชพระคุณในงานถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ต่อมาได้มีการชำระและตีพิมพ์เป็นครั้งที่สองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ การจัดพิมพ์ทั้งสองครั้งนั้น ได้กระทำในระยะเวลากะทันหัน การตรวจฉบับจึงมีคลาดเคลื่อนหลายแห่ง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งนายกราชบัณฑิตยสภา ได้ทรงขอร้องให้หม่อมราชวงศ์นิรชร พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาโหราศาสตร์ ให้ทรงช่วยตรวจสอบ แล้วทรงจัดพิมพ์เป็นของชำร่วยประทานแก่ผู้มารดน้ำถวายพระพรในวันขึ้นปีใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ ต่อมาได้มีผู้สนใจขออนุญาตจัดพิมพ์อีกหลายครั้ง ซึ่งในการพิมพ์ครั้งที่แปด นายยิ้ม ปัณฑยางกูร อดีตหัวหน้ากองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้กรุณาตรวจสอบชำระเพิ่มเติม โดยสอบพระนามและหลักฐานกับเอกสารต่างๆ ตลอดจนได้ติดต่อสอบถามข้อที่สงสัยจากบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์และท่านผู้รู้ที่ยังทรงมีพระชนม์และยังมีชีวิตอยู่ กับได้ค้นประกาศบางฉบับจากราชกิจจานุเบกษา พระนามพระราชโอรส พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๔ จัดทำสารบาญค้นพระนามและนามต่างๆ นอกจากนั้น พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤติยากร ยังได้ทรงพระกรุณาตรวจแก้เพิ่มเติมข้อความบางแห่งให้สมบูรณ์ขึ้น จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสนั่น บุณยศิริพันธุ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ส่วนในการพิมพ์ครั้งที่เก้า นางปรุงศรี วัลลิโภดม หัวหน้าฝ่ายวรรณคดี กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้ตรวจสอบชำระและได้เพิ่มคำนำพระนามของพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ เพิ่มประกาศที่ปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ตรวจสอบแก้ไขตัวสะกดการันต์บางแห่งจากหลักฐานและหนังสือต่างๆ หลายฉบับ สอบวันเดือนปีจากปฏิทินกรมวิชชาธิการ เพิ่มเติมเชิงอรรถและเนื้อความบางตอนให้ตรงกับเหตุการณ์ จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว. บุญรับ พินิจชนคดี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕

ปัจจุบันนี้ หนังสือ **ราชสกุลวงศ์** นับเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและหายาก เป็นที่ต้องการของนักวิชาการและผู้ที่สนใจจำนวนมาก กรมศิลปากรจึงเห็นสมควรจัดพิมพ์เผยแพร่ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

โดยมอบให้นางเรวดี จิตะโลหิต นักอักษรศาสตร์ ๖ ฝ่ายวรรณคดี กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เพิ่มเติมข้อความให้ทันสมัยตรงกับเหตุการณ์ปัจจุบัน กับทั้งเพิ่มพระนามพระองค์เจ้าหลานเธอในรัชกาลที่ ๙ พระหลานเธอในรัชกาลที่ ๙ และประกาศเฉลิมพระนามพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จาก นายเศวต ธนประดิษฐ์ ที่ปรึกษาสำนักพระราชวัง เป็นผู้ให้คำแนะนำทางด้านเอกสารและข้อมูล จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

กรมศิลปากรหวังว่า หนังสือราชสกุลวงศ์นี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจโดยทั่วกัน

(นายสมคิด โชติกวณิชย์)
อธิบดีกรมศิลปากร

กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
๑๕ ธันวาคม ๒๕๓๖

สารบาญ

หน้า

๑. ลำดับปฐมวงศ์ ๑

๒. พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก **รัชกาลที่ ๑**
ประสูติก่อนเสด็จปราบดาภิเษก ๖
ประสูติเมื่อเสด็จปราบดาภิเษกแล้ว ๘

๓. พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย **รัชกาลที่ ๒**
ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ๑๔
ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวร ฯ ๒๒
ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๒๓

๔. พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว **รัชกาลที่ ๓**
ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก ๒๘
ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๓๔

๕. พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว **รัชกาลที่ ๔**
ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก ๓๗
ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๓๗

๖. พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว **รัชกาลที่ ๕**
ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก ๕๘
ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๕๘

๗. พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จ ฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว **รัชกาลที่ ๖**
ประสูติก่อนสวรรคตหนึ่งวัน ๗๘

๘. **รัชกาลที่ ๗—๘**
ไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ๗๘

๙. พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ๗๙
๑๐. พระราชโอรสธิดา
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท
(กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๑)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก ๘๑
ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว ๘๒
๑๑. พระราชโอรสธิดา
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์
(กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๒)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก ๘๖
ประสูติเมื่อเป็นพระบัณฑูรน้อย ๘๘
ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว ๘๙
๑๒. พระราชโอรสธิดา
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ
(กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๓)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก ๙๒
ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว ๙๔
๑๓. พระราชโอรสธิดา
ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔)
ประสูติก่อนบวรราชาภิเษก ๙๖
ประสูติเมื่อบวรราชาภิเษกแล้ว ๑๐๐
๑๔. พระโอรสธิดา
ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ (รัชกาลที่ ๕)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก ๑๐๔
ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว ๑๐๔
๑๕. พระองค์เจ้าโอรสธิดาในกรมพระราชวังหลัง ๑๐๙
๑๖. พระองค์เจ้าหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๑** ๑๑๑
๑๗. พระองค์เจ้าหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๒** ๑๑๒
๑๘. พระองค์เจ้าหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๓** ๑๑๕

๑๙. พระองค์เจ้าหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๔** ๑๑๙
๒๐. พระองค์เจ้าหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๕** ๑๒๗
๒๑. พระองค์เจ้าหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๙** ๑๓๓
๒๒. พระหลานเธอ **ในรัชกาลที่ ๙** ๑๓๓
๒๓. พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ **รัชกาลที่ ๑** ๑๓๔
๒๔. พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า
กรมพระราชวังบวรสถานมงคล **รัชกาลที่ ๑** ๑๓๕
๒๕. พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า
กรมพระราชวังบวรสถานมงคล **รัชกาลที่ ๒** ๑๓๕
๒๖. พระองค์เจ้าหลานเธอ ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ **รัชกาลที่ ๕** ๑๓๖
๒๗. เจ้านายที่มิได้เป็นเชื้อสายในปฐมวงศ์มี ๓ พระองค์ ๑๓๖

ภาคผนวก

๑. **ประกาศ** คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ๑๓๗
ฝ่ายหน้า ๑๓๗
ฝ่ายใน ๑๓๗
๒. **ประกาศ** ยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ ๑๓๘
๓. **ประกาศ** คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ๑๓๙
๔. **ประกาศ** ตั้งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ๑๔๐
๕. **ประกาศ** คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ๑๔๑
๖. **ประกาศ** เฉลิมพระนาม พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ๑๔๒
๗. พระนามพระราชโอรสและพระราชธิดา **ในรัชกาลที่ ๔**
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ ๑๔๓
๘. พระนามพระราชโอรสและพระราชธิดา **ในรัชกาลที่ ๙**
- พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ๑๕๑
- พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ๑๕๓
- **ประกาศ** สถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ๑๕๕
- พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาฯ ๑๕๗
- **ประกาศ** สถาปนาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๑๕๘

- พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ๑๖๐
- **ประกาศ** เรื่องสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงเสกสมรส ๑๖๑

๙. รายนามราชสกุลวงศ์ ๑๖๒

๑๐. **สารบาญ** ค้นพระนามและนามเจ้านาย เจ้าจอมมารดา จอมมารดา ๑๗๐

ลำดับปฐมวงศ์

สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระองค์ผู้เป็นต้นพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า ทองดี พระอัครชายา พระนามเดิมว่า หยก[๑] มีพระโอรสธิดา ๗ พระองค์ นับเป็นชั้นที่ ๑ ในปฐมวงศ์ คือ.–

ที่ ๑ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระยาเทพสุดาวดี) พระนามเดิมว่า สา[๒] เสด็จอยู่มาจนรัชกาลที่ ๑ สิ้นพระชนม์เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๒ พระชันษา ๗๐ เศษ

ที่ ๒ พระเจ้ายามณรงค์ (ขุนรามณรงค์) พระนามเดิมหาปรากฏไม่ ปรากฏแต่ว่าเป็นที่ขุนรามณรงค์ สิ้นพระชนม์เสียแต่ครั้งกรุงเก่า[๓]

ที่ ๓ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง กรมพระศรีสุดารักษ์ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระศรีสุดารักษ์) พระนามเดิมว่า แก้ว[๔] เสด็จอยู่มาจนรัชกาลที่ ๑ สิ้นพระชนม์เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ ตรงกับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๔๒ พระชันษา ๖๐ เศษ

ที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระนามเดิมว่า ด้วง พระราชสมภพในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ เมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๗๙

เมื่อพระชันษา ๔๖ พรรษา เสด็จผ่านพิภพปราบดาภิเษก เมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๔๔ ตรงกับวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๒๕ ดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๒๘ พรรษา

สวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๗๑ ตรงกับวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ พระชนมพรรษา ๗๓ พรรษา

---

(๑) พระนามว่า หยก หนังสือราชินิกูล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๗ ว่า "ดาวเรือง"

(๒) บางแห่งเรียกว่า "เจ้าคุณพระคำหนักใหญ่" (ดูประชุมพงศาวดาร ภาค ๘ หน้า ๙๙)

(๓) มีพระธิดาพระองค์หนึ่ง คนทั้งหลายเรียกว่า เจ้าครอกขี สิ้นพระชนม์ในสมัยรัชกาลที่ ๑ มีพระนามปรากฏภายหลังว่า พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมขุนรามินทรสุดา

(๔) บางแห่งเรียกว่า "เจ้าคุณพระคำหนักแดง" (ดูประชุมพงศาวดาร ภาค ๘ หน้า ๙๙)

ที่ ๕ สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท (สมเด็จพระบวรราชเจ้า[๑] กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) พระนามเดิมว่า บุญมา ประสูติในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๐๕ พ.ศ. ๒๒๘๖

พระชนมายุ ๔๐[๒] พรรษา ได้อุปราชาภิเษกเป็นพระมหาอุปราช เมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๓๒๕

สวรรคตในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๖ พระชนมายุ ๖๐ พรรษา

ทั้ง ๕ พระองค์ซึ่งออกพระนามมานี้ พระอัครชายาเดิมเป็นพระชนนีร่วมกัน

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงกุ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนรินทรเทวี) คนทั้งหลายเรียกว่า "เจ้าครอกวัดโพธิ์" เพราะเสด็จอยู่วังริมวัดพระเชตุพน ฯ มีพระชนม์อยู่มาจนรัชกาลที่ ๓ สิ้นพระชนม์เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๗๐ ถึงรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาพระนามพระอัฐิเป็น กรมหลวงนรินทรเทวี เป็นต้นสกุล *นรินทรกุล*

พระชนนีเป็นพระน้องนางของพระอัครชายาเดิม

ที่ ๗ เจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา[๓] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงจักรเจษฎา) พระนามเดิมว่า ลา ประสูติเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๐๓ เป็นพระโอรสพระองค์น้อย เมื่อกรุงเก่าเสียได้ตามติดพระองค์สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ไปกับเจ้าจอมมารดามา ขึ้นไปอยู่เมืองพิษณุโลก ครั้นเสด็จสวรรคต ได้ปลงพระศพแล้วเชิญพระอัฐิมาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงทรงสถาปนาเป็น เจ้าฟ้ากรมหลวง ฯ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อเดือน ๗ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ ตรงกับวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๐ เป็นต้นสกุล *เจษฎางกูร*

พระโอรสธิดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระภราดาชั้นที่ ๑ ในปฐมวงศ์ทั้ง ๗ พระองค์ที่กล่าวมาเป็นชั้นที่ ๒ มีลำดับดังนี้ คือ.—

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาเทพสุดาวดี พระภัสดา ทรงนามว่า หม่อมเสม เป็นที่พระอินทรรักษา เจ้ากรมพระตำรวจฝ่ายพระราชวังบวร ฯ สิ้นพระชนม์เสียแต่ครั้งกรุงเก่า มีพระโอรสธิดาด้วยกัน ๔ พระองค์ คือ.—

---

(๑) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบัญญัติให้เรียกกรมพระราชวังบวรสถานมงคล รัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ว่ากรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ และกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เปลี่ยนคำ "กรมพระราชวังบวร" ที่นำพระนามเป็น "สมเด็จพระบวรราชเจ้า" (ดูประชุมพระนิพนธ์เบ็ดเตล็ด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๑๙)

(๒) หนังสือเทศนาบวรราชประวัติ หน้า ๑๓๖ ว่าพระชนมายุ ๓๔ พรรษา

(๓) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๐ ว่า "จักร์เจษฎา"

๑. เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ (กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข) แล้วเลื่อนเป็นกรมพระราชวังหลัง[๑] พระนามเดิมว่า ทองอิน ประสูติในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีขาล พ.ศ. ๒๒๘๙[๒] ทิวงคตในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๑๖๘ ตรงกับวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๙ พระชันษา ๖๑ พรรษา[๓]

๒. เจ้าฟ้ากรมหลวงธิเบศรบดินทร์[๔] (พระสัมพันธวงศ์เธอ[๕] เจ้าฟ้า กรมหลวงธิเบศรบดินทร์) พระนามเดิมว่า บุญเมือง ประสูติเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๒๙๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๑๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๒๘

๓. เจ้าฟ้ากรมหลวงนรินทร์รณเรศ[๖] (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงนรินทร์รณเรศ) พระนามเดิมว่า ทองจีน ประสูติเมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๓๐๐[๗] สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๑๕๙ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๔๐ พระชันษา ๔๑ ปี เป็นต้นสกุล *นรินทรางกูร*

๔. เจ้าฟ้าหญิงทองคำ (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้าทองคำ) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๐๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑

พระเจ้าอามณรงค์ (ขุนรามณรงค์) มีพระธิดาพระองค์หนึ่ง คนทั้งหลายเรียกว่า เจ้าครอกชี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาพระนามพระอัฐิเป็นกรมขุนรามินทรสุดา เมื่อในรัชกาลที่ ๔[๘]

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระศรีสุดารักษ์ พระภัสดาทรงพระนามว่า เจ้าขรัวเงิน เป็นสกุลเศรษฐี อยู่มาสิ้นพระชนม์ในสมัยกรุงธนบุรี มีพระโอรสธิดาด้วยกัน ๖ พระองค์ คือ.–

---

(๑) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงสถาปนาสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ เป็นกรมพระราชวังหลัง หรือกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๔ นับเป็นกรมพระราชวังหลังพระองค์ที่ ๒ (กรมพระราชวังหลังพระองค์แรก คือ นายจบ คชประสิทธิ์ ซึ่งเป็นหลานพระเพทราชา) ดูทำเนียบข้าราชการวังหลัง อธิบายเบื้องต้นของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

(๒) สมัยสมเด็จพระเจ้ากาสินมหาราช เป็นพระยาสุริยอภัย (ดูพงศาวดาร รัชกาลที่ ๑ เล่ม ๔๐ หน้า ๑๕)

(๓) หนังสือพระราชวิจารณ์ เรื่องจดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี เลขหัวข้อเรื่อง ๒๐๔ ว่า "กรมพระราชวังหลัง ทิวงคต วันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๗ ค่ำ เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ"

(๔) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๐ ว่า "กรมหลวงธิเบศร์บดินทร์"

(๕) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า "พระสัมพันธวงศ์เธอ" เป็นคำนำพระนามพระโอรสพระธิดา ในกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข และพระราชโอรสพระราชธิดา ในสมเด็จพระพี่นางเธอในรัชกาลที่ ๑ (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๑๔ หน้า ๔๙)

(๖) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๐ ว่า "กรมหลวงนรินทรรณเรศร์"

(๗) สมัยกรุงธนบุรีเป็นหลวงฤทธินายเวรมหาดเล็ก

(๘) ดูจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๑๙๑ และ ๑๙๓

๑. **เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์** (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงเทพหริรักษ์) พระนามเดิมว่า ตัน ประสูติเมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๐๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ พระชันษา ๔๗ ปี สกุล *เทพหัสดิน* สืบมาแต่พระองค์นี้

๒. **เจ้าฟ้าหญิงฉิม** (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมขุนอนัคฆมหารี) ประสูติเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๐๕ ทรงสถาปนาพระนามพระอัฐิเป็น เจ้าฟ้า กรมขุนอนัคฆมหารี เมื่อในรัชกาลที่ ๔

๓. **เจ้าฟ้าชาย** (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) สิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์

๔. **สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี** (เจ้าฟ้าหญิงบุญรอด) พระนามเดิมว่า บุญรอด ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุน จ.ศ. ๑๑๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นพระอัครมเหสีในรัชกาลที่ ๒ คนทั้งหลายเรียกว่า สมเด็จพระพันวษา สวรรคตในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอังคาร เดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๑๙๘ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๗๙ พระชันษา ๗๐ ปี ทรงเฉลิมพระนามาภิไธยเป็น กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ เมื่อในรัชกาลที่ ๔[๑]

๕. **เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี** (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงพิทักษมนตรี) พระนามเดิมว่า จุ้ย ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีขาล ตรงกับวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๑๓ ในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงกำกับกรมวัง และกรมมหาดไทย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๕ พระชันษา ๕๓ ปี เป็นต้นสกุล *มนตรีกุล*

๖. **เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรานุรักษ์** (พระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมขุนอิศรานุรักษ์) พระนามเดิมว่า เกศ[๒] ประสูติครั้งกรุงธนบุรี เมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๑๖ ในรัชกาลที่ ๒ ได้ทรงกำกับกรมมหาดไทย ต่อจากเจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษมนตรี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๑๙๒ ตรงกับวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๗๓ พระชันษา ๕๘ ปี เป็นต้นสกุล *อิศรางกูร*

พระราชโอรสธิดาในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รวม ๔๒ พระองค์ พระนามและพระองค์ใดเป็นต้นสกุลใด แจ้งอยู่ในบัญชีต่อไปข้างหน้า

---

(๑) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เปลี่ยนการออกขานพระนามาภิไธยใหม่เป็น "สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี" (ดู ประชุมพระนิพนธ์เบ็ดเตล็ด สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๑๙)

(๒) ในหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๑๐ ว่า "เกด"

พระโอรสธิดา สมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ๔๓ พระองค์ พระนามและพระองค์ใดเป็นต้นสกุลใด แจ้งอยู่ในบัญชีต่อไปข้างหน้า

กรมหลวงนรินทรเทวี พระองค์เจ้ากุ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนรินทรเทวี) ต้นสกุล *นรินทรกุล* พระภัสดา พระนามเดิมว่า หม่อมมุก บุตรเจ้าพระยามหาสมบัติ (ผล) ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนรินทรพิทักษ์[๑] สิ้นชีพิตักษัย เมื่อปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ (ในรัชกาลที่ ๒) มีพระโอรสด้วยกัน ๒ พระองค์

๑. **พระองค์เจ้าชาย ฉิม** (พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมหมื่นนรินทรเทพ) ประสูติเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๒๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนรินทรเทพ ในรัชกาลที่ ๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒

๒. **พระองค์เจ้าชาย เจ่ง** (พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมหมื่นนเรนทร์บริรักษ์) ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนเรนทร์บริรักษ์[๒] ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๙ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ สิงหาคม ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๑๔๘ พ.ศ. ๒๓๒๙ ในรัชกาลที่ ๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีเถาะ[๓] พ.ศ. ๒๓๗๔ พระชันษา ๔๖ ปี

เจ้าฟ้ากรมหลวงจักรเจษฎา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงจักรเจษฎา) ต้นสกุล *เจษฎางกูร* มีหม่อมเจ้าในกรมหลายพระองค์ หาทราบพระนามหมดไม่

เจ้านายในรัชกาลหลัง ๆ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๒ มา ทั้งฝ่ายวังหลวงและวังหน้า ล้วนสืบลำดับปฐมวงศ์ลงมาแต่พระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทุกพระองค์

แสดงลำดับปฐมวงศ์ไว้ในเบื้องต้น เพื่อจะให้ปรากฏสกุลอันเนื่องในพระราชวงศ์ให้บริบูรณ์ สิ้นเนื้อความเพียงนี้

---

(๑) เป็นเจ้านายที่มิได้เป็นเชื้อสายในปฐมวงศ์ ซึ่งมี ๓ พระองค์ด้วยกันคือ กรมหมื่นนรินทรพิทักษ์ พระองค์เจ้าขุนเณร และ กรมขุนสุนทรภูเบศร์

(๒) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๗ ว่า "นเรนทรบริรักษ์"

(๓) สอบกับปฏิทินแล้ว เป็นปีขาล ตรงกับวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๗๓ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๔๙)

พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
รัชกาลที่ ๑
ประสูติก่อนเสด็จปราบดาภิเษก

ที่ ๑ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ไม่ปรากฏพระนาม สิ้นพระชนม์แต่ครั้งกรุงเก่ายังไม่เสีย

ที่ ๒ สมเด็จเจ้าฟ้าชาย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ไม่ปรากฏพระนาม สิ้นพระชนม์แต่ครั้งกรุงเก่ายังไม่เสีย

ที่ ๓ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฉิมใหญ่) พระนามเดิมว่า ฉิมใหญ่[๑] คือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๑ ซึ่งเป็นพระราชชายาพระเจ้ากรุงธนบุรี[๒] และเป็นพระมารดาของเจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์[๓] ซึ่งเป็นกรมขุนกระษัตรานุชิต ในรัชกาลที่ ๑ สิ้นพระชนม์เสียแต่ครั้งแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๒๒

ที่ ๔ สมเด็จเจ้าฟ้าชาย (พระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย) พระนามเดิมว่า ฉิม พระราชสมภพเมื่อวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ เมื่อพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จปราบดาภิเษก ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทร ต่อมาถึงปีขาล พ.ศ. ๒๓๔๙ พระราชทานอุปราชาภิเษกเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล

ถึงปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๕๒ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๒ เสด็จดำรงสิริราชสมบัติอยู่ ๑๖ ปี สวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา

---

(๑) กล่าวกันอีกนัยหนึ่งว่า พระนามเดิมว่า หวาน แต่จารึกที่พระโกศพระอัฐิว่า "เจ้าครอกฉิมใหญ่"

(๒) คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ให้ถวายพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช"

(๓) เจ้าฟ้าพระองค์นี้ ลางแห่งออกพระนามว่า เจ้าฟ้าเหมือน ลางแห่งว่า "เจ้าฟ้าอภัยธิเบศร์" (ดูพระราชวิจารณ์เรื่องจดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี เลขหัวข้อเรื่อง ๒๑๙)

ที่ ๕ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมหลวงศรีสุนทรเทพ) พระนามเดิมว่า แจ่ม[๑] ประสูติเมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๓๑๓ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้า กรมหลวงศรีสุนทรเทพ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙[๒] แรม ๑ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ พ.ศ. ๒๓๕๐ พระชันษา ๓๘ ปี

ที่ ๖ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) พระนามไม่ปรากฏ สิ้นพระชนม์เสียแต่ยังทรงพระเยาว์ เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ที่ ๗ สมเด็จเจ้าฟ้าชาย (สมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์) พระนามเดิมว่า จุ้ย ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๑๕ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเสนานุรักษ์ ต่อมาถึงปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๕๐ โปรดให้เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ แล้วเป็นพระบัณฑูรน้อย ถึงรัชกาลที่ ๒ พระราชทานอุปราชาภิเษกเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๕๒ เสด็จดำรงพระยศเป็นพระมหาอุปราชอยู่ ๘ ปี สวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ พระชนมายุ ๔๕ พรรษา

ที่ ๘ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) พระนามไม่ปรากฏ สิ้นพระชนม์เสียแต่ยังทรงพระเยาว์ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ที่ ๙ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าประไพวดี กรมหลวงเทพยวดี) พระนามเดิมว่า เอี้ยง ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีระกา พ.ศ. ๒๓๒๐ ในรัชกาลที่ ๑ พระราชทานนามว่า เจ้าฟ้าประไพวดี[๓] ครั้นถึงปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงเทพยวดี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ แรม ๒ ค่ำ ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๑๘๕ ตรงกับวันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๖๖ พระชันษา ๔๗ ปี

สมเด็จเจ้าฟ้า ๙ พระองค์นี้[๔] สมเด็จพระอมรินทรา บรมราชินี ฯ[๕] เป็นพระมารดาทั้งนั้น

---

(๑) สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงแจ่ม นี้ ลางแห่งออกพระนามว่า เจ้าฟ้าหญิงแจ่มกระจ่างฟ้า (ดูชุมนุมพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๑๐)

(๒) น่าจะเป็นเดือน ๗ เพราะเดือน ๙ แรม ๑ ค่ำ จะตรงกับวันพุธ มิใช่วันอาทิตย์ ถ้าวันอาทิตย์ แรม ๑ ค่ำ จะตรงกับเดือน ๗ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๕๐ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๒๖)

(๓) เจ้าฟ้าประไพวดี ลางที่ออกพระนามว่า "ประภาวดี" (ดูชุมนุมพระบรมราชาธิบาย ในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๗ หน้า ๑๐)

(๔) พระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่องปฐมวงศ์ว่า สมเด็จเจ้าฟ้า ซึ่งเป็นที่ ๖ และที่ ๘ ในบัญชี จะลำดับอย่างใด และในระหว่างพระองค์ใดไม่แน่ ด้วยสิ้นพระชนม์เสียแต่ยังทรงพระเยาว์ทั้ง ๒ พระองค์

(๕) สมเด็จพระอมรินทรา บรมราชินี พระนามเดิมว่า นาก พระชนกชื่อทอง และสมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์ มหานาคนารี เดิมชื่อสั้น เป็นพระชนนี (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๐ และอธิบายราชินิกุล บางช้าง หน้า ๑) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ มีนาคม ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๒๔๐ สวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๙

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชาย กล้าย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากล้าย) ประสูติในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๒๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาภิมสวน

ประสูติเมื่อเสด็จปราบดาภิเษกแล้ว

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิง นุ่ม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านุ่ม) ประสูติเมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาปุย

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชาย ทับทิม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอินทรพิพิธ) ประสูติเมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอินทรพิพิธ เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๕๖ ได้ว่ากรมช่างแสงใหญ่และกรมพระคชบาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๖ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ ตรงกับวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๖๓ พระชันษา ๓๘ ปี เป็นต้นสกุล *อินทรางกูร* เจ้าจอมมารดาจันทา

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ไม่ปรากฏพระนาม ประสูติเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๒๗ สิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์ ในรัชกาลที่ ๑ เจ้าจอมมารดาดวง

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิง ผะอบ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าผะอบ) ประสูติเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๒๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาภิมสวน

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าหญิง พลับ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพลับ) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีขาล พ.ศ. ๒๔๐๙ พระชันษา ๘๒ ปี เจ้าจอมมารดาคุ้ม

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชายอภัยทัต (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงเทพพลภักดิ์) เมื่อทรงพระเยาว์เรียกกันว่า "พระองค์เสือ" ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๓ สิงหาคม ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๒๘ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเทพพลภักดิ์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๕๐ ในรัชกาลที่ ๒ ได้ว่ากรมพระคชบาล ถึงรัชกาลที่ ๓ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๑๙๙ ตรงกับวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๐ พระชันษา ๕๒ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อยแก้ว[๑]

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายอรุโณทัย (สมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ) เมื่อทรงพระเยาว์เรียกกันว่า "พระองค์ช้าง" ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ ตุลาคม ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๑๙๗ พ.ศ. ๒๓๒๘ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นศักดิพลเสพ เมื่อปีเถาะ

---

(๑) เจ้าจอมมารดาน้อยแก้ว ธิดาพระยาจักรีเมืองนครศรีธรรมราช (ดูประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ หน้า ๑๐๔)

พ.ศ. ๒๓๕๐ ในรัชกาลที่ ๒ โปรดให้กำกับราชการกรมพระกลาโหม ถึงรัชกาลที่ ๓ พระราชทานอุปราชาภิเษกเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล[๑] เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๖๗ เสด็จอยู่ในตำแหน่งพระมหาอุปราช ๘ ปี สวรรคตเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑ พฤษภาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๙๔ พ.ศ. ๒๓๗๕ พระชนมายุ ๔๗ พรรษา เจ้าจอมมารดานุ้ยใหญ่[๒]

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าชายทับ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นจิตรภักดี) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๑๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๑๔๘ พ.ศ. ๒๓๒๙ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นจิตรภักดี เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๕๖ ได้กำกับกรมช่างสิบหมู่ กรมช่างหล่อ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๑๐ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๖๘ พระชันษา ๓๙ ปี เป็นต้นสกุล *ทัพพะกุล* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อย

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงธิดา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธิดา) ประสูติเมื่อปีมะแม พ.ศ. ๒๓๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ พ.ศ. ๒๓๘๑ พระชันษา ๕๒ ปี เจ้าจอมมารดาเอม

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าชายคันธรส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเรนทร์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๑๔๙ พ.ศ. ๒๓๓๐ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นศรีสุเรนทร์[๓] เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันอังคาร เดือนยี่ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ ตรงกับวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๙ พระชันษา ๓๐ ปี เจ้าจอมมารดาพุ่ม[๔]

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าหญิงจงกล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจงกล) ประสูติเมื่อปีวอก[๕] พ.ศ. ๒๓๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาตานี[๖]

---

(๑) สมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ ทรงมีฐานะเป็นพระปิตุลา (คือพระเจ้าอา) ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ในจารึกพระสุพรรณบัฏเมื่อครั้งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระมหาอุปราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล นั้น โปรดให้เขียนคำนำพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ" แทน ที่เป็นเช่นนี้เพราะแต่ก่อนถือว่า การใช้คำนำพระนามที่แสดงว่าเป็นพระราชวงศ์ที่มีพระชนม์มายุสูงกว่าพระเจ้าแผ่นดินนั้นเป็นการอาจเอื้อม (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๒๘-๒๙)

(๒) เจ้าจอมมารดานุ้ยใหญ่ ธิดาเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) ต้นสกุล *ณ นคร* (ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์)

(๓) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๔ ว่า "ศรีสุเรนทร"

(๔) เจ้าจอมมารดาพุ่ม ธิดาพระยาวิเศษสุนทร (นาค นกเล็ก) และคุณหญิงสั้น ดูลำดับสกุล แผ่น ๒ ซึ่งพิมพ์รวมอยู่ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

(๕) มีดวงชะตาในสมุดของพระยาทิพโกษา (สอน โลหนันทน์) ว่า ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรมค่ำ ๑ จ.ศ. ๑๑๕๑ (ปีระกา พ.ศ. ๒๓๓๒) หากจะเป็นจริงตามนี้ ก็คงยังแก่กว่ากรมพระรามอิศเรศ

(๖) เจ้าจอมมารดาตานี ธิดาเจ้าพระยามหาเสนา (บุนนาค) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าขายสุธิยา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระรามอิศเรศ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๑๕๑ พ.ศ. ๒๓๓๒ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นรามอิศเรศ[๑] (เข้าใจว่า) เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๕๙ ได้ว่าความรับสั่งและความฎีกาบ้าง ถึงรัชกาลที่ ๓ เลื่อนเป็นกรมขุนรามอิศเรศ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕ ถึงรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมพระรามอิศเรศ สรรพเชษฐบรมวงศ์ ปฐมพงศ์ภูวนาถ วรราชศักดิสมมุติ วิสุทธิ-เกียรติคุณ วิบุลยเดชบดินทร์ นรินทรบพิตร เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๗ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๗ พระชันษา ๖๖ ปี เป็นต้นสกุล *สุริยกุล* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเพ็งใหญ่

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิงเกสร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกสร) ประสูติเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาประทุมา

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิงมณฑา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามณฑา) ประสูติเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๗๒ ปี เจ้าจอมมารดานิ่ม

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงมณี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามณี) ประสูติเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาอู่[๒]

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าหญิงดวงสุดา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงสุดา) ประสูติเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อย

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าหญิงจักรจั่น (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรจั่น) ประสูติเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๓๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาอิ่ม ภายหลังเป็นท้าววรจันทร์[๓]

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าขายวาสุกรี (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ ธันวาคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๑๕๒ พ.ศ. ๒๓๓๓ ทรงผนวชเป็นสามเณร (พร้อมกับ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสุรินทรรักษ์ คราวกรมพระราชวังหลัง ทรงผนวชเป็นพระภิกษุ) เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๖๔ พ.ศ. ๒๓๔๕ ประทับอยู่วัดพระเชตุพน ฯ จนทรงผนวชพระในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นพระราชาคณะ และเป็นกรมหมื่นนุชิตชิโนรส ศรีสุคตขัตติยวงศ์ สถิตอยู่วัดพระเชตุพน ฯ ถึงรัชกาลที่ ๓ โปรดให้เป็นเจ้า

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๕ ว่า "รามอิศเรศร์"

(๒) เจ้าจอมมารดาอู่ ธิดาพระยาเพ็ชรบุรี (บุญรอด) ดูลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๙๐

(๓) เจ้าจอมมารดาอิ่ม ธิดาเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) ต้นสกุล *รัตนกุล* (ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์)

คณะกลาง ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ได้ทรงรับมหาสมณุตมาภิเษก เป็นกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส[๑] ศรีสุคตขัตติยวงศ์ บรมพงศาธิบดี จักรีบรมนาถ ปฐมพันธุมหาราชวรังกูร ปรเมนทรนเรนสูริย์สัมมานาภิสักกาโรดม สถานอริยสมศีลาจารพิเศษมหาวิมล มงคลธรรมเจดียุตมุตมวาทีสุวิรมนุญ อดุลยคุณคณาธารมโหฬารเมตยาภิธยาศรัย ไตรปิฎกกลาโกศล เบญจปดลเศวตฉัตร สิริรัตนโนปลักษณมหาสมณุตตมาภิเษกาภิษิต ปรมุกกฤษฐสมณศักดิธำรง มหาสงฆปรินายก พุทธสาสนดิลกโลกุดมมหาบัณฑิต สุนทรวิจิตรปฏิภาณ ไวยัติญาณมหากระวี พุทธาทิศรีรัตนตรัยคุณารักษ เอกอรรคมหาอนาคาริยรัตน สยามาทิโลกยปดิพัทธพุทธบริษัทยเนตร สมณคณินทราธิเบศรสกลพุทธจักโรปการกิจสฤษฎิศุภการ มหาปาโมกษประธานวโรดม บรมนาถบพิตร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๙ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ ตรงกับวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ พระชนมายุ ๖๔ พรรษา ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้าในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔[๒] เจ้าจอมมารดาจุ้ย ต่อมาเป็นท้าวทรงกันดาล[๓]

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าชายฉัตร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสุรินทรรักษ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๑๕๒ พ.ศ. ๒๓๓๓ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสุรินทรรักษ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๙ และโปรดให้ทรงกำกับกรมพระนครบาล ในรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงกำกับกรมท่า และกรมมหาดไทย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๑๙๒ ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๗๓ พระชันษา ๔๐ ปี เป็นต้นสกุล *ฉัตรกุล* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาตานี

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าชายสุริยวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิเศษศรีสวัสดิสุขวัฒนวิไชย) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสวัสดิวิไชย[๔] เมื่อปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๑๙๑ พ.ศ. ๒๓๗๒ ถึงรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมหลวงพิเศษศรีสวัสดิสุขวัฒนวิไชย เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔[๕] สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๒ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ ตรงกับวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ พระชันษา ๖๓ ปี เจ้าจอมมารดานวล

---

(๑) ดูเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๐

(๒) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๘ พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๑๐

(๓) เจ้าจอมมารดาจุ้ย ธิดาพระราชาเศรษฐี (ดูประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๘ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ หน้า ๑๐๕)

(๔) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๗ ว่า "สวัสดิวิชัย"

(๕) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๓ ว่า ไม่พบประกาศ

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิงอุบล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุบล) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาทอง

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงฉิมพลี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉิมพลี) ประสูติเมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๐ พระชันษา ๖๗ ปี เจ้าจอมมารดางิ้ว

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าชายไกรสร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงรักษ์รณเรศ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ ธันวาคม ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นรักษ์รณเรศ[๑] และโปรดให้ทรงกำกับกรมสังฆการี ครั้นรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงกำกับกรมวังและเลื่อนเป็นกรมหลวงรักษ์รณเรศ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๑ พระชันษา ๕๘ ปี เป็นต้นสกุล *พึ่งบุญ* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อยแก้ว

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าชายดารากร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเทพ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓๐ มิถุนายน ปีชวด พ.ศ. ๒๓๓๕ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นศรีสุเทพ โปรดให้ทรงกำกับกรมช่างสิบหมู่ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ พ.ศ. ๒๓๙๑ พระชันษา ๕๗ ปี เป็นต้นสกุล *ดาราภร* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเพ็งใหญ่

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าชายดวงจักร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นณรงคหริรักษ์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ กรกฎาคม ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๕๔ พ.ศ. ๒๓๓๕ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นณรงคหริรักษ์[๒] โปรดให้ทรงกำกับกรมช่างหล่อ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๐๘ ตรงกับวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๘๙ พระชันษา ๕๕ ปี เป็นต้นสกุล *ดวงจักร* เจ้าจอมมารดาปาน

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าหญิงศศิธร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศศิธร) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาฉิมแมว[๓]

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๕ ว่า "รักษรณเรศ" แต่หน้า ๓๗ ว่า "รักษรณเรศร"

(๒) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๖ ว่า "ณรงค์หริรักษ์"

(๓) เจ้าจอมมารดาฉิมแมว ธิดาท้าววรจันทร์ (แจ่ม) ดูลำดับสกุลเก่าบางสกุล ภาค ๓ หน้า ๒๔

ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าหญิงเธไธ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเรไร) ประสูติเมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เจ้าจอมมารดาป้อม[๑]

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าหญิงกระษัตรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากระษัตรี) ประสูติเมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๑๕๘ พ.ศ. ๒๓๓๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ พระชันษา ๒๐ ปี เจ้าจอมมารดานวม

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าหญิงจันทบุรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี) ประสูติเมื่อปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ แล้วทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี เพราะเป็นนัดดาของพระเจ้านครเวียงจันทน์ ในรัชกาลที่ ๒ ได้เป็นพระราชชายานารี มีเจ้าฟ้า ๔ พระองค์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๑ พระชันษา ๔๑ ปี เจ้าจอมมารดาทองสุก[๒]

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าชายสุทัศน์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นไกรสรวิชิต) เมื่อทรงพระเยาว์เรียกกันว่า "พระองค์โต" ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้นค่ำ ๑ ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นไกรสรวิชิต เมื่อปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๑๙๑ พ.ศ. ๒๓๗๒ โปรดให้ทรงกำกับกรมสังฆการี กรมธรรมการ และได้ว่ากรมอาลักษณ์และคลังเสื้อหมวก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๐๙ ตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๐ พระชันษา ๕๙ ปี เป็นต้นสกุล *สุทัศน์* เจ้าจอมมารดากลิ่น[๓]

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าหญิงสุภาธร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุภาธร) ประสูติเมื่อปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาเพ็งเล็ก

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าหญิงสุด (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุด) ประสูติเมื่อปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาฉิมยักษ์

รวมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และพระเจ้าลูกเธอ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ประสูติเมื่อก่อนเสด็จปราบดาภิเษก ๑๐ พระองค์ ประสูติเมื่อเสด็จปราบดาภิเษกแล้ว ๓๒ พระองค์ รวม ๔๒ พระองค์ มีกลอนผูกไว้ดังนี้.–

---

(๑) เจ้าจอมมารดาป้อม ธิดาพระยารัตนจักร (หงส์ทอง) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๔ แสดงละครเป็นตัวนางสีดา จนมีฉายาว่า "ป้อมสีดา"

(๒) เจ้าจอมมารดาทองสุก (เจ้านางทองสุก) ราชธิดาพระเจ้าอินทวงศ คือ พระชัยเชษฐาธิราชที่ ๓ ดูลำดับราชวงศ์กษัตริย์แห่งประเทศลาว ในนิตยสารศิลปากร ปีที่ ๖ เล่ม ๓ นัยหนึ่งว่าเป็นพระธิดาเจ้านันทเสน (ดูพระราชวิจารณ์เรื่องจดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี เลขหัวข้อเรื่อง ๑๔๔)

(๓) เจ้าจอมมารดากลิ่น ธิดาพระยาพัทลุง (ขุน) ดูหนังสือตำนานพระอารามและทำเนียบสมณศักดิ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๗

อรุโณทัย อภัยทัต	ฉัตร ไกรสร
สุริยวงศ์ สุริยา ดารากร	ศศิธร คันธรส วาสุกรี
สุทัศน์ อุบล มณฑา	ดวงสุดา ดวงจักร มณีศรี
ธิดา กุณฑล ฉิมพลี	กระษัตรี จงกล สุภาธร[๑] ฯ

พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย
รัชกาลที่ ๒
ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศ
เป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิงจักรจั่น (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรจั่น) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๑๔๗ พ.ศ. ๒๓๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสี ซึ่งเรียกกันว่า เจ้าคุณพี[๒]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๑๔๙ พ.ศ. ๒๓๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายทับ (พระบาทสมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๑๔๙ ตรงกับวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๐

---

(๑) สมุดประวัติราชสกุลวงศ์ที่เป็นสมบัติของกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีบันทึกไว้ว่า "พระนามเหล่านี้ สมเด็จพระวันรัตน วัดพระเชตุพน ฯ เป็นผู้ตั้งถวาย"

(๒) เจ้าจอมมารดาสี ธิดาเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช (บุญรอด) ต้นสกุล *บุณยรัตพันธุ์* (ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์)

ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๓ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๑๗๕ ตรงกับวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๖ ได้ทรงกำกับราชการกรมท่า กรมพระคลังมหาสมบัติ กรมพระตำรวจว่าความฎีกา และรับราชการต่าง ๆ ต่างพระเนตรพระกรรณ

เสด็จผ่านพิภพเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ สวรรคตเมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ พระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเรียม ซึ่งทรงเฉลิมพระนามาภิไธยเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย[๑] ในรัชกาลที่ ๓

ที่ ๔ พระองค์เจ้าหญิงลำภู (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนกัลยาสุนทร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๔ ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๑๕๑ พ.ศ. ๒๓๓๒ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมขุนกัลยาสุนทร เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๙๔ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๕ ได้ว่าราชการฝ่ายในหลายอย่าง และได้ทรงรักษากุญแจพระราชวังชั้นใน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๑๔ ค่ำ[๒] ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๐๘ ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๘๙ พระชันษา ๕๘ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงทับทิม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทับทิม) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาแจ่มใหญ่

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงยี่สุ่น (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ายี่สุ่น) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีจอ ยังเป็นเอกศก ตรงกับวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๓๑ ตรงกับวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๒ พระชันษา ๘๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเหมใหญ่

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงป้อม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าป้อม) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๓ ขึ้น ๗ ค่ำ[๓] ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๑๕๒ พ.ศ. ๒๓๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ พระชันษา ๔ ปี ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีสุลาลัย

---

(๑) สมเด็จพระศรีสุลาลัย พระชนกชื่อจัน (เป็นพระยานนทบุรี) และพระชนนีชื่อเพ็ง (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๗) แต่ในหนังสือราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ เขียนว่า "ศรีสุราไลย"

(๒) พงศาวดารรัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๗ ว่า เดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๘๙

(๓) น่าจะเป็นเดือน ๓ ขึ้น ๔ ค่ำ เพราะถ้าขึ้น ๗ ค่ำ จะเป็นวันพฤหัสบดี (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๙)

ที่ ๘ พระองค์เจ้าขายกล้วยไม้ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสุนทรธิบดี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสุนทรธิบดี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๗๔[๑] พระชันษา ๔๑ ปี เป็นต้นสกุล *กล้วยไม้* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิงบุบผา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุบผา) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ พระชันษา ๓๑ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาสี (เจ้าคุณพี)

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวงศ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาศิลา[๒]

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิงปุก (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปุก) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓๑ ตุลาคม ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๕๔ พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๑๔[๓] พระชันษา ๘๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสั้น

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าขายดำ[๔] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดำ) ประสูติเมื่อเดือน ๔ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๖ พระชันษา ๑ ปี ที่ ๓ ในสมเด็จพระศรีสุลาลัย

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าขายกุสุมา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเสพสุนทร) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๕[๕] ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเสพสุนทร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นสกุล *กุสุมา* เจ้าจอมมารดากรุด

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อเดือน ๖ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาม่วงใหญ่

---

(๑) วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับปีขาล พ.ศ. ๒๓๗๓ มิใช่ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๗๔ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๔๔)

(๒) เจ้าจอมมารดาศิลา ธิดาท่านขรัวยายฟักทอง (ดูลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๗๗)

(๓) ปีระกา ตรงกับปี พ.ศ. ๒๔๑๖ มิใช่ พ.ศ. ๒๔๑๔ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปุก มีพระชันษา ๘๑ ปี น่าจะสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๖ เพราะถ้าสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ จะมีพระชันษา ๗๙ ปีเท่านั้น

(๔) ราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ หน้า ๓๙ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ หน้า ๒๐ และฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ หน้า ๑๙ ว่า "ดำ" ราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๑๒ ว่า "หนูดำ" แต่ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๖ ว่า "หนูคำ"

(๕) เทียบปฏิทินแล้ว วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๕ ยังเป็นปีชวด จัตวาศก (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๑)

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายมั่ง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๖ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเดชอดิศร ในรัชกาลที่ ๓ เลื่อนเป็นกรมขุนเดชอดิศร เมื่อเดือน ๖ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕ ในรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมสมเด็จพระเดชาดิศร[๑] เทพยนิกรปิยานุรักษบวรศักดิ์พิเศษ บรมเชษฐวราธิวงศพงศานุพงศ์ประดิษฐา สุนทรปรีชานุภาพ ศุภกาพยปฏิภาณ สุตไพศาลอรรถธรรมศาสตร ธรรมมิกนาถบพิตร เจ้ากรมเป็นพระยา เมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔[๒] ได้ทรงกำกับกรมพระอาลักษณ์ ตั้งแต่ในรัชกาลที่ ๒ จนตลอดพระชนมายุ ได้กำกับกรมนาในรัชกาลที่ ๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะแม พ.ศ. ๒๔๐๒ พระชันษา ๖๗ ปี เป็นต้นสกุล *เดชาติวงศ์* ในเจ้าจอมมารดานิ่ม[๓]

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าหญิงส้มจีน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าส้มจีน) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒ กรกฎาคม[๔] ปีฉลู พ.ศ. ๒๓๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาเกด

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายพนมวัน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๘ ตุลาคม ปีขาล พ.ศ. ๒๓๓๗ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิพิธภูเบนทร์ ในรัชกาลที่ ๓ เลื่อนเป็นกรมขุนพิพิธภูเบนทร์ เมื่อเดือน ๖ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๙๔ ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๕ ในรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมพระพิพิธโภคภูเบนทร นเรนทรสุริยวงศ อิศวรพงศพรพิพัฒน ศักดิรัตนธำรง คุณาลงกฎเกียรติวิบุลยอดุลยเดชบพิตร เจ้ากรมเป็นพระยา[๕] เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔[๖] ได้ทรงกำกับกรมพระนครบาลมาแต่ในรัชกาลที่ ๒ ในรัชกาลที่ ๓ ได้ว่ากรมพระคชบาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันจันทร์[๗] เดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ พ.ศ. ๒๓๙๙ พระชันษา ๖๒ ปี เป็นต้นสกุล *พนมวัน* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาศิลา

---

(๑) พระยศ "กรมสมเด็จพระ" นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกเลิก แล้วทรงบัญญัติให้มีพระยศ "กรมพระยา" ขึ้นมาแทน ผู้ที่ได้รับการสถาปนาพระยศขึ้นเป็น "กรมพระยา" นี้ ทรงศักดิ์สูงกว่าเจ้านายต่างกรมชั้นอื่น เช่น พระองค์เจ้าชั้นลูกหลวง เมื่อทรงกรมชั้นอื่น ๆ ศักดินา ๑๕๐๐๐ แต่ถ้าเป็นกรมพระยาแล้ว ทรงศักดินา ๓๕๐๐๐ เกือบเท่าศักดินาเจ้าฟ้าต่างกรม คำนำพระนามก็ใช้เหมือนคำนำพระนามสมเด็จเจ้าฟ้า เช่นท่านเป็นพระราชวงศ์ชั้นบรมวงศ์ ก็ใช้คำนำพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ" (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๖๖-๖๗)

(๒) ดูเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๒

(๓) เจ้าจอมมารดานิ่ม ธิดาเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

(๔) ที่ถูกน่าจะเป็น ๑๒ กรกฎาคม (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๒)

(๕) เจ้ากรมเป็นพระยา เฉพาะเจ้ากรมแก้ว เพราะเป็นราชินิกุล สายบางช้าง (ดูประชุมพระราชนิพนธ์เบ็ดเตล็ด หน้า ๑๓)

(๖) ดูเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๓

(๗) สอบกับปฏิทินแล้ว ตรงกับวันอาทิตย์ มิใช่วันจันทร์ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๗๕)

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงหรุ่น (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหรุ่น) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงใย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าใย) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๐๖ พระชันษา ๖๘ ปี เจ้าจอมมารดาอิน

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อเดือนอ้าย ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเหมเล็ก

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าหญิงพลับ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพลับ) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๑๕๙ พ.ศ. ๒๓๔๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชายกุญชร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษเทเวศร์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๘ เมษายน ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิทักษเทเวศร์ ถึงรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมพระพิทักษเทเวศร์ นเรศราชรวิวงศ์ อิศวรพงศพิพัฒนศักดิ อุดมอรรควรยศ วงศประณตนาถนเรนทร์ พาหเนนทรบพิตร เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔[๑] ในรัชกาลที่ ๓ ได้ว่ากรมม้า ถึงรัชกาลที่ ๔ ได้ว่ากรมพระคชบาลอีกกรมหนึ่ง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ พระชันษา ๖๕ ปี เป็นต้นสกุล *กุญชร* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาศิลา

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิงสังวาล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสังวาล) ประสูติเมื่อเดือน ๘ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าชายเนตร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเนตร) (บางฉบับว่า นก หรือ นุช) ประสูติเมื่อเดือน ๙ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาปราง ต่อมาเป็นท้าววรจันทร์[๒]

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าชายโคมเพ็ชร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโคมเพ็ชร) ประสูติเมื่อเดือน ๖ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเหมเล็ก

---

(๑) ดูเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๓

(๒) เจ้าจอมมารดาปราง ธิดาท่านขรัวยายทองอิน และคุณตาบุญเกิด (ดูลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๗๐)

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าชายเรณู (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเรณู) ประสูติเมื่อเดือน ๘ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นสกุล *เรณุนันท์* เจ้าจอมมารดาบุนนาค

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชายอำไพ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอำไพ) ประสูติเมื่อเดือน ๙ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ ทรงผนวชอยู่วัดอรุณ จนจะได้เป็นพระราชาคณะจึงลาผนวช สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาทองอยู่

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าชายอัมพร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัมพร) ประสูติเมื่อเดือน ๙ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาม่วงซอ

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าหญิงสุกรม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุกรม) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๗ กันยายน ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาสั้น

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าชายเนียม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเนียม) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน ปีวอก ยังเป็นเอกศก พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อเดือน ๖ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชันษา ๒๖ ปี เป็นต้นสกุล *นิยมิศร* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเหมใหญ่

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อเดือน ๖ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เจ้าจอมมารดาอ้น

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงน้อย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าน้อย) ประสูติเมื่อเดือน ๑๒ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๖ ในเจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าหญิงประภา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภา) ประสูติเมื่อเดือนอ้าย ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาบุญมา ต่อมาเป็นท้าวทรงกันดาล

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าชายขัตติยวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขัตติยวงศ์) ประสูติเมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาน้อย

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าชายทินกร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๗ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๑๖๓ พ.ศ. ๒๓๔๔ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ได้ว่ากรมพระนครบาลอยู่ขณะหนึ่ง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้นค่ำ ๑ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๙ พระชันษา ๕๖ ปี เป็นต้นสกุล *ทินกร* ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาศิลา

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าหญิงรสคนธ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารสคนธ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย[๑] ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๑๖๓ พ.ศ. ๒๓๔๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๓๗ เจ้าฟ้าชาย (ชายกุมาย) (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนยี่ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๑๖๓ พ.ศ. ๒๓๔๔ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ ในรัชกาลที่ ๑ เป็นเจ้าฟ้า ที่ ๑ ในสมเด็จพระพันวษา ซึ่งทรงเฉลิมพระนามาภิไธยในรัชกาลที่ ๔ เป็นกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์[๒]

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าชายไพฑูรย์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสนิทนเรนทร์) ประสูติเมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๖๔ พ.ศ. ๒๓๔๕ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสนิทนเรนทร์[๓] เมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ แรม ๑๐ ค่ำ ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๑๙๘ ตรงกับวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๗๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ พ.ศ. ๒๓๙๑ พระชันษา ๔๗ ปี เป็นต้นสกุล *ไพฑูรย์* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาทิม[๔]

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๖๔ พ.ศ. ๒๓๔๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ พ.ศ. ๒๓๔๖ พระชันษา ๒ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาเหมเล็ก

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๖๔ พ.ศ. ๒๓๔๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อยระนาด

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าชายโต (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๗ กันยายน ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ พ.ศ. ๒๓๔๖ ใน

---

(๑) อีกบัญชีหนึ่งว่า ประสูติเมื่อเดือน ๓ ต่อ ๓๗

(๒) ต่อมาเป็น "สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี"

(๓) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๓๘ และลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๗๖ ว่า "สนิทนเรนทร"

(๔) เจ้าจอมมารดาทิม ธิดาคุณตาเอม (ดูลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๗๕)

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY หอสมุดรัฐสภา
3961101038

รัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอินทรอมเรศ ถึงรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมหลวงมหิศวรินทรามเรศ[๑] เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ได้ว่ากรมแสงปืนต้นมาแต่ในรัชกาลที่ ๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๕๙ ปี เป็นต้นสกุล *มหากุล* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเลี้ยง

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าหญิงอินทนิล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทนิล) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๐ ตุลาคม ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๑๖๖ พ.ศ. ๒๓๔๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ พ.ศ. ๒๔๑๕ พระชันษา ๖๙ ปี ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาศิลา

ที่ ๔๓ เจ้าฟ้าชายมงกุฎ[๒] สมมุติเทวาวงศ์ พงศาอิศวรกระษัตริย์ขัตติยราชกุมาร (พระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชสมภพเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๑๖๖ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๗ ในรัชกาลที่ ๒ เป็นอธิบดีกรมมหาดเล็ก ทรงผนวชอยู่ ๒๗ พรรษา เป็นเจ้านายพระองค์แรกที่ปรากฏในพงศาวดารว่าได้เป็นเปรียญ ในรัชกาลที่ ๓ เป็นพระราชาคณะ สมณศักดิ์เท่าเจ้าคณะรอง เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ รัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุน ยังเป็นโทศก ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ สวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ตรงกับวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ พระชนมพรรษา ๖๕ พรรษา ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์[๓]

ที่ ๔๔ พระองค์เจ้าชายกลาง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๑๖๗ พ.ศ. ๒๓๔๘ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์[๔] เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นกรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ สุรบดินทรเทวราชวิลาสธำรง บรมวงศ์สรรพเชษฐวิเศษศักดิ์ อเนกธัญญลักษณบุญวรฤทธิ มหิศวรพงศ์พิพัฒน์ สุพรรณรัตนจิตราลังการโกศล สุวิมลปรีชาคณา

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๔ ว่า "มหิศวรินทรามเรศร์"

(๒) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จเจ้าฟ้าแต่ประสูติ เพราะทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงอิศรสุนทร) และสมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี (เมื่อครั้งยังดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้าหญิงบุญรอด) ดังนั้นเมื่อได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๔ ในพระปรมาภิไธย จึงมีคำว่า "อุภโต สุชาติ" ซึ่งหมายความว่าทรงมีพระราชสมภพอันประเสริฐทั้งสองฝ่าย (คือเมื่อคอนที่ประสูตินั้น ทั้งพระราชบิดาและมารดาทรงดำรงพระยศเป็นเจ้าฟ้า)

(๓) สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี

(๔) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๕ ว่า "เทเวศวัชรินทร"

ลงกรณ์ วรเกียรติคุณวิบุลยศักดา อดุลยเดชานุภาพบพิตร เมื่อปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้ทรงกำกับกรมช่างทองมาแต่ในรัชกาลที่ ๓ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ว่าความศาลราชตระกูล ตลอดมาจนสิ้นพระชนม์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๗๓ ปี เป็นต้นสกุล *วัชรีวงศ์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อยระนาด

ที่ ๔๕ พระองค์เจ้าชายชุมแสง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชา) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีขาล ยังเป็นสัปตศก ตรงกับวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมขุนสรรพศิลป์ปรีชา เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔ แล้วเลื่อนเป็นกรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชา[๑] ในปีนั้น ได้ทรงกำกับกรมหมอนวด สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๕๖ ปี เป็นต้นสกุล *ชุมแสง* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาทิม

ที่ ๔๖ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๑๖๘ พ.ศ. ๒๓๔๙ ประสูติได้ ๓ วัน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาปรางใหญ่[๒]

ที่ ๔๗ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๑๖๘ พ.ศ. ๒๓๔๙ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาพะวา[๓]

ประสูติเมื่อเลิศจำรงพระยศเป็นกรมพระราชวังบวร ฯ

ที่ ๔๘ พระองค์เจ้าหญิงสายสมร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสมร) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ กรกฎาคม ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ พ.ศ. ๒๔๑๔ พระชันษา ๖๔ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเลี้ยง

ที่ ๔๙ พระองค์เจ้าชายนวม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ กรกฎาคม ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวงศาสนิท เมื่อปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๐๔ พ.ศ. ๒๓๘๕ ในรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมหลวงวงศาธิราชสนิท เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ในรัชกาล

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๕ ว่า "สรรพศิลปปรีชา"

(๒) เจ้าจอมมารดาปรางใหญ่ ธิดาท่านขรัวยายทองอิน (ดูลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๗๒) ในหนังสือลำดับราชินิกุล บางช้าง เขียนว่า "เจ้าจอมมารดาปราง" ไม่มีคำว่า ใหญ่ แต่ในราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๔๒ เป็น "เจ้าจอมมารดาปรางใหญ่"

(๓) เจ้าจอมมารดาพะวา ธิดาท่านขรัวยายลิ้ม และพระสาครบุรี (ดูลำดับราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๗๗)

ที่ ๓ ได้ทรงกำกับกรมหมอ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ทรงกำกับราชการมหาดไทย ว่าพระคลังสินค้า และเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ พระชันษา ๖๓ ปี เป็นต้นสกุล *สนิทวงศ์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาปรางใหญ่

ที่ ๕๐ เจ้าฟ้าชายจุฬามณี (พระบาทสมเด็จ ฯ พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๙๔ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๕ ในรัชกาลที่ ๓ ได้ว่ากรมทหารปืนใหญ่ในรัชกาลที่ ๔ พระราชทานบวรราชาภิเษกเป็นสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รับพระบวรราชโองการ สวรรคตในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม ๖ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๑๒๗ ตรงกับวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๘ พระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา ที่ ๓ ในสมเด็จพระศรีสุริเยนทร์[๑]

ที่ ๕๑ พระองค์เจ้าชายมรกฎ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสถิตย์สถาพร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมขุนสถิตย์สถาพร[๒] เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ว่ากรมช่างทหารในญวน สิ้นพระชนม์ในรัชกาล ที่ ๔ เป็นต้นสกุล *มรกฎ* เจ้าจอมมารดาทองดี[๓]

ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๕๒ พระองค์เจ้าชายขัตติยา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นถาวรวรยศ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ ตุลาคม ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๗๑ พ.ศ. ๒๓๕๒ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นถาวรวรยศ เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ว่ากรมฝีพายและช่างเหลารางปืน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖ พระชันษา ๖๕ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาพะวา

ที่ ๕๓ พระองค์เจ้าหญิงดวงจันทร์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงจันทร์) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๗๑ พ.ศ. ๒๓๕๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดากล่ำ

ที่ ๕๔ พระองค์เจ้าหญิงนิ่มนวล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านิ่มนวล) ประสูติเมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาลูกจันทน์ใหญ่[๔]

---

(๑) สมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี

(๒) กรมขุนสถิตย์สถาพร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๗ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๕ หน้า ๗๖๑)

(๓) เจ้าจอมมารดาทองดี ธิดาเจ้าพระยาธรรมา ฯ (สด) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

(๔) ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ หน้า ๕๕๕ ว่า เจ้าจอมมารดาลูกจันทน์ (ไม่มีคำว่าใหญ่)

ที่ ๕๕ พระองค์เจ้าทญิงแฝด (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแฝด) ประสูติเมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ ประสูติได้ ๖ วัน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาหนูจีน

ที่ ๕๖ พระองค์เจ้าทญิงแฝด (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแฝด) ประสูติเมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ ประสูติได้ ๗ วัน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาหนูจีน

ที่ ๕๗ พระองค์เจ้าชายนิลรัตน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๒ สิงหาคม ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา เมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ว่ากรมแสงปืนต้น กรมแสงหอกดาบ และได้กำกับช่างเงินโรงกษาปณ์ ทำเงินเหรียญ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๑๐ พระชันษา ๕๗ ปี เป็นต้นสกุล *นิลรัตน* เจ้าจอมมารดาพิม

ที่ ๕๘ พระองค์เจ้าชายอรุณวงศ์[๑] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดาพิศาล ฯ) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๗ แรม ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๗๔ พ.ศ. ๒๓๕๕ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวรศักดาพิศาล เมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔ ในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นกรมหลวงวรศักดาพิศาล สุพัฒนาการสวัสดิ์[๒] เมื่อปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ พ.ศ. ๒๔๑๗ ในรัชกาลที่ ๔ ได้ว่ากรมกองแก้วจินดา และกรมช่างหล่อ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๔ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ พระชันษา ๗๖ ปี เป็นต้นสกุล *อรุณวงศ์* เจ้าจอมมารดาเอม[๓]

ที่ ๕๙ พระองค์เจ้าชายกปิตถา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ เมษายน ปีจอ ยังเป็นเบญจศก พ.ศ. ๒๓๕๗ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นภูบาลบริรักษ์ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔ ได้ว่ากรมพระอาลักษณ์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๗ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ พระชันษา ๖๐ ปี เป็นต้นสกุล *กปิตถา* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาอัมพา[๔]

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๕๔ ว่า "อรุณวงศ์"

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้า ๕๕๗ ว่า "กรมหลวงวรศักดาพิศาล สุภาธิการรังสฤษดิ์"

(๓) เจ้าจอมมารดาเอม ธิดาพระยารัตนจักร (หงส์ทอง) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๒๓

(๔) เจ้าจอมมารดาอัมพา ธิดาพระอินทรอากร ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๔๒

ที่ ๖๐ เจ้าฟ้าชายอาภรณ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอาภรณ์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๙ เมษายน ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ ในรัชกาลที่ ๓ ได้ทรงช่วยกำกับกรมพระคชบาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ พ.ศ. ๒๓๙๑ พระชันษา ๓๓ ปี เป็นต้นสกุล *อาภรณกุล* ที่ ๑ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี

ที่ ๖๑ พระองค์เจ้าชายปราโมช (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ มีนาคม ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวรจักรธรานุภาพ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔ เลื่อนเป็นกรมขุน เมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๐ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๐ ในรัชกาลที่ ๔ ได้กำกับกรมพระนครบาล และได้ว่ากรมหมอ กรมช่างเคลือบ ช่างหุงกระจก กรมญวนหก ได้ชำระความรับสั่ง ได้ว่ากรมท่า สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ พระชันษา ๕๗ ปี เป็นต้นสกุล *ปราโมช* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาอัมพา

ที่ ๖๒ พระองค์เจ้าหญิงพันแสง(๑) (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพันแสง) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดานวล

ที่ ๖๓ พระองค์เจ้าชายเน่า (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเน่า) ประสูติเมื่อเดือน ๑๒ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาพุ่ม

ที่ ๖๔ พระองค์เจ้าชายเกยูร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกยูร) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ แรม ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาอัมพา

ที่ ๖๕ เจ้าฟ้าชายกลาง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒

ในรัชกาลที่ ๔ พระราชทานนามว่า เจ้าฟ้ามหามาลา และทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นปราบปรปักษ์ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ เลื่อนเป็นกรมขุนบำราบปรปักษ์ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ ขึ้น ๙ ค่ำ

---

(๑) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้า ๕๕๙ และราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ ว่า "พระองค์เจ้าหญิงกรรแสง"

ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นกรมพระบำราบปรปักษ์ มหิศวรศักดิสุนทรรวิวงศ์ บรมพงศ์บริพัตร วิวัฒนยโสดม สรรพศิลปาคมอุดมกิจ พิฆเนศวรประสิทธิดชกรรมสาตร โหรกลานุวาทกาพยปฏิภาณ สฤษฎิสรรพศุภการสกลรัษฎาธิกกิจ ปรีชาวตโยพาร์ ยุติธรรมาชวาชยาศรัย ไตรศรีรัตนธาดา มหันตเดชานุภาพบพิตร เมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๗ เลื่อนเป็นสมเด็จกรมพระยาบำราบปรปักษ์ มหิศวรศักดิสุนทรรวิวงศ์ บรมพงศ์บริพัตร วิวัฒนยโสดม สรรพศิลปาคมอุดมกิจ พิฆเนศวรประสิทธิดชกรรมศาตร โหรกลานุวาทกาพยปฏิภาณ สฤษฎิศุภการสกลรัษฎาธิกกิจ ปรีชาวตโยพารสมบูรณคุณสารสุจริตจริยาภิรมย์ ราชพงศานุกรมมุขประดิษฐาสกลนราภิมานิต นริศราธิบดินทร์ปรมินทรมหาราชวโรประการ ปรีชาชาณยุตติธรรมาชวาชยาศรัย ศรีรัตนตรัยสรณคุณารักษ์ บรมอรรคมหาบุรุษยรัตน์สุขุมาลกระษัตริย์วิสุทธิชาติ ธรรมิกนาถบพิตร เมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๖ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๘[๑] ในรัชกาลที่ ๓ รับราชการในกรมวัง ถึงรัชกาลที่ ๔ ได้ว่ากรมวัง กรมพระคชบาล และกรมสังฆการีธรรมการ ในรัชกาลที่ ๕ ที่ประชุมพระราชวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ พร้อมกันสมมติให้เป็นผู้สำเร็จราชการในพระราชสำนัก และว่าพระคลังทั้งปวง ต่อมาได้เป็นผู้สำเร็จราชการกรมมหาดไทย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๔๘ ตรงกับวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๙ พระชันษา ๖๗ ปี เป็นต้นสกุล *มาลากุล* ที่ ๒ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี

ที่ ๖๖ พระองค์เจ้าหญิงโสภา[๒] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสภา) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ พ.ศ. ๒๓๖๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ พระชันษา ๒ ปี ในเจ้าจอมมารดาลูกจันทน์

ที่ ๖๗ เจ้าฟ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ มีนาคม ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ พ.ศ. ๒๓๖๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี

ที่ ๖๘ พระองค์เจ้าหญิงกัณฐา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัณฐา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ[๓] ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ พ.ศ. ๒๓๙๓ พระชันษา ๓๐ ปี ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาอัมพา

---

(๑) ดูเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๑๖๙–๑๗๐

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้า ๕๖๑ และราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ ว่า "โสกา" และ "โสกา"

(๓) น่าจะเป็นเดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ หรือมิฉะนั้นก็เป็นเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ จึงจะตรงกับวันอาทิตย์ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ กระทรวงธรรมการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๔๐)

ที่ ๖๙ เจ้าฟ้าชายปิ่ว (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าปิ่ว) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๐๒ พ.ศ. ๒๓๘๓ พระชันษา ๑๙ ปี ที่ ๔ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากุณฑล-ทิพยวดี

ที่ ๗๐ พระองค์เจ้าหญิงมารยาตร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามารยาตร) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาแย้ม[๑]

ที่ ๗๑ พระองค์เจ้าหญิงกัลยาณี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๑๘๕ พ.ศ. ๒๓๖๖ พระชันษา ๒ ปี ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาอัมพา

ที่ ๗๒ พระองค์เจ้าหญิงแม้นเขียน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแม้นเขียน) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๕ ธันวาคม ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๑๘๕ พ.ศ. ๒๓๖๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ กันยายน ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๙๐ ปี ในเจ้าจอมมารดาลูกจันทน์เล็ก[๒]

ที่ ๗๓ พระองค์เจ้าหญิงกนิษฐน้อยนารี[๓] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากนิษฐน้อยนารี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๒ มกราคม ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓[๔] ที่ ๖ ในเจ้าจอมมารดาอัมพา

พระราชโอรสพระราชธิดา ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร ๔๗ พระองค์ ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ๔ พระองค์ ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๒๒ พระองค์ รวมทั้งสิ้น ๗๓ พระองค์

---

(๑) เจ้าจอมมารดาแย้ม ธิดาพระยาไกรเพ็ชร์รัตน์สงคราม (ทองดี) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔ (จ.ศ. ๑๒๓๔) หน้า ๑๔๐

(๒) เจ้าจอมมารดาลูกจันทน์เล็ก ธิดาเจ้าสุก ชาวหลวงพระบาง ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕ (จ.ศ. ๑๒๔๐) หน้า ๔๒๑

(๓) พระองค์เจ้าหญิงกนิษฐน้อยนารี ลางแห่งออกพระนามว่า ขนิษฐน้อยนารี (ดูพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒)

(๔) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ หน้า ๕๖๓ และราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ ว่าสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔

พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๓[๑]
ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก

ที่ ๑ พระองค์เจ้าชายกระวีวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากระวีวงศ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ มิถุนายน ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๖๓[๒] พระชันษา ๑๐ ปี เจ้าจอมมารดาหงิม

ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงใหญ่ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าใหญ่) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ ตุลาคม ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒[๓] เมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๘ พระชันษา ๑๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อยเมือง

ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงวิลาส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอัปสรสุดาเทพ เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ พ.ศ. ๒๓๘๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ แรม ๕ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ ตรงกับวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๘ พระชันษา ๓๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาบาง

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายดำ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดำ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ พระชันษา ๖ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเฟือง

ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงดวงเดือน[๔] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงเดือน) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ พ.ศ. ๒๔๑๔ พระชันษา ๖๒ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสุดใหญ่

---

(๑) เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสวยราชย์เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงบัญญัติคำนำพระนามพระราชโอรสพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า "พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ" และได้ใช้คำนำพระนามนี้มาจนถึงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการให้เปลี่ยนเป็น "พระเจ้าบรมวงศ์เธอ" แทน

(๒) พ.ศ. ๒๓๖๓ ตรงกับปีมะโรง มิใช่ปีมะเส็ง (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๕ หน้า ๓๙)

(๓) น่าจะเป็นสมัยรัชกาลที่ ๓ เพราะรัชกาลที่ ๓ เสวยราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

(๔) ในหนังสือตำนานวังเก่า ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ หน้า (๓)-(๔) ว่า "พระองค์เจ้าวงเดือน"

ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายศิริวงศ์ (สมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๗๔ พ.ศ. ๒๓๕๕ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ พ.ศ. ๒๓๘๑ พระองค์เป็นพระบิดาสมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๐๑ ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๘๒ พระชันษา ๒๘ ปี ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาพระอัฐิขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ เป็นต้นสกุล *ศิริวงศ์* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์[๑]

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๙ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๗๔ พ.ศ. ๒๓๕๕ สิ้นพระชนม์เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ พระชันษา ๑๐ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาจาด

ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายลักขณานุคุณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักขณานุคุณ) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๐ มกราคม ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๗๕ พ.ศ. ๒๓๕๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ แรม ๖ ค่ำ ปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๑๙๗ ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๘ พระชันษา ๒๔ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาบาง

ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิงกมุท (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากมุท) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๑๗๕ พ.ศ. ๒๓๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ พระชันษา ๙ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาอิ่ม

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงมาลี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามาลี) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ มิถุนายน ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๑๗๖ พ.ศ. ๒๓๕๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือนยี่ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ พระชันษา ๔๔ ปี เจ้าจอมมารดาแย้ม

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายโกเมน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ พฤษภาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๔๖ ปี เป็นต้นสกุล *โกเมน* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเฟือง

---

(๑) เจ้าจอมมารดาทรัพย์ ธิดาพระอักษรสมบัติ (หม่อมทับ) และท่านผ่อง (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ หน้า ๒๐ และ ๒๖)

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชายคเนจร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอมเรนทรบดินทร์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๙ พฤษภาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอมเรนทรบดินทร์ เมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ พ.ศ. ๒๓๘๘[๑] ได้ทรงกำกับกรมช่างมุก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๑ พระชันษา ๖๔ ปี เป็นต้นสกุล *คเนจร* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อยเมือง

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ มิถุนายน ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ พระชันษา ๗ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อยลาว[๒]

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าชายงอนรถ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้างอนรถ) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ พ.ศ. ๒๓๙๓ พระชันษา ๓๖ ปี เป็นต้นสกุล *งอนรถ* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาจาด

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายลดาวัลย์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๔ มกราคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นภูมินทรภักดี โปรดให้ทรงกำกับกรมช่างสิบหมู่ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๗ พระชันษา ๖๐ ปี เป็นต้นสกุล *ลดาวัลย์* เจ้าจอมมารดาเอมน้อย[๓]

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าหญิงเงินยวง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเงินยวง) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๕ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๑ พระชันษา ๖๔ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดายี่สุ่น

---

(๑) มีคำจารึกพระนามในพระสุพรรณบัฏว่า "พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ากรมหมื่นอมเรนทรบดินทร ครุฑนาม" (ดูจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า ๑๐๒) นับเป็นครั้งแรกที่มีคำบัญญัติคำนำพระนามพระราชโอรสขึ้นใหม่ เพราะแต่ก่อนตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงต้นรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คำนำพระนามพระราชโอรสและพระราชธิดาใช้เหมือนกันว่า "สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ" และ "พระเจ้าลูกเธอ" หลังจากได้มีคำจารึกพระนามพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอมเรนทรบดินทร ในครั้งนั้นแล้ว จึงได้แยกการใช้คำนำพระนามพระราชโอรสอย่างหนึ่ง และพระราชธิดาอย่างหนึ่งตราบเท่าทุกวันนี้ (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๔๒)

(๒) เจ้าจอมมารดาน้อยลาว ธิดาเจ้าอุปราชเวียงจันทน์ (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๒๓)

(๓) เจ้าจอมมารดาเอมน้อย บรรพบุรุษมาแต่ข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๑ มาถึงจางวางแสงและท้าวมังลี (ดุ้ม) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๑๔

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าหญิงเสงี่ยม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเสงี่ยม) ประสูติเมื่อเดือน ๔ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๓ ตรงกับวันที่ ๒๒ มกราคม ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๗๕ ปี เจ้าจอมมารดาจัน

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงพงา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพงา) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ มิถุนายน ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ พระชันษา ๔๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเขียว ธิดากรมขุนสุนทรภูเบศร์

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงแสงจันทร์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแสงจันทร์) ประสูติเมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๑ พระชันษา ๖๓ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาสุดใหญ่

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงนิเวศน์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านิเวศน์) ประสูติเมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ พระชันษา ๘๓ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาอิ่ม

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าชายชุมสาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนราชสีหวิกรม) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๒ มีนาคม ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นราชสีหวิกรม แล้วทรงเลื่อนเป็นกรมขุนราชสีหวิกรม เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ พ.ศ. ๒๔๑๐ โปรดให้ทรงกำกับกรมช่างศิลาและกรมช่างสิบหมู่ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๙ ค่ำ[๑] ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระชันษา ๕๓ ปี เป็นต้นสกุล *ชุมสาย* เจ้าจอมมารดาเอมใหญ่[๒]

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ แรม ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในปีฉลูนั้น ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาน้อยเมือง

---

(๑) จดหมายเหตุโหรว่า สิ้นพระชนม์วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๙ ค่ำ (ดูประชุมพงศาวดาร ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ หน้า ๓๕) เทียบปฏิทินแล้วเป็นวันศุกร์ มิใช่วันพฤหัสบดี ตรงกับวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๑ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๘๗)

(๒) เจ้าจอมมารดาเอมใหญ่ ธิดาหลวงอนุชิตพิทักษ์ (วันรัตน ทองอยู่ วัดระฆัง) ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๒๕

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิงสุบงกช (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุบงกช) ประสูติเมื่อปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ พระชันษา ๖๗ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อยลาว

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ พระชันษา ๒ ปี เจ้าจอมมารดาลูกจันทน์

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงเลขา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเลขา) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ พระชันษา ๓๒ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาบัว

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าหญิงลม่อม (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าบรมมไหยิกาเธอ กรมพระสุดารัตนราชประยูร เมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ พ.ศ. ๒๔๑๑ แล้วเลื่อนเป็นสมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร เมื่อปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖[๑] เพราะเหตุที่ร่วมเจ้าจอมมารดากับสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ และได้ทรงทำนุบำรุงพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาแต่ยังทรงพระเยาว์ สวรรคต[๒] เมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ ตรงกับวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๙ พระชันษา ๗๙ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชายเปียก (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปียก) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓ พฤษภาคม ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๔ ค่ำ[๓] ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ พ.ศ. ๒๓๙๘ พระชันษา ๓๗ ปี เป็นต้นสกุล *ปิยากร* เจ้าจอมมารดาเหม็น

---

(๑) มีพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "พระบรมมไหยิกาเธอ กรมสมเด็จพระสุดารัตนราชประยูร" (ดูจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า ๒๑๗) ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้เปลี่ยนเป็น "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร"

(๒) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ยกย่องเทิดทูนพระเกียรติยศ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาสุดารัตนราชประยูร เสมอด้วย สมเด็จพระบรมราชชนนี พันปีหลวง ดังนั้น จึงโปรดให้เรียกการสิ้นพระชนม์ว่า เสด็จสวรรคต ถวายพระโกศทองใหญ่ทรงพระบรมศพ และถวายเศวตฉัตร ๗ ชั้น เป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติยศด้วย (ดูจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า ๓๕๔)

(๓) น่าจะเป็นแรม ๔ ค่ำ หรือขึ้น ๕ ค่ำ ซึ่งตรงกับวันจันทร์พอดี (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๗๔)

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าหญิงเกศนี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกศนี) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ กันยายน ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ พระชันษา ๓๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาพึ่ง

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าขายอุไร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ ได้ทรงกำกับกรมแสงและกรมช่างศิลา สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๖ พระชันษา ๕๕ ปี เป็นต้นสกุล *อุไรพงศ์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเขียว

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าหญิงกินรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากินรี) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ ตุลาคม ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๒๕๖ พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชันษา ๗๖ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาฉิม[๑]

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๒ มกราคม ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ พ.ศ. ๒๓๖๓ พระชันษาขวบหนึ่ง เจ้าจอมมารดาอ่อน

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าขายอรรณพ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอุดมรัตนราษี) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ ตุลาคม ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ พ.ศ. ๒๓๖๓ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอุดมรัตนราษี ได้ทรงกำกับกรมสังฆการีและธรรมการ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ แรม ๖ ค่ำ ปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๒๘ ตรงกับวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๙ พระชันษา ๔๗ ปี เป็นต้นสกุล *อรณพ*[๒] ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาพึ่ง

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าหญิงเล็ก (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเล็ก) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชันษา ๓ ขวบ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาบัว

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าหญิงพวงแก้ว (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพวงแก้ว) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ พระชันษา ๒๙ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดายี่สุ่น

---

(๑) เจ้าจอมมารดาฉิม ธิดาพระยาสีหราช (เมือง) ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๒๘

(๒) นามราชสกุล "อรณพ" นี้ หนังสือลำดับราชสกุล ซึ่งกระทรวงวังจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พิมพ์ไว้ว่า "อรรณพ"

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าหญิงประไพพักตร์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประไพพักตร์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๘ มกราคม ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ พ.ศ. ๒๓๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๗ พระชันษา ๕๔ ปี ในเจ้าจอมมารดาเล็ก

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าหญิงฉวีวรรณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉวีวรรณ) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ ตรงกับวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๙ พระชันษา ๖๕ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาฉิม

ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาจันทร์โฉม[๑]

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชันษา ๒ ขวบ เจ้าจอมมารดาสาดใหญ่

ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าชายล่ายอง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าล่ายอง) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ พ.ศ. ๒๓๖๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *ล่ายอง* ในเจ้าจอมมารดาวัน

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าหญิงกัลยาณี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณี) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๗ แรม ๑๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๔ มิถุนายน ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ พ.ศ. ๒๓๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ เมษายน ยังเป็นปีจอ พ.ศ. ๒๔๑๘ พระชันษา ๕๑ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาอิ่ม

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าหญิงนรลักษณ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านรลักษณ์) ประสูติเมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ พ.ศ. ๒๓๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ พ.ศ. ๒๔๐๕ พระชันษา ๓๘ ปี เจ้าจอมมารดาน้อยพระแสง

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าชายเฉลิมวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมวงศ์) ประสูติเมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ พ.ศ. ๒๓๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ พระชันษา ๒๕ ปี เจ้าจอมมารดาน้อยใหญ่[๒]

---

(๑) เจ้าจอมมารดาจันทร์โฉม ธิดาเจ้าอนุเวียงจันทน์ (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๒๙)

(๒) เจ้าจอมมารดาน้อยใหญ่ ธิดาเจ้าพระยานคร (น้อย ณ นคร) มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระยานครน้อยคืนเมือง กับท่านหญิงอิน (ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์)

ที่ ๔๓ พระองค์เจ้าหญิงจามรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจามรี) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๒ กันยายน ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๖๔ ปี เจ้าจอมมารดาปุก[๑]

ที่ ๔๔ พระองค์เจ้าหญิงกฤษณา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากฤษณา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๒๖ พ.ศ. ๒๔๐๗ พระชันษา ๓๙ ปี เจ้าจอมมารดาหุ่น

ที่ ๔๕ พระองค์เจ้าชายอมฤตย์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูบดีราชหฤทัย) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ สิงหาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๙ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นภูบดีราชหฤทัย โปรดให้ทรงกำกับกรมอักษรพิมพการ ถึงรัชกาลที่ ๕ โปรดให้ทรงกำกับกรมหมอนวดหมอยา สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ แรมค่ำ ๑ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ ตรงกับวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ พระชันษา ๔๔ ปี เจ้าจอมมารดาแก้ว[๒]

ที่ ๔๖ พระองค์เจ้าชายสุบรรณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนภูวนัยนฤเบนทราธิบาล) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๗ ตุลาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๙ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นภูวนัยนฤเบนทราธิบาล เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ พ.ศ. ๒๔๐๓ โปรดให้ทรงกำกับช่างทำการบ้าง ครั้นรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นกรมขุนภูวนัยนฤเบนทราธิบาล เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม ๑๒ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๗ พระชันษา ๕๙ ปี เป็นต้นสกุล *สุบรรณ* เจ้าจอมมารดาขำ[๓]

ที่ ๔๗ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๙ สิ้นพระชนม์ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๙๐ พ.ศ. ๒๓๗๑ พระชันษา ๒ ขวบ เจ้าจอมมารดาเจ๊ก

ที่ ๔๘ พระองค์เจ้าชายสิงหรา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ฯ) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๐ ธันวาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ พ.ศ. ๒๓๖๙ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ เมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๒๘ พ.ศ.

---

(๑) เจ้าจอมมารดาปุก ธิดาเจ้าพระยารัตนาพิพิธ (สน) ต้นสกุล *สนธิรัตน*

(๒) เจ้าจอมมารดาแก้ว ธิดาเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช (บุญรอด) ต้นสกุล *บุณยรัตพันธุ์*

(๓) เจ้าจอมมารดาขำ ธิดาเจ้าพระยาธรรมา ฯ (สด)

ทั้ง ๓ นี้ ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

๒๔๐๙ โปรดให้ทรงกำกับกรมพระอาลักษณ์ ในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นกรมขุนบดินทรไพศาลโสภณ เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๙ โปรดให้ทรงกำกับกรมอักษรพิมพการ และกำกับศาลรับสั่งชำระความราชตระกูล แล้วเลื่อนเป็นกรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ทีฆชนม์เชษฐประยูร[๑] เมื่อปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙ สิ้นพระชนม์เมื่อวันอาทิตย์ เดือนแปด ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ กรกฎาคม ปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๖๕ พ.ศ. ๒๔๔๖ พระชันษา ๗๗ ปี เป็นต้นสกุล *สิงหรา* เจ้าจอมมารดาคล้าย

ที่ ๔๙ พระองค์เจ้าชายชมพูนุท (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ สิงหาคม ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๑๘๙ พ.ศ. ๒๓๗๐ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเจริญผลพูลสวัสดิ เมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๒๘ พ.ศ. ๒๔๐๙ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงเลื่อนเป็นกรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ เมื่อปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ พ.ศ. ๒๔๒๑ โปรดให้ทรงกำกับมหาดเล็กช่างกระดาษ ช่างเขียนผู้หญิง และคลังพิมานอากาศ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๖๗ ปีเป็นต้นสกุล *ชมพูนุท* เจ้าจอมมารดาสัมฤทธิ์

ที่ ๕๐ พระองค์เจ้าชายจินดา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจินดา) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๑๘๙ พ.ศ. ๒๓๗๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ พระชันษา ๒๓ ปี เจ้าจอมมารดาพลับ[๒]

ที่ ๕๑ พระองค์เจ้าหญิงบุตรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรเสรฐสุดา) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๗ มิถุนายน ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๙๐ พ.ศ. ๒๓๗๑ ได้ทรงอุปการะสมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี มาแต่ยังทรงพระเยาว์ ในรัชกาลที่ ๕ จึงทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าอัยยิกาเธอ กรมหลวงวรเสรฐสุดา เมื่อปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑ ธันวาคม ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๘๐ ปี เจ้าจอมมารดาอึ่ง เป็นท้าวสมศักดิ์ในรัชกาลที่ ๕[๓]

รวมพระเจ้าลูกเธอ ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ประสูติเมื่อก่อนบรมราชาภิเษก ๓๘ พระองค์ ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๑๓ พระองค์ รวมทั้งสิ้น ๕๑ พระองค์

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๒๕๘ ว่า "กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ทีฆชนมเชษฐประยูร"

(๒) เจ้าจอมมารดาพลับ ธิดาพระยาอินทราทิศ (จุ้ย) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔ (จ.ศ. ๑๒๓๙) หน้า ๑๔๙

(๓) เจ้าจอมมารดาอึ่ง ธิดาเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (ไต) ต้นสกุล *กัลยาณมิตร* (ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์)

พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔
ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก

ที่ ๑ พระองค์เจ้าชายนพวงศ์ วรองค์เอกอรรคมหามกุฎ ปรมุตมราโชรส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิวิลาส) ประสูติในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ ตรงกับวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๖๕ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นมเหศวรศิวิลาส เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖ ได้ทรงกำกับกรมล้อมพระราชวัง และเมื่อกรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธรสิ้นพระชนม์แล้ว ได้ทรงกำกับกรมพระคลังมหาสมบัติ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ พระชันษา ๔๖ ปี เป็นต้นสกุล *นพวงษ์* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อย[๑]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าชายสุประดิษฐ วรฤทธิราชมหามกุฎ บุรุษยรัตนราชวโรรส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธร) ประสูติในรัชกาลที่ ๒ เมื่อวันพุธ เดือน ๖ แรม ๑๔ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ ตรงกับวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธร เมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ พ.ศ. ๒๓๙๙ ได้ทรงกำกับกรมพระคลังมหาสมบัติ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ ตรงกับวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ พระชันษา ๓๘ ปี เป็นต้นสกุล *สุประดิษฐ* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อย

ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงยิ่งเยาวลักษณ์ อรรคราชสุดา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ายิ่งเยาวลักษณ์ อรรคราชสุดา) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๑๕ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๒๙ พระชันษา ๓๖ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาแพ[๒]

---

(๑) เจ้าจอมมารดาน้อย ธิดาพระอินทรอำไพ หรืออินทรอภัย คือ สมเด็จ ฯ เจ้าฟ้าทัศไกย พระราชโอรสสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และกรมบริจาภักดีศรีสุดารักษ์ (เจ้าหญิงฉิม) ดูลำดับสกุลเก่าบางสกุล ภาคที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ หน้า ฆ และ ๑๗

(๒) เจ้าจอมมารดาแพ ธิดาพระสำราญหฤทัย (อ้าว ธรรมสโรช) ดูลำดับสกุล ธรรมสโรช (เป็นเอกสารเก็บอยู่ที่หอสมุดคำรงราชานุภาพ) และราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗ (ร.ศ. ๑๐๗) หน้า ๔๕๓

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายทักษิณาวัฏ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทักษิณาวัฏ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖ พระชันษาได้ปี ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาพึ่ง[๑]

ที่ ๕ สมเด็จเจ้าฟ้าชายโสมนัส (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าโสมนัส) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ ตรงกับวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๕ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ สมเด็จพระนางโสมนัสวัฒนาวดี[๒] เป็นพระมารดา

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงทักษิณชา นราธิชาชบุตรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทักษิณชา) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ ตรงกับวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๓ กันยายน ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ พระชันษา ๕๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาจันทร์[๓]

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงโสมาวดี ศรีรัตนราชธิดา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๘ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ ตรงกับวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๕ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ เมื่อปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๖๕ พ.ศ. ๒๔๔๖ ในรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงรักษาทุญแจพระบรมมหาราชวังชั้นใน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันอังคาร เดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๙๓ พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชันษา ๗๙ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง[๔]

ที่ ๘ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๕ ค่ำ พระชันษาได้ ๘ วัน ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาตลับ[๕]

ที่ ๙ สมเด็จเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพมหามกุฎ บุรุษยรัตนราชรวิวงศ์ วรุตมพงศบริพัตร สิริวัฒนราชกุมาร (พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชสมภพเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๓ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ ตรงกับวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๖ ทรงสถาปนา

---

(๑) เจ้าจอมมารดาพึ่ง ธิดาพระยาราชสงคราม (อิน อินทรวิมล) ดูลำดับสกุล ธรรมสโรช (เป็นเอกสารเก็บอยู่ที่หอสมุดดำรงราชานุภาพ) และราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗ (ร.ศ. ๑๐๗) หน้า ๔๕๓

(๒) สมเด็จพระนางโสมนัสวัฒนาวดี ดูพระองค์เจ้าหลานเธอ รัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๙ หน้า ๑๑๗

(๓) เจ้าจอมมารดาจันทร์ ธิดาพระยาพิพิธสมบัติ (สุข สุขสถิต) ดูประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๖ หน้า ๑๑๔

(๔) เจ้าจอมมารดาเที่ยง ธิดาพระยาอัพภันตริกามาตย์ (คิด โรจนคิด) ดูความทรงจำ พระนิพนธ์สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

(๕) เจ้าจอมมารดาตลับ ธิดาเจ้าพระยาภูธราภัย (นุช บุณยรัตพันธุ์) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

เป็นกรมหมื่นพิมลเนศวรสุรสังกาศ เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ พ.ศ. ๒๔๐๔ เลื่อนเป็นกรมขุนพินิจประชานาถ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ พ.ศ. ๒๔๑๐ ได้ทรงกำกับราชการกรมมหาดเล็ก กรมพระคลังมหาสมบัติ และกรมทหารบกวังหน้า เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ตรงกับวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ ได้เสด็จประพาสประเทศอินเดีย เมื่อปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ พ.ศ. ๒๔๑๕ ประพาสยุโรป เมื่อปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ ครั้งหนึ่ง เมื่อปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ อีกครั้งหนึ่ง เสด็จดำรงราชสมบัติอยู่ ๔๒ ปี รัชกาลยั่งยืนยิ่งกว่าบรรดาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม อันปรากฏในพระราชพงศาวดารแต่ก่อนมา ทุกพระองค์ เสด็จสวรรคต เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ ตรงกับวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา ที่ ๑ ในสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์[๑]

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงศรีพัฒนา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีพัฒนา) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ ตรงกับวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖ พระชันษา ๒๑ ปี ในเจ้าจอมมารดาเอี่ยม[๒]

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายเสวตรวรลาภ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเสวตรวรลาภ) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๖ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิงประภัศร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัศร) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันอังคาร เดือน ๘ แรม ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๙ มิถุนายน ปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๘๘ พ.ศ. ๒๔๖๙ พระชันษา ๗๓ ปี ในเจ้าจอมมารดาเกศ

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงพักตร์พิมลพรรณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพักตร์พิมลพรรณ) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ พระชันษา ๕๒ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาแพ

---

(๑) สมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ดูพระองค์เจ้าหลานเธอ รัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๒ หน้า ๑๑๕

(๒) เจ้าจอมมารดาเอี่ยม หลานพระยานุชิตชาญไชย (อัน) ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๔๐

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงมัณยาภาธร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามัณยาภาธร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๓ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๘[๑] พระชันษา ๓๒ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาจันทร์

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชาย (แดง) (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า แดง) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีเถาะ[๒] ตรงกับวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ พระชันษา ๓ เดือน ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสำลี[๓] ซึ่งทรงสถาปนาเป็นเจ้าคุณจอมมารดา ในรัชกาลที่ ๕

ที่ ๑๖ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล โสภณภควดี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล ฯ กรมหลวงวิสุทธิกษัตรีย์)[๔] ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ พระชันษา ๙ ปี ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงวิสุทธิกระษัตริย์[๔] เมื่อปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ พ.ศ. ๒๔๒๗ ที่ ๒ ในสมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายกฤษดาภินิหาร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศร์วรฤทธิ์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนเรศร์วรฤทธิ์ เมื่อปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๔๑๘ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อ ร.ศ. ๑๑๘ ตรงกับปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เป็นราชทูตประจำ ณ กรุงลอนดอน และอเมริกา เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาลและกระทรวงโยธาธิการ ในรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมพระนเรศร์วรฤทธิ์ มหิศวรราชรวิวงศ์ สิทธิประสงค์กฤษดาธิการ[๕] สุทธสันดานสีตลหฤทัย มไหศวริยราชนิติธาดา สุปรีชาสรรพกิจโกศล วิมลสุจริตจริยานวัตร[๕] พุทธาทิรัตนสรณารักษ์ อุดมศักดิ์บพิตร เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นสมุหมนตรี เสนาบดีกระทรวงมุรธาธร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๐ สิงหาคม

---

(๑) จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน รัชกาลที่ ๕ ภาค ๑๗ หน้า ๒๑ ว่า สิ้นพระชนม์วันพุธ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๕ จ.ศ. ๑๒๔๕ (พ.ศ. ๒๔๒๖) ตรวจดูปฏิทินแล้ว ตรงกับวันที่ ๙ เมษายน จ.ศ. ๑๒๔๖ (พ.ศ. ๒๔๒๗) (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๐๒-๑๐๓)

(๒) ในปฏิทินเป็นปีขาล พ.ศ. ๒๓๙๗ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๗๓)

(๓) เจ้าจอมมารดาสำลี ธิดาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัด บุนนาค)*ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

(๔) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๑๖๖ และจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๒๖๖ ว่า "กรมหลวงวิสุทธิกษัตรีย์"

(๕) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๑๓ หน้า ๒๕ และจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๔๙๒ ว่า "กฤดาธิการ" และ "จริยาวัตร"

ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๗๑ ปี เป็นต้นสกุล *กฤดากร* เจ้าจอมมารดากลิ่น[๑]

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าชายเฉลิมลักษณเลิศ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมลักษณเลิศ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ พระชันษา ๒ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาบัว[๒]

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงศรีนาคสวาดิ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีนาคสวาดิ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ สิงหาคม ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๕๙ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าชายคัคณางคยุคล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร)[๓] ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิชิตปรีชากร เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๙ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ ได้เป็นอธิบดีศาลรับสั่ง ชำระความฎีกา แล้วเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ประจำมณฑลอีสาน และเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ มีนาคม ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชันษา ๕๕ ปี เป็นต้นสกุล *คัคณางค์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาพึ่ง

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าหญิงกอรณิกาแก้ว (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนขัตติยกัลยา) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๒ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๗ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ พระชันษา ๒๘ ปี ทรงสถาปนาเป็นกรมขุนขัตติยกัลยา[๔] เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ในปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ พ.ศ. ๒๔๒๕ และทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้า เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๓๐ ที่ ๑ ในหม่อมเจ้าพรรณราย ซึ่งทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าในรัชกาลที่ ๕[๕]

---

(๑) เจ้าจอมมารดากลิ่น ธิดาพระยาคำรงค์ราชพลขันธ์ (จุ้ย คชเสนี) ดูลำดับสกุล คชเสนี กับโบราณคดีมอญ หน้า ๔๖

(๒) เจ้าจอมมารดาบัว ธิดาเจ้าพระยานคร (น้อย ณ นคร) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

(๓) พระประวัติโดยละเอียดของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร มีในหนังสือพระนิพนธ์ กรมหลวงพิชิตปรีชากร รวบรวมเฉพาะที่เป็นบทกลอนและคำเจรจา ม.จ. อาภาพรรณี ม.จ. ฉวีวิไลย หม่อมสุ่น ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ (ร.ศ. ๑๓๑) และประชุมพระนิพนธ์ของกรมหลวงพิชิตปรีชากร พระองค์เจ้าหญิงอาภาพรรณี พิมพ์ในงานทำบุญฉลองอายุครบ ๗๐ ของหม่อมสุ่น คัคณางค์ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๒

(๔) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๑๙๖ เป็น "กรมขุนขัตติยกัลยา"

(๕) พระองค์เจ้าพรรณราย ดู พระองค์เจ้าหลานเธอ รัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๕ หน้า ๑๑๖

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนยี่ แรม ๑๕ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๘ อยู่ได้วันหนึ่งสิ้นพระชนม์ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดามาไลย[๑]

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าชายสุขสวัสดิ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดมเดช) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอดิศรอุดมเดช เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๙ เป็นนายพลตรีราชองครักษ์ ตำแหน่งปลัดทัพบก ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นนายพลโท ราชองครักษ์ ผู้บัญชาการกองพล แล้วเลื่อนเป็นจเรพาหนะทหารบก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๙ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๗๑ ปี เป็นต้นสกุล *สุขสวัสดิ์* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาจันทร์

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าชายทวีฒวัลยลาภ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์[๒] เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๙ เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ พระชันษา ๔๒ ปี เป็นต้นสกุล *ทวีวงศ์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาตลับ

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าชายทองกองก้อนใหญ่ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๙ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ เป็นนายพลตรี บังคับการกรมทหารรักษาพระราชวัง ได้เป็นแม่ทัพปราบฮ่อ ทางแดนมณฑลอุดร และเป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอุดร เป็นเสนาบดีกระทรวงวัง กระทรวงกลาโหม เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๕ มกราคม ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นสกุล *ทองใหญ่* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสังวาลย์[๓]

---

(๑) เจ้าจอมมารดามาไลย หลานพระยาราชรองเมือง (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๔๓)

(๒) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๑๓๗ ว่า "ภูธเรศร"

(๓) เจ้าจอมมารดาสังวาลย์ ธิดานายศัลยวิชัย (ทองคำ ณ ราชสีมา) ดูจดหมายเหตุนครราชสีมา หน้า ๗๘

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าชายเกษมสันต์โสภาคย์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๒ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพรหมวรานุรักษ์ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ เป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นกรรมการศาลฎีกา สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันอาทิตย์ เดือนยี่ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นสกุล *เกษมสันต์* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาแพ

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชายกมลาสเลอสรรค์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๙ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ ได้ทรงกำกับช่างทองหลวง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๙๓ พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นต้นสกุล *กมลาสน์* ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๒๘ สมเด็จเจ้าฟ้าชายจาตุรนต์รัศมี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์) ศรีสมมติเทวราชรวิวงศ์ วโรภัยพงศ์พิสุทธ มกุฎราชวรางกูร มไหสูรยารหราชกุมาร ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนยี่ แรม ๓ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๙ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้ากรมหลวงจักรพรรดิพงศ์ เมื่อปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๔๑๘ เลื่อนเป็นเจ้าฟ้ากรมพระจักรพรรดิพงศ์ ดำรงขัตติยศักดิอัครวรยศ รัตนสมมติบุริสาชาไนย สีดลหฤทัยธรรมสุจริต อเนกราชกิจสิทธิวิจารณมโหฬารคุณสมบัติ พุทธาทิรัตนสรณาคม อุดมเดชานุภาพบพิตร เมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ ได้ทรงบัญชาการกรมพระคลังมหาสมบัติ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ ตรงกับวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๓ พระชันษา ๔๔ ปี เป็นต้นสกุล *จักรพันธุ์* ที่ ๓ ในสมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าชายอุณากรรณอนันตนรไชย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุณากรรณอนันตนรไชย) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๙ เป็นนายร้อยตรีทหารมหาดเล็ก สิ้นพระชนม์เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีจอ[๑] ตรงกับวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ พระชันษา ๑๘ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเปี่ยม ซึ่งทรงสถาปนาเป็นเจ้าคุณจอมมารดา ในรัชกาลที่ ๕ และเป็นสมเด็จพระปิยมาวดี ศรีพัชรินทรมาตา ในรัชกาลที่ ๖[๒]

---

(๑) ในปฏิทินยังเป็นปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๔๒)

(๒) สมเด็จพระปิยมาวดี ฯ พระธิดาท่านท้าวสุจริตธำรง (นาค สุจริตกุล) และหลวงอาสาสำแดง (แดง) ดูลำดับสกุล สุจริตกุล

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าชายเกษมศรีศุภโยค (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ เมื่อปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙ ทรงกำกับกรมช่างมุก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย แรม ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓ มกราคม ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ พระชันษา ๕๙ ปี เป็นต้นสกุล *เกษมศรี* ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาจันทร์

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิง (เขียว) (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า เขียว) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๓ ค่ำ ทรงพระชนม์วันเดียว ที่ ๒ ในเจ้าคุณจอมมารดาสำลี

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงเสมอสมัยหรรษา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเสมอสมัยหรรษา) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๖ พระชันษา ๑๗ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดามาไลย

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าชายศรีสิทธิธงไชย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสิริธัชสังกาศ) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสิริธัชสังกาศ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ เลื่อนเป็นกรมขุนสิริธัชสังกาศ เมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลัง เป็นอธิบดีศาลฎีกา เป็นราชเลขานุการฝ่ายกฎหมาย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๑ มีนาคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๕๔ ปี เป็นต้นสกุล *ศรีธวัช* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาบัว

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าชายทองแถมถวัลยวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสรรพสาตรศุภกิจ เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ เป็นนายพันเอก ราชองครักษ์ ทรงบังคับการกรมช่างมหาดเล็ก ในรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันพุธ เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๘๑ พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชันษา ๖๓ ปี เป็นต้นสกุล *ทองแถม* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาสังวาลย์

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าหญิงอนงค์นพคุณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนงค์นพคุณ) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ พระชันษา ๒๖ ปี ในเจ้าจอมมารดาเอม[๑]

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าหญิงกนกวรรณเลขา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากนกวรรณเลขา) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๙ มิถุนายน ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๘๐ พ.ศ. ๒๔๖๑ พระชันษา ๖๒ ปี ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าชายชุมพลสมโภช (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนยี่ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสรรพสิทธิประสงค์ เมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นนายพลตรี ราชองครักษ์ เป็นข้าหลวงต่างพระองค์สำเร็จราชการมณฑลอีสาน เป็นเสนาบดีกระทรวงวัง ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นสมุหมนตรีเสนาบดีที่ปรึกษา สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓ เมษายน ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชันษา ๖๖ ปี เป็นต้นสกุล *ชุมพล* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาพึ่ง

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าหญิงอรุณวดี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณวดี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ สิงหาคม ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๙๕ พ.ศ. ๒๔๗๖ พระชันษา ๗๖ ปี เจ้าจอมมารดาหรุ่น[๒]

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าหญิงวาณีรัตนกัญญา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาณีรัตนกัญญา) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๕ มกราคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๘ ปี เจ้าจอมมารดาแก้ว

---

(๑) เจ้าจอมมารดาเอม ธิดาหลวงปราณีประชาชน กรมการกรุงเก่า ซึ่งเป็นข้าหลวงเดิม ดูทำเนียบนาม ภาค ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๕๗

(๒) เจ้าจอมมารดาหรุ่น ธิดาพระยาอภัยพิพิธ (กระต่าย) ผู้เป็นบุตรเจ้าพระยามหาเสนา (บุญมา) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าหญิงมณฑานพรัตน์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามณฑานพรัตน์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๒๐ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๗ แรม ๙ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๔ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาโหมด[๑]

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าชายกาพย์กนกรัตน์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๒๐ ตรงกับวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๑ ในรัชกาลที่ ๕ เป็นนายพันตรี ราชองครักษ์ ทรงบังคับการกรมทหารมหาดเล็ก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ แรม ๑๒ ค่ำ ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๒๔๑ ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๒ พระชันษา ๒๒ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาตลับ

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าชายเทวัญอุไทยวงศ์ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๒๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๑ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๒๙ เป็นราชเลขานุการ แล้วเป็นเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ได้เป็นราชทูตพิเศษเสด็จไปยุโรป ในรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมพระเทวะวงศ์วโรปการ ขัตติยพิศาลสุรบดี ศรีพัชรินทรภราดร สโมสรอเนกศาตร-วิบูลย์ เกียรติจำรูญไพรัชการ สุภสมาจารสารสมบัติ มัทวเมตตาธยาศรัย ศรีรัตนตรัยคุณานุสร สุนทร-ธรรมบพิตร เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นสมุหมนตรี แล้วเลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ขัตติยพิศาลสุรบดี บรมราชินีศรีพัชรินทรภราดร สโมสรอเนกนิติปรีชา มหาสุมันตยานุวัตรวิบูลย์ ไพรัชราชกิจจาดุลย์สุนทรปฏิภาณ นิรุกติญาณวิทยาคณนาทิศาสตร์ โหรกลานุวาทนานาปกรณ์ เกียรติกำจรจิรกาล บริบูรณคุณสารสมบัติ สุจริตสมาจารวัตรมัทวเมตตา ชวาธยาศรัย ศรีรัตนตรัยสรณธาดา กัลยาณธรรมิกนาถบพิตร เมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๗๘ พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็นมหาอำมาตย์นายก คงในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ เป็นสภานายกแห่งสภาการคลัง เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๘ มิถุนายน ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๖๖ ปี เป็นต้นสกุล *เทวกุล* ที่ ๒ ในสมเด็จพระปิยมาวดี

ที่ ๔๓ พระองค์เจ้าหญิงอรไทยเทพกัญญา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรไทยเทพกัญญา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๗ ค่ำ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๒๑ ตรงกับวันที่ ๑๘ กันยายน

---

(๑) เจ้าจอมมารดาโหมด บิดาพระยาราชสงคราม (อิน อินทรวิมล) ดูลำดับสกุลธรรมลโรช (เป็นเอกสารเก็บอยู่ที่หอสมุดดำรงราชานุภาพ)

พ.ศ. ๒๔๐๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ เมษายน ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ พระชันษา ๔๗ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาบัว

ที่ ๔๔ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๒๑ ตรงกับวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๒ พระชันษาได้ ๘ วัน ที่ ๖ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๔๕ สมเด็จเจ้าฟ้าชายภาณุรังษีสว่างวงศ์[๑] (จอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช) ดำรงราชอิศริยาธิบดีศรีวิสุทธ มหามกุฎพงศวโรภยาภิชาติ ราชโสทรานุชาธิบดินทร์[๒] ทิพศิรินทรพิพัฒน์ สุขุมาลรัตนราชกุมาร ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๔ ค่ำ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๒๑ ตรงกับวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๒ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงภาณุพันธุวงศ์วรเดช เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ เลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช พิเศษขัตติยศักดิ์อรรคอุดมชาติ บรมนราธิราชโสทรานุชาธิบดี สุจริตจารีราชการัณย์ มหันตมหาอุสาหะ พิริยพหลดลประสิทธิ์ อเนกพิธคุณากร สุนทรธรรมพิทักษ์ อรรคมโหฬารัชยาศรัย ศรีรัตนตรัยสรณธาดา อดุลยเดชานุภาพบพิตร เมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นนายพลเอก ราชองครักษ์ เสนาบดีกระทรวงยุทธนาธิการ กระทรวงกลาโหม ได้เป็นราชทูตพิเศษเสด็จประเทศญี่ปุ่นครั้งหนึ่ง ยุโรปครั้งหนึ่ง ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พิเศษขัตติยศักดิ์อัครอุดมชาติ ปรมินทรมหาราชโสทรานุชาธิเบนทร์ ปรเมนทรมหาวชิราวุธราชปิตุลา มหันตมหาอุสาหะ พิริยพหลดล ประสิทธิ สุจริตจารีราชการัณย์ สุรพลขันธคณาภรณ์ สุนทรธรรมพิทักษ์ อัครมโหฬารัชยาศัย ศรีรัตนตรัยสรณธาดา อดุลยเดชานุภาพพิลาส ธรรมิกนาถบพิตร เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นจอมพลทหารบก จอมพลเรือ ราชองครักษ์ และเป็นจเรทหารบก ทหารเรือทั่วไป ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นอภิรัฐมนตรี และทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช[๓] เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘[๔] ทิวงคตในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๙๐ พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นต้นสกุล *ภาณุพันธุ์* ที่ ๔ ในสมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๑๗ ว่า "ภาณุรังสี"

(๒) สร้อยพระนามนี้ พระราชทานในรัชกาลที่ ๕

(๓) กำหนดให้ทรงศักดินา ๑๐๐,๐๐๐ เสมอศักดินาพระมหาอุปราชในรัชกาลก่อน แต่มิได้ตั้งเป็นมหาอุปราช (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๖๔)

(๔) ดูเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๗ หน้า ๑๓๗

ที่ ๔๖ พระองค์เจ้าหญิงบุษบงเบิกบาน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุษบงเบิกบาน) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๒๑ ตรงกับวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๑๘ ปี ที่ ๓ ในเจ้าคุณจอมมารดาสำลี

ที่ ๔๗ พระองค์เจ้าชายมนุษยนาคมานพ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงผนวชแล้ว ทรงแปลพระปริยัติธรรมเป็นเปรียญ ๕ ประโยค ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส สุนทรพรตวิสุทธิพรหมจรรย์ วิมลศีลขันธ์ธรรมวรยุต ศรีวิสุทธิคณนุนายก สาสนดิลกธรรมานุวาท บริสัษยนาถบพิตร ทรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ ต่อมาเลื่อนสมณศักดิ์เสมอสมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุติกา แล้วเลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ พระนามตอนต้นอย่างเดิม เปลี่ยนสร้อยท้ายพระนามว่า บริสัษยนาถสมณุคมบรมบพิตร เมื่อปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงรับมหาสมณุตมาภิเษกเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา[๑] วชิรญาณวโรรส ศรีสุคตขัตติยพรหมจารี สรรเพชญรังสีกัลยาณวากย์ มนุษยนาคอเนญชาริยวงศ์ บรมพงศาธิบดี จักรีบรมนาถประนัดดา มหามกุฎกษัตรราชวรางกูร จุฬาลงกรณปรมินทร์สูรครุฐานิยภาดา วชิราวุธมหาราชหิโตปัชยาจารย์ ศุภสีลมหาสารวิมลมงคลธรรมเจดีย์ สุตพุทธมหากวี ตรีปิฎกาทิโกศล เบญจปดลเศวตฉัตร สิริรัตโนปลักษณมหาสมณุตมาภิเษกาภิษิต วิชิตมารสราพกธรรมเสนาบดี อมรโกสินทรโมลีมหาสงฆปริณายก พุทธศาสนดิลก โลกุตมมหาบัณฑิต สิทธรรถนานานิรุกติประติภาน มโหฬารเมตตาภิธยาศัย พุทธาทิรัตนตรัยคุณารักษ์ เอกอัครมหาอนาคาริยรัตน์ สยามาธิปัตย์พุทธบริษัทเนตร สมณคณินทราธิเบศสกลพุทธจักรกฤตโยปการ มหาปาโมกขประธานสถาวีรวโรดม บรมนาถบพิตร ทรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระมหาสมณ เป็นประธานสงฆบริษัททั่วพระราชอาณาเขต เมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ ต่อมาทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ พระชันษา ๖๒ ปี ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาแพ

ที่ ๔๘ พระองค์เจ้าชายเจริญรุ่งราษี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเจริญรุ่งราษี) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๒๖ พ.ศ. ๒๔๐๗ พระชันษา ๕ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาสังวาลย์

---

(๑) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ตั้งพระยศ "กรมพระยา" ขึ้นเป็นทางการ และได้ทรงสถาปนา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส พระบรมราชูปัชยาจารย์ ขึ้นเป็น "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส" เป็นพระองค์แรก (ดูรานันครศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๖๖-๖๗)

ที่ ๔๙ พระองค์เจ้าชายสวัสดิประวัติ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๐ แรม ๗ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสมมตอมรพันธุ์ เมื่อปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๒๙ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นเสนาบดีตำแหน่งราชเลขานุการและเป็นอธิบดีกรมพระคลังข้างที่ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมพระสมมตอมรพันธุ์ บรมธรรมิกราชวงศ์วิสุทธ วชิราวุธราชปฤจฉานุวัตน์ รัตนบัณฑิตยชาติ สุขุมราชมันตนาธิบดี เมตตาสีตลหฤทัย พุทธาทิ[๑] ไตรรัตนคุณาลงกรณ์ ธรรมาทรบพิตร เป็นสมุหมนตรี เป็นเสนาบดีที่ปรึกษา เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ พระชันษา ๕๕ ปี เป็นต้นสกุล *สวัสดิกุล* เจ้าจอมมารดาหุ่น เป็นท้าวทรงกันดาล[๒] ในรัชกาลที่ ๕

ที่ ๕๐ พระองค์เจ้าหญิงสุนันทากุมารีรัตน์ (สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์) พระบรมราชเทวี อัครมเหสีในรัชกาลที่ ๕ ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระนางเจ้า สิ้นพระชนม์เมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ พระชันษา ๒๑ ปี ที่ ๓ ในสมเด็จพระปิยมาวดี

ที่ ๕๑ พระองค์เจ้าชายจันทรทัตจุฑาธาร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๑๓ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา เมื่อปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙ เป็นอธิบดีกรมพยาบาล ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นมหาอำมาตย์ตรีในกระทรวงยุติธรรม สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชันษา ๗๒ ปี เป็นต้นสกุล *จันทรทัต* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาโหมด

ที่ ๕๒ พระองค์เจ้าหญิงสุขุมาลมารศรี (สมเด็จพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๗ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระนางเจ้าพระราชเทวี ถึงรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ พระชันษา ๖๖ ปี ที่ ๔ ในเจ้าคุณจอมมารดาสำลี

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๒๙ ว่า "พุทธาไตรรัตน"

(๒) เจ้าจอมมารดาหุ่น หลานเจ้าจอมเถ้าแก่ (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๕๑)

ที่ ๕๓ พระองค์เจ้าหญิงนารีรัตนา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านารีรัตนา) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันอังคาร เดือน ๗ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ มิถุนายน ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๖๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาดวงคำ[๑]

ที่ ๕๔ พระองค์เจ้าชายไชยานุชิต (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพงศาดิศรมหิป) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๙ แรม ๖ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพงศาดิศรมหิป เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เป็นอธิบดีกรมพิพิธภัณฑ์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๔ ปี เป็นต้นสกุล *ขยางกูร* ที่ ๗ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๕๕ พระองค์เจ้าหญิงบัญจบเบญจมา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบัญจบเบญจมา) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๓๑ ปี ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาแพ

ที่ ๕๖ พระองค์เจ้าชายวรวรรณากร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ พ.ศ. ๒๔๓๒ ได้เป็นรองเสนาบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มกุฎวงศนฤบดี มหากวีนิพันธวิจิตร ราชโกษาธิกิจจิรุปการ บรมนฤบาลมหาสวามิภักดิ์ ขัตติยศักดิ์อดุลพหุลกัลยาณวัตร ศรีรัตนตรัยคุณาลงกรณ์ นรินทรบพิตร เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๕ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๙๓ ตรงกับวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชันษา ๗๐ ปี เป็นต้นสกุล *วรวรรณ* เจ้าจอมมารดาเขียน[๒]

ที่ ๕๗ พระองค์เจ้าชายดิศวรกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ แรม ๙ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ ตรงกับวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เมื่อปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๒๙ เป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ เมื่อปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๒๕๒ พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นราชทูตพิเศษเสด็จไป

---

(๑) เจ้าจอมมารดาดวงคำ เป็นหลานปู่เจ้าอนุวงศ์ เป็นหลานตาเจ้าอุปราช ดูพระประวัติพระองค์เจ้าประดิษฐาสารี ในหนังสือพระราชประวัติและพระราชนิพนธ์บางเรื่อง ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๒) เจ้าจอมมารดาเขียน บิดาท่านอ้น สิริวรรณ บิดา ท่านอิ่ม สิริวรรณ มารดา (ม.จ. วิเศษศักดิ์ ขยางกูร ทรงสืบประทานมา)

ยุโรปครั้งหนึ่ง เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมพระดำรงราชานุภาพ อิศริยลาภบดินทร สยามวิชิตินทรวโรปการ มโหฬารราชกฤตยานุศร อาทรประพาสการสวัสดิ์ วรรัตนปัญญาศึกษาวิเศษ นรินทราธิเบศร์บรมวงศ์อดิศัย ศรีรัตนตรัยคุณชาดา อุดมเดชานุภาพบพิตร เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นสภานายกหอพระสมุดสำหรับพระนคร เมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นกรรมการตรวจชำระกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเป็นกรรมการสภาการคลัง เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นเสนาบดีกระทรวงมุรธาธร และเป็นนายพลเอก เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นอภิรัฐมนตรี เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นนายกราชบัณฑิตยสภา เมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๘๘ พ.ศ. ๒๔๖๙ แล้วเลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อิสสริยลาภบดินทรสยามวิชิตินทรวโรปการ มโหฬารรัฐประศาสน์ ปิยมหาราชวรานุศิษฏ์ ไพศาลราชกฤตยการี โบราณคดีปวัตติศาสตรโกศล คัมภีรนิพนธนิรุกติปฏิภาน ราชบัณฑิตวิธานนิติธรรมสมรรถ ศึกษาภิวัฒนปิยวาที ขันติสัตยตรีสุจริตธาดา วิมลรัตนปัญญาอาชวาศรัย พุทธาทิไตรสรณาทรพิเศษ คุณาภรณ์ธรรมิกนาถบพิตร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๓๐๕ พ.ศ. ๒๔๘๖ พระชันษา ๘๑ ปี เป็นต้นสกุล *ดิศกุล* เจ้าจอมมารดาชุ่ม[๑]

ที่ ๕๘ พระองค์เจ้าหญิงนงคราญอุดมดี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านงคราญอุดมดี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๑ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ ตรงกับวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ เจ้าจอมมารดาเพ็ง[๒] สิ้นพระชนม์วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๔

ที่ ๕๙ พระองค์เจ้าชายศรีเสาวภางค์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ แรม ๗ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ ตรงกับวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ เป็นราชเลขานุการ อธิบดีกรมอักษรพิมพการ และอธิบดีกรมพยาบาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๒๘ ปี เป็นต้นสกุล *โสภางค์* เจ้าจอมมารดาเหม เป็นท้าวสุภัคการภักดี แล้วเป็นท้าวอินทรสุริยา แล้วเลื่อนเป็นท้าวสมศักดิ์[๓] ในรัชกาลที่ ๕

---

(๑) เจ้าจอมมารดาชุ่ม ธิดาพระยาอัพภันตริกามาตย์ (ดิศ โรจนดิศ) ดูความทรงจำพระนิพนธ์ สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

(๒) เจ้าจอมมารดาเพ็ง ธิดาเจ้ากรมเกาเหลาจีน (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๔๓)

(๓) เจ้าจอมมารดาเหม ธิดาพระอัคนีสร (พิณ) และขรัวยายแย้ม (ม.จ. วิเศษศักดิ์ ชยางกูร ทรงสืบประทานมา)

ที่ ๖๐ พระองค์เจ้าหญิงสว่างวัฒนา (สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ ตรงกับวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๕ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชเทวี คือสมเด็จพระมาตุจฉา ในรัชกาลที่ ๖ เสด็จดำรงตำแหน่งสภานายิกาแห่งสภากาชาดสยาม เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึงรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้า เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ ในรัชกาลที่ ๘ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ เสด็จสวรรคตในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๓๑๗ พ.ศ. ๒๔๙๘ พระชนมายุ ๙๓ พรรษา ที่ ๔ ในสมเด็จพระปิยมาวดี[๑]

ที่ ๖๑ พระองค์เจ้าชายโสณบัณฑิต (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นนายพันเอก ราชองครักษ์ ได้เป็นที่ปรึกษาประจำสถานทูตในประเทศอังกฤษและอเมริกา ต่อมาเป็นข้าหลวงใหญ่ประจำมณฑลภาคพายัพ เป็นเสนาบดีกระทรวงมุรธาธร กระทรวงโยธาธิการ และกระทรวงวัง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๕๐ ปี เป็นต้นสกุล *โสณกุล* เจ้าจอมมารดาวาด เป็นท้าววรจันทร์ในรัชกาลที่ ๕[๒]

ที่ ๖๒ พระองค์เจ้าชายจิตรเจริญ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ เมื่อปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ ทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้ากรมขุน เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ เป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลัง เมื่อปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เมื่อปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๒๕๖ พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นเสนาบดีกระทรวงวัง เมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงเพิ่มพระเกียรติยศเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ และเลื่อนเป็นเจ้าฟ้ากรมหลวง ฯ เมื่อปี

---

(๑) คือเจ้าจอมมารดาเปี่ยม

(๒) เจ้าจอมมารดาวาด ธิดานายสมบุญ (บุตรพระศิริสมบัติ) และท่านถ้วย (ดูประวัติท้าววรจันทร์ และวิจารณ์เรื่องเค้ามูลนิทานอิเหนาของไทย)

มะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ มหามกุฏพงศ์นฤบดินทร์ ปรมินทรานุชาธิเบนทร ปรเมนทรราชบิตุลา สวามิภักดิ์สยามวิชิต สรรพศิลปสิทธิวิทยาธร สุรจิตรกรศุภโกศล ประพนธปรีชาชาญโบราณคดี สังคีตวาทิตวิธีวิจารณ์ มโหฬารสีตลัยยาศรัย พุทธาทิไตรรัตนสรณานุวัติ ขัตติยเดชานุภาพบพิตร เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นนายพลเอก เมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นกรรมการสภาการคลัง ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นอภิรัฐมนตรี เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นอุปนายกราชบัณฑิตยสภา เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๙๕ พ.ศ. ๒๔๗๖ ตลอดรัชกาลที่ ๗ จนทรงสละราชสมบัติ ถึงรัชกาลที่ ๘ เลื่อนเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ มหามกุฏพงศ์นฤบดินทร์ ปรมินทรานุชาธิเบนทร์ อัฐเมนทรราชอัยยกา สวามิภักดิสยามวิชิต สรรพศิลปสิทธิวิทยาธร สุรจิตรกรศุภโกศล ประพนธปรีชาชาญโบราณคดี สังคีตวาทิตวิธีวิจารณ์ มโหฬารสีตลัยยาสัย พุทธาทิไตรรัตนสรณานุวัตร์ ขัตติยเดชานุภาพบพิตร เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ปีจอ จ.ศ. ๑๓๐๗ พ.ศ. ๒๔๘๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๔ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๐ มีนาคม ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๓๐๙ พ.ศ. ๒๔๙๐ พระชันษา ๘๔ ปี เป็นต้นสกุล *จิตรพงศ์* [๑] ที่ ๒ ในพระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพรรณราย

ที่ ๖๓ พระองค์เจ้าชายวัฒนานุวงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนมรุพงศ์สิริพัฒน์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๗ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นมรุพงศ์สิริพัฒน์ เมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นนายพลตรี ราชองครักษ์ เป็นอัครราชทูตประจำกรุงปารีส แล้วเป็นสมุหเทศาภิบาล มณฑลกรุงเก่า มณฑลปราจีนบุรี ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๖๑ ปี เป็นต้นสกุล *วัฒนวงศ์* ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาบัว

ที่ ๖๔ พระองค์เจ้าหญิงกาญจนากร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากาญจนากร) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ แรม ๗ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชันษา ๗๐ ปี ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาสังวาลย์

---

(๑) พระโอรส พระธิดา ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ดำรงพระยศเป็นหม่อมเจ้า เพราะประสูติแต่พระมารดาที่มิได้เป็นเจ้า และมิได้เป็นนางห้ามพระราชทาน (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑๙)

ที่ ๖๕ พระองค์เจ้าหญิงบุษบันบัวผัน (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุษบันบัวผัน) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๓๐๑ พ.ศ. ๒๔๘๒ พระชันษา ๗๖ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาห่วง[๑]

ที่ ๖๖ พระองค์เจ้าหญิงเสาวภาผ่องศรี (สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย แรม ๗ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๖ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ได้ทรงสำเร็จราชการแผ่นดินต่างพระองค์เวลาเสด็จประพาสยุโรป เมื่อปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ ถึงรัชกาลที่ ๖ เฉลิมพระปรมาภิไธยเป็นสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง เสด็จสวรรคตเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๐ ตุลาคม ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๘๑ พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชนมายุ ๕๗ พรรษา ที่ ๕ ในสมเด็จพระปิยมาวดี

ที่ ๖๗ พระองค์เจ้าหญิงแขไขดวง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแขไขดวง) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ พระชันษา ๖๖ ปี ที่ ๘ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๖๘ พระองค์เจ้าหญิงนภาพรประภา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฏกุลินี) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๒๖ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ เป็นอธิบดีทรงบัญชาการรักษาภายในพระราชวัง ถึงรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงทิพยรัตนกิริฏกุลินี เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๒๐ พ.ศ. ๒๕๐๑ พระชันษา ๙๔ ปี ที่ ๕ ในเจ้าคุณจอมมารดาสำลี

ที่ ๖๙ พระองค์เจ้าชายดำรงฤทธิ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดำรงฤทธิ์) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ แรม ๓ ค่ำ ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๒๖ ตรงกับวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๒๘ ตรงกับวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๙ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาบัว

---

(๑) เจ้าจอมมารดาห่วง ธิดาขุนเทพ ฯ และท่านเกษ (ม.จ. วิเศษศักดิ์ ชยางกูร ทรงสืบประทานมา)

ที่ ๗๐ พระองค์เจ้าหญิงประสานศรีใส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประสานศรีใส) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๒๖ ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๔๔ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาหม่อมราชวงศ์แสง ปาลกะวงศ์[๑]

ที่ ๗๑ พระองค์เจ้าหญิงประพาพรัศมี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประพาพรัศมี) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๒ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๖๕ พ.ศ. ๒๔๔๖ พระชันษา ๓๗ ปี เจ้าจอมมารดาสุ่น ซึ่งเป็นท้าววนิดาวิจารินี ในรัชกาลที่ ๕[๒]

ที่ ๗๒ พระองค์เจ้าขายจฐูญฤทธิเดช (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญฤทธิเดช) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ แรม ๑๔ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์เมื่อพระชันษาได้ ๙ วัน ที่ ๙ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๗๓ พระองค์เจ้าหญิงเสาวภาคย์พรรณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคพรรณ) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๗ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๒๕๖ พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชันษา ๓๑ ปี เจ้าจอมมารดาหว้า[๓]

ที่ ๗๔ พระองค์เจ้าหญิงประดิษฐาสารี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๘ แรม ๑๑ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๒๔ พ.ศ. ๒๕๐๕ พระชันษา ๙๗ ปี[๔] ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาดวงคำ

ที่ ๗๕ พระองค์เจ้าขายสวัสดิโสภณ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ในรัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ เสด็จกลับมารับราชการ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นนายพลตรี เป็นเสนาบดี

---

(๑) เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์แสง ธิดาหม่อมเจ้านิ่ม ปาลกะวงศ์ และหม่อมฟัก (ดูประชุมจดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏเวียงจันทน์)

(๒) เจ้าจอมมารดาสุ่น ธิดาพระยาสุรินทรราชเสนี (จัน กุสุมลจันทร์) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๐

(๓) เจ้าจอมมารดาหว้า ธิดาปลัดโรงทานอิ่ม (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๕๗)

(๔) เป็นเจ้านายที่มีพระชันษายืนที่สุดในราชวงศ์จักรี และเป็นเจ้านายไทยที่เจ้านายฝ่ายเวียงจันทน์ และคนสำคัญของลาว ให้ความเคารพนับถือนับเนื่องว่าเป็นพระญาติสนิทของราชวงศ์เวียงจันทน์

กระทรวงยุติธรรม และได้เป็นราชทูตพิเศษเสด็จยุโรป ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นอธิบดีศาลฎีกา เลื่อนเป็นกรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ สยามิศร ราชมาตุลาธิบดี ศรีพัชรินทรโสทรานุราชย์ มานวธรรมศาสดรวิธาน นิรุกติปรติภานพิทยโกศล โศภน มิตรสุจริตอาร์ชวาศัย ศรีรัตนตรัยสรณาภิรัต ชเนตภูมิปะภัทปิยมานมนุญสุนทรธรรมบพิตร เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ ถึงรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ ฯ[๑] สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ ที่เมืองปีนัง เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๗๐ ปี เป็นต้นสกุล *สวัสดิวัฒน์* ที่ ๖ ในสมเด็จพระปิยมาวดี

ที่ ๗๖ พระองค์เจ้าชายไชยันตมงคล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๒๗ ตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๘ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย เมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นนายพันเอก ราชองครักษ์ เป็นเสนาบดีกระทรวงวัง และกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๔๔ ปี เป็นต้นสกุล *ไชยันต์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาห่วง

ที่ ๗๗ พระองค์เจ้าหญิงพวงสร้อยสอางค์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพวงสร้อยสอางค์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๖ ค่ำ ปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๒๘ ตรงกับวันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ พระชันษา ๘๔ ปี ที่ ๑๐ ในเจ้าจอมมารดาเที่ยง

ที่ ๗๘ พระองค์เจ้าหญิงประไพศรีสอาด (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประไพศรีสอาด) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ แรม ๖ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๔๔ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาแสง

ที่ ๗๙ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๐ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ เจ้าจอมมารดาเชย

---

(๑) คำว่า "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ" นั้น เป็นคำนำพระนามเฉพาะ เจ้าฟ้า ถ้าเป็นพระองค์เจ้า ก็ใช้ "พระเจ้าบรมวงศ์เธอ" ในรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ" เป็นคำนำพระนามพระองค์เจ้าที่ดำรงพระยศเป็นเจ้าต่างกรมชั้น "กรมพระยา" ต่อมาในรัชกาลที่ ๗ ได้โปรดให้ใช้คำว่า "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ" เป็นคำนำพระนามพระชนกในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ฯ ซึ่งดำรงพระยศเป็นเจ้านายต่างกรมชั้น "กรมพระ" (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๓๖)

ที่ ๘๐ พระองค์เจ้าหญิงพุทธประดิษฐา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพุทธประดิษฐา) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ พ.ศ. ๒๔๑๓ พระชันษา ๔ ปี เจ้าจอมมารดาพุ่ม[๑]

ที่ ๘๑ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ตรงกับวันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ เจ้าจอมมารดาอิ่ม เป็นท้าวโสภานิเวศน์ แล้วเลื่อนเป็นท้าวศรีสัจจา ในรัชกาลที่ ๕

ที่ ๘๒ พระองค์เจ้าหญิงเจริญกมลสุขสวัสดิ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเจริญกมลสุขสวัสดิ์) ประสูติในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๕ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะเส็ง[๒] ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๑๒ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ พ.ศ. ๒๔๑๗ พระชันษา ๗ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาห่วง

รวมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และพระเจ้าลูกเธอ ในรัชกาลที่ ๕ ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก ๒ พระองค์ ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๘๐ พระองค์ รวมทั้งสิ้นเป็น ๘๒ พระองค์

---

(๑) เจ้าจอมมารดาพุ่ม ธิดานายศัลยวิชัย (ทองคำ ณ ราชสีมา) ดูจดหมายเหตุนครราชสีมา หน้า ๗๘ และ ๘๒ หรือสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๑๕๙

(๒) ยังเป็นปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๑

พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕
ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก

ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิงผ่อง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าผ่อง) ประสูติในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๘๕ พระชันษา ๗๕ ปี เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์แข พึ่งบุญ[๑]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงศรีวิลัยลักษณ์ สุนทรศักดิ์กัลยาวดี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสุพรรณภาควดี) ประสูติในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ตรงกับวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมขุนสุพรรณภาควดี เมื่อปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๖๕ พ.ศ. ๒๔๔๖ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ พระชันษา ๓๗ ปี ที่ ๑ ในเจ้าคุณจอมมารดาแพ ทรงสถาปนาเป็นเจ้าคุณพระประยุรวงศ์[๒] ในรัชกาลที่ ๖

ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายอิศรวงศ์วรราชกุมาร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอิศรวงศ์วรราชกุมาร) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๓ สิ้นพระชนม์เมื่อวันพุธ เดือน ๗ แรม ๑๔ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาแสง[๓]

ที่ ๔ พระองค์เจ้าหญิงวรลักษณาวดี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรลักษณาวดี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๘ ปฐมาสาฒ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๘๘ พ.ศ. ๒๔๖๙ พระชันษา ๕๕ ปี เจ้าจอมมมารดาสุด[๔]

---

(๑) เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์แข ธิดาหม่อมนก ในหม่อมไกรสร (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๑๗)

(๒) เจ้าคุณพระประยุรวงศ์ ธิดาเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) และท่านผู้หญิงอิ่ม (ดูอธิบายราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๕๖)

(๓) เจ้าจอมมารดาแสง ธิดาพระยาไชยวิชิต (ช่วง กัลยาณมิตร)

(๔) เจ้าจอมมารดาสุด ธิดาพระยาสุรินทรราชเสนี (จัน กุลมลจันทร์)
ทั้ง ๒ นี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ตั้งแต่หน้า ๑๑๓ ไป

ที่ ๕ สมเด็จเจ้าฟ้าชาย (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ ปฐมาสาฒ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ ในพระองค์เจ้าทักษิณชา[๑]

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงอัจฉรพรรณีรัชกัญญา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัจฉรพรรณีรัชกัญญา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๓๙ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาตลับ[๒]

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงจุฑารัตนราชกุมารี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุฑารัตนราชกุมารี) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๒ ค่ำ ปีวอก ตรงกับวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๙๒ พ.ศ. ๒๔๗๓ พระชันษา ๕๘ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดามรกฎ[๓]

ที่ ๘ พระองค์เจ้าหญิงจันทราสริทวาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๓ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ เฉลิมพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจันทราสริทวาร วโรพารลักษณ-สมบัติรัตนกุมารี เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ พระชันษา ๓๓ ปี ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนพิจิตรเจษฎ์จันทร์ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ในปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ ในหม่อมเจ้าเสาวภาคย์นารีรัตน์ ซึ่งทรงสถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคย์นารีรัตน์[๔]

ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิงอรพินทุ์เพ็ญภาค[๕] (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรพินทุ์เพ็ญภาค) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์ย้อย อิศรางกูร[๖]

---

(๑) พระองค์เจ้าทักษิณชา พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๔ และเจ้าจอมมารดาจันทร์

(๒) เจ้าจอมมารดาตลับ ธิดาพระยาเวียงในนฤบาล (หรั่ง เกตุหัต)

(๓) เจ้าจอมมารดามรกฎ ธิดาเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล)
ทั้ง ๓ นี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ แต่หน้า ๑๑๓ ไป

(๔) พระองค์เจ้าเสาวภาคย์นารีรัตน์ ดูพระองค์เจ้าหลานเธอ รัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๑๑ หน้า ๑๑๗

(๕) ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๒๒ ว่า "อรพินธเพ็ญภาคย์"

(๖) เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์ย้อย ธิดาหม่อมเจ้าโสภณ อิศรางกูร (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๒)

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงสุวพักตร์วิไลยพรรณ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุวพักตร์วิไลยพรรณ) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีวอก[๑] ตรงกับวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๙๒ พ.ศ. ๒๔๗๓ พระชันษา ๕๗ ปี ที่ ๒ ในเจ้าคุณพระประยุรวงศ์

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิงเยาวมาลย์นฤมล (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๗ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๖ เฉลิมพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าเยาวมาลย์นฤมล สรรพสกนช์-กัลยาณีเมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ ต่อมาทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนสวรรคโลกลักษณวดี เมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชันษา ๓๗ ปี ในหม่อมเจ้าอุบลรัตนนารีนาค ซึ่งทรงสถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค กรมขุนอัครวรราชกัลยา[๒]

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชายกิติยากรวรลักษณ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ แรม ๙ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๗ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นจันทบุรีนฤนาถ เมื่อปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๖๔ พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้เป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลัง ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นสมุหมนตรี เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ แล้วเลื่อนเป็นกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สุรเชษฐาธิราชกิตติยากร วรลักษณสุนทรวีรวิจิตร สรรพรัชดาธิกิจโกศล วิมลรัตนมหาโกศาธิบดีธีรคุโณพาร ศุภสมาจารสารสมบัติ มัทวเมตตาธยาศัย ไตรศรีรัตนสรณาคม อุดมศักดิบพิตร เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๕๙ คงในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลัง และเป็นนายกสภาเผยแผ่พาณิชย์ เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ และเป็นกรรมการสภาการคลัง เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นสภานายกแห่งสภาการคลัง เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นอภิรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ ที่ปารีส เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๙๓ พ.ศ. ๒๔๗๔ พระชันษา ๕๗ ปี เป็นต้นสกุล *กิติยากร* เจ้าจอมมารดาอ่วม[๓]

---

(๑) ในปฏิทินเป็นปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ (ดูปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๙๒)

(๒) พระองค์เจ้าอุบลรัตน์นารีนาค กรมขุนอัครวรราชกัลยา ดูพระองค์เจ้าหลานเธอ รัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๑๐ หน้า ๑๑๗

(๓) เจ้าจอมมารดาอ่วม ธิดาพระยาพิสณฑ์สมบัติบริบูรณ์ (ยิ้ม พิศลยบุตร) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๓

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าชายนภางค์นิพัทธพงศ์(พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้านภางค์นิพัทธพงศ์)[๑] ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาแสง

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าชายรพีพัฒนศักดิ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษได้เป็นแบชเลอร์ ออฟ อาร์ต ในมหาวิทยาลัยออกสเฟิด ในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เมื่อปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ สิงหาคม ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ พระชันษา ๔๗ ปี เป็นต้นสกุล *รพีพัฒน* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาตลับ

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายประวิตรวัฒโนดม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นปราจิณกิติบดี เมื่อปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๖๔ พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้เป็นราชเลขานุการฝ่ายต่างประเทศ ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นสมุหมนตรี เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นเสนาบดีตำแหน่งราชเลขาธิการ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๘๑ พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชันษา ๔๕ ปี เป็นต้นสกุล *ประวิตร* เจ้าจอมมารดาแช่ม[๒]

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าหญิงบัณฑรวรรณวโรภาส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบัณฑรวรรณวโรภาส) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤษภาคม[๓] พ.ศ. ๒๔๑๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม[๓] ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ พระชันษา ๑๗ ปี ที่ ๓ ในเจ้าคุณพระประยุรวงศ์

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายจิรประวัติวรเดช (จอมพล พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๖ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๗

---

(๑) ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๑๘ เขียนว่า "นภางพิพัทธวงศ์"

(๒) เจ้าจอมมารดาแช่ม ธิดาพระยามหาอำมาตย์ (ชื่น กัลยาณมิตร) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๓

(๓) ราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ หน้า ๔๒ เป็นเดือนพฤศจิกายนทั้งสองแห่ง (ตรวจสอบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๔๔ แล้ว ตรงกับเดือนพฤศจิกายน ไม่ใช่พฤษภาคม)

พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๙ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วไปศึกษาวิชาทหารบกในประเทศเดนมาร์ก ได้เป็นราชทูตพิเศษต่างพระองค์ไปในราชการพิเศษบางอย่างแต่เมื่อยังเสด็จอยู่ยุโรป ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้เป็นนายพลเอก ราชองครักษ์ ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ และเป็นจอมพลทหารบกคงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๓๘ ปี เป็นต้นสกุล *จิรประวัติ* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาทับทิม[๑]

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงบีเอตริศภัทรายุวดี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบีเอตริศภัทรายุวดี) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๓๘ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาแสง

ที่ ๑๙ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงสุทธาทิพยรัตน์ สุขุมชัตติยกัลยาวดี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๒๓๙ ตรงกับวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๐ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงศรีรัตนโกสินทร เมื่อปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๖๕ พ.ศ. ๒๔๔๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชันษา ๔๖ ปี ที่ ๑ ในพระนางเจ้าสุขุมาลมารศรี พระราชเทวี[๒]

ที่ ๒๐ สมเด็จเจ้าฟ้าชายมหาวชิรุณหิส อดิศรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรสมมติเทพยวรางกูร บรมมกุฎนเรนทรสูริย์ขัตติยสันตติวงศ์ อุกฤษฐพงศ์วโรภโตสุชาต ธัญญลักษณวิลาสวิบุลยสวัสดิ์ สิริวัฒนราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิส สยามมกุฎราชกุมาร) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๗ แรม ๑๒ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๒๙[๓] ได้ทรงกำกับกรมมหาดเล็ก สวรรคตในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๒๕๖ พ.ศ. ๒๔๓๗ พระชันษา ๑๗ ปี ที่ ๑ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี[๔]

---

(๑) เจ้าจอมมารดาทับทิม ธิดาพระยาอัพภันตริกามาตย์ (ผิศ โรจนดิศ) กับขรัวยายอิ่ม (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๕)

(๒) ดูหน้า ๔๙

(๓) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓ แผ่นที่ ๔๔ วันอาทิตย์ เดือน ๓ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ หน้า ๓๗๐

(๔) ดูหน้า ๕๒

ที่ ๒๑ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงกรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน์ โสภางคทัศนียลักษณ์อรรควรราชกุมารี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๒๓ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๑ ในสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

ที่ ๒๒ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงพาหุยัคมณีมัย ประไพพรรณพิจิตร นริศรราชกุมารี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระเทพนารีรัตน์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๑๐ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ พระชันษา ๑๐ ปี ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาพระนามพระอัฐิเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระเทพนารีรัตน์ เมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่ ๑ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ[๑]

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิงเจริญศรีชนมายุ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเจริญศรีชนมายุ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๒๔๑ ตรงกับวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๗๘ พ.ศ. ๒๔๕๙ พระชันษา ๓๘ ปี ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาแสง

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๙ ค่ำ ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๒๔๑ ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๒ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ เจ้าจอมมารดาบัว[๒]

ที่ ๒๕ สมเด็จเจ้าฟ้าชายอิศริยาลงกรณ์ บรมนริศรสมมติเทวราช จุฬาลงกรณ์นาถปรมางกูร สมบูรณอุกฤษฐศักดิ อุภโตปักษ์วิสุทธิพงศ์ มหามกุฎราชรวิวงศ์วราวัตร ลักษณสมบัติขัตติยราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศริยาลงกรณ์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ แรม ๔ ค่ำ ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๒๔๑ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๒ สิ้นพระชนม์เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ในปีเถาะนั้น ตรงกับวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๒ พระชันษา ๒๑ วัน[๓] ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

---

(๑) ดูหน้า ๕๔

(๒) เจ้าจอมมารดาบัว เป็นชาวบ้านบางเขน บรรพบุรุษไม่ปรากฏ (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๖)

(๓) รัชกาลที่ ๕ โปรดให้สร้างพระเมรุหลวงที่วัดเทพศิรินทราวาส เรียกว่า พระเมรุพลับพลา "อิศริยาภรณ์" เพื่ออุทิศถวาย

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าหญิงประเวศวรสมัย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประเวศวรสมัย) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๒๔๑ ตรงกับวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๓๐๖ พ.ศ. ๒๔๘๗ พระชันษา ๖๕ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาทับทิม

ที่ ๒๗ สมเด็จเจ้าฟ้า (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) สิ้นพระชนม์ในพระครรภ์ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ที่ ๒ ในสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าชายอาภากรเกียรติวงศ์ (พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารเรือในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ เมื่อปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้เป็นนายพลเรือตรี ราชองครักษ์ ตำแหน่งรองผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นนายพลเรือโท แล้วเป็นนายพลเรือเอก ราชองครักษ์ ตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ ขึ้น ๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๔๔ ปี เป็นต้นสกุล *อาภากร* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาโหมด[๑]

ที่ ๒๙ สมเด็จเจ้าฟ้าชายมหาวชิราวุธ เอกอรรคมหาบุรุษย์บรมนราธิราช จุฬาลงกรณนาถราชวโรรส มหาสมมติขัตติยพิสุทธิ์ บรมมกุฎสุริยสันตติวงศ์ อดิศัยพงศ์วโรภโตสุชาต คุณสังกาศวิมลรัตน์ ทฤฆชนมสวัสดิขัตติยราชกุมาร (พระบาทสมเด็จ ฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชสมภพเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนเทพทวาราวดี เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ เสด็จไปทรงศึกษา ในประเทศอังกฤษ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๒๕๖ ตรงกับวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๗ ทรงศึกษาวิชาพลเรือนในมหาวิทยาลัยออกสเฟิด และวิชาทหารบกในโรงเรียนแซนด์เฮิสต์ ประเทศอังกฤษ เสด็จกลับมารับราชการ

---

(๑) เจ้าจอมมารดาโหมด ธิดาเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) และท่านผู้หญิงอิ่ม (ดูอธิบายราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๔๗)

ได้เป็นนายพลเอก ราชองครักษ์ ตำแหน่งจเรทัพบก และทรงบัญชาการกรมทหารมหาดเล็ก เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๓ ตุลาคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ เสด็จดำรงราชสมบัติอยู่ ๑๖ พรรษา เสด็จสวรรคตเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๑๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชนมพรรษา ๔๖ พรรษา[๑] ที่ ๒ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ

ที่ ๓๐ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงวิจิตรจิรประภา อดุลยาดิเรกรัตน์ ขัตติยราชกุมารี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าวิจิตรจิรประภา) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๕ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ พระชันษา ๔ เดือนที่ ๓ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิงศศิพงศ์ประไพ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศศิพงศ์ประไพ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระชันษา ๕๓ ปี เจ้าจอมมารดาจันทร์[๒]

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๔ อยู่ได้วันหนึ่ง สิ้นพระชนม์ เจ้าจอมมารดาสาย[๓]

ที่ ๓๓ สมเด็จเจ้าฟ้าชายบริพัตรสุขุมพันธ์ ดิลกจันทรนิภาพงศ์ มหามกุฎวงศ์นราธิราชจุฬาลงกรณนาถราชวโรรส อดุลยยศอุภโตพงศ์พิสุทธิ์ นรุตมรัตนขัตติยราชกุมาร (จอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๘ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๔ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนมไหสูริยสงขลา เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษแล้วไปศึกษาวิชาทหารบกในประเทศเยอรมนี เสด็จกลับมารับราชการ ทรงเปลี่ยนพระนามกรมเป็นสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต เมื่อปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๖๓ พ.ศ. ๒๔๔๔

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๒๗๐๓ "(รัชกาลที่ ๖) เสด็จสวรรคต วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ เวลา ๑ นาฬิกา ๔๕ นาที ก่อนเที่ยง"

(๒) เจ้าจอมมารดาจันทร์ ธิดาพระยาราชสัมภารากร (เทศ)

(๓) เจ้าจอมมารดาสาย ธิดาพระวิสูตรโกษา (นุ่ม)
ทั้ง ๒ ท่านนี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๗-๑๒๘

ในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นนายพลตรี ราชองครักษ์ ตำแหน่งเสนาธิการทหารบก แล้วเลื่อนเป็นนายพลเรือโท ราชองครักษ์ ผู้บัญชาการกรมทหารเรือ ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นนายพลเรือเอก แล้วเป็นจอมพลเรือ ราชองครักษ์ เป็นจอมพลตำแหน่งเสนาธิการทหารบก เป็นอุปนายกแห่งสภากาชาดสยาม เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นอภิรัฐมนตรี และทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สชีวะเชษฐสาธิษฐสุขุมาลกษัตริย์ อภิรัฏฐมหาเสนานุหุษเนาอุฑฑิน จุฬินทรมหาราชวรางกูร สรรพพันธุธุรราชประยูรประดิษฐา ประชาธิปกปัฐพินทร์ ปรมินทรมหาราชวโรปการ ปรีชาไวยัตโยพารสุรพลประภาพ ปราบต์ไตรรัชยยุค ยุกติธรรมอรรถศาสตร อุดมอาร์ชวีวีรยาธยาศรัย เมตตามันตภาณีศีตลหฤทัย พุทธาทิไตรรัตนศรณธาดา มหันตเดชานุภาพบพิตร เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๓๐๖ พ.ศ. ๒๔๘๗ พระชันษา ๖๓ ปี เป็นต้นสกุล *บริพัตร* ที่ ๒ ในสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า ฯ พระอัครราชเทวี

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าหญิงพิสมัยพิมลสัตย์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิสมัยพิมลสัตย์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๙๘ พ.ศ. ๒๔๗๙ พระชันษา ๕๕ ปี เจ้าจอมมารดาเรือน[๑]

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าชายบุรฉัตรไชยากร (พลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๓ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๔ ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารช่างในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน เมื่อปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้เป็นนายพลตรี ราชองครักษ์ ตำแหน่งผู้บัญชาการกองพลและเป็นจเรการช่างทหารบก ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นนายพลโท ราชองครักษ์ ตำแหน่งแม่ทัพน้อย แล้วเลื่อนเป็นกรมขุน เมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๗๘ พ.ศ. ๒๔๕๙ แล้วได้ทรงบัญชาการกรมรถไฟหลวง และเลื่อนเป็นนายพลเอกทหารบก เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๘๘ พ.ศ. ๒๔๖๙ เป็นอภิรัฐมนตรี เลื่อนเป็นกรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน ประชาธิบดินทรเจษฎภาดา ปิยมหาราชวงศ์วิศิษฏ์ อเนกยนตรวิจิตรกฤตยโกศล วิมลรัตน-

---

(๑) เจ้าจอมมารดาเรือน ธิดาพระยาสุนทรบุรี (สว่าง สุนทรศารทูล) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๒๙

มหาโยธาธิบดี ราชธุรันธรีมโหฬาร พาณิชยการคมนาคม อุดมรัตนตรัยสรณธาดา มัททวเมตตาชวาศรัย ฉัตรชัยดิลกบพิตร เมื่อปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๙๘ พ.ศ. ๒๔๗๙ ที่สิงคโปร์ พระชันษา ๕๕ ปี เป็นต้นสกุล *ฉัตรชัย* เจ้าจอมมารดาวาด[๑]

ที่ ๓๖ สมเด็จเจ้าฟ้าชายตรีเพ็ชรุตม์ธำรง นริศรวงศ์เทวราช วโรภโตชาตพิสุทธิ์ รัตนบุรุษย์ จุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยวโรรส อดุลยยศวิสุทธิกษัตริย์ ขัตติยราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าตรีเพ็ชรุตม์ธำรง) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ ตรงกับวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๐ พระชันษา ๗ ปี ที่ ๓ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๓๗ สมเด็จเจ้าฟ้าชายสมมติวงศ์วโรทัย ศตสมัยมงคลเขตร บรมนฤเบศร์จักรีวงศ์ จุฬาลงกรณนาถนรินทร์ สยามินทรราชวโรรส อุกฤษฐวรยศอุภัยปักษ์ วิสุทธิศักดิอรรควิมลรัตน์ ขัตติยราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศ์วโรทัย กรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์ เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้ทรงกำกับกรมมหาดเล็ก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ที่ ๑๗ มิถุนายน ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ พระชันษา ๑๘ ปี ที่ ๔ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าชายเพิญพัฒนพงศ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๕ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม เมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๗๐ พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้เป็นตำแหน่งผู้ช่วยปลัดทูลฉลอง กระทรวงเกษตราธิการ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชันษา ๒๘ ปี เป็นต้นสกุล *เพ็ญพัฒน* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดามรกฎ

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าหญิงอรองค์อรรคยุพา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรองค์อรรคยุพา) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๕ พระชันษา ๕ เดือน ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาโหมด

---

(๑) เจ้าจอมมารดาวาด ธิดานายเสถียรรักษา (เทียง) ดูพงศาวดารเรารบพม่าครั้งกรุงศรีอยุธยา ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๓

ที่ ๔๐ สมเด็จเจ้าฟ้าชายจักรพงศภูวนาถ นริศรราชมหามกุฎวงศ์ จุฬาลงกรณนรินทร์ สยาม**พิชิตินทรวรางกูร** สมบูรณพิสุทธิชาติ วิมลภาสอุภัยปักษ์ อรรควรรัตน์ ขัตติยราชกุมาร (จอมพล สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงศภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๙ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนพิษณุโลกประชานาถ เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วเสด็จไปประทับอยู่ในราชสำนักสมเด็จพระเจ้านิโคลัส ที่ ๒ เอมปเรอรุสเซีย ทรงเล่าเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ซึ่งเป็นโรงเรียนนายทหารบกด้วยในตัว ในประเทศรุสเซีย สอบได้ชั้นสูงสุด ได้เป็นราชทูตพิเศษเมื่อเสด็จอยู่ในยุโรป เสด็จกลับมารับราชการในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นนายพลตรี ราชองครักษ์ ตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดให้ทรงบัญชาการกรมทหารมหาดเล็กแทนพระองค์ แล้วเลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ฯ เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ เลื่อนเป็นนายพลโท นายพลเอก และเป็นจอมพลทหารบก ราชองครักษ์ คงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก เสด็จทิวงคตในรัชกาลที่ ๖ ที่เมืองสิงคโปร์ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๗ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๓ มิถุนายน ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ พระชนมายุ ๓๘ ปี ทรงสถาปนาพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช พระราชทานเศวตฉัตร ๕ ชั้น เป็นต้นสกุล *จักรพงศ์* ที่ ๔ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าชายยุคลทิฆัมพร บดินทรเทพยนิพัทธ์ ขัตติยราชกุมาร (พลโท สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ เฉลิมพระยศเป็นเจ้าฟ้า เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงเพิ่มพระเกียรติยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า ยุคลทิฆัมพร จุฬาลงกรณ์ราชรวิวงศ์ อุภัยพงศพิสุทธิ์ วรุตโมภโตสุชาต บรมนฤนาถราชกุมาร กรมหมื่นลพบุราดิศร เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ได้เป็นแบชเลอร์ ออฟ อาร์ต ในมหาวิทยาลัยเคมบริดช์ เสด็จกลับมารับราชการ เลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนลพบุรีราเมศวร์ เมื่อปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นนายพลโท ราชองครักษ์ สมุหมนตรี ตำแหน่งอุปราชมณฑลปักษ์ใต้ ในรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมหลวง ฯ เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นอภิรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นสกุล *ยุคล* ที่ ๑ ในหม่อมเจ้าสาย ซึ่งทรงสถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ ในรัชกาลที่ ๕ และทรงสถาปนาเป็นพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา[๑] ในรัชกาลที่ ๗

---

(๑) พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ฯ ดูพระองค์เจ้าหลานเธอ รัชกาลที่ ๓ เลขที่ ๑๒ หน้า ๑๑๘

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าชายวุฒิไชยเฉลิมลาภ (พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารเรือในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นนายพลเรือตรี ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือชายทะเล ถึงรัชกาลที่ ๖ เป็นราชองครักษ์ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสิงหวิกรมเกรียงไกร เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ เลื่อนเป็นนายพลเรือโท ราชองครักษ์ ตำแหน่งเสนาธิการทหารเรือ แล้วเป็นจเรทหารเรือ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้วเลื่อนเป็นนายพลเรือเอก เสนาบดีกระทรวงทหารเรือ เมื่อปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ ถึงรัชกาลที่ ๗ เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และทรงสถาปนาเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๙๓ พ.ศ. ๒๔๗๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๓๐๙ พ.ศ. ๒๔๙๐ พระชันษา ๖๔ ปี เป็นต้นสกุล *วุฒิชัย* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาทับทิม

ที่ ๔๓ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงวไลยอลงกรณ์ นรินทรเทพยกุมารี (สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๕ แรม ๖ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๗ ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร เมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึงรัชกาลที่ ๘ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ ฯ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๐๐ พ.ศ. ๒๔๘๑ พระชันษา ๕๔ ปี ที่ ๕ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

ที่ ๔๔ พระองค์เจ้าชายดิลกนพรัฐ(๑) (มหาอำมาตย์ตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสรรควิสัยนรบดี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษและเยอรมนี เป็นดอกเตอร์ วิทลตาตส์ วิสเซนชัฟท์ ในมหาวิทยาลัยทุบบิงเงน ในรัชกาลที่ ๕ เป็นอำมาตย์เอก เจ้ากรมพลัมภัง กระทรวงมหาดไทย ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสรรควิสัยนรบดี เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ และเลื่อนเป็นมหาอำมาตย์ตรี คงในตำแหน่งในกระทรวงมหาดไทย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่

---

(๑) ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๓๑ ว่า "ดิลกนพรัตน์"

๑๒ มกราคม ปีขาล[๑] พ.ศ. ๒๔๕๕ พระชันษา ๒๙ ปี เจ้าจอมมารดาเจ้าทิพเกสร[๒] ชาวเชียงใหม่

ที่ ๔๕ พระองค์เจ้าหญิงนภาจรจำรัสศรี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านภาจรจำรัสศรี) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ เฉลิมพระยศเป็นเจ้าฟ้า ฯ เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๖ ปี ที่ ๒ ในพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ[๓]

ที่ ๔๖ พระองค์เจ้าชายสุริยงประยุรพันธุ์ (มหาเสวกตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๙ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็นมหาอำมาตย์ตรี ตำแหน่งอธิบดีโรงกษาปณ์ ถึงรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส เมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๗๖ พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นมหาเสวกตรี ตำแหน่งผู้ตรวจการกรมศิลปากร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๘๑ พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชันษา ๓๖ ปี เป็นต้นสกุล *สุริยง* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาโหมด

ที่ ๔๗ พระองค์เจ้าหญิงเยาวภาพงศ์สนิท (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเยาวภาพงศ์สนิท) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระชันษา ๕๐ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เนื่อง สนิทวงศ์[๔]

ที่ ๔๘ พระองค์เจ้าหญิงอรประพันธ์รำไพ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรประพันธ์รำไพ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ ปฐมาสาฒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๙๕ พ.ศ. ๒๔๗๖ พระชันษา ๔๘ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาอ่อน[๕]

---

(๑) ราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ หน้า ๔๓ เป็นปีชวด มิใช่ปีขาล (เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๓๑ แล้ว พ.ศ. ๒๔๕๕ ตรงกับปีชวด)

(๒) เจ้าจอมมารดาเจ้าทิพเกสร ธิดาเจ้าน้อยมหาพรหมและเจ้าอุบลวรรณา (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๓๑)

(๓) ดูหน้า ๖๔

(๔) เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เนื่อง สนิทวงศ์ ธิดาพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๓๑)

(๕) เจ้าจอมมารดาอ่อน ธิดาเจ้าพระยาสุรพันธุ์พิสุทธ (เทศ บุนนาค) และท่านผู้หญิงอู่ (ดูอธิบายราชินิกุล บางช้าง ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๔๖)

ที่ ๔๙ พระองค์เจ้าหญิงมาลินีนพดารา (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามาลินีนพดารา กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๕ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ เฉลิมพระยศเป็นเจ้าฟ้า ฯ เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงเพิ่มพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ามาลินีนพดารา สิรินิภาพรรณวดี เมื่อปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ พระชันษา ๔๑ ปี โปรด ฯ ให้สถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วในปีนั้น ที่ ๓ ในพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ[๑]

ที่ ๕๐ พระองค์เจ้าหญิง (แฝด) ประภาพรรณพิไลย (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า (แฝด) ประภาพรรณพิไลย) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๑๐ พ.ศ. ๒๔๙๑ พระชันษา ๖๓ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาพร้อม[๒]

ที่ ๕๑ พระองค์เจ้าหญิง (แฝด) ประไพพรรณพิลาส (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า (แฝด) ประไพพรรณพิลาส) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๙ พระชันษา ๒ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาพร้อม

ที่ ๕๒ พระองค์เจ้าชายรังสิตประยุรศักดิ์ (พลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๘ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษและเยอรมนี ในมหาวิทยาลัยไฮเด็ลแบร์ก ในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นชัยนาทนเรนทร เมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๗๖ พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นมหาอำมาตย์โท ตำแหน่งอธิบดีกรมสาธารณสุข ในกระทรวงมหาดไทย ทรงสถาปนาเป็นกรมขุน ฯ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ ในรัชกาลปัจจุบัน ทรงเป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๓๐๘ พ.ศ. ๒๔๘๙ ทรงเป็นประธานองคมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ เลื่อนเป็นกรมพระชัยนาทนเรนทร จุฬาลงกรณราชวโรรส สยามสุขบทบุรัสการี เมตตาสีตลหฤทัย อาชชวมัททวัธยาศัยสุจารี วิวิธเมธีวงศาธิราชสนิท นวมนริศรสมันตนบิดุล ติรตนคุณสรณาภิรักษ ประยุรศักดิธรรมมิกนาถ-

---

(๑) ดูหน้า ๖๘

(๒) เจ้าจอมมมารดาพร้อม ธิดาพระยาพิษณุโลกาธิบดี (บัว) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๓๕

บพิตร เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ปีเถาะ โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๔ ต่อมาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศเลื่อนกรม เป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร จุฬาลงกรณราชวโรรส สยามสุขบทบุรัส-การี เมตตาสีตลหฤทัย อาชชวมัททวัธยาศัยสุจารี วิวิธเมธีวงศาธิราชสนิท นวมนริศรสุมันตนบิดุลติรตน คุณสรณาภิรักษ์ ประยุรศักดิธรรมมิกนาถบพิตร เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ.๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นสกุล *รังสิต* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เนื่อง สนิทวงศ์

ที่ ๕๓ สมเด็จเจ้าฟ้าชายสิริราชกกุธภัณฑ์[๑] สรรพวิสุทธิ์มหุดิมงคล อเนกนภดลดาราธัตน์ สมันตบริพัตรวโรภาส อดิศรราชจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยวโรรส วิสุทธิสมมตวโรภโตปักษ์ อุกฤษฐ ศักดิ์ อัครวรราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าสิริราชกกุธภัณฑ์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๖ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๘ สิ้นพระชนม์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคารที่ ๓๑ พฤษภาคม ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๓๐ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๕ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๕๔ พระองค์เจ้าหญิงนิภานภดล (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้านิภานภดล กรมขุน อู่ทองเขตขัตติยนารี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๙ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ ตรงกับวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๙ เฉลิมพระยศเป็นเจ้าฟ้า เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ ทรงเพิ่ม พระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้านิภานภดล วิมลประภาวดี เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมขุนอู่ทอง เขตขัตติยนารี เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ ที่ชวา เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๔๙ ปี ที่ ๔ ในพระวิมาดาเธอ กรม พระสุทธาสินีนาฏ[๒]

ที่ ๕๕ พระองค์เจ้าหญิงโกมลเสาวมาล (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโกมลเสาวมาล) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ ตรงกับวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๒๕๒ พ.ศ. ๒๔๓๓ พระ ชันษา ๓ ปี เจ้าจอมมารดาวง[๓]

---

(๑) ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๑๐ ว่า "ศิริราชกกุธภัณฑ์" โรงพยาบาลศิริราชได้ชื่อมาจากพระนามของเจ้าฟ้าพระองค์ นี้

(๒) ดูหน้า ๖๘

(๓) เจ้าจอมมารดาวง ธิดาพระยาอัครราชนาถภักดี (เนตร) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๓๕ (คำว่า วง เขียนว่า "วงศ์")

ที่ ๕๖ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน อ้าย แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ ตรงกับวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ สิ้นพระชนม์ในวัน ประสูติ ที่ ๖ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๕๗ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงศิราภรณ์โสภณ พิมลรัตนวดี (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าศิริภรณ์โสภณ) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ พระชันษา ๑๑ ปี ที่ ๖ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

ที่ ๕๘ พระองค์เจ้าชายเขจรจิรประดิษฐ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเขจรจิร-ประดิษฐ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ ตุลาคม ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ พระชันษา ๓ เดือน ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาแส[๑]

ที่ ๕๙ พระองค์เจ้าชายสมัยวุฒิวโรดม (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสมัยวุฒิวโรดม) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ พ.ศ. ๒๔๓๒ พระชันษา ๑ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาพร้อม

ที่ ๖๐ พระองค์เจ้าชายอิศริยาภรณ์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอิศริยาภรณ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๑ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ ตรงกับวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๒ กันยายน ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เกสร สนิทวงศ์[๒]

ที่ ๖๑ พระองค์เจ้าหญิงอาทรทิพยนิภา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ แรม ๖ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ ตรงกับวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๒๐ พ.ศ. ๒๕๐๑ พระชันษา ๖๙ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาชุ่ม [๓]

---

(๑) เจ้าจอมมารดาแส ธิดาพระยาอัพภันตริกามาตย์ (ดิศ โรจนดิศ) ดูความทรงจำของสมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

(๒) เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เกสร สนิทวงศ์ ธิดาหม่อมเจ้าสวาดิ ในกรมหลวงวงศาธิราชสนิท

(๓) เจ้าจอมมารดาชุ่ม ธิดาพระมงคลรัตน์ (ช่วง ไกรฤกษ์)

ทั้ง ๒ ท่านนี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๓๗-๑๓๘

ที่ ๖๒ สมเด็จเจ้าฟ้าชายอัษฎางค์เดชาวุธ วิสิฏฐวิสุทธิลักษณโสภณ อุบัติดลกาลนิยม ปฐมปริวัตรรัตนโกสินทรศก ศตสาธกอัษโฎดร สถาพรมงคลสมัย นราธิปไตรบรมนาถ จุฬาลงกรณ์ราชวโรรส อดุลยยศอุกฤษฐศักดิ อุภโตปักษ์วิสุทธิกษัตริย์ ขัตติยราชกุมาร (พลเรือเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมหลวงนครราชสีมา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนนครราชสีมา เมื่อปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ เสด็จกลับมารับราชการทหารบก ถึงรัชกาลที่ ๖ เลื่อนเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ฯ เมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๗๘ พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็นนายพลตรี ราชองครักษ์ ตำแหน่งผู้บัญชาการกองพล เลื่อนเป็นนายพลเรือเอก ผู้สำเร็จราชการกระทรวงทหารเรือ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ เสด็จทิวงคตในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงสถาปนาพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราช เมื่อทิวงคตแล้ว ที่ ๗ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๖๓ พระองค์เจ้าหญิงวิมลนาคนพีสี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลนาคนพีสี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ ตรงกับวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๔ ปี เจ้าดารารัศมี ธิดาพระเจ้านครเชียงใหม่ ต่อมาทรงสถาปนาเป็นพระราชชายา[๑]

ที่ ๖๔ พระองค์เจ้าหญิงอัพภันตรีปชา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัพภันตรีปชา) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ ตรงกับวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระชันษา ๔๕ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาแส

ที่ ๖๕ พระองค์เจ้าหญิงอดิศัยสุริยาภา (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอดิศัยสุริยาภา) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๑๐ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ ตรงกับวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๓๒๕ พ.ศ ๒๕๐๖ พระชันษา ๗๔ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาอ่อน

ที่ ๖๖ พระองค์เจ้าหญิงทิพยาลังการ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทิพยาลังการ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนยี่ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๒๕๒ ตรงกับวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระชันษา ๔๒ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาแส

---

(๑) เจ้าดารารัศมี ธิดาเจ้าอินทรวิชยานนท์ และเจ้าทิพเกสร ณ เชียงใหม่ (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๑๕)

ที่ ๖๗ พระองค์เจ้าหญิงสุจิตราภรณี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุจิตราภรณี) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ แรม ๑๓ ค่ำ ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๒๕๒ ตรงกับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๘๐ พ.ศ. ๒๔๖๑ พระชันษา ๒๙ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาชุ่ม

ที่ ๖๘ พระองค์เจ้าหญิงวาปีบุษบากร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวาปีบุษบากร) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๗ แรม ๔ ค่ำ ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ ตรงกับวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๔ ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาพร้อม สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ พระชันษา ๙๑ ปี

ที่ ๖๙ สมเด็จเจ้าฟ้าชายมหิตลอดุลเดช นเรศวรมหาราชาธิบดินทร์ จุฬาลงกรณ์นรินทรวรางกูร สมบูรณ์เบญจพรสิริสวัสดิ์ ขัตติยวโรภโตสุชาต คุณสังกาศเกียรติประกฤษฐ ลักษณวิจิตรพิสิษฐบุรุษย์ ชนุตมรัตนพัฒนศักดิ์ อัครวรราชกุมาร (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๔๖ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ แล้วไปศึกษาวิชาทหารเรือในประเทศเยอรมนี ได้เป็นนายพันเอกทหารบก และนายนาวาเอกทหารเรือ และเป็นราชองครักษ์พิเศษ ต่อมาเสด็จไปทรงศึกษาวิชาแพทย์ในอเมริกา สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ พระชนมายุ ๔๓ พรรษา ต่อมาทรงสถาปนาพระเกียรติยศเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ในรัชกาลที่ ๗ ในรัชกาลที่ ๘ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชบิดา ฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗[๑] เป็นต้นสกุล *มหิดล* ที่ ๗ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

ที่ ๗๐ พระองค์เจ้าขายอนุสรสิริประสาธน์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรสิริประสาธน์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๙ ค่ำ ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ พระชันษา ๑๐ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์เกสร สนิทวงศ์

ที่ ๗๑ พระองค์เจ้าหญิงลวาดวรองค์ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลวาดวรองค์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะโรง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ ตรงกับวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๔

---

(๑) ในรัชกาลที่ ๙ ทรงสถาปนาเป็น สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ (ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๗ ตอนที่ ๕๒ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๑๓ ฉบับพิเศษ หน้า ๑–๗)

สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ พ.ศ. ๒๔๓๖ พระชันษา ๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเลื่อน[๑]

ที่ ๗๒ สมเด็จเจ้าฟ้าชายจุฑาธุชธราดิลก สยามาธิปกปรมินทรจุฬาลงกรณราชวโรรส อดิศัยยศอุภัยชาติพิสุทธิ์ ไทวปายนุตมศักดิ์ อดุลยลักษณวิลาส มหามกุฎราชพงศานุพัทธ วิวัฒนผลพรพิสิษฐมหิศรราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ ตรงกับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย เมื่อปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้เสด็จไปทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ เป็นแบชเลอร์ ออฟ อาร์ต ในมหาวิทยาลัยเคมบริดช์ เสด็จกลับมารับราชการในรัชกาลที่ ๖ เป็นตำแหน่งอาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กระทรวงธรรมการ และเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่าง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ พระชันษา ๓๒ ปี เป็นต้นสกุล *จุฑาธุช* ที่ ๘ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๗๓ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๙ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ ตรงกับวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษาเดือนเศษ เจ้าจอมมารดาหม่อมราชวงศ์จิ๋ว กปิตถา[๒]

ที่ ๗๔ พระองค์เจ้าหญิงเหมวดี (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเหมวดี) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๓๔ พ.ศ. ๒๕๑๕ พระชันษา ๗๙ ปี เจ้าจอมมารดาเหม[๓]

ที่ ๗๕ พระองค์เจ้าชายอุรุพงศ์รัชสมโภช (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุรุพงศ์รัชสมโภช) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ ตรงกับวันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ พ.ศ. ๒๔๕๒ พระชันษา ๑๗ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเลื่อน

---

(๑) เจ้าจอมมารดาเลื่อน ธิดาพระนรินทราภรณ์ (ลอย นิยะวานนท์)

(๒) เจ้าจอมมารดา หม่อมราชวงศ์จิ๋ว กปิตถา ธิดาหม่อมเจ้าวัฒนา ในกรมหมื่นภูบาลบริรักษ์

(๓) เจ้าจอมมารดาเหม ธิดาพระยาธรรมสารนิติ (พลับ อมาตยกุล)

ทั้ง ๓ ท่านนี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๔๐–๑๔๑

ที่ ๗๖ สมเด็จเจ้าฟ้าชายปยะชาธิปกศักติเดชน์ ชเนศรมหาราชาธิราช จุฬาลงกรณนาถ วโรรส อุดมยศอุกฤษฐศักดิ์ อุภัยปักษนาวิล อสัมภินชาติพิสุทธิ์ มหามกุฎราชพงศบริพัตร บรมขัตติย-มหารัชฎาภิษิญจนพรรโษทัย มงคลสมัยสมากร สถาวรวรัจฉริยคุณ อดุลยราชกุมาร (พระบาทสมเด็จ ฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว) พระราชสมภพเมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุนสุโขทัยธรรมราชา เมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้เสด็จไปทรงศึกษาวิชาทหารบกในประเทศอังกฤษ เสด็จกลับมารับราชการในรัชกาลที่ ๖ เป็นนายพันโท ราชองครักษ์ ตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยทหารบกชั้นปฐม ต่อมาเป็นนายพันเอก ปลัดกรมเสนาธิการทหารบก แล้วเป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบก ที่ ๒ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ เสด็จประพาสสหรัฐ มลายูและชวา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ แคนญวน เขมร[๑] และอเมริกา พ.ศ. ๒๔๗๓ พระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕ เสด็จยุโรป[๑] เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ทรงสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ ที่ประเทศอังกฤษ เสด็จสวรรคตที่ประเทศอังกฤษ ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๓๐๓ พ.ศ. ๒๔๘๔ พระชนมพรรษา ๔๘ ปี ที่ ๙ ในสมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ

ที่ ๗๗ สมเด็จเจ้าฟ้าหญิง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ ตรงกับวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ปีมะเส็งนั้น พระชันษา ๔ วัน ที่ ๘ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี ฯ

รวมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และพระเจ้าลูกเธอ ในรัชกาลที่ ๕ ประสูติก่อนบรมราชาภิเษก ๒ พระองค์ ประสูติเมื่อบรมราชาภิเษกแล้ว ๗๕ พระองค์ รวมทั้งสิ้น ๗๗ พระองค์

---

(๑) แก้ตามใบแทรกแก้ข้อความหนังสือราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๐ หน้า ๘๐

พระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖
ประสูติก่อนสวรรคตหนึ่งวัน

---

๑. **สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพรรณวดี** (สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพรรณวดี) ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๒๔[๑] พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงเปลี่ยนคำนำพระนามเป็นสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘[๒] เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ พระราชทานยศทหาร ตำแหน่ง พันโทหญิง ผู้บังคับการพิเศษ ในกองพันทหารราบที่ ๒ กรมผสมที่ ๕ เจ้าจอมสุวัทนา ซึ่งทรงสถาปนาเป็น พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี[๓]

รัชกาลที่ ๗-๘
ไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดา

---

(๑) ฉบับที่ล่วงมาแล้ว เป็นวันที่ ๒๕ แต่คลาดเคลื่อน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๒๖๒๑ บันทึกไว้ว่า "วันอังคารที่ ๒๔ เวลา ๑๒.๕๕ ล.ท. พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ได้ประสูติพระธิดาโดยสวัสดิภาพ นายแพทย์ตรวจพระอาการ รายงานว่า มีพระอาการดีอยู่ ทั้งพระวรราชเทวีและพระกุมารา"

(๒) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ แผนกสามัญ ภาค ๑ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ หน้า ๑๑๗๙–๑๑๘๐

(๓) พระนางเจ้าสุวัทนา เป็นธิดาพระยาอภัยภูเบศร์ (เลื่อม อภัยวงศ์)

พระราชโอรสและพระราชธิดา
ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙
และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระธิดาในพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ และหม่อมหลวงหญิงบัว กิติยากร (สนิทวงศ์)[๑] ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ ตรงกับวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงรัชกาลปัจจุบัน ทรงสถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ เป็นสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ต่อมาทรงประกาศสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ภายหลังทรงประกาศเฉลิมพระอภิไธยเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙[๒]

๑. สมเด็จเจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี [๓] (สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๓๑๓ ตรงกับวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๔

๒. สมเด็จเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ (สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร)[๔] ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ ตรงกับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๕[๕] ได้รับการสถาปนาพระอิสริยศักดิ์ และเฉลิมพระนามาภิไธยเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

---

(๑) เป็นธิดาของ พลเอก เจ้าพระยาวงศานุประพันธ์ (ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์) และท้าววนิดาพิจารินี (บาง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา)

(๒) ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๓ ตอนที่ ๑๐๓ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ หน้า ๑๖๔๐–๑๖๔๑

(๓) ได้ลาออกจากฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ (ดูภาคผนวก หน้า ๑๕๐)

(๔) ดูหลักฐานการประทานพระนามในวารสารศิลปากร ปีที่ ๔ เล่ม ๒ หน้า ๓–๖

(๕) ดูพระประวัติโดยละเอียดในหนังสือสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ และประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระประวัติ พระราชจริยาวัตร พระราชนิพนธ์ ภาพฝีพระหัตถ์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ตั้งแต่ประสูติจนถึงปัจจุบัน ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๐

๓. **สมเด็จเจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลยโสภาคย์** (สมเด็จพระเทพรัตนราช-สุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี)[๑] ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๓๑๗ ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้รับการสถาปนาพระอิสริยศักดิ์ และเฉลิมพระนามาภิไธยเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๓๓๙ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

๔. **สมเด็จเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี** (สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า จุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี)[๒] ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๓๑๙ ตรงกับวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

---

(๑) ดูพระประวัติโดยละเอียดในหนังสือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๐

(๒) ทรงรับหม้อนเรืออากาศโท วีระยุทธ ดิษยะศริน เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ และทรงอภิเษกสมรส เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๕

พระราชโอรสธิดา
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท
(กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๑)[๑]
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก

ที่ ๑ เจ้าฟ้าหญิงพิกุลทอง[๒] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมขุนศรีสุนทร) ประสูติเมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๓๒๐ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมขุนศรีสุนทร[๓] เมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ พระชันษา ๓๔ ปี เจ้าศิริรดจา น้องพระเจ้ากาวิละเมืองเชียงใหม่ เป็นพระมารดา[๔]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าชายลำดวน (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลำดวน) ประสูติเมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๒๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ พ.ศ. ๒๓๔๖ พระชันษา ๒๕ ปี เจ้าจอมมารดาขะ

ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงเกสร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกสร) ประสูติเมื่อปีกุน พ.ศ. ๒๓๒๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาแก้ว

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายอินทปัต (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทปัต) ประสูติเมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๒๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ พ.ศ. ๒๓๔๖ พระชันษา ๒๔ ปี เจ้าจอมมารดาตัน

---

(๑) ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ใช้คำนำพระนามพระราชโอรสพระราชธิดาในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทว่า "สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ" หรือ "พระเจ้าหลานเธอ" ในสมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้ใช้ว่า "พระเจ้าวรวงศ์เธอ" ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เปลี่ยนคำนำพระนามพระราชโอรสพระราชธิดาในสมเด็จพระบวรราชเจ้า รัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ เป็น "พระเจ้าบวรวงศ์เธอ" ส่วนพระโอรสพระธิดาในกรมพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๕ ใช้คำนำพระนามว่า "พระบวรวงศ์เธอ" จนถึงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เลิกใช้คำว่า "พระเจ้าบวรวงศ์เธอ" และพระบวรวงศ์เธอ" และใช้คำว่า "พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ" และ"พระราชวรวงศ์เธอ" แทน (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๔๘-๔๙)

(๒) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงสถาปนาพระธิดาองค์ใหญ่ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ที่ประสูติแต่เจ้าศิริรดจา น้องพระเจ้ากาวิละเมืองเชียงใหม่ขึ้นเป็น "เจ้าฟ้า" เพื่อเป็นการถวายพระเกียรติแด่สมเด็จพระบวรราชเจ้า ฯ ผู้เป็นพระชนก (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑๓)

(๓) ปรากฏหลักฐานในการจารึกพระนามลงในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้า กรมขุนศรีสุนทร" (จดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า ๖๙)

(๔) ดูประวัติในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้า ๒๓๔

ที่ ๕ พระองค์เจ้าชายก้อนแก้ว (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าก้อนแก้ว) ประสูติเมื่อปีฉลู ตรีศก พ.ศ. ๒๓๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาล่า

ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายช้าง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าช้าง) ประสูติเมื่อปีฉลู พ.ศ. ๒๓๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาปุย

ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิงดวงจันทร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงจันทร์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๙ แรม ๑ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๓ สิงหาคม ปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๑๔๕ พ.ศ. ๒๓๒๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาฉิม

ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายอสุนี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเสนีเทพ) ประสูติเมื่อปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๑๔๕ พ.ศ. ๒๓๒๖ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเสนีเทพ เมื่อวันพุธ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นสกุล *อสุนี* เจ้าจอมมารดาขำ

ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิงโกมล (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโกมล) ประสูติเมื่อปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๑๔๕ พ.ศ. ๒๓๒๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาแก้วศาลาลอย

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงบุนนาค (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุนนาค) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดามา

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิงดาราวดี[๑] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดาราวดี) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๑๔๗ พ.ศ. ๒๓๒๘ เป็นพระชายากรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อย

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๑๔๗ พ.ศ. ๒๓๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาสุวรรณา

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงโกสุม (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโกสุม) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๑๔๗ พ.ศ. ๒๓๒๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาพ่วง

---

(๑) พระองค์เจ้าหญิงดาราวดี ภายหลังมีพระนามว่า เจ้าข้างในบ้าง เสด็จข้างในบ้าง ทูลกระหม่อมข้างในบ้าง (ดูประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ หน้า ๑๐๗)

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงกัมพุชฉัตร[๑] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัมพุชฉัตร) ประสูติเมื่อปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๑๔๘ พ.ศ. ๒๓๒๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดานักองค์อี[๒]

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าหญิงปัทมราช (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปัทมราช) ประสูติเมื่อปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๑๔๙ พ.ศ. ๒๓๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เจ้าจอมมารดานุ้ย[๓]

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๑๔๙ พ.ศ. ๒๓๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาฉิม

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชายมั่ง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามั่ง) ประสูติเมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๕๐ พ.ศ. ๒๓๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาเกศ

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าชายสิงหราช (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหราช) ประสูติเมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๕๐ พ.ศ. ๒๓๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓[๔] ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาล่า

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงกลัด (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากลัด) ประสูติเมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๑๕๑ พ.ศ. ๒๓๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดามีใหญ่

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงฉิมพลี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉิมพลี) ประสูติเมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๑๕๑ พ.ศ. ๒๓๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาจิ้ว

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าชายสังกะทัต (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมขุนนรานุชิต) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๙ เมษายน ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๑๕๑ พ.ศ. ๒๓๓๒ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนรานุชิต ในรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมขุน ฯ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *สังขทัต* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาฉิม

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าหญิงแก้ว (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแก้ว) ประสูติเมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๑๕๑ พ.ศ. ๒๓๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เจ้าจอมมารดาแจ่ม

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดานักองค์เภา[๕]

---

(๑) พระองค์เจ้าหญิงกัมพุชฉัตร ลางแห่งออกพระนามว่า กัมโพชฉัตร (ดูพระราชวิจารณ์เรื่องจดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี เลขหัวข้อเรื่อง ๑๔๒)

(๒) เจ้าจอมมารดานักองค์อี พระธิดาสมเด็จพระนารายณ์ราชา พระเจ้ากรุงกัมพูชา (ดูพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ หน้า ๓๔)

(๓) เจ้าจอมมารดานุ้ย ธิดาเจ้าพระยานคร (พัฒน์ ณ นคร) ดูเรื่องตั้งเจ้าพระยากรุงรัตนโกสินทร์

(๔) จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน รัชกาลที่ ๕ ภาค ๑๑ หน้า ๔๗ ว่า วันพุธ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะโรง จ.ศ. ๑๒๔๒ (พ.ศ. ๒๔๒๓)

(๕) เจ้าจอมมารดานักองค์เภา พระธิดาสมเด็จพระนารายณ์ราชา พระเจ้ากรุงกัมพูชา (ดูพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ หน้า ๓๔)

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิงศรีสุดาอับสร[๑] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีสุดาอับสร) ประสูติเมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาเพ็ง

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงลมุด (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลมุด) ประสูติเมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ พระชันษา ๘๔ ปี เจ้าจอมมารดามีน้อย

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าชายบัว (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบัว) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๑๓ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๕๔ ตรงกับวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นสกุล *ปัทมสิงห์* เจ้าจอมมารดาศรี

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าหญิงปุก (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปุก) ประสูติเมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๕๔ พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดานักองค์เภา

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าหญิงดุษฎี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดุษฎี) ประสูติเมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๕๔ พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ บูรพาสาฒ แรม ๑๐ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ พระชันษา ๗๑ ปี เจ้าจอมมารดาเสม

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าชายสุก (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุก) ประสูติเมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๕๔ พ.ศ. ๒๓๓๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาเอม

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าชายเพ็ชรหึง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเพ็ชรหึง)[๒] ประสูติเมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาซู

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าหญิงวงศมาลา[๓] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวงศมาลา) ประสูติเมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดานักองค์อี

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงนิลวัตถา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านิลวัตถา) ประสูติเมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๑๕๕ พ.ศ. ๒๓๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๖๙ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อย

---

(๑) พระองค์เจ้าหญิงศรีสุดาอับสร ลางทีออกพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงคุลิดาอับศร (ดูหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๒๗)

(๒) ดูที่ ๑ หน้า ๑๓๔ คำว่า "เพ็ชรหึง" เขียนเป็น "เพ็ชหึง" และในหนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๓๓๐ ว่า "เพชรหึง"

(๓) พระองค์เจ้าหญิงวงศมาลา ลางทีออกพระนามว่า พระองค์เจ้าหญิงวงศ์กษัตริย์ (ดูหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๒๐)

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าหญิงกำพร้า (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากำพร้า) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาบับภา

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าหญิงกลิ่น (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากลิ่น) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔[๑] เจ้าจอมมารดาภู่

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าหญิงรุ่ง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารุ่ง) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาพลับจีน

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาล้อม

ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าชายนพเก้า (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านพเก้า) ประสูติเมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เจ้าจอมมารดาสวน

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๑๕๗ พ.ศ. ๒๓๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาตุ๊

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๑๕๘ พ.ศ. ๒๓๓๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ เจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าชายสุด (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุด) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๑๕๙ พ.ศ. ๒๓๔๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาน้อย

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าชายเณร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเณร) ประสูติเมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *นีรสิงห์* เจ้าจอมมารดาไผ่

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าชายหอย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหอย) ประสูติเมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ พ.ศ. ๒๓๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาตานี

ที่ ๔๓ พระองค์เจ้าชายแตน (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแตน) ประสูติเมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๑๖๓ พ.ศ. ๒๓๔๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาตานี

ประสูติมาแต่ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ๖ พระองค์
ประสูติในรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ ๓๗ พระองค์
รวม ๔๓ พระองค์

---

(๑) หนังสือสัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๓๔๐ ว่า พระราชทานเพลิงพระศพ เมื่อปีขาล จ.ศ. ๑๑๔๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๒ มิใช่รัชกาลที่ ๔

พระราชโอรสธิดา
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์
(กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๒)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก

ที่ ๑ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ พ.ศ. ๒๓๓๔ สิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์ในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาสำลี[๑]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าชายประยงค์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมขุนธิเบศร์บวร) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม ๘ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๑๕๓ ตรงกับวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๓๓๔ ในรัชกาลที่ ๒ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นธิเบศร์บวร ในรัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมขุนธิเบศร์บวร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๐ พระชันษา ๖๖ ปี เป็นต้นสกุล *บรรยงกะเสนา* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน่วม

ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงประชุมวงศ์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประชุมวงศ์) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาสำลี

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายปาน (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอมรมนตรี) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ พ.ศ. ๒๓๓๗ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอมรมนตรี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน่วม

ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงนัดดา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านัดดา) ประสูติเมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๑๕๘ พ.ศ. ๒๓๓๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ พ.ศ. ๒๔๐๐ พระชันษา ๖๑ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาสำลี

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงขนิษฐา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขนิษฐา) ประสูติเมื่อปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๖๐ พ.ศ. ๒๓๔๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ แรม ๕ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๗๙ ปี ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาสำลี[๒]

---

(๑) เจ้าจอมมารดาสำลี พระราชธิดาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงธนบุรี (ดูลำดับสกุลเก่าบางสกุล ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ ภาคที่ ๔ หน้า ๖ ว่า พระองค์เจ้าหญิงสำลีวรรณ)

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ หน้า ๔๖๕ และประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑๓ ว่า ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาน่วม แต่ในหนังสือลำดับสกุลเก่าบางสกุล ภาคที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ หน้า ๖ ว่า พระองค์เจ้าหญิงขนิษฐา เป็นพระธิดาของพระองค์เจ้าหญิงสำลีวรรณ

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๑๖๑ พ.ศ. ๒๓๔๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาน่วม

ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายพงศ์อิศเรศ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นกษัตริย์ศรีศักดิเดช) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๑๖๒ ตรงกับวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๔๓ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นกษัตริย์ศรีศักดิเดช[๑] เมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ แรม ๑๓ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ พ.ศ. ๒๔๐๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ พระชันษา ๗๕ ปี เป็นต้นสกุล *อิศรเสนา* ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาสำลี

ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิงสุวรรณ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุวรรณ) ประสูติเมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๑๖๓ พ.ศ. ๒๓๔๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาก้อนทอง

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชายไม้เทศ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไม้เทศ) ประสูติเมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๖๔ พ.ศ. ๒๓๔๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดาเหมใหญ่

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายภุมรินทร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภุมริน) ประสูติเมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๖๔ พ.ศ. ๒๓๔๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นสกุล *ภุมรินทร* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิงอำพัน[๒] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอำพัน) ประสูติเมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ พ.ศ. ๒๓๔๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๔ พระชันษา ๗๙ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาปิ่น

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าชายภุมเรศ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอมเรศรัศมี) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๑๖๕ ตรงกับวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๓๔๖ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอมเรศรัศมี สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

---

(๑) เฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๔๔ ว่า "กรมหมื่นกระษัตริย์ศรีศักดิเดช"

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้า ๕๖๖ ว่า "พระองค์เจ้าหญิงพัน"

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงนฤมล (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านฤมล) ประสูติเมื่อปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๑๖๖ พ.ศ. ๒๓๔๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒[๑] ที่ ๖ ในเจ้าจอมมารดาสำลี

ประสูติเมื่อเป็นพระบัณฑูรน้อย

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าหญิงงาม (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้างาม) ประสูติเมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๑๖๘ พ.ศ. ๒๓๔๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาก้อนทอง

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าขายเสือ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเสือ) ประสูติเมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๑๖๘ พ.ศ. ๒๓๔๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *พยัคฆเสนา* ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาน่วม

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าขายใย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าใย) ประสูติเมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ พ.ศ. ๒๓๕๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *รังสิเสนา* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาศิลา

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าขายกระต่าย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากระต่าย) ประสูติเมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ พ.ศ. ๒๓๕๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดาน่วม

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าขายทับทิม (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทับทิม) ประสูติเมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๗๐ พ.ศ. ๒๓๕๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดาน้อยใหญ่

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงมณฑา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามณฑา) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๗๑ พ.ศ. ๒๓๕๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ที่ ๖ ในเจ้าจอมมารดาน่วม

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าขายฤกษ์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๗๑ ตรงกับวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ ทรงผนวชเป็นสามเณร มาแต่ในรัชกาลที่ ๒ ในรัชกาลที่ ๓ ได้เป็นพระราชาคณะ สถิต ณ วัดบวรนิเวศ ครั้นรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นบวรรังษีสุริยพันธุ์ ปิยพรหมจรรย์ธรรมวรยุติปฏิบัติสุทธิคณะนายก พุทธสาสนดิลกปวรัยบรรพชิต สรรพธรรมิกกิจโกศลสุวิมลปรีชา ปัญญาอัครมหาสมณุดมบรมบพิตร ครั้นรัชกาลที่ ๕ ได้เลื่อนพระยศเป็น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ บวรรังษีสุริยพันธุ์ ปิยพรหมจรรย์ธรรมวรยุติ ปฏิบัติสุทธิคณะนายก พุทธสาสนดิลกปวรัยบรรพชิต สรรพธรรมิกกิจโกศลสุวิมลปรีชา ปัญญาอัครอนาคาริยรัตโนดม พุทธวราคมโหรกลากุลโลภาส ปรมินทรมหาราชหิโตปัชยาจารย์ มโหฬารเมตยาภิธยาศรัย พุทธาทิศรีรัตนตรัยคุณารักษ์ อุกฤษฐศักดิสกลสังฆปาโมกษ ปธานาธิบดินทร์ มหาสมณะคณินทรวโรดม บรมบพิตร เมื่อปีระกา

---

(๑) ราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ และ พ.ศ. ๒๔๖๔ ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ ว่า สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓

เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖ ต่อมาได้ทรงรับมหาสมณุตมาภิเษกเป็น สมเด็จกรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ บวรรังษีสุริยพันธุ์ ปิยพรหมจรรย์ธรรมวรยุติ ปฏิบัติสุทธิคณะนายก ธรรมนิติสาธกปวรัยบรรพชิต สรรพธรรมิกกิจโกศลสุวิมลปรีชา ปัญญาอัครมหาสมณุตม บรมพงศาธิบดี จักรีบรมนาถมหาเสนานุรักษ์อนุราชวรางกูร ปริมินทรบดินทร์สูรย์หิโตปัธยาจารย์ มโหฬารเมตยาภิธยาศรัย ไตรปิฎกโหรกลาโกศล เบ็ญจปดลเศวตฉัตร สิริรัตโนปลักษณมหาสมณุตมาภิเษกาภิษิต ปรมุกฤษฐสมณศักดิธำรง มหาสงฆปรินายก พุทธสาสนดิลกโลกุตมมหาบัณฑิต สุนทรวิจิตรปฏิภาณ ไวยัติญาณมหากระวี พุทธาทิศรีรัตนตรัยคุณารักษ์ เอกอัครมหาอนาคาริยรัตน์ สยามาธิโลกยปฏิพัทธ์ พุทธบริสัษยเนตร สมณคณินทราธิเบศร์ สกลพุทธจักโรปการกิจ สฤษฏิคุภการ มหาปาโมกษประธานวโรดม บรมนาถบพิตร เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ ดำรงพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระมหาสังฆปรินายกทั่วทั้งพระราชอาณาเขต สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน ตรงกับวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๘ ค่ำ[๑] ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๘๔ ปี ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อยเล็ก

ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชายแฝด (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแฝด) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าหญิงแฝด (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแฝด) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดาทรัพย์

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาศิลา

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงปทุเมศ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปทุเมศ) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ ตรงกับวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ พระชันษา ๗๘ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเอี่ยม

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าหญิงเกสร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเกสร) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาปิ่น

---

(๑) เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ กระทรวงธรรมการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๑๑ ตรงกับวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ มิใช่ ๘ ค่ำ

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชายชุมแสง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชุมแสง) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *สหาวุธ* เจ้าจอมมารดาเล็ก

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าชายสาททิพากร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสาททิพากร) ประสูติเมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๑๗๒ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาน้อยเล็ก

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาม่วง

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าหญิงนุ่ม (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านุ่ม) ประสูติเมื่อปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๑๗๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๗ แรม ๑๓ ค่ำ[๑] ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๑ พระชันษา ๖๘ ปี เจ้าจอมมารดานิ่ม

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๗๔ พ.ศ. ๒๓๕๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าจอมมารดานก ภายหลังเป็นท้าวสมศักดิ์

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าชายยุคันธร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ายุคันธร) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๗๔ ตรงกับวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๕๕ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอนันตการฤทธิ์ เมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๒๙ ตรงกับวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ได้ว่ากรมช่างทหารในญวน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ อุตราสาฒ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นสกุล *ยุคันธร* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาน้อยเล็ก

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าชายสีสังข์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสีสังข์) ประสูติเมื่อปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๑๗๕ พ.ศ. ๒๓๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นสกุล *สีสังข์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเอี่ยม

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าหญิงดวงจันทร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงจันทร์) ประสูติเมื่อปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๑๗๕ พ.ศ. ๒๓๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เจ้าจอมมารดาศรี[๒]

---

(๑) หนังสือพระบวรราชประวัติ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๓๕ ประชุมพงศาวดาร ภาค ๑๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ หน้า ๑๗๔ และราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๙ หน้า ๑๑๔ ว่า "แรม ๑๒ ค่ำ" (เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๙๗ ตรงกับแรม ๑๒ ค่ำ)

(๒) เจ้าจอมมารดาศรี ธิดาเจ้าเวียงจันทน์ (ดูสมุดประวัติราชสกุลวงศ์ ฯ หน้า ๕๙)

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าชายรัชนิกร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารัชนิกร) ประสูติเมื่อปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๑๗๖ พ.ศ. ๒๓๕๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นสกุล *รัชนิกร* เจ้าจอมมารดาพลับ (จินตรา)

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า) ประสูติเมื่อปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๑๗๖ พ.ศ. ๒๓๕๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาม่วง

ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าชายทัดทรง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทัดทรง) ประสูติเมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ จ.ศ. ๑๒๔๖ พ.ศ. ๒๔๒๗[๑] เจ้าจอมมารดาแจ่ม

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าชายรองทรง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสิทธิสุขุมการ)[๒] ประสูติเมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ พ.ศ. ๒๓๕๙ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสิทธิ-สุขุมการ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ แรม ๘ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๒๙ พ.ศ. ๒๔๑๐ ได้ทรงบังคับการ[๓] โรงทอง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๖๑ ปี เป็นต้นสกุล *รองทรง* เจ้าจอมมารดาภู่ (อิเหนา)

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าชายสุดวอน (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุดวอน) ประสูติเมื่อปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เจ้าจอมมารดามี (บุษบา)

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าหญิงสุด (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุด) เรียกกันว่า พระองค์สุดศาลา ประสูติเมื่อปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาม่วง

ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นกรมขุนเสนานุรักษ์ ๑๔ พระองค์
ประสูติเมื่อเสด็จดำรงพระยศเป็นพระบัณฑูรน้อย ๗ พระองค์
ประสูติเมื่อดำรงพระยศเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ๑๙ พระองค์
รวม ๔๐ พระองค์

---

(๑) ดูจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน รัชกาลที่ ๕ ภาค ๑๙ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๙๙ มีข้อความว่า "วัน ๒ ฯ ๔ ค่ำ ปีระกา ยังเป็น ฉอศก จุลศักราช ๑๒๔๖" เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๐๔ แล้ว ตรงกับวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๗

(๒) ดูที่ ๑ หน้า ๑๓๔ (พระองค์เจ้าหลานเธอ ในกรมพระราชวังบวร ฯ รัชกาลที่ ๒)

(๓) แก้ตามพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ หน้า ๕๗๓

พระราชโอรสธิดา
ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ
(กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๓)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก

ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิงอรุณ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณ) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๕ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๑๖๗ ตรงกับวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๗ แรม ๑๔ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๘[๑] พระชันษา ๘๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาน้อย[๒]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงลำอาง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลำอาง) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๓๑ ตรงกับวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๒ พระชันษา ๖๓ ปี เจ้าจอมมารดาคุ้มใหญ่

ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายสว่าง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสว่าง) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑ ค่ำ[๓] ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๔๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาจิ๋ว

ที่ ๔ พระองค์เจ้าหญิงอัมพร[๔] (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัมพร) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๑๗๗ ตรงกับวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ พ.ศ. ๒๓๖๐ พระชันษา ๓ ปี เจ้าจอมมารดาแสง

---

(๑) ดูจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ภาค ๑๙ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๙๙ แต่ในประชุมพงศาวดาร ภาค ๑๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๑๕๖ ว่า สิ้นพระชนม์ "ณ วันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จุลศักราช ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘" (เทียบปฏิทินแล้วตรงกับวันที่ ๑๕ มิถุนายน)

(๒) เจ้าจอมมารดาน้อย ธิดาพระยาพินาศอัคคี (ดูพระราชหัตถเลขารัชกาลที่ ๔ รวมครั้งที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ หน้า ๑๓ และ ๓๗)

(๓) ประชุมพงศาวดาร ภาค ๑๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๑๕๖ ว่า ขึ้น ๒ ค่ำ (เทียบปฏิทินแล้ว ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ มิใช่ ๒ ค่ำ)

(๔) พระบวรราชประวัติ และพระบวรราชนิพนธ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ หน้า ๓๖ ว่า "อำพร"

ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงสังวาล (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสังวาล) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๑๗๘ ตรงกับวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ[๑] ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๒๓ พระชันษา ๖๕ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเฟื่อง

ที่ ๖ พระองค์เจ้าชายกำภู (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากำภู) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๖๐ ปี เป็นต้นสกุล *กำภู* เจ้าจอมมารดาคำ

ที่ ๗ พระองค์เจ้าชายกัมพล (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัมพล) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๑๘๕ พ.ศ. ๒๓๖๖ พระชันษา ๗ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาตานี

ที่ ๘ พระองค์เจ้าชายอุทัย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอุทัย) ประสูติเมื่อวันอังคาร[๒] เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ ตรงกับวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๖๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ แรม ๑ ค่ำ ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ ตรงกับวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๒ พระชันษา ๓๓ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาจิ้ว

ที่ ๙ พระองค์เจ้าชายเกสรา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอานุภาพพิศาลศักดิ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำ ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๑๗๙ ตรงกับวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๖๐ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอานุภาพพิศาลศักดิ์ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๗ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๑๒๗ ตรงกับวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ แรม ๑๒ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๖ พระชันษา ๕๗ ปี เป็นต้นสกุล *เกสรา* เจ้าจอมมารดาคุ้มเล็ก

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชายเนตร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเนตร) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๑ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๘๐ ตรงกับวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๖๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ พ.ศ. ๒๓๗๗ พระชันษา ๑๗ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเฟื่อง

---

(๑) เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๙๙ แล้ว ไม่ตรงกัน คือ ถ้าเป็นวันจันทร์ เดือน ๖ จะตรงกับขึ้น ๑๑ ค่ำ มิใช่ขึ้น ๑๐ ค่ำ เพราะขึ้น ๑๐ ค่ำ เป็นวันอาทิตย์ (อาจจะเป็นเดือน ๖ แรม ๑๐ ค่ำ ก็ได้ เพราะตรงกับวันจันทร์พอดี)

(๒) เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๓๖ แล้วตรงกับวันพุธ

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าชายขจร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขจร) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ ตรงกับวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๖๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ ตรงกับวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๗๗ พระชันษา ๑๕ ปี เจ้าจอมมารดานิ่ม

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชายอิศราพงศ์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศราพงศ์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๓ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๑๘๒ ตรงกับวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๖๓ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นเจ้าฟ้าอิศราพงศ์ เกวลวงศวิสุทธิ์ สุรสีหุตมศักดิ์ อภิลักษณปวโรภยชาติ์ บริสัษยนาถนราธิบดี เมื่อวันพฤหัสบดี[๑] เดือน ๑๒ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๑๐ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๔๓ ปี เป็นต้นสกุล *อิศรศักดิ์* พระองค์เจ้าดาราวดี ในกรมพระราชวังบวร ฯ รัชกาลที่ ๑ เป็นพระมารดา

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงอัมพา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอัมพา) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๕ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ ตรงกับวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๒ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๑๘๕ พ.ศ. ๒๓๖๖ พระชันษา ๓ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาฉิม (สิงหพ)

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าชายนุช (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านุช) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๑๘๓ ตรงกับวันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๖๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ พระชันษา ๕๔ ปี เป็นต้นสกุล *อนุชะศักดิ์* ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาเพื่อง

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายแฉ่ง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแฉ่ง) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๘๔ ตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๐๖ พ.ศ. ๒๓๘๗ พระชันษา ๒๓ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาง้ิว

ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๑๘๖ ตรงกับวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๑๘๙ พ.ศ. ๒๓๗๐ พระชันษา ๔ ปี เจ้าจอมมารดาลูกจันทน์

---

(๑) สอบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๗๐ แล้ว ตรงกับวันอาทิตย์ มิใช่วันพฤหัสบดี

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้นค่ำ ๑ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ ตรงกับวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๘ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาฉิม (สิงหฬ)

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าชายเธิงคนอง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเธิงคนอง) เรียกกันว่า พระองค์ชายป๊อก ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๑๙๑ ตรงกับวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๗๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ พระชันษา ๕๔ ปี เป็นต้นสกุล *นันทิศักดิ์* เจ้าจอมมารดาเอม

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าหญิงบรรเทิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบรรเทิง)[๑] เรียกกันว่า พระองค์กำพร้า ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๑๙๑ ตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๗๒ ได้เป็นพระชายาสมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยาบำราบปรปักษ์ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๗ พระชันษา ๕๖ ปี เจ้าจอมมารดาภู

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าชายอินทวงศ์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทวงศ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๑๔ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๑๙๑ ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๗๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ[๒] ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ พ.ศ. ๒๓๙๘ พระชันษา ๒๗ ปี เจ้าจอมมารดาพัน

ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก ๑๕ พระองค์
ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว ๕ พระองค์
รวม ๒๐ พระองค์

---

(๑) ดูที่ ๒ หน้า ๑๑๒ (พระองค์เจ้าหลานเธอในรัชกาลที่ ๒)

(๒) สอบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๗๔ แล้ว วันศุกร์ เดือน ๗ ตรงกับ แรม ๙ ค่ำ มิใช่ ๘ ค่ำ

พระราชโอรสธิดา
ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
(รัชกาลที่ ๔)
ประสูติก่อนบวรราชาภิเษก

ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๑๙๗ พ.ศ. ๒๓๗๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเอม[๑] ทรงสถาปนาเป็นเจ้าคุณจอมมารดาในรัชกาลที่ ๕

ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๑๙๙ ตรงกับวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดามาลัย[๒]

ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายยอดยิ่งยศ[๓] บวรราโชรสรัตนราชกุมาร[๔] (กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ แรม ๒ ค่ำ ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ ตรงกับวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๓๘๑ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นบวรวิไชยชาญ[๕] เมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานอุปราชาภิเษกเป็น กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ทิวงคตในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ ตรงกับวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ พระชันษา ๔๘ ปี ที่ ๒ ในเจ้าคุณจอมมารดาเอม

---

(๑) เจ้าจอมมารดาเอม เป็นธิดาเจ้าสัวบุญมี (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๑๔๕)

(๒) เจ้าจอมมารดามาลัย ธิดาคุณหญิงสุด (ดูลำดับสกุลเกาบางสกุล ภาค ๔ หน้า ๑๙)

(๓) สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ในหนังสือพระบวรราชประวัติและพระบวรราชนิพนธ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ หน้า ๗๔ ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ได้พระราชทานพระนามกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญว่า "พระองค์เจ้ายอดยิ่งประยูรยศ บวรราโชรสรัตนราชกุมาร"

(๔) เมื่อยังเป็นหม่อมเจ้าในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระนามว่า ยอดยอชิงค์น ตามนามประธานาธิบดีอเมริกันคนแรก คนทั้งหลายเรียกพระนามว่า ยอด ถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานพระนามใหม่อย่างในบัญชีนี้

(๕) ดูตัวสะกด หน้า ๑๐๔ เขียนว่า วิชัยชาญ แต่ในจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๘ หน้า ๑๙๔ ว่า "วิไชยชาญ"

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๒ ค่ำ ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ ตรงกับวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๓๘๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดากุหลาบ

ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิงดวงประภา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดวงประภา) เรียกกันว่า พระองค์ตุ้ย ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ ตรงกับวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๓๘๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๓๘ พระชันษา ๕๘ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดามาลัย

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๑ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาตาด

ที่ ๗ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๐๑ พ.ศ. ๒๓๘๒ เจ้าจอมมารดาใย

ที่ ๘ พระองค์เจ้าหญิงบุบผา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบุบผา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๐๑ พ.ศ. ๒๓๘๒ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๙ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๐๑ พ.ศ. ๒๓๘๒ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาบาง

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าชายสุธารส (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุธารส) เรียกกันว่า พระองค์วัน ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๐๒ ตรงกับวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ พ.ศ. ๒๔๓๖ พระชันษา ๕๔ ปี เป็นต้นสกุล *สุธารส* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดากุหลาบ

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิงสุดาสวรรค์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุดาสวรรค์) เรียกกันว่า พระองค์ปุก ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๙ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๐๒ ตรงกับวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๘๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ พระชันษา ๗๓ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดามาลัย

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าชายวรรัตน์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิศาลบวรศักดิ์) เรียกกันว่า พระองค์โตใหญ่ ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ แรม ๑๐ ค่ำ ปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๐๓ ตรงกับวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๘๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิศาลบวรศักดิ์ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ พระชันษา ๖๖ ปี เป็นต้นสกุล วรรัตน เจ้าจอมมารดาเกศ

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๐๓ พ.ศ. ๒๓๘๔ เจ้าจอมมารดาบัว

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าหญิงตลับ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าตลับ) ประสูติเมื่อปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๐๓ พ.ศ. ๒๓๘๔ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายปรีดา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ ปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๐๔ พ.ศ. ๒๓๘๕ ที่ ๓ ในเจ้าคุณจอมมารดาเอม

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๐๖ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๖ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาบาง

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๐๖ พ.ศ. ๒๓๘๗ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเพื่อน

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าชายภาณุมาศ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุมาศ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๘๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ พระชันษา ๔๔ ปี เป็นต้นสกุล *ภาณุมาศ* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาเอี่ยม[๑]

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าชายหัสดินทร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นบริรักษ์นรินทรฤทธิ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๘๘ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นบริรักษ์นรินทรฤทธิ์ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ แรม ๗ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๒๔๘ พ.ศ. ๒๔๒๙ พระชันษา ๔๒ ปี เป็นต้นสกุล *หัสดินทร* ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาหนู

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าชายเนาวรัตน์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๘ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๒๕๒ พ.ศ. ๒๔๓๓ พระชันษา ๔๖ ปี เป็นต้นสกุล *นวรัตน์* ที่ ๔ ในเจ้าคุณจอมมารดาเอม

---

(๑) เจ้าจอมมารดาเอี่ยม ธิดาหลวงมหาวิสูตรโกษา (เกษม) ดูลำดับสกุลเก่าบางสกุล ภาคที่ ๔ หน้า ๓๖

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าชายเบญจางค์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเบญจางค์) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๓๒ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเพื่อน

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๐๙ พ.ศ. ๒๓๙๐ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาด้ำ

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าชายยุคุนธร (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ายุคุนธร) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ ตรงกับวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๖[๑] พระชันษา ๓๕ ปี เป็นต้นสกุล *ยุคนธรานนท์* เจ้าจอมมารดาแย้ม

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ พ.ศ. ๒๓๙๑ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงราษี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าราษี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑ ค่ำ ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๑๐ ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ พระชันษา ๕๒ ปี เจ้าจอมมารดาเยียง

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาเอี่ยม

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาด้ำ

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๒ เจ้าจอมมารดาเท้ย

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าชายกระจ่าง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากระจ่าง) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๑ ตรงกับวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๙ พระชันษา ๒๘ ปี ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาเพื่อน

---

(๑) ดูจดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน รัชกาลที่ ๕ ภาค ๑๔ หน้า ๙๖

ที่ ๓๐ พระองค์เจ้าหญิงวงจันทร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวงจันทร์) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ ตรงกับวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๙๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๗๘ พ.ศ. ๒๔๕๙ พระชันษา ๖๗ ปี ที่ ๕ ในเจ้าคุณจอมมารดาเอม

ที่ ๓๑ พระองค์เจ้าชายวัชรินทร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรินทร์) ประสูติเมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ พ.ศ. ๒๓๙๓ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาตาด

ที่ ๓๒ พระองค์เจ้าหญิงจำเริญ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจำเริญ) เรียกกันว่า พระองค์เปีย ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ ตรงกับวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๕๘ ปี ที่ ๔ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๓๓ พระองค์เจ้าหญิงถนอม (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าถนอม) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๑๔ ค่ำ ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ ตรงกับวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ พระชันษา ๓๕ ปี เจ้าจอมมารดาพัน[๑]

ประสูติเมื่อบวรราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๓๔ พระองค์เจ้าชายโตสินี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโตสินี) เรียกกันว่า พระองค์โตเล็ก ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ ตรงกับวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ พระชันษา ๖๕ ปี เป็นต้นสกุล *โตษะณีย์* ที่ ๕ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๓๕ พระองค์เจ้าชายเฉลิมลักษณวงศ์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นวรวัฒน์สุภากร) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ ตรงกับวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวรวัฒน์สุภากร เมื่อวันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๖๑ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาขลิบ

---

(๑) เจ้าจอมมารดาพัน ธิดาเจ้าตั้ว โอรสพระเจ้าธรรมเทวงศ และท้าวศรีสัตยานุรักษ์ (น้อย) ตูราชินีกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๕๔ และตระกูลบุญ–หลง หน้า ๕

ที่ ๓๖ พระองค์เจ้าชายนันทวัน (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านันทวัน) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ ตรงกับวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ พระชันษา ๓๙ ปี เป็นต้นสกุล *นันทวัน* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาหนู

ที่ ๓๗ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖ เจ้าจอมมารดาจัน

ที่ ๓๘ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖ ที่ ๖ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๓๙ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ พ.ศ. ๒๓๙๗ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาพลับ

ที่ ๔๐ พระองค์เจ้าชายวัฒนา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัฒนา) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๗ เจ้าจอมมารดาลำภู

ที่ ๔๑ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ พ.ศ. ๒๓๙๗ ที่ ๗ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๔๒ พระองค์เจ้าหญิงภัควดี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภัควดี) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๓๐๒ พ.ศ. ๒๔๘๓ เจ้าจอมมารดาพลอย

ที่ ๔๓ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ พ.ศ. ๒๓๙๘ ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาช้อย[๑]

ที่ ๔๔ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ พ.ศ. ๒๓๙๘ ที่ ๘ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๔๕ พระองค์เจ้าหญิงวรพักตร์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรพักตร์) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๑๐

---

(๑) เจ้าจอมมารดาช้อย ธิดาพระยานครราชสีมา (เมฆ ณ ราชสีมา) ดูจดหมายเหตุนครราชสีมา หน้า ๗๙

กุมภาพันธ์[๑] พ.ศ. ๒๔๒๗ พระชันษา ๒๙ ปี เจ้าจอมมารดาส่าน[๒]

ที่ ๔๖ พระองค์เจ้าหญิงวิลัยทรงกัลยา (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิลัยทรงกัลยา) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม ๗ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๑๗ ตรงกับวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ พ.ศ. ๒๔๒๗ พระชันษา ๓๐ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาขลิบ

ที่ ๔๗ พระองค์เจ้าหญิงเฉิดโฉม (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉิดโฉม) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๓๐๗ พ.ศ. ๒๔๘๙ พระชันษา ๙๐ ปี เจ้าจอมมารดาสีดา

ที่ ๔๘ พระองค์เจ้าหญิงประโลมโลก (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประโลมโลก) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ แรม ๔ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ พระชันษา ๔๕ ปี เจ้าจอมมารดาแก้ว

ที่ ๔๙ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ พ.ศ. ๒๓๙๙ ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาพลับ

ที่ ๕๐ พระองค์เจ้าชายพรหเมศ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพรหมเมศ) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๙ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ พระชันษา ๓๖ ปี เป็นต้นสกุล *พรหเมศ* เจ้าจอมมารดาพรหมา

ที่ ๕๑ พระองค์เจ้าหญิงโศกส่าง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโศกส่าง) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๙ เจ้าจอมมารดาหงส์

ที่ ๕๒ พระองค์เจ้าหญิงพิมพับสรสร้อย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิมพับสรสร้อย) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชันษา ๗๐ ปี ที่ ๑ ในเจ้าจอมมารดาวันดี

---

(๑) แต่ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๑๗๑ ว่า สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๗ เมื่อเทียบปฏิทินแล้ว จะเป็นวันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ซึ่งไม่ตรงกัน

(๒) เจ้าจอมมารดาส่าน ธิดาพระยามณเฑียรบาล (บัว) ดูประชุมปาฐกถาของกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ รวมครั้งที่ ๑

ที่ ๕๓ พระองค์เจ้าชายจฬุญโรจน์เรืองศรี (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ เมื่อวันพุธที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระชันษา ๕๒ ปี เป็นต้นสกุล *จรูญโรจน์* ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาช้อย

ที่ ๕๔ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๐๐ ที่ ๙ ในเจ้าจอมมารดากลีบ

ที่ ๕๕ พระองค์เจ้าชายสนั่น (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสนั่น) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ ตรงกับวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๕๗ ปี เป็นต้นสกุล *สายสนั่น* เจ้าจอมมารดาอ่อน

ที่ ๕๖ พระองค์เจ้าชาย (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ พ.ศ. ๒๔๐๐ ที่ ๓ ในเจ้าจอมมารดาช้อย

ที่ ๕๗ พระองค์เจ้าหญิง (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๗ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๒๐ ตรงกับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๑ สิ้นพระชนม์เมื่อวันอังคาร เดือน ๗ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๒๐ ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๑ ทรงพระชนม์ ๖ วัน เจ้าจอมมารดาสายบัว

ที่ ๕๘ พระองค์เจ้าหญิงสอางขององค์ (พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสอางขององค์) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๒๒ ตรงกับวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๐๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชันษา ๖๓ ปี ที่ ๒ ในเจ้าจอมมารดาวันดี

ประสูติก่อนบวรราชาภิเษก ๓๓ พระองค์
ประสูติเมื่อบวรราชาภิเษกแล้ว ๒๕ พระองค์
รวม ๕๘ พระองค์

พระโอรสธิดา
ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ[๑]
(รัชกาลที่ ๕)
ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก

ที่ ๑-๒ พระองค์เจ้าชายแฝด (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแฝด) ประสูติเมื่อปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๑๙ พ.ศ. ๒๔๐๐ สิ้นพระชนม์ในปีเดียวกัน จอมมารดา หม่อมหลวงปริก เจษฎางกูร

ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิงปฐมพิสมัย (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฐมพิสมัย) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๒๔ ตรงกับวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๔๐ ตรงกับวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๑ พระชันษา ๑๗ ปี จอมมารดากรุด

ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายวิไลยวรวิลาศ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิไลยวรวิลาศ) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๓๑ ตรงกับวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ เป็นต้นสกุล *วิไลยวงศ์* จอมมารดาเข็ม

ที่ ๕ พระองค์เจ้าชายกาญจโนภาสธัศมี (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชาญไชยบวรยศ) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ ตรงกับวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๓ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นชาญไชยบวรยศ เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๙ สิงหาคม ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๗๐ พ.ศ. ๒๔๖๓ พระชันษา ๕๑ ปี เป็นต้นสกุล *กาญจนะวิชัย* จอมมารดาปริกเล็ก[๒]

ที่ ๖ พระองค์เจ้าชาย (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อเดือน ๘ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ พ.ศ. ๒๔๑๓ สิ้นพระชนม์ในปีเดียวกัน ที่ ๑ ในจอมมารดาเวก

ที่ ๗ พระองค์เจ้าชาย (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อเดือน ๑๑ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ พ.ศ. ๒๔๑๓ สิ้นพระชนม์ในปีเดียวกัน จอมมารดาละม้าย

---

(๑) ดูตัวสะกดหน้า ๙๖ เขียนว่า วิไชยชาญ

(๒) จอมมารดาปริกเล็ก ธิดาคุณหญิงเวก และนายทับวงศ์ ณ นคร (ดูลำดับสกุลเก่าบางสกุล ภาคที่ ๔ หน้า ๑๓)

ที่ ๘ พระองค์เจ้าหญิงภัททาวดีศรีราชธิดา (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภัททาวดีศรีราชธิดา) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ แรม ๔ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ ตรงกับวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ พระชันษา ๒๙ ปี ที่ ๑ ในจอมมารดาเลี่ยมเล็ก[๑]

ที่ ๙ พระองค์เจ้าชายกัลยาณประวัติ (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ ตรงกับวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๔ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา เมื่อวันอังคารที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ พระชันษา ๕๖ ปี เป็นต้นสกุล *กัลยาณะวงศ์* จอมมารดาเลี่ยมใหญ่

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิงธิดาจำรัสแสงศรี (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธิดาจำรัสแสงศรี) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ ตรงกับวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ พระชันษา ๒๗ ปี จอมมารดาเขียวใหญ่

ที่ ๑๑ พระองค์เจ้าหญิงฉายรัศมีหิรัญพรรณ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉายรัศมีหิรัญพรรณ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนยี่ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๑๔ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๙๐ พ.ศ. ๒๔๗๑ พระชันษา ๕๗ ปี จอมมารดาปุ้ย[๒]

ที่ ๑๒ พระองค์เจ้าหญิง (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง) ประสูติเมื่อเดือน ๙ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์ในปีเดียวกัน ที่ ๒ ในจอมมารดาเวก

ที่ ๑๓ พระองค์เจ้าหญิงกลิ่นแก่นจันทนารัตน์ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากลิ่นแก่นจันทนารัตน์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๔๑๘ พระชันษา ๔ ปี ที่ ๑ ในจอมมารดาจั่น

ที่ ๑๔ พระองค์เจ้าชายสุทัศนนิภาธร (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทัศนนิภาธร) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๕

---

(๑) จอมมารดาเลี่ยมเล็ก ธิดานายสุดจินดา (พลอย ชูโต) และคุณละไว้ (ดูประชุมปาฐกถาของ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ รวมครั้งที่ ๑)
(๒) จอมมารดาปุ้ย สืบมาได้ความว่า เป็นธิดาพระยาพระราม (แสง) และท่านปุกมารดา

สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๘๐ พ.ศ. ๒๔๖๑ พระชันษา ๔๗ ปี เป็นต้นสกุล *สุทัศนีย์* จอมมารดา หม่อมหลวงนวม ปาลกะวงศ์[๑]

ที่ ๑๕ พระองค์เจ้าชายวรวุฒิอาภรณ์ราชกุมาร (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรวุฒิอาภรณ์ราชกุมาร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๐๔ พ.ศ. ๒๔๘๕ พระชันษา ๖๙ ปี เป็นต้นสกุล *วรวุฒิ* จอมมารดาป้อม[๒]

ที่ ๑๖ พระองค์เจ้าชายโอภาสไพศาลรัศมี (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโอภาสไพศาลรัศมี) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ พระชันษา ๒๕ ปี จอมมารดา หม่อมราชวงศ์กลีบ

ที่ ๑๗ พระองค์เจ้าชาย (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชาย) ประสูติเมื่อปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ในปีเดียวกัน จอมมารดาอิน

ที่ ๑๘ พระองค์เจ้าหญิงอับสรศรีราชกานดา (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอับสรศรีราชกานดา) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม ๙ ค่ำ ปีระกา เบญจศก จ.ศ. ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๗๙ พ.ศ. ๒๔๖๐ พระชันษา ๔๔ ปี จอมมารดาด่วน

ที่ ๑๙ พระองค์เจ้าชายรุจาวรฉวี (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารุจาวรฉวี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ ตรงกับวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๖๑ ปี เป็นต้นสกุล *รุจจวิชัย* จอมมารดาสมบุญ

ที่ ๒๐ พระองค์เจ้าหญิงเทวีวิไลยวรรณ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเทวีวิไลยวรรณ) ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๐๔ พ.ศ. ๒๔๘๕ พระชันษา ๖๗ ปี จอมมารดาสุ่นใหญ่

---

(๑) หม่อมหลวงนวม ปาลกะวงศ์ เป็นธิดาหม่อมราชวงศ์เนตร ปาลกะวงศ์ (ดูนิราศพระบาท ฉบับหอสมุดแห่งชาติ พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒)

(๒) จอมมารดาป้อม ธิดาพระยาพระราม (แสง) และท่านปุกมารดา (ดูหนังสือกรรมวิภาคกถา ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๙)

ที่ ๒๑ พระองค์เจ้าชายวิบูลยพรรณรังษี (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิบูลยพรรณรังษี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๕ แรม ๔ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๗๐ พ.ศ. ๒๔๕๑ พระชันษา ๓๓ ปี เป็นต้นสกุล *วิบูลยพรรณ* จอมมารดาเขียวเล็ก[๑]

ที่ ๒๒ พระองค์เจ้าชายรัชนีแจ่มจรัส (พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือนยี่ แรม ๑๑ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๙ ในรัชกาลที่ ๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เมื่อวันอังคารที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นอธิบดีบัญชีกลาง เป็นสภานายกสภาเผยแผ่พาณิชย์ เป็นรองเสนาบดีกระทรวงพาณิชย์ เป็นอุปนายกราชบัณฑิตยสภา และเป็นกรรมการกรมร่างกฎหมาย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๓๐๗ พ.ศ. ๒๔๘๘ พระชันษา ๖๘ ปี เป็นต้นสกุล *รัชนี* ที่ ๒ ในจอมมารดาเลี่ยมเล็ก

ที่ ๒๓ พระองค์เจ้าชายไชยรัตนวโรภาส (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไชยรัตนวโรภาส) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ พระชันษา ๒๒ ปี จอมมารดาปริกใหญ่[๒]

ที่ ๒๔ พระองค์เจ้าหญิงวิมลมาศมาลี (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลมาศมาลี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ พระชันษา ๔๖ ปี ที่ ๒ ในจอมมารดาจั่น

ที่ ๒๕ พระองค์เจ้าหญิงสุนทรีนาฏ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุนทรีนาฏ) ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๓ จอมมารดาสุ่นเล็ก

ที่ ๒๖ พระองค์เจ้าหญิงประสาทสมร (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประสาทสมร) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ ตรงกับวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ พระชันษา ๓๐ ปี จอมมารดายิ้ม

---

(๑) จอมมารดาเขียวเล็ก ธิดาพระยาจำนงสรไกร (รุ่ง)

(๒) จอมมารดาปริกใหญ่ สืบมาได้ความว่า เป็นธิดาพระยาพระราม (แสง) และท่านปุกมารดา

ที่ ๒๗ พระองค์เจ้าชายบวรวิสุทธิ์ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรวิสุทธิ์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนยี่ แรม ๙ ค่ำ ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ ตรงกับวันที่ ๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชันษา ๒๘ ปี เป็นต้นสกุล *วิสุทธิ* จอมมารดาสอาด

ที่ ๒๘ พระองค์เจ้าหญิงกมุทมาลี (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากมุทมาลี) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ พระชันษา ๒๘ ปี จอมมารดาหม่อมราชวงศ์เชื้อ อิศรางกูร

ที่ ๒๙ พระองค์เจ้าหญิงศรีสุดสวาดิ (พระราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีสุดสวาดิ) ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ ตรงกับวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๒๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๓๐๘ พ.ศ. ๒๔๘๙ พระชันษา ๖๒ ปี จอมมารดาแข

ประสูติก่อนอุปราชาภิเษก ๓ พระองค์
ประสูติเมื่ออุปราชาภิเษกแล้ว ๒๖ พระองค์
รวม ๒๙ พระองค์

พระองค์เจ้าโอรสธิดาในกรมพระราชวังหลัง[๑]

ที่ ๑ พระองค์เจ้าชายปาน (พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมหมื่นนราเทเวศร์) ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย แรม ๑ ค่ำ ปีขาล พ.ศ. ๒๓๑๓ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนราเทเวศร์ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ พ.ศ. ๒๓๕๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๑๘๗ พ.ศ. ๒๓๖๘ พระชันษา ๕๖ ปี เป็นต้นสกุล *ปาลกะวงศ์*[๒]

ที่ ๒ พระองค์เจ้าหญิงกระจับ (พระสัมพันธ์วงศ์เธอ พระองค์เจ้ากระจับ) ประสูติเมื่อ (ราว) ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๑๕

ที่ ๓ พระองค์เจ้าชายบัว (พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมหมื่นนเรศร์โยธี) ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีมะแม พ.ศ. ๒๓๑๘ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นนเรศร์โยธี เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ พ.ศ. ๒๓๕๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๕ แรม ๔ ค่ำ ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๑๙๓ ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๓๗๔ พระชันษา ๕๗ ปี ไม่มีโอรสธิดา

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายแตง[๓] (พระสัมพันธวงศ์เธอ กรมหลวงเสนีบริรักษ์) ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ อุตราสาฒ แรมค่ำ ๑ ปีระกา พ.ศ. ๒๓๒๐ ในรัชกาลที่ ๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเสนีบริรักษ์ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๑๖๙ พ.ศ. ๒๓๕๐ ถึงรัชกาลที่ ๓ เลื่อนเป็นกรมหลวง ฯ เมื่อปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๙๔ พ.ศ. ๒๓๗๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓ เมื่อวันเสาร์ เดือน ๘ บูรพาสาฒ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ ตรงกับวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๗ พระชันษา ๕๘ ปี เป็นต้นสกุล *เสนีวงศ์*

---

(๑) ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ใช้คำนำพระนาม พระโอรส พระธิดา ในกรมพระราชวังหลังหรือกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขว่า "สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ" หรือ "พระเจ้าหลานเธอ" ตามพระเกียรติยศ เช่นเดียวกับพระราชโอรสพระราชธิดา ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงบัญญัติให้ใช้คำว่า "พระสัมพันธวงศ์เธอ" เป็นคำนำพระนาม (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๕๐)

(๒) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ หน้า ๒๔ ว่า "กรมหมื่นนราเทเวศร์ ในกรมพระราชวังหลัง ประชวรพระโรค มาถึงวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๐ ค่ำ สิ้นพระชนม์ ได้ ๕๕ พรรษา มีหม่อมเจ้าชาย ๕๔ หม่อมเจ้าหญิง ๔๑ รวม ๑๐๐ พระองค์"

(๓) พระองค์เจ้าชายแตง ลางทีออกพระนามว่า พระองค์เจ้าชายฉิม (ดูหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๑๑)

ที่ ๕ พระองค์เจ้าชายปฐมวงศ์[๑] (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฐมวงศ์) (ว่าเป็นพระองค์เจ้าองค์แรกที่ประสูติตั้งแต่ประดิษฐานพระบรมราชวงศ์จักรี จึงได้พระนามว่าพระองค์เจ้าปฐมวงศ์) ประสูติเมื่อปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๑๔๔ พ.ศ. ๒๓๒๕ ทรงผนวชอยู่วัดระฆัง จนสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๓

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิงจงกล (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจงกล)

พระองค์เจ้าวังหลัง มีแต่ ๖ พระองค์นี้ เพราะเป็นพระโอรสธิดามีด้วยพระชายาเดิม ทรงนามว่าทองอยู่ ซึ่งคนทั้งหลายเรียกว่า "เจ้าข้างใน" พระโอรสธิดากรมพระราชวังหลัง มีด้วยหม่อมห้าม ยศเพียงเป็นหม่อมเจ้า ยังมีอีกหลายองค์

---

(๑) พระองค์เจ้าชายปฐมวงศ์ ลางทีออกพระนามว่า พระองค์เจ้าโคราช ลางทีออกพระนามว่า เสด็จหัววัด (ดูหนังสือชุมนุมพระบรมราชาธิบายในรัชกาลที่ ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ หน้า ๑๑)

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในรัชกาลที่ ๑

---

๑. **หม่อมเจ้าชายมหาทงส์** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามหาหงสโสภาค) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสุรินทร์รักษ์[๑] ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้ามหาหงสโสภาค ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖

๒. **หม่อมเจ้าชายจันทร์** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจันทรสุเทพ) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นศรีสุเทพ ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๐๖ พ.ศ. ๒๓๘๗ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าจันทรสุเทพ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ รับราชการในกรมช่างมหาดเล็ก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันอังคารที่ ๘ สิงหาคม ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ พระชันษา ๖๖ ปี

๓. **หม่อมเจ้าชายดิศ** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐ์วรการ) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นฉรงค์หริรักษ์[๒] ประสูติเมื่อปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๑๘๐ พ.ศ. ๒๓๖๑ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าประดิษฐ์วรการ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๓๑ พ.ศ. ๒๔๑๒ รับราชการกรมช่างสิบหมู่ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้นค่ำ ๑ ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ พระชันษา ๖๘ ปี

---

(๑) ดูที่ ๒๔ หน้า ๑๑ ว่า "สุรินทรรักษ์"
(๒) ดูที่ ๓๕ หน้า ๑๒ ว่า "ฉรงคหริรักษ์"

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในรัชกาลที่ ๒

---

๑. **พระองค์เจ้าชาย (กบ)** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า กบ) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

๒. **พระองค์เจ้าหญิงเต่า** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเต่า) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

๓. **พระองค์เจ้าชายปรีชา** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีชา) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ประสูติเมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๑๒ พ.ศ. ๒๓๙๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ พระชันษา ๒๖ ปี

๔. **พระองค์เจ้าหญิงสิริ** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิริ) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์

ทั้ง ๔ พระองค์นี้ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบรรเทิง ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ เป็นพระมารดา จึงโปรดให้เป็นพระองค์เจ้า ในรัชกาลที่ ๔

๕. **หม่อมเจ้าชายจร** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขจรจรัสวงศ์ กรมหมื่นปราบปรปักษ์) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๓ กันยายน ปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๐๕ พ.ศ. ๒๓๘๖ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าขจรจรัสวงศ์ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ แล้วเลื่อนเป็นกรมหมื่นปราบปรปักษ์ เมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้ทรงบัญชาการกรมทหารเรือ กรมพระคชบาล กรมช่างสิบหมู่ ช่วยราชการกรมวัง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๖๐ พ.ศ. ๒๔๔๑ พระชันษา ๕๖ ปี

๖. **หม่อมเจ้าชายอลังกาย** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลังการ) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๗ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าอลังการ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นปลัดทูลฉลองกระทรวงพระคลัง แล้วเป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลปราจีน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๙๘ พ.ศ. ๒๔๗๙ พระชันษา ๖๕ ปี

๗. **หม่อมเจ้าหญิงนฤมล** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านฤมลมณีรัตน์) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้านฤมลมณีรัตน์ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ พ.ศ. ๒๓๙๕

๘. **หม่อมเจ้าชายชิด** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชิดเชื้อพงศ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์ ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๖ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑ มกราคม ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๑๘๑ พ.ศ. ๒๓๖๒ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าชิดเชื้อพงศ์ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ พ.ศ. ๒๓๙๕

๙. **หม่อมเจ้าชายสิงหนาท** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ แรม ๙ ค่ำ ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๑๘๘ ตรงกับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๙ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าสิงหนาทราชดุรงค์ฤทธิ์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ พ.ศ. ๒๔๑๑ ได้ทรงบัญชาการกรมพระอัศวราช กรมมหรสพ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อเดือนยี่ แรม ๖ ค่ำ ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ ตรงกับวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ พระชันษา ๕๔ ปี

๑๐. **หม่อมเจ้าชายขาว** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัชรีวงศ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศวัชรินทร ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าวัชรีวงศ์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๓๘ ได้เป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๖๓ พ.ศ. ๒๔๔๔

๑๑. **หม่อมเจ้าชายสาย** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๐๗ ตรงกับวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๘ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๓๔ พ.ศ. ๒๔๑๕ ได้เป็นแพทย์ประจำพระองค์ ได้บัญชาการกรมทหารเรือ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ พระชันษา ๖๘ ปี

๑๒. **หม่อมเจ้าชายพร้อม** (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อธิราช) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ ตรงกับวันที่ ๒๔ สิงหาคม[๑] พ.ศ. ๒๔๑๑ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าพร้อมพงศ์อธิราช ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้บัญชาการกรมศุลกากร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๓๐๑ พ.ศ. ๒๔๘๒ พระชันษา ๗๑ ปี

---

(๑) เทียบกับปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๘๗ แล้ว ตรงกับวันที่ ๑๔ สิงหาคม มิใช่ ๒๔ สิงหาคม

๑๓. หม่อมเจ้าชายตุ้ม (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสนิทพงศ์พัฒนเดช) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือนอ้าย แรม ๕ ค่ำ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ ตรงกับวันที่ ๑๑ ธันวาคม[๑] พ.ศ. ๒๔๑๓ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าสนิทพงศ์พัฒนเดช ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นรองเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๐๐ พ.ศ. ๒๔๘๑ พระชันษา ๖๔ ปี

๑๔. หม่อมเจ้าชายปรีดา (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรีดา) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๖ แรม ๑ ค่ำ ปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๑๙๗ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๗๘ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าปรีดา ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ ได้ว่ากรมช่างเคลือบและช่างกระจก สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๗๖ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระชันษา ๘๐ ปี

๑๕. หม่อมเจ้าชายคำรบ (พลโท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าคำรบ) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะแม ตรีศก จ.ศ. ๑๒๓๓ ตรงกับวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๔ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าคำรบ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นนายพลโท บังคับการกองพลทหารบก แล้วเป็นอธิบดีกรมตำรวจพระนครบาลและตำรวจภูธร สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๓๐๑ พ.ศ. ๒๔๘๒ พระชันษา ๖๘ ปี

---

(๑) เทียบกับปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๘๙ แล้ว ตรงกับวันที่ ๑๒ ธันวาคม มิใช่ ๑๑ ธันวาคม

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในรัชกาลที่ ๓

---

๑. หม่อมเจ้าชายมงคลเลิศ (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามงคลเลิศ) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕[๑] และหม่อมแพ ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๔ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ ตรงกับวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๗ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้ามงคลเลิศ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ พ.ศ. ๒๓๙๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๒๘ ปี

๒. หม่อมเจ้าหญิงจำเพย (สมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ และหม่อมน้อย (พระชนนีน้อย) ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุตราสาฒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ ตรงกับวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๗๗ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ พ.ศ. ๒๓๙๕ เป็นสมเด็จพระบรมราชชนนี พันปีหลวง ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สวรรคตในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงสถาปนาพระนามพระอัฐิเป็น กรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๓๐ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระชนมายุ ๒๘ ปี ปัจจุบันนี้ขานพระนามว่า สมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี

---

(๑) กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ทรงมีพระโอรสและพระธิดา รวม ๙ พระองค์ แต่ในหนังสือนี้กล่าวถึงเฉพาะ ๗ พระองค์ที่ได้รับสถาปนาเป็นพระองค์เจ้า ที่เป็นหม่อมเจ้ายังมีอีก ๒ พระองค์ คือ

๑. หม่อมเจ้าประสงค์สันท์ (หญิง) (ในหม่อมแสง)

๒. หม่อมเจ้าสารพัดเพ็ชร์ (หญิง) (ในหม่อมน้อย)

(ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๔๗ และ ๔๘)

ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาหม่อมเจ้ารำเพย พระธิดาองค์หนึ่งในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ขึ้นเป็นพระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ และทรงได้รับสมมตยาภิเษกเป็นสมเด็จพระนางนาฏบรมอัครราชเทวี อันเทียบได้กับตำแหน่งพระอัครมเหสีของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แทนสมเด็จพระนางโสมนัสวัฒนาวดี ซึ่งเสด็จสวรรคต

พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ (สมเด็จพระเทพศิรินทรา บรมราชินี) มีพระราชโอรส ๓ พระองค์ พระราชธิดา ๑ พระองค์ พระราชโอรสองค์ใหญ่ คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สถาปนาพระอัฐิสมเด็จพระอัยกาขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ และทรงบัญญัติคำว่า "พระประพันธวงศ์เธอ" ขึ้นเป็นคำนำพระนามพระโอรสพระธิดาในกรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ซึ่งเป็นพระอนุชาและพระขนิษฐภคินีในสมเด็จพระราชชนนี พร้อมกับทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระองค์เจ้า ต่อมาได้เปลี่ยนคำนำพระนามที่ใช้ว่า "พระประพันธวงศ์เธอ" เป็น "พระสัมพันธวงศ์เธอ" แทน แต่จะเปลี่ยนเมื่อใดยังไม่พบหลักฐาน (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๕๐–๕๑)

๓. **หม่อมเจ้าชายชมชื่น**[๑] (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชมชื่น) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ และหม่อมงิ้ว ประสูติเมื่อปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ พ.ศ. ๒๓๗๗ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าชมชื่น ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ ๑๒๕๕ พ.ศ. ๒๔๓๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๒๕๕ พ.ศ. ๒๔๓๖ พระชันษา ๖๐ ปี

๔. **หม่อมเจ้าหญิงพื้นพงศ์** (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพื้นพงศ์ประยุรวงศ์สนิท) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ และหม่อมจาด ประสูติเมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๑๙๗ พ.ศ. ๒๓๗๘ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าพื้นพงศ์ประยุรวงศ์สนิท ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๓๒ พ.ศ. ๒๔๑๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๕๘ ปี

๕. **หม่อมเจ้าหญิงพรรณราย**[๒] (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพรรณราย) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ และหม่อมกิ่ม ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๖ แรม ๑ ค่ำ ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๐๐ ตรงกับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๘๑ เป็นพระชนนีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมขุนขัตติยกัลยา และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าพรรณราย ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๒ มิถุนายน ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๗๖ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระชันษา ๗๖ ปี

๖. **หม่อมเจ้าชายฉายเฉิด**[๓] (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าฉายเฉิด กรมหมื่นนฤบาลมุขมาตย์) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ และหม่อมเชย ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าฉายเฉิด เมื่อปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๔๑๘ แล้วเลื่อนเป็นกรมหมื่นนฤบาลมุขมาตย์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ พ.ศ. ๒๔๒๔ เป็นอธิบดีกรมราชบัณฑิต สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙

---

(๑) น่าจะเป็น "หม่อมเจ้าหญิง" เพราะในหนังสือจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๓๓๓ และเฉลิมพระยศเจ้านาย เล่ม ๑ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๒ หน้า ๒๒๗ กล่าวไว้ในคำประกาศ เมื่อคราวสถาปนาเป็นพระองค์เจ้า ในปี พ.ศ. ๒๓๔๖ ว่า "หม่อมเจ้าชมชื่น ในสมเด็จพระบรมราชมาตามไหยกาเธอ เป็นพระมาตุจฉา ผู้ใหญ่" (คำว่า มาตุจฉา แปลว่า ป้าหรือน้า ผู้หญิง) (ราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๔๗ ว่าเป็นหญิง)

(๒) มีสมญาว่า "แฉ่"

(๓) ในหนังสือราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๔๘ ว่า "ฉายฉันเฉิด"

๗. หม่อมเจ้าชายประเสริฐศักดิ์ (พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์) ในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ ในรัชกาลที่ ๕ และหม่อมน้อย ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ เมื่อปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๓๑ พ.ศ. ๒๔๑๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก จ.ศ. ๑๒๔๓ ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๔

๘. หม่อมเจ้าหญิงโสมนัส (สมเด็จพระนางโสมนัสวัฒนาวดี) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักขณานุคุณ ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๖ ค่ำ ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ ตรงกับวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๗๗ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระนางโสมนัสวัฒนาวดี[๑] สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๑๒ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ ตรงกับ วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๕ พระชันษา ๑๙ ปี

๙. หม่อมเจ้าชายกชะจ่าง (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ ปีขาล จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๐๔ ตรงกับวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๕ ทรงผนวชเป็นพระราชาคณะ สถิต ณ วัดราชบพิธ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๓๐ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม ปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๖๓ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระชันษา ๖๐ ปี

๑๐. หม่อมเจ้าหญิงบัว (พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค กรมขุนอรรควรราชกัลยา) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี และเจ้าจอมมารดาจีน ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๖ ค่ำ ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๐๙ ตรงกับวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๐ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าอุบลรัตนนารีนาค กรมขุนอรรควรราชกัลยา เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๒๖๓ พ.ศ. ๒๔๔๔ พระชันษา ๕๕ ปี

๑๑. หม่อมเจ้าหญิงบิ๋ว (พระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี และเจ้าจอมมารดาจีน ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๑๖ ตรงกับวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๗ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาคนารีรัตน์ เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๙ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ พระชันษา ๓๔ ปี

---

(๑) ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัส ในรัชกาลที่ ๓ (แต่ไม่ปรากฏปี)

๑๒. หม่อมเจ้าหญิงสาย (พระวิมาดาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี และเจ้าจอมมารดาจีน ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๙ แรม ๖ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๖ ทรงสถาปนาเป็นพระอัครชายาเธอ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ กรมขุนสุทธาสินีนาฏ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๓๑ ในรัชกาลที่ ๗ ทรงสถาปนาเป็นพระวิมาดาเธอ ฯ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ พระชันษา ๖๖ ปี

๑๓. หม่อมเจ้าชายปฤษฎางค์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนราชสีหวิกรม ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๙๔ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ ได้เป็นราชทูต ณ กรุงลอนดอน สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระชันษา ๘๓ ปี

๑๔. หม่อมเจ้าชายนิลวรรณ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านิลวรรณ) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ ในรัชกาลที่ ๕ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้านิลวรรณ เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๓๘[๑] สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓

๑๕. หม่อมเจ้าชายภุชงค์ (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรศิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์ ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย แรม ๗ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑๖ ธันวาคม ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๒๑ พ.ศ. ๒๔๐๒ ทรงผนวชเป็นพระราชาคณะสถิต ณ วัดราชบพิธ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าพระสถาพรพิริยพรต ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ พ.ศ. ๒๔๔๙ เลื่อนเป็นกรมหมื่นชินวรศิริวัฒน์ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวง ฯ ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๘๘ พ.ศ. ๒๔๖๙ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๒๙๙ พ.ศ. ๒๔๘๐ พระชันษา ๗๘ ปี

---

(๑) เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๑๔ และ ๑๑๖ แล้ว พ.ศ. ๒๔๓๘ ตรงกับปีมะแม มิใช่ปีระกา

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในรัชกาลที่ ๔

---

๑. **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายเสรฐวงศ์วราวัตร** (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมราชวงศ์สว่าง[๑] ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๖ กันยายน ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๕๐ พ.ศ. ๒๔๒๑ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอนุพงศ์จักรพรรดิ ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๗๐ พ.ศ. ๒๔๕๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕

๒. **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงอรพัทธ์ประไพ** ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมราชวงศ์สว่าง ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๓๐ พฤษภาคม ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๒๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๑๙ พ.ศ. ๒๔๗๓ พระชันษา ๕๐ ปี

๓. **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงสุทธวิลัยลักษณา**[๒] ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมราชวงศ์สว่าง ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๙ มิถุนายน ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๔๔ พ.ศ. ๒๔๒๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๒๘๖ พ.ศ. ๒๔๖๗ พระชันษา ๓๕ ปี

๔. **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายอิศคาร์นุทิศ**[๓] (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมราชวงศ์สว่าง ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒ ธันวาคม ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึงรัชกาลที่ ๘ ได้เป็นประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ พระชันษา ๕๒ ปี

---

(๑) หม่อมราชวงศ์สว่าง ศิริวงศ์ ธิดาพระองค์เจ้ามงคลเลิศ (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๔๕–๑๔๖) หม่อมราชวงศ์สว่างเป็นนางห้ามพระราชทาน ดังนั้นพระโอรสพระธิดาซึ่งเกิดจากหม่อมราชวงศ์สว่าง ซึ่งเป็นนางห้ามพระราชทาน จึงดำรงพระยศเป็น "พระองค์เจ้า" ตั้งแต่ประสูติทุกพระองค์ (ฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๗)

(๒) ในหนังสือราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๔๕ เขียนว่า "พระองค์เจ้าสุทธวิไลยลักขณา"

(๓) ในหนังสือราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๔๕ เขียนว่า "พระองค์เจ้าออสคาร์นุทิศ"

๕. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงปภาวสิทธิ์นฤมล[๑] ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมราชวงศ์สว่าง ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ มิถุนายน ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ เป็นพระชายาในกรมพระกำแพงเพชร ฯ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ปีระกา พ.ศ. ๒๕๐๖[๒] พระชันษา ๗๘ ปี

๖. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายนิพัทธ์พิสิษฐ ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมทับทิม[๓] ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๒๓๙ พ.ศ. ๒๔๒๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ พ.ศ. ๒๔๓๕ พระชันษา ๑๖ ปี

๗. หม่อมเจ้าชายดรุณวัยวัฒน์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดรุณวัยวัฒน์) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมจีบ[๔] ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๗ เมษายน ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๒๓ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดรุณวัยวัฒน์ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๓๒๘ พ.ศ. ๒๕๐๙ พระชันษา ๘๖ ปี

๘. หม่อมเจ้าหญิงมาลิศเสาวรส (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามาลิศเสาวรส) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมพลัด[๕] ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๑๘ ธันวาคม ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ พ.ศ. ๒๔๒๖ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามาลิศเสาวรส ในรัชกาลที่ ๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ พระชันษา ๘๘ ปี

๙. หม่อมเจ้าชายทศศิริวงศ์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทศศิริวงศ์) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ และหม่อมหลวงผาด[๖] ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๒๒ ตุลาคม ปีวอก ฉศก จ.ศ. ๑๒๔๖ พ.ศ. ๒๔๒๗ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทศศิริวงศ์ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ เป็นผู้บัญชาการกองพลทหารบก (อิศร) เป็นแม่ทัพกองทัพน้อยทหารบกที่ ๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ พระชันษา ๖๖ ปี

---

(๑) ในหนังสือราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๔๕ และราชสกุลวงศ์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ เขียนว่า "ประภาวสิตนฤมล"

(๒) เทียบปฏิทิน ๒๒๐ ปี ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ หน้า ๓๖๔–๓๖๕ แล้ว พ.ศ. ๒๕๐๖ ตรงกับปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๔-๕ มิใช่ปีระกา

(๓) หม่อมทับทิม ธิดาหลวงเรืองศักดิ์สาคร (เผือก ณ มหาไชย) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๔๖

(๔) หม่อมจีบ ธิดานายฉิม จางวางในสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระจักรพรรดิพงศ์

(๕) หม่อมพลัด ธิดานายพุก

(๖) หม่อมหลวงผาด จักรพันธุ์ ธิดาหม่อมราชวงศ์สุหร่าย ปาลกะวงศ์ (ม.ร.ว. สุหร่าย เป็นบุตร ม.จ. จุ้ย ในกรมหมื่นนราเทเวศร)
ทั้ง ๓ ท่านนี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๔๗ และ ๑๔๙–๑๕๑

๑๐. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขายนิพันธุ์ภาณุพงศ์ (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช) ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมแม้น[๑] ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๙ แรม ๑๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๗ กันยายน ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘[๒] ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ พระชันษา ๔๙ ปี

๑๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าขายศิริวงศ์วัฒนเดช ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมแม้น ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ ปีฉลู เอกศก จ.ศ. ๑๒๕๑ ตรงกับวันที่ ๖ มีนาคม[๓] พ.ศ. ๒๔๓๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๗๐ พ.ศ. ๒๔๕๑ พระชันษา ๒๐ ปี

๑๒. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมแม้น ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ ตรงกับวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นพระชายาในสมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ฯ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๓๑๙ พ.ศ. ๒๕๐๐ พระชันษา ๖๕ ปี

๑๓. หม่อมเจ้าหญิงจำไพประภา (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารำไพประภา) ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมเล็ก[๔] ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ กรกฎาคม ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารำไพประภา ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๒ พระชันษา ๗๒ ปี

---

(๑) หม่อมแม้น ธิดาเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๕๒ หม่อมแม้นเป็นนางห้ามพระราชทานเช่นเดียวกับหม่อมราชวงศ์สว่าง ดังนั้นพระโอรสพระธิดา จึงดำรงพระยศเป็น "พระองค์เจ้า" ตั้งแต่ประสูติทุกพระองค์ (ฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑๗)

(๒) แรกประสูติเป็นหม่อมเจ้า และในวันเดียวกันนั้นได้รับอิสริยยศเป็นพระองค์เจ้า โดยพระราชหัตถเลขาในรัชกาลที่ ๕ (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๓ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ หน้า ๑๓๕)

(๓) เทียบปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ หน้า ๑๐๘ แล้ว ตรงกับวันที่ ๗ มีนาคม

(๔) หม่อมเล็ก ธิดานายดำ ยงใจยุทธ ข้าหลวงเดิมในรัชกาลที่ ๕ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๔๔

๑๔. หม่อมเจ้าชายอาภัสสรวงศ์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภัสสรวงศ์) ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมเล็ก ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ มิถุนายน ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ พ.ศ. ๒๔๕๒ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภัสสรวงศ์ ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐

๑๕. หม่อมเจ้าชายพีรพงศ์ภาณุเดช (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพีรพงศ์ภาณุเดช) (น้อย) ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์-วรเดช และหม่อมเล็ก ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๑๕ กรกฎาคม ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๒๗๖ พ.ศ. ๒๔๕๗ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพีรพงศ์ภาณุเดช ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ ถึงรัชกาลที่ ๘ เป็นนายร้อยตรีทหารบก

๑๖. หม่อมเจ้าชายนรเศรษฐสุริยลักษณ์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านรเศรษฐสุริย-ลักษณ์) (นิด) ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมเล็ก ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๙ ธันวาคม ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านรเศรษฐสุริยลักษณ์ ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ปีมะเมีย ฉศก จ.ศ. ๑๓๑๖ พ.ศ. ๒๔๙๗ พระชันษา ๓๙ ปี

๑๗. หม่อมเจ้าชายจิรศักดิ์สุประภาต (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรศักดิ์สุประภาต) ในจอมพล สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมเล็ก ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๔ กันยายน ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๒๗๙ พ.ศ. ๒๔๖๐ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิรศักดิ์สุประภาต ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐

๑๘. หม่อมเจ้าชายจิตราภรณ์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิตราภรณ์) ในพระเจ้าบรม-วงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิวิลาส ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจิตราภรณ์ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖

๑๙. หม่อมเจ้าชายบงกช (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบงกช) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม-หมื่นมเหศวรศิวิลาส ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบงกช ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีมะแม สัปตศก จ.ศ. ๑๒๕๗ พ.ศ. ๒๔๓๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖

๒๐. หม่อมเจ้าหญิงแก้วกัลยา (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแก้วกัลยาณี) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธร ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแก้วกัลยาณี ในรัชกาลที่ ๖ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ พ.ศ. ๒๔๕๖

๒๑. หม่อมเจ้าชายจรูญศักดิ์กฤดากร (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ และหม่อมสุภาพ[๑] ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๑๔ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๓๗ ตรงกับวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๘ เป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม เมื่อปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ เป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส และทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ พ.ศ. ๒๔๕๕ สิ้นพระชนม์ที่ปารีส เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ปีมะโรง สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๙๐ พ.ศ. ๒๔๗๑ พระชันษา ๕๓ ปี

๒๒. หม่อมเจ้าชายบวรเดช (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ และหม่อมสุภาพ ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒ เมษายน ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๒๓๙ พ.ศ. ๒๔๒๐ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๓๑๕ พ.ศ. ๒๔๙๖ พระชันษา ๗๖ ปี

๒๓. หม่อมเจ้าหญิงอาภาพรรณี (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภาพรรณี) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๓๖ พ.ศ. ๒๔๑๗ เป็นพระชายาในสมเด็จกรมพระสวัสดิ์ ฯ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาภาพรรณี ในรัชกาลที่ ๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๐๐ พ.ศ. ๒๔๘๑ พระชันษา ๖๔ ปี

๒๔. หม่อมเจ้าหญิงมนัศสวาสดิ์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามนัศสวาสดิ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดมเดช ประสูติเมื่อวันอาทิตย์[๒] ที่ ๑๙ พฤศจิกายน ปีฉลู นพศก จ.ศ. ๑๒๓๙ พ.ศ. ๒๔๒๐ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามนัศสวาสดิ์ ในรัชกาลที่ ๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ พระชันษา ๗๕ ปี

---

(๑) หม่อมสุภาพ ธิดานายสัง นางไทย (ดูประวัติในหนังสือจารึกกัลยาณี ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔)

(๒) สอบกับปฏิทินกรมวิชชาธิการ ฉบับพิมพ์ ๒๔๗๔ หน้า ๙๖ แล้ว ตรงกับวันจันทร์

๒๕. หม่อมเจ้าชายอลงกฎ (พลโท พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอดิศรอุดมศักดิ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดมเดช ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๔ ตุลาคม ปีมะโรง โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๒๓ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอลงกฎ เป็นนายพลโท เสนาธิการทหารบก ในรัชกาลที่ ๗ ปีมะเมีย โทศก จ.ศ. ๑๒๔๒ พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นองคมนตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐–๒๔๙๕ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอดิศรอุดมศักดิ์ ในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ พระชันษา ๗๕ ปี

๒๖. หม่อมเจ้าชายเฉลย (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีชวด อัฐศก จ.ศ. ๑๒๓๘ ตรงกับวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๙ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม ในรัชกาลที่ ๖ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลัง เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๗ ปีวอก จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๙๔ พ.ศ. ๒๔๗๕

๒๗. หม่อมเจ้าชายไตรทศประพันธ์ (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรทัย) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๙ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๒๔๕ ตรงกับวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเทววงศ์วโรทัย ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๒๙๑ พ.ศ. ๒๔๗๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๓๐๕ พ.ศ. ๒๔๘๖ พระชันษา ๖๐ ปี

๒๘. หม่อมเจ้าชายวรรณไวทยากร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคม ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๒๕๓ พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อเดือน กันยายน ปีเถาะ เอกศก จ.ศ. ๑๓๐๑ พ.ศ. ๒๔๘๒ ต่อมาทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ปีมะแม เบญจศก จ.ศ. ๑๓๐๕ พ.ศ. ๒๔๘๖ ในรัชกาลปัจจุบัน ทรงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ ทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ ทรงดำรงตำแหน่งประธานสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อเดือน พฤศจิกายน ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๓๑๘ พ.ศ. ๒๔๙๙ ทรงดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ปีจอ สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๒๐ พ.ศ. ๒๕๐๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะโรง อัฐศก จ.ศ. ๑๓๓๘ ตรงกับวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๙ พระชันษา ๘๕ ปี

๒๙. หม่อมเจ้าหญิงวัลลภาเทวี (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๕ ตรงกับวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๓๑๓ พ.ศ. ๒๔๙๔ พระชันษา ๕๙ ปี

๓๐. หม่อมเจ้าหญิงลักษมีลาวัณ (พระนางเธอ ลักษมีลาวัณ) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๘ บุรพาสาฒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ ตรงกับวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักษมีลาวัณ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ และทรงตั้งเป็นพระนางเธอลักษมีลาวัณ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ปีฉลู ตรีศก จ.ศ. ๑๓๒๓ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระชันษา ๖๔ ปี

๓๑. หม่อมเจ้าธานีนิวัต (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิธาดา ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๗ พฤศจิกายน ปีระกา สัปตศก จ.ศ. ๑๒๔๗ พ.ศ. ๒๔๒๘ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นราชเลขานุการฝ่ายต่างประเทศ เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ เมื่อปีขาล อัฐศก จ.ศ. ๑๒๘๘ พ.ศ. ๒๔๖๙ และเป็นกรรมการราชบัณฑิตยสภา เป็นองคมนตรี เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๓๐๙ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เมื่อปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๓๑๓ พ.ศ. ๒๔๙๔ และปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๓๒๕ พ.ศ. ๒๕๐๖ ในรัชกาลปัจจุบันทรงเป็นประธานองคมนตรี ทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ปีขาล พ.ศ. ๒๕๑๗ เวลา ๒๑.๐๕ น. พระชันษา ๘๙ ปี

๓๒. หม่อมเจ้าหญิงจำไพพรรณี (สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี บรมราชินี พระอัครมเหสี) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์ ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๐ ธันวาคม ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้อภิเษกสมรสกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เมื่อยังเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ฯ ครั้นเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี บรมราชินี ที่พระอัครมเหสี เมื่อปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ เสด็จสวรรคตในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ เวลา ๑๕.๕๐ น. พระชนมายุ ๘๐ ปี

๓๓. หม่อมเจ้าวิวัฒนไชย (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๙ เมษายน ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๒๖๑ พ.ศ. ๒๔๔๒ ทรงเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ปีมะเมีย จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๐๔ พ.ศ. ๒๔๘๕ ในรัชกาลปัจจุบันทรงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ปีชวด สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๑๐ พ.ศ. ๒๔๙๑ เป็นองคมนตรี ปีเถาะ ตรีศก จ.ศ. ๑๓๑๓ พ.ศ. ๒๔๙๔ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ ทรงเป็นประธานกรรมการบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เมื่อปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๓๒๑ พ.ศ. ๒๕๐๒ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๓๒๒ พ.ศ. ๒๕๐๓ พระชันษา ๖๑ ปี

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในรัชกาลที่ ๕

---

๑. **หม่อมเจ้าหญิงกัลยาณิวัฒนา** (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา) ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์[๑] ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ ถึงรัชกาลที่ ๘ ทรงเฉลิมพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘

๒. **หม่อมเจ้าชายอานันทมหิดล** (พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล) ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี พระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ปีฉลู สัปตศก จ.ศ. ๑๒๘๗ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ เสด็จเสวยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ปีจอ ฉศก จ.ศ. ๑๒๙๖ พ.ศ. ๒๔๗๗ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๓๐๘ พ.ศ. ๒๔๘๙ พระชนมพรรษา ๒๑ พรรษา

๓. **พระองค์เจ้าชายภูมิพลอดุลยเดช** (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช) ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทรา บรม

---

(๑) สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ พระนามเดิมว่า สังวาลย์ ฐกระมล ครั้นเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้ประกาศถวายพระนามพระราชชนนีว่า "พระราชชนนีศรีสังวาลย์" (ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๑ หน้า ๑๔๑๐)

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้สถาปนาพระอิสริยยศ ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ (ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๕ หน้า ๖๗๑)

ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เมื่อคราวเสด็จ ฯ เยือนประเทศเวียดนาม ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อเสด็จ ฯ เยือนประเทศอินโดนีเซีย ประเทศพม่า ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อเสด็จ ฯ เยือนประเทศปากีสถาน สหพันธ์มลายา และประเทศนิวซีแลนด์ ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อเสด็จ ฯ ไปในการอภิเษกสมรส สมเด็จพระราชาธิบดีคอนสแตนติน ที่ ๑๓ และเมื่อเสด็จ ฯ เยือนประเทศออสเตรีย ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เมื่อเสด็จ ฯ ไปประเทศอังกฤษ ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ และเมื่อเสด็จ ฯ เยือนประเทศอิหร่าน สหรัฐอเมริกา และคานาดา ปี พ.ศ. ๒๕๑๐

ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้สถาปนาพระอิสริยยศขึ้นเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (ดูราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๗ ตอน ๕๒ ฉบับพิเศษ หน้า ๑-๗)

ราชชนนี พระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ ถึงรัชกาลที่ ๘ ทรงเฉลิมพระเกียรติยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ เสด็จเสวยราชสมบัติสืบสันตติวงศ์เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๓๐๘ พ.ศ. ๒๔๘๙

๔. หม่อมเจ้าชายจุลจักรพงศ์ (พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์) ในจอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงศ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ และหม่อมคัทริน[๑] ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๘ มีนาคม ปีมะแม นพศก จ.ศ. ๑๒๖๙ พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ[๒] พระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นพลตรีในรัชกาลที่ ๙ เมื่อเดือนกันยายน ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๓๒๑ พ.ศ. ๒๕๐๒ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ปีเถาะ เบญจศก จ.ศ. ๑๓๒๕ พ.ศ. ๒๕๐๖ พระชันษา ๕๖ ปี

๕. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชายจุฬภฏพงศ์บริพัตร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต) ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม[๓] ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ ตรงกับวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ ในรัชกาลที่ ๙ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิ์พินิต[๔] เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ปีกุน เอกศก จ.ศ. ๑๓๒๑ พ.ศ. ๒๕๐๒ พระชันษา ๕๕ ปี

---

(๑) หม่อมคัทริน มาแต่คฤหบดีชาวประเทศรุสเซีย (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๗๕–๑๗๖)

(๒) นับเป็นกรณีพิเศษ เพราะการสถาปนาพระยศ "หม่อมเจ้า" ขึ้นเป็น "พระองค์เจ้า" ตามปกติได้สถาปนาขึ้นเป็นเพียง "พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า" เท่านั้น (ฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๔๕–๔๖) แต่เนื่องจากเมื่อทรงได้รับการสถาปนาเป็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงสถาปนา มิได้ประกาศกำหนดให้ พระโอรส พระธิดา มีศักดิ์สูงขึ้นด้วย ดังนั้น พระธิดาของท่าน คือ ม.ร.ว. นริศรา จึงมีฐานันดรศักดิ์เป็น หม่อมราชวงศ์ ไม่มีฐานันดรศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า ดังเช่น พระธิดาในพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุฬภฏพงศ์บริพัตร กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิ์พินิต (คือ ม.จ. มารศรี สุขุมพันธุ์) (ฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๒๒–๒๓)

(๓) หม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม พระธิดากรมหมื่นมหิศราชหฤทัย (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๗๕–๑๗๖) เป็นพระชายาเอก ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และมีพระยศเป็น "หม่อมเจ้า" ดังนั้นพระโอรสพระธิดาจึงดำรงพระยศเป็น "พระองค์เจ้า" แต่ประสูติทุกพระองค์ นอกจากนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สถาปนาพระโอรสธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต กับหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ขึ้นเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ให้บุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้าด้วย (ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ)

(๔) ทรงศักดินา ๑๐๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า (ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ หน้า ๑๓๗)

๖. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงศิริรัตนบุษบง[๑] (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง) ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ ตรงกับวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบง ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ พระชันษา ๘๕ ปี

๗. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงสุทธวงศ์วิจิตร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธวงศ์วิจิตร)[๒] ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเมีย อัฐศก จ.ศ. ๑๒๖๘ ตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓

๘. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงพิสิษฐสบสมัย (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิสิษฐสบสมัย)[๓] ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันจันทร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๑ ค่ำ ปีวอก สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๗๐ ตรงกับวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๑ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิสิษฐสบสมัย ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ปีขาล พ.ศ. ๒๕๑๗ พระชันษา ๖๕ ปี

๙. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงจุไรรัตนศิริมาน (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุไรรัตนศิริมาน)[๔] ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือนอ้าย ขึ้น ๙ ค่ำ ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ ตรงกับวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุไรรัตนศิริมาน ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓

๑๐. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจันทกานตมณี[๕] ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรม-

---

(๑) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า
(๒) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า
(๓) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า
(๔) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า
ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ หน้า ๑๓๗
ทั้ง ๔ นี้ ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓
(๕) ราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๗๖ เขียนว่า "จันทกานต์มณี" ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ หน้า ๑๓๗

วงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๑๐ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๗๔ ตรงกับวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ พระชันษา ๖๕ ปี

๑๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง[๑] ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๘๐ ตรงกับวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ สิ้นพระชนม์เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม ปีมะแม เอกศก จ.ศ. ๑๒๘๑ พ.ศ. ๒๔๖๒ พระชันษา ๒ ปี

๑๒. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปรียชาติสุขุมพันธุ์[๒] ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมเจ้าหญิงประสงค์สม ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๓ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ ตรงกับวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชันษา ๓ ปี

๑๓. หม่อมเจ้าหญิงอินทุรัตนา (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทุรัตนา) ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมสมพันธุ์[๓] ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒ กุมภาพันธ์ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอินทุรัตนา ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐

๑๔. หม่อมเจ้าชายสุขุมาภินันท์ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุขุมาภินันท์) ในจอมพลเรือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และหม่อมสมพันธุ์ ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๕ พฤศจิกายน ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๘๕ พ.ศ. ๒๔๖๖ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุขุมาภินันท์ ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐

๑๕. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธ์ยุคล (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล)[๔] ในพลโท สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ และ

---

(๑) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า

(๒) " ๔๐๐๐ " "

ทั้ง ๒ นี้ ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ หน้า ๑๓๗

(๓) หม่อมสมพันธุ์ ธิดาพระยาวหัญญูวินิฉัย (ม.ล. ชุ่ม ปาลกะวงศ์)

(๔) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ หน้า ๑๓๗

พระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล[๑] ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ ตรงกับวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓

๑๖. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร[๒] ในพลโท สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ และพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล ประสูติเมื่อวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๙ ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๗๕ ตรงกับวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ พระชันษา ๗๘ ปี

๑๗. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรมงคลกาย[๓] ในพลโท สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ และพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตรมงคล ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๒ ค่ำ ปีเถาะ สัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ ตรงกับวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘

๑๘. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามยุรฉัตร ในพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน และพระองค์เจ้าหญิงประภาวสิทธิ์นฤมล[๔] ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๗ มีนาคม ปีมะเส็ง สัปตศก จ.ศ. ๑๒๖๗ พ.ศ. ๒๔๔๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ พระชันษา ๖๕ ปี

๑๙. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิง ในพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน และพระองค์เจ้าหญิงประภาวสิทธิ์นฤมล ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๗ ตุลาคม ปีจอ โทศก จ.ศ. ๑๒๗๒ พ.ศ. ๒๔๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ปีกุน ตรีศก จ.ศ. ๑๒๗๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ พระชันษา ๒ ปี

๒๐. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร ในพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน และพระองค์เจ้าหญิงประภาวสิทธิ์นฤมล ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ สิงหาคม ปีเถาะสัปตศก จ.ศ. ๑๒๗๗ พ.ศ. ๒๔๕๘ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ แรม ๘ ค่ำ ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๓๔๓ ตรงกับวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ พระชันษา ๖๖ ปี

๒๑. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าหญิงวิมลฉัตร ในพลเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน และพระองค์เจ้าหญิงประภาวสิทธิ์นฤมล ประสูติเมื่อวันจันทร์ที่ ๒๗ มิถุนายน ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔

---

(๑) พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตรมงคล พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และหม่อมแม้น (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๗๗)

(๒) ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า

(๓) " ๔๐๐๐ " "

ทั้ง ๒ นี้ ดูภาคผนวก ประกาศยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ หน้า ๑๓๗

(๔) พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภาวสิทธิ์นฤมล พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า ฯ กรมพระจักรพรวดิพงศ์ และหม่อมราชวงศ์สว่าง (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ หน้า ๑๙๔) โดยเหตุที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน เป็นพระองค์เจ้าลูกหลวง และพระชายา คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภาวสิทธิ์นฤมล มีพระยศเป็นพระองค์เจ้า ดังนั้น พระโอรสพระธิดาจึงต่ำรงพระยศเป็น "พระองค์เจ้า" แต่ประสูติทุกพระองค์ (ดูรานันครศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๑๙)

๒๒. หม่อมเจ้าชายนักขัตรมงคล (พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ และหม่อมเจ้าหญิงอัษรสมาน[๑] ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๔ มกราคม ปีระกา นพศก จ.ศ. ๑๒๕๙ พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นองคมนตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ทรงสถาปนาเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ปีขาล โทศก จ.ศ. ๑๓๑๒ พ.ศ. ๒๔๙๓ ต่อมาทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๑๔ พ.ศ. ๒๔๙๕ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ปีมะเส็ง เบญจศก จ.ศ. ๑๓๑๕ พ.ศ. ๒๔๙๖ พระชนมายุ ๕๖ ปี

๒๓. หม่อมเจ้าชายอาทิตย์ทิพอาภา (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา) ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ และหม่อมเจ้าหญิงทิพสัมพันธ์[๒] ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ปีมะโรง ฉศก จ.ศ. ๑๒๖๖ พ.ศ. ๒๔๔๗ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ปีระกา เอกศก จ.ศ. ๑๒๗๑ พ.ศ. ๒๔๕๒ เป็นประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อปีกุน สัปตศก จ.ศ. ๑๒๙๗ พ.ศ. ๒๔๗๘ ต่อมาทรงสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ปีขาล สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๐๐ พ.ศ. ๒๔๘๑ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๘ เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ปีจอ อัฐศก จ.ศ. ๑๓๐๘ พ.ศ. ๒๔๘๙ พระชันษา ๔๒ ปี

๒๔. หม่อมเจ้าหญิงสุทธสิริโสภา (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธสิริโสภา) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๖ ธันวาคม ปีระกา ตรีศก จ.ศ. ๑๒๘๓ พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุทธสิริโสภา ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐

๒๕. หม่อมเจ้าชายวรานนท์ธวัช (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช) ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๙ สิงหาคม ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๘๔ พ.ศ. ๒๔๖๕ ทรงสถาปนาเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช ในรัชกาลที่ ๗ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ปีเถาะ นพศก จ.ศ. ๑๒๘๙ พ.ศ. ๒๔๗๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓ พระชันษา ๖๘ ปี

---

(๑) หม่อมเจ้าหญิงอัษรสมาน เทวกุล พระธิดาในสมเด็จ ฯ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

(๒) หม่อมเจ้าหญิงทิพสัมพันธ์ พระธิดาในสมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช กับหม่อมเลี่ยม (ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๕๓)
ทั้ง ๒ ท่านนี้ ดูราชินิกุล รัชกาลที่ ๕ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ หน้า ๑๗๔ และ ๑๘๒

พระองค์เจ้าหลานเธอในรัชกาลที่ ๙

๑. พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายา[๑] ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๓๔๐ ตรงกับวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

๒. พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และนาวาอากาศเอกวีระยุทธ ดิษยะศริน พระสวามี ประสูติเมื่อวันศุกร์ เดือน ๑๑ แรม ๖ ค่ำ ปีจอ จัตวาศก จ.ศ. ๑๓๔๔ ตรงกับวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

๓. พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และนาวาอากาศเอกวีระยุทธ ดิษยะศริน พระสวามี ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีชวด ฉศก จ.ศ. ๑๓๔๖ ตรงกับวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

พระหลานเธอในรัชกาลที่ ๙

๑. หม่อมเจ้าจุฑาวัชร มหิดล ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และหม่อมสุจาริณี ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

๒. หม่อมเจ้าวัชเรศร มหิดล ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และหม่อมสุจาริณี ประสูติเมื่อวันพุธที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

๓. หม่อมเจ้าจักรีวัชร มหิดล ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และหม่อมสุจาริณี ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๖

---

(๑) หม่อมหลวงโสมสวลี กิติยากร เป็นธิดาหม่อมราชวงศ์อดุลยกิติ์ และหม่อมเจ้าพันธุ์สวลี กิติยากร หลังจากพระราชพิธีอภิเษกสมรสเมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ แล้ว จึงได้รับสถาปนาเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายา ต่อมาได้รับการเฉลิมพระนามเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

๔. **หม่อมเจ้าวัชรวีร์ มหิดล** ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และหม่อมสุจาริณี ประสูติเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘

๕. **หม่อมเจ้าบุษย์น้ำเพชร มหิดล** ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และหม่อมสุจาริณี ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๐

๖. **พลอยไพลิน เจนเซน** (ญ) ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา และนายปีเตอร์ ล. เจนเซน เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

๗. **ภูมิ เจนเซน** (ช) ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา และนายปีเตอร์ ล. เจนเซน เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

๘. **สิริกิติยา เจนเซน** (ญ) ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา และนายปีเตอร์ ล. เจนเซน เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๘

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ รัชกาลที่ ๑[๑]

---

๑. **หม่อมเจ้าชายพยอม** (พระวงศ์เธอ กรมหมื่นมนตรีรักษา) ในพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นมนตรีรักษา[๒] ในรัชกาลที่ ๔ ปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖

๒. **หม่อมเจ้าชายชอุ่ม** (พระวงศ์เธอ กรมหมื่นเทวานุรักษ์) ในพระสัมพันธวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรานุรักษ์ ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีขาล ฉศก จ.ศ. ๑๑๕๖ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๗ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเทวานุรักษ์[๒] ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีฉลู เบญจศก จ.ศ. ๑๒๑๕ พ.ศ. ๒๓๙๖ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือน ๘ อุตราสาฒ แรม ๖ ค่ำ ปีกุน เบญจศก จ.ศ. ๑๒๒๕ ตรงกับวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๖ พระชันษา ๗๐ ปี

---

(๑) คือพระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระศรีสุดารักษ์ (ดูหน้า ๓-๔)

(๒) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาหม่อมเจ้าชายพยอม และหม่อมเจ้าชายชอุ่ม ขึ้นเป็นเจ้าต่างกรม โดยมิได้สถาปนาเป็นพระองค์เจ้าก่อน แต่ในรัชกาลต่อๆ มา ไม่ปรากฏว่าได้สถาปนาหม่อมเจ้าขึ้นเป็นเจ้าต่างกรม เว้นแต่จะได้สถาปนาพระยศขึ้นเป็นพระองค์เจ้าเสียก่อน แล้วจึงจะตั้งกรม (ดูฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ของไทย ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๖๙)

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล รัชกาลที่ ๑[๑]

---

๑. **หม่อมเจ้าหญิงยี่เข่ง** (พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้ายี่เข่ง) ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเพ็ชหึง[๒] ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้ายี่เข่งในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีกุน นพศก จ.ศ. ๑๒๔๙ พ.ศ. ๒๔๓๐ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ปีวอก อัฐศก จ.ศ. ๑๒๕๘ พ.ศ. ๒๔๓๙

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล รัชกาลที่ ๒[๓]

---

๑. **หม่อมเจ้าชายวัฒนา** (พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัฒนา) ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสิทธิสุขุมการ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้าวัฒนาในรัชกาลที่ ๕ เมื่อปีชวด โทศก จ.ศ. ๑๒๖๒ พ.ศ. ๒๔๔๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ปีมะเมีย สัมฤทธิศก จ.ศ. ๑๒๘๐ พ.ศ. ๒๔๖๑

---

(๑) คือพระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท (ดูหน้า ๘๑–๘๕)

(๒) ดูที่ ๓๐ หน้า ๘๕ คำว่า "เพ็ชหึง" เขียนเป็น "เพ็ชรหึง"

(๓) คือพระองค์เจ้าหลานเธอ ในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาเสนานุรักษ์ (ดูหน้า ๘๖–๙๑)

พระองค์เจ้าหลานเธอ ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ รัชกาลที่ ๕

---

๑. หม่อมเจ้าวิภาวดี รังสิต (พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต) ในพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ และหม่อมเจ้าหญิงพิมลพรรณ รัชนี ประสูติเมื่อวันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีวอก โทศก จ.ศ. ๑๒๘๒ ตรงกับวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ถึงชีพิตักษัยในรัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันพุธ เดือน ๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมะเส็ง อัฐศก จ.ศ. ๑๓๓๘ ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ พระชันษา ๕๗ ปี ทรงได้รับการสถาปนาพระอิสริยศักดิ์เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต[๑] เมื่อวันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๑ ค่ำ ปีมะเส็ง นพศก จ.ศ. ๑๓๓๙ ตรงกับวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐

เจ้านายที่มิได้เป็นเชื้อสายในปฐมวงศ์มี ๓ พระองค์ คือ

---

๑. กรมหมื่นนรินทรพิทักษ์ พระภัสดา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนรินทรเทวี แต่เชื้อสายต่อมานับว่าเป็นพระราชวงศ์ทางฝ่ายพระมารดา จึงอยู่สกุล ณ อยุธยา

๒. พระองค์เจ้าชายขุนเณร ว่าร่วมพระบิดากับกรมพระราชวังหลัง ทรงสถาปนาขึ้นเป็นพระองค์เจ้า ในรัชกาลที่ ๑ แต่หาปรากฏว่ามีเชื้อสายสืบมาจนทุกวันนี้ไม่

๓. กรมขุนสุนทรภูเบศร์ พระนามเดิมว่า เรือง เป็นชาวเมืองชลบุรี เกี่ยวข้องกับพระราชวงศ์โดยได้ร่วมสาบานเป็นภราดากับกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เพราะมีอุปการะกันเวลาบ้านเมืองเป็นจลาจล ครั้งเสียกรุงแก่พม่าข้าศึก ถึงรัชกาลที่ ๑ จึงทรงสถาปนาขึ้นเป็นเจ้าตามพระประสงค์ของกรมพระราชวังบวร ฯ[๒] เชื้อสายของกรมขุนสุนทรภูเบศร์ ได้พระราชทานนามสกุลว่า *สุนทรกุล ณ ชลบุรี*

---

(๑) ดูประกาศสถาปนาพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๙๔ ภาค ๑ เล่ม ๑ ตอนที่ ๑–๓๐ วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ หน้า ๒๙๘–๓๐๒

(๒) เดิมทรงตั้งเป็นเจ้าราชนิกุล ที่เจ้าบ้าเรอภูธร มีความชอบในการสงคราม ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นสุนทรภูเบศร ต่อมาได้เลื่อนกรม เป็นกรมขุนสุนทรภูเบศร (ดูจดหมายเหตุเรื่องทรงตั้งพระบรมวงศานุวงศ์ กรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๔ หน้า ๗๑)

ภาคผนวก

ประกาศ
คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งใช้มาแต่ก่อนนั้น บัดนี้สมควรที่จะเปลี่ยนแปลงตามรัชกาล เพราะฉะนั้นตั้งแต่บัดนี้ไป ให้เปลี่ยนคำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ดังต่อไปนี้

ฝ่ายหน้า

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ	เปลี่ยนเป็น	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ	เปลี่ยนเป็น	สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
พระเจ้าน้องยาเธอ	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระเจ้าลูกยาเธอ ที่มีพระชนมพรรษาแก่กว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าพี่ยาเธอ
พระเจ้าลูกยาเธอ ที่มีพระชนมพรรษาอ่อนกว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าน้องยาเธอ
พระหลานเธอ	เปลี่ยนเป็น	พระวรวงศ์เธอ

ฝ่ายใน

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ที่มีพระชนมพรรษาแก่กว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เปลี่ยนเป็น	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ที่มีพระชนมพรรษาอ่อนกว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เปลี่ยนเป็น	สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าอัยยิกาเธอ
พระเจ้าพี่นางเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระเจ้าลูกเธอ ที่มีพระชนมพรรษาแก่กว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าพี่นางเธอ
พระเจ้าลูกเธอ ที่มีพระชนมพรรษาอ่อนกว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	เปลี่ยนเป็น	พระเจ้าน้องนางเธอ
พระหลานเธอ	เปลี่ยนเป็น	พระวรวงศ์เธอ

คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์นอกจากที่กล่าวมานี้ ให้คงอยู่ตามเดิม

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙[๑]

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ วันที่ ๓๐ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๙ หน้า ๑–๒

ประกาศ
ยกพระวรวงศ์เธอ เป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ทรงพระราชดำริว่า พระโอรสธิดาในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ซึ่งมารดาเป็นพระองค์เจ้าแลหม่อมเจ้าที่มีอยู่ในเวลานี้ สมควรจะมีพระยศสูงกว่าพระวรวงศ์เธอ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ยกพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงศ์บริพัตร ในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า กรมขุนนครสวรรค์วรพินิต กับทั้งหม่อมเจ้าที่ร่วมครรภ์อันมีอยู่แลจะมีต่อไป แล พระโอรสในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า กรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ที่ประสูติใหม่แลที่จะมีร่วมครรภ์ต่อไป ให้มีคำนำพระนามว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอ ให้ทรงศักดินา ๔๐๐๐ มีกรมทรงศักดินา ๑๑๐๐๐ มีบุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า

ประกาศมา ณ วันที่ ๖ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓)[๑]

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๗ วันที่ ๙ มกราคม ร.ศ. ๑๒๙ หน้า ๙๙

ประกาศ
คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศใช้คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์เปลี่ยนตามรัชกาล ความแจ้งอยู่แล้ว บัดนี้ ทรงพระราชดำริเห็นควรจะแก้ไขต่อไปให้เป็นการเรียบร้อย เป็นที่กำหนดสังเกตง่าย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แก้ไขคำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์บางหมู่ ดังนี้

พระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งเป็นพระราชโอรสพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลก่อน ๆ มา ให้ใช้คำนำว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ตามพระเกียรติยศ แลให้หมายชั้นตามรัชกาล เป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ฤๅพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๑ ชั้น ๒ ชั้น ๓ ชั้น ๔ ตามลำดับ

ส่วนคำนำพระนามพระเจ้าวรวงศ์เธอ ทั้ง ๔ ชั้น แลพระบวรวงศ์เธอนั้น เป็นคำคล้ายคลึงกับคำนำพระนามพระเจ้าบรมวงศ์เธอ จะพาให้ปะปนกันไป ให้เปลี่ยนใช้ว่า พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ ชั้น ๑ ชั้น ๒ ชั้น ๓ ชั้น ๔ ตามที่กำหนดชั้นพระเจ้าบวรวงศ์เธอมาแต่เดิม ส่วนพระบวรวงศ์เธอนั้นให้ใช้คำนำพระนามว่า พระราชวรวงศ์เธอ

การที่ใช้ลำดับชั้นนั้น ให้ใช้แต่ในที่จำเป็น ที่จะให้ทราบว่ารัชกาลใด ถ้าเป็นการที่ใช้อยู่เสมอทราบกันอยู่แล้ว เช่นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๔ ก็ไม่ต้องบอกชั้นในคำนำพระนามเสมอไป

ประกาศมา ณ วันเสาร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็นวันที่ ๒๔๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้[๑]

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๔ วันที่ ๓๐ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๓๐ หน้า ๑๔๔–๑๔๕

ประกาศ
ตั้งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ทรงพระราชดำริว่าในเวลานี้ พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ก็มีน้อยแล้ว และหม่อมเจ้าในสมเด็จเจ้าฟ้า ซึ่งมารดาเป็นพระองค์เจ้า และหม่อมเจ้า ก็ได้สถาปนาขึ้นเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า ให้บุตรมีบรรดาศักดิ์เป็นหม่อมเจ้า ดังแจ้งอยู่ในประกาศแต่ก่อนแล้ว บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะยกย่องหม่อมเจ้า อันเป็นพระโอรสธิดาในสมเด็จเจ้าฟ้าซึ่งพระชนนีทรงศักดิ์ชั้นสมเด็จ คือในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์ สมเด็จพระราชปิตุลา บรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณอินทราไชย ซึ่งมารดามิได้เป็นเจ้าขึ้นดำรงพระยศเป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ยกหม่อมเจ้าในกรมที่ออกพระนามมาแล้วนั้น ขึ้นเป็นพระองค์เจ้า ใช้คำนำพระนามว่า พระวรวงศ์เธอ ให้ทรงศักดินา ๓๐๐๐ ทุกพระองค์สืบไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน[๑]

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔ วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๐ หน้า ๒๕๓–๒๕๔

ประกาศ
คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์

โดยที่คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งได้ใช้มาแต่ก่อนนั้น บัดนี้สมควรที่จะเปลี่ยนแปลงตามรัชกาล

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงประกาศให้เปลี่ยนคำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พระเจ้าพี่ยาเธอ และพระเจ้าพี่นางเธอ เปลี่ยนเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ตามพระเกียรติยศ

พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนเป็น สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ

คำนำพระนามพระบรมวงศานุวงศ์นอกจากที่กล่าวนี้ ให้คงอยู่ตามเดิม

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี[๑]

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ หน้า ๑๑๗๙–๑๑๘๐

ประกาศเฉลิมพระนาม(๑)

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่ทรงพระราชดำริว่า พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ซึ่งเป็นพระเจ้าหลานเธอพระองค์ใหญ่ บัดนี้ทรงเจริญวัยพร้อมด้วยวุฒิปรีชา สามารถศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติสรรพกิจอันควรแก่ขัตติยกุมารีได้เป็นอันดี ดังปรากฏชัดแก่ตาแก่ใจของมหาชนทุกหมู่เหล่า สมควรที่จะทรงยกย่องพระมารดาผู้ได้ทรงอภิบาลบำรุงมาด้วยพระทัยเมตตาอาทรและด้วยพระวิริยะอุตสาหะอย่างเอกอุ ให้ดำรงพระเกียรติยศสูงขึ้น

อีกประการหนึ่ง พระเจ้าวรวงศ์เธอผู้พระมารดานั้น ก็ทรงเพียบพร้อมด้วยพระกัลยาณัธยาศัย และพระจริยาวัตรอันสุขุมนุ่มนวลสม่ำเสมอ มีพระหฤทัยโอบอ้อมอารีแก่บุคคลทั่วหน้า มีพระศรัทธาหนักแน่นในพระพุทธศาสนา และในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชาติบ้านเมืองตลอดจนการสาธารณกุศล ทั้งได้ทรงประกอบกรณียกิจสนองพระเดชพระคุณได้ราชการเป็นอันมาก เป็นต้นว่า เสด็จไปทรงปฏิบัติพระราชกิจต่างพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถอยู่เนืองนิตย์ ทั้งในพระราชอาณาจักรและในประเทศไพรัช ล้วนสัมฤทธิ์ศุภผลดังพระราชประสงค์ ควรที่จะทรงเฉลิมพระนามให้สมพระอิสริยศักดิ์

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้ประกาศเฉลิมพระนามพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์นั้น ตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ให้ทรงเจริญทฤฆชนมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสมบัติ สรรพสิริสวัสดิพิพัฒมงคลทุกประการเทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔ เป็นปีที่ ๔๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
อานันท์ ปันยารชุน
นายกรัฐมนตรี

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๘ ตอนที่ ๑๔๐ ฉบับพิเศษ หน้า ๑-๒ ลงวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๔

พระนามพระราชโอรสและพระราชธิดา
ในรัชกาลที่ ๔
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

โอรสบรมนารถเจ้า จอมประยูร
ปรเมนทรนเรนทรสูรย์ ลือเชื้อ
ขัติยราชวรางกูร เก็บรวบ รวมแฮ
ไว้เพื่อประโยชน์เกื้อ แก่ผู้เพียรจำ
นามสุริยนารถหน่อไท้ ปฏิสนธิ์
พระปิ่นภูธราดล แต่งตั้ง
เอารสสุรโศภน เจริญยิ่ง ยศแฮ
เจ้าร่วมปิตุราชทั้ง เผ่าเชื้อชายหญิง
นภวงศ์[๑] องค์ใหญ่ต้น จำนวน หนึ่งแฮ
กรมหมื่นมเหศวร ศักดิ์ได้
สุประดิษฐ[๒] วิสิษฐควร ยศยิ่ง
กรมวิษณุนารถไท้ ธิราชตั้งนามกร
ที่สามศุภลักษณล้ำ ธิดา ท่านนา
นามยิ่งเยาวลักษณา[๓] เรศนั้น
อีกทักษิณาวัฏ[๔] กุมา ราที่ สี่แฮ
สุดสิ้นพระชนม์สั้น แต่เบื้องยังเยาว์

---

(๑) พระองค์เจ้าชายนพวงศ์ กรมหมื่นมเหศวรศิวิลาส
(๒) พระองค์เจ้าชายสุประดิษฐ กรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธร
(๓) พระองค์เจ้าหญิงยิ่งเยาวลักษณ์
(๔) พระองค์เจ้าชายทักษิณาวัฏ

สมเด็จเจ้าฟ้าราช
โสมนัศ[๕] นามปรากฏ
สุดสิ้นพระชนม์ปลด
อีกทักษิณชา[๖] พร้อง
ที่เจ็ดที่แปดนั้น
หนึ่งโสมาวดี[๗]
หญิง[๘] ยังบ่ได้มี
เพราะสูติวารซ้ำ
สมเด็จเจ้าฟ้าลูก
นามจุฬาลงกรณ์[๙]
กรมขุนมิ่งมหิศร
พินิจประชานารถเจ้า
พระองค์หญิงที่สิบนั้น
อีกพัฒนาบุตรี
ชายเศวตรวรลาภ[๑๑] มี
สิ้นพระชนม์แต่น้อย
ปีขานฉอศกนั้น
ประภัศร[๑๒] แสดงนาม
อีกภักตรพิมล[๑๓] ตาม
เยาวยอดมัณยา[๑๔] ชี้
เอารส
เกียรติก้อง
แต่ประ สูติแฮ
เพรียกรู้เรียงนาม
บุตรี ท่านนา
เลิศล้ำ
นามอีก องค์นา
สุดสิ้นชัณษา
ภูธร
ที่เก้า
สรรเศก ให้นา
แผ่นหล้าประทานพร
นามศรี[๑๐]
ต่อสร้อย
ที่สิบ เอ็ดเฮย
บ่ยั้งยืนนาน
หญิงสาม เล่านา
หนึ่งนี้
ลำดับ
เชิดอ้างออกแถลง

---

(๕) สมเด็จเจ้าฟ้าชายโสมนัส
(๖) พระองค์เจ้าหญิงทักษิณชา
(๗) พระองค์เจ้าหญิงโสมาวดี กรมหลวงสมรรัตน์สิริเษษฐ์
(๘) ไม่มีพระนาม
(๙) สมเด็จเจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์ ฯ พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
(๑๐) พระองค์เจ้าหญิงศรีพัฒนา
(๑๑) พระองค์เจ้าชายเศวตรวรลาภ
(๑๒) พระองค์เจ้าหญิงประภัศร
(๑๓) พระองค์เจ้าหญิงพักตรพิมลพรรณ
(๑๔) พระองค์เจ้าหญิงมัณยาภาธร

ชายแดง[๑๕] ประสูติแล้ว เสียชนม์
สมเด็จจันทรมณฑล[๑๖] ลูกไท้
เจ้าฟ้าบุตรียล แต่เอก องค์แฮ
สิ้นพระชนม์แต่ได้ ครบเก้าพรรษา
กฤดา[๑๗] เติมต่อท้าย ภินิหาร
เฉลิมลักษณเลิศ[๑๘] กุมาร หนึ่งผู้
ศรีนาคสวาสดิ[๑๙] ขาน นามธิ ดาแฮ
คัคณางค์ยุคล[๒๐] รู้ สฤษดิไว้โดยประสงค์
เอกองค์นามออกอ้าง กรรณิกา แก้ว[๒๑] เฮย
หนึ่งบ่มีสมยา[๒๒] ชีพม้วย
ชายสุขสวัสดิ์[๒๓] สถา พรราช บุตรแฮ
ทั้งทวีถวัลยลาภ[๒๔] ด้วย ดั่งนี้นามสนอง
ทองกองก้อนใหญ่[๒๕] นี้ เปนปลาย ปีแฮ
เถาะสัปตศกหมาย มากอ้าง
สิบเอ็ดรวมหญิงชาย ตลอดรอบ ปีนา
ล้วนแต่ปีเดียวสล้าง สลับน่าอัศจรรย์
เกษมสันต์โสภาค[๒๖] เชื้อ ระพิพันธุ์
ที่ยี่สิบหกบัญ จบถ้วน
กมลาศนเลอสรร[๒๗] เสนอแนะ นามแฮ
สองกุมารเลิศล้วน ประสูติต้นปีมะโรง

---

(๑๕) พระองค์เจ้าชายแดง
(๑๖) สมเด็จเจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล กรมหลวงวิสุทธิกระษัตรีย์
(๑๗) พระองค์เจ้าชายกฤษดาภินิหาร กรมพระนเรศวรฤทธิ์
(๑๘) พระองค์เจ้าชายเฉลิมลักษณเลิศ
(๑๙) พระองค์เจ้าหญิงศรีนาคสวาสดิ์
(๒๐) พระองค์เจ้าชายคัคณางคยุคล กรมหลวงพิชิตปรีชากร
(๒๑) พระองค์เจ้าหญิงกรรณิกาแก้ว เจ้าฟ้า กรมขุนขัตติยกัลยา
(๒๒) ไม่มีพระนาม
(๒๓) พระองค์เจ้าชายสุขสวัสดิ์ กรมหลวงอดิศรอุดมเดช
(๒๔) พระองค์เจ้าชายทวีถวัลยลาภ กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์
(๒๕) พระองค์เจ้าชายทองกองก้อนใหญ่ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
(๒๖) พระองค์เจ้าชายเกษมสันต์โสภาคย์ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์
(๒๗) พระองค์เจ้าชายกมลาศเลอสรรค์ กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร

สมเด็จเจ้าฟ้าที่ สี่มี นามเฮย
จาตุรนต์รัศมี[๒๘] เกียรติก้อง
ที่ยี่สิบเก้าศรี สุริยราช วงศ์แฮ
องค์อุณากรรณ[๒๙] พร้อง เพราะด้วยแถลงหาญ
เกษมศรีศุภโยค[๓๐] ถ้วน ไตรทัศ องค์เอย
หญิงหนึ่ง[๓๑] นามปชัด เชิดไว้
สิ้นพระชนม์แต่ในสัต วารหย่อน อยู่แฮ
หญิงหนึ่งเสมอสมัย[๓๒] ได้ สืบสร้อยหรรษา
หนึ่งองค์กุมาเรศเชื้อ ภูวไนย
ศรีสิทธิธงชัย[๓๓] แช่มช้า
ทองแถมถวัลย[๓๔] ไอ สุริยราช วงศ์แฮ
อีกอนงค์นพคุณ[๓๕] อ้า เอื่ยมอ้างอับศร
กนกวรรณ[๓๖] วรนาฏทั้ง ชุมพล[๓๗]
สมโภชกุมารยล ยิ่งผู้
อรุณวดี[๓๘] วิมล ภักดรผ่อง ผิวนา
วาณีรัตนกัญญา[๓๙] รู้ เชิดอ้างนามกร
มณฑานพรัตน[๔๐] สิ้น ชนม์ปลง
กาพยกนกรัตน[๔๑] ยง ฤทธิกล้า
เทวัญอุไทยวงศ์[๔๒] เชลงอัก ษรแฮ
ราชบุตรพระเจ้าหล้า เดชล้ำรณไชย

---

(๒๘) สมเด็จเจ้าฟ้าชายจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงศ์
(๒๙) พระองค์เจ้าชายอุณากรรณอนันตนรไชย
(๓๐) พระองค์เจ้าชายเกษมศรีศุภโยค กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ
(๓๑) พระองค์เจ้าหญิง "เขียว"
(๓๒) พระองค์เจ้าหญิงเสมอสมัยหรรษา
(๓๓) พระองค์เจ้าชายศรีสิทธิธงไชย กรมขุนสิริธัชสังกาศ
(๓๔) พระองค์เจ้าชายทองแถมถวัลยวงศ์ กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ
(๓๕) พระองค์เจ้าหญิงอนงค์นพคุณ
(๓๖) พระองค์เจ้าหญิงกนกวรรณเลขา
(๓๗) พระองค์เจ้าชายชุมพลสมโภช กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์
(๓๘) พระองค์เจ้าหญิงอรุณวดี
(๓๙) พระองค์เจ้าหญิงวาณีรัตนกัญญา
(๔๐) พระองค์เจ้าหญิงมณฑานพรัตน์
(๔๑) พระองค์เจ้าชายกาพยกนกรัตน์
(๔๒) พระองค์เจ้าชายเทวัญอุทัยวงศ์ สมเด็จ ฯ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ

อรไทยเทพสร้อย[๔๓]
หญิงหนึ่ง[๔๔] นามบ่ปรา
สุดสิ้นพระชนมา
จึงบมีนามให้
สมเด็จเจ้าฟ้าที่
ภาณุรังษี[๔๕] วราง
บุษบงเบิกบาน[๔๖] นาง
มนุษยนาค[๔๗] น้อมหนุ่มหน้า
สวัสดิประวัติ[๔๘] เรื้อง
องค์หนึ่งสุนันทา[๕๐]
อีกจันทรทัตจุธา
สุขุมาล[๕๒] มีสร้อย
นารีรัตน์[๕๓] ราชไท้
หญิงหนึ่ง[๕๔] นามบ่ปรา
ไชยานุชิต[๕๕] สา
บัญจบเบญจมา[๕๖] แม้
กัญญา แลฤๅ
กฎไว้
ยุย่อม เยาว์แฮ
เรียกรู้สืบมา
เบญจางค์
กูรกล้า
อรอับ ศรเอย
อีกทั้งชายเจริญ[๕๗]
วิทยา
แน่งน้อย
ธาร[๕๑] ต่อ กันเฮย
อีกไชร้มารศรี
ชิดา ท่านนา
กฎแท้
มารถรุ่ง เรืองแฮ
ท่อนห้าโดยจง

---

(๔๓) พระองค์เจ้าหญิงอรไทยเทพกัญญา
(๔๔) ไม่มีพระนาม
(๔๕) สมเด็จเจ้าฟ้าชายภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
(๔๖) พระองค์เจ้าหญิงบุษบงเบิกบาน
(๔๗) พระองค์เจ้าชายมนุษยนาคมานพ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
(๔๘) พระองค์เจ้าชายเจริญรุ่งราษี
(๔๙) พระองค์เจ้าชายสวัสดิประวัติ กรมพระสมมตอมรพันธุ์
(๕๐) พระองค์เจ้าหญิงสุนันทากุมารีรัตน์ สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
(๕๑) พระองค์เจ้าชายจันทรทัตจุฑาธาร กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา
(๕๒) พระองค์เจ้าหญิงสุขุมาลมารศรี สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี
(๕๓) พระองค์เจ้าหญิงนารีรัตนา
(๕๔) ไม่มีพระนาม
(๕๕) พระองค์เจ้าชายไชยานุชิต กรมหมื่นพงศาดิศรมหิป
(๕๖) พระองค์เจ้าหญิงบัญจบเบญจมา

อีกองค์หนึ่งนั้น วรวรรณ[๕๗]
ดิศวรกุมาร[๕๘] พันธุ์ เผ่าเชื้อ
นงคราญอุดม[๕๙] วรรณ โฉมเฉิด
องค์ศรีเสาวภางค์[๖๐] เนื้อ หน่อไท้ธิบดินทร์
พระองค์หญิงสว่าง[๖๑] สร้อย วัฒนา หนึ่งเฮย
โสณบัณฑิตย์[๖๒] ปรา กฎแท้
จิตรเจริญ[๖๓] รสวรา ดิเรกราช วงศ์แฮ
องค์หนึ่งวัฒนา[๖๔] แล้ เลิศล้ำลำอาง
หนึ่งนางกฤษณแก้ว กัญจนา กร[๖๕] เอย
อีกบุษปัณณา[๖๖] เลิศเลื้อง
วิไลยลักษณเสาวภา[๖๗] ภักตรผ่อง ศรีแฮ
แนวนับแขไข[๖๘] เรื้อง ศิริพ่างจันทรา
นภาพร[๖๙] ภูวนารถเนื้อ หน่อไท
ดำรงฤทธิ[๗๐] ครรไล ล่วงแล้ว
ประสานสุทธศรีไส[๗๑] สนองเสนาะ นามนา
หญิงประพาพรัสมี[๗๒] แผ้ว ผ่องเพี้ยงเพ็ญบูรณ์

---

(๕๗) พระองค์เจ้าชายวรวรรณากร กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
(๕๘) พระองค์เจ้าชายดิศวรกุมาร สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
(๕๙) พระองค์เจ้าหญิงนงคราญอุดมดี
(๖๐) พระองค์เจ้าชายศรีเสาวภางค์
(๖๑) พระองค์เจ้าหญิงสว่างวัฒนา สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า
(๖๒) พระองค์เจ้าชายโสณบัณฑิต กรมขุนพิทยลาภพฤฒิชาดา
(๖๓) พระองค์เจ้าชายจิตรเจริญ สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
(๖๔) พระองค์เจ้าชายวัฒนานุวงศ์ กรมขุนมรุพงศ์ศิริพัฒน์
(๖๕) พระองค์เจ้าหญิงกาญจนากร
(๖๖) พระองค์เจ้าหญิงบุษบันบัวผัน
(๖๗) พระองค์เจ้าหญิงเสาภาผ่องศรี สมเด็จพระศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี พันปีหลวง
(๖๘) พระองค์เจ้าหญิงแขไขดวง
(๖๙) พระองค์เจ้าหญิงนภาพรประภา กรมหลวงทิพยรัตน์กิริฏกุลินี
(๗๐) พระองค์เจ้าชายดำรงฤทธิ์
(๗๑) พระองค์เจ้าหญิงประสานศรีไส
(๗๒) พระองค์เจ้าหญิงประพาพรัศมี

จรูญฤทธิเดช[๗๓] ม้วย ชีพชนม์
เสาวภาคพรรณ[๗๔] พิมล แช่มช้อย
ประดิษฐา[๗๕] สวัสดิโสภน[๗๖] พูนเพิ่ม
หนึ่งอีกไชยันต์[๗๗] น้อย นุชท้ายกุมาร
สร้อยสองค์[๗๘] องค์หนึ่งนั้น กุมารี
องค์หนึ่งประไพศรี[๗๙] สอาดอ้าง
หญิง[๘๐] ยังบ่ได้มี นามอีก องค์นา
พุทธประดิษฐา[๘๑] ร้าง ชีพม้วยชนม์ปลง
พระองค์หญิง[๘๒] ประสูติสิ้น พระชนม์
อีกหนึ่ง[๘๓] บเปนตน ตกผ้าย
หญิงเยาวเจริญกระมล[๘๔] สุขสวัสดิ์
เป็นที่สุดสุดท้าย สุดสิ้นเสวยสวรรค์
รวมชายสามสิบเก้า พระองค์
หญิงสี่สิบสามอนงค์ บ่พลั้ง
ตกเสียอีกสองคง นับควบ กันแฮ
รวมแปดสิบสี่* ทั้ง เสร็จถ้วนชายหญิง
โคลงริทำหน่อยนี้ หวังใจ
จักแจกกันตามใน พี่น้อง
เปนที่ระลึกไป นานเนิ่น
ใดบควรขัดข้อง โทษข้าขออภัย

---

(๗๓) พระองค์เจ้าชายจรูญฤทธิเดช
(๗๔) พระองค์เจ้าหญิงเสาวภาคย์พรรณ
(๗๕) พระองค์เจ้าหญิงประดิษฐาสารี
(๗๖) พระองค์เจ้าชายสวัสดิโสภณ สมเด็จ ฯ กรมพระสวัสดิ์วัดนวิศิษฏ์
(๗๗) พระองค์เจ้าชายไชยันตมงคล กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย
(๗๘) พระองค์เจ้าหญิงพวงสร้อยสองค์
(๗๙) พระองค์เจ้าหญิงประไพศรีสอาด
(๘๐) ยังไม่มีพระนาม
(๘๑) พระองค์เจ้าหญิงพุทธประดิษฐา
(๘๒) ยังไม่มีพระนาม
(๘๓) ไม่ทันประสูติ
(๘๔) พระองค์เจ้าหญิงเจริญกมลสุขสวัสดิ์
* ในราชสกุลวงศ์ ลำดับไว้เพียง ๘๒ พระองค์ เพราะมิได้นับที่ตกเสียสอง

สมบูรณ์ฉบับนี้ ตามอุบลบทชี้
เชิดอ้างนามกร แลนา
คำเนินกลอนกล่าวอ้าง โดยลำดับบค้าง
ขาดถ้วนทุกองค์ แลนา

ขอแจ้งความตามจำนงค์ แด่องค์วรเชษฐขนิษฐ จงทราบจิตต์ทั่วกัน ด้วยตัวฉันเรียงเรียบ ระเบียบนามเธอทั้งหลาย บรรยายเปนคำโคลง หวังชักโยงจิตต์ให้จำ ลำดับเราพี่น้อง เมื่อพะพร้องการงาน ยามต้องการประกอบกิจ บพักคิดค้นสมุด นานเนิ่นหยุดเสียเวลา แต่สมยาแต่งไว้ บางแห่งได้ตลอดนาม บางแห่งความขัดข้อง ต้องตัดต้นทอนปลาย บางแห่งขยายเติมต่อ บางแห่งย่ออักษร พอจุกลอนจุบท ถ้วนกำหนดทุกองค์ แล้วผจงเรียงพิมพ์เก็บ เย็บเปนเล่มสมุดไว้ หวังใส่ในเป้าเสื้อ เพื่อลงในหีบสลา ติดกายาไปไกล โดยหฤทัยประสงค์ ขอทุกองค์จงรับ สมุดฉบับนี้ไว้ เปนที่ระลึกให้ อยู่ช้าอย่าสูญ เทอญนา

พระนามพระราชโอรสและพระราชธิดา
ในรัชกาลที่ ๙

พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี[๑]

ข่าวในพระราชสำนัก

พระบรมมหาราชวัง

วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๙๕

วันนี้เวลาเช้า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกอบการพระราชพิธีสมโภช สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เป็นการภายใน ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย พระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์แล้วถวายพรพระ จบแล้วทรงประเคนภัตตาหาร พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน เสร็จแล้วทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พราหมณ์เบิกแว่น พระบรมราชวงศ์รับแว่นเวียนเทียนสมโภช สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี แล้วพระราชทานน้ำพระมหาสังข์ ทรงเจิมและทรงผูกด้ายพระขวัญพระราชทาน แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล ถวายเจิมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี[๒]

---

(๑) สำนักพระราชวังได้แถลงเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ ว่า สมเด็จ ฯ เจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญา ฯ ทรงกราบถวายบังคมลาออกจากฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ และขอรับสนองพระเดชพระคุณในฐานะเป็นสามัญชน (ดูหนังสือสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๑๕ หน้า ๑๕๔)

(๒) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๙ ตอนที่ ๖ วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๕ หน้า ๒๓๑–๒๓๒

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา ฯ ได้ทรงลาออกจากฐานันดรศักดิ์ แห่งพระราชวงศ์ ดังหลักฐานตามประกาศต่อไปนี้

ประกาศพระบรมราชโองการ เรื่อง ลาออกจากฐานันดรศักดิ์[๑]

ด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาเป็นลายลักษณ์อักษรว่า ได้ทรงพระดำริเห็นถ่องแท้ด้วยพระองค์เองแล้วว่า การดำรงฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ในฐานะสมเด็จเจ้าฟ้าเป็นกิจพิเศษ กอปรด้วยความรับผิดชอบอย่างสูงหลายด้าน ไม่ทรงสามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์โดยตลอดได้ จึงขอพระราชทานกราบถวายบังคมลาออกจากฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ และขอรับสนองพระเดชพระคุณในฐานะเป็นสามัญชน ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

จึงขออัญเชิญพระบรมราชโองการมาให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕

จอมพล ถนอม กิตติขจร

หัวหน้าคณะปฏิวัติ

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๙ ตอนที่ ๑๑๒ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ฉบับพิเศษ หน้า ๑–๒

พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ

(สำเนา)

ขอถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชายพระองค์ใหญ่ แห่งสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่า

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ
บรมจักรยาดิศรสันตติวงศ เทเวศรธำรงสุบริบาล
อภิคุณูประการมหิตลาดุลเดช ภูมิพลนเรศวรางกูร
กิตติสิริสมบูรณสวางควัฒน์ บรมขัตติยราชกุมาร

คชนาม

รตนตฺตยานุภาเวน กตปุญฺญสฺส เตชสา
วชิราลงฺกรโณ ยํ ราชเชฏฺฐกุมารโก
ทีฆายุโก สุขี โหตุ นิรานิฏฺโฐ สอิฏฺฐโก
เทวสฺวิหิตารกฺโข สพฺพา ทิสา วิโรจตุ [๑]

ฯลฯ

(ลงพระนาม) สมเด็จพระวชิรญาณวงศ
วัดบวรนิเวศวิหาร
วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๙ ภาค ๒ เล่ม ๒ ตอนที่ ๔๔ วันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๕ หน้า ๓๐๒๗–๓๐๒๙

คำจารึกพระสุพรรณบัฏ
พระนาม สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร[๑]

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ
บดินทรเทพยวรางกูร สิริกิติยสมบูรณสวางควัฒน์
วรขัตติยราชสันตติวงศ์ มหิตลพงศอดุลยเดช
จักรีนเรศยุพราชวิสุทธ สยามมกุฎราชกุมาร มุสิกนาม[๒]

---

(๑) สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ (ดูรายละเอียดในหนังสือสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๕ หน้า ๑๖๙–๑๗๔)

(๒) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๙ ตอนที่ ๒๐๐ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ฉบับพิเศษ หน้า ๑–๓

ประกาศสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า ได้ทรงพระอนุสรณ์คำนึงถึงเหตุการณ์ในบ้านเมืองอันเป็นมาตลอดจนปัจจุบัน ทรงพระราชวิจารณ์เทียบเคียงความเป็นไปในสกลสมัยและปรสมัยในทางนิยมแห่งประชาชนพลเมืองเหล่าต่าง ๆ หลายแบบหลายเหล่าโดยถ้วนถี่ ทรงพระราชดำริเป็นแน่วแน่ในพระราชหฤทัยว่า ฉันใดจะเป็นความผาสุก จะยังให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งแก่พลเมืองหมู่ใหญ่ ฉันใดจะส่งเสริมธรรมจริยานุวัตรอันควรจะยึดถือเป็นหลักสืบไป ฉันนั้นจักทรงพระอุตสาหะปฏิบัติบรรหารให้เรียบร้อยเป็นยุติธรรม และให้เป็นที่ตั้งแห่งความสามัคคีทั่วหน้า

ก็โดยราชนีติอันมีมาในแผ่นดินนั้น เมื่อสมเด็จพระบรมราชโอรสซึ่งจะทรงรับรัชทายาทสืบราชสันตติวงศ์ทรงพระเจริญวัยสมควรแล้ว ย่อมโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เฉลิมพระอิสริยยศตั้งแต่งไว้ในตำแหน่ง สมเด็จพระยุพราชมกุฎราชกุมาร ในกาลปัจจุบันนี้ประชาชนทั้งหลายตลอดถึงชาวต่างประเทศทั่วไปในโลก ย่อมพากันนิยมยกย่องว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ทรงอยู่ในฐานะที่จะรับราชสมบัติปกครองราชอาณาจักรสืบสนองพระองค์ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นั้นเล่าก็ทรงพระเจริญพระชนมายุบรรลุนิติภาวะ ทรงพระวิรยภาพและพระสติปัญญาสามารถที่จะรับภาระของแผ่นดินตามพระอิสริยศักดิ์ได้ ถึงสมัยที่จะสถาปนาเป็นองค์รัชทายาท ควรจะทรงอนุวัตรให้เป็นไปตามธรรมเนียมและขัตติยราชประเพณี ตามความเห็นชอบเห็นดีของมหาชนและผู้บริหารประเทศทุกฝ่าย เฉลิมพระเกียรติยศขึ้นให้สมบูรณ์ตามตำแหน่งทุกประการ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร เฉลิมพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร สิริกิติยสมบูรณสวางควัฒน์ วรขัตติยราชสันตติวงศ์ มหิตลพงศอดุลยเดช จักรีนเรศยุพราชวิสุทธ สยามมกุฎราชกุมาร มุสิกนาม พระราชทานพรให้ทรงพระเจริญสิริสวัสดิ์ ทรงมั่นอยู่ในขัตติยราชธรรมทศพิธอันเป็นหลักของผู้ปกครองบ้านเมืองในสยามประเทศนี้ ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย ทั้งบุญญานุภาพ

แห่งพระสยามเทวาธิราช และเทพดาเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงอภิบาลรักษาให้ทรงวัยวัฒนายุกาล ทรงพรรณ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสมบัติพิพัฒมงคล วิบุลศุภผล สกลเกียรติยศ ปรากฏฤดาบารมีมโหฬาร ตลอดจิรัฏฐิติกาลเทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๕ เป็นปีที่ ๒๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี[๑]

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๙ ภาค ๒ เล่ม ๒ ตอนที่ ๒๐๐ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ฉบับพิเศษ หน้า ๑–๓

พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา ฯ

ขอถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ แห่งสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่า

"สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์"

รตนตฺตยานุภาโว จ	สพฺพปุญฺญานุภาวตา
สิรินฺธรเทวรตน-	สุตํ ราชสฺส ธีตรํ
รกฺขนฺตุ สพฺพทา กาลํ	อิฏฺเฐหิ สมฺภวาย จ
อนิฏฺ ฐหิ วิภวาย	สห สพฺเพหิ ญาติภิ[๑]

ฯลฯ

สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์
ที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๒ ภาค ๑ เล่ม ๒ ตอนที่ ๓๖ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๘ หน้า ๑๑๑๓

ประกาศสถาปนา

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ธ.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า โดยที่ทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา ทรงได้รับความสำเร็จในการศึกษาอย่างงดงาม และได้ทรงบำเพ็ญพระองค์ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองเป็นอเนกปริยาย เบื้องต้น ได้ทรงศึกษาที่โรงเรียนจิตรลดา ทรงสำเร็จการศึกษา สอบไล่ได้คะแนนเป็นที่ ๑ ของประเทศไทย ทั้งประโยคประถมศึกษาและประโยคมัธยมศึกษา แผนกศิลปะ ต่อมาทรงสอบคัดเลือกได้เข้าศึกษาต่อในคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย โดยที่ทรงพระวิริยะอุตสาหะและพระปรีชาสามารถในการศึกษาเล่าเรียน จึงทรงสอบไล่ได้เป็นที่ ๑ ตลอดทุกปีการศึกษาและทรงได้รับรางวัลคะแนนยอดเยี่ยมในวิชาต่าง ๆ อยู่เสมอ อาทิเช่น รางวัลคะแนนยอดเยี่ยมวิชาภาษาฝรั่งเศส และวิชาภาษาไทย เมื่อสำเร็จการศึกษาก็ทรงได้คะแนนยอดเยี่ยมเป็นที่ ๑ ของคณะอักษรศาสตร์ ทรงได้รับปริญญาบัตรอักษรศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ ๑ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ ทรงได้รับคะแนนเฉลี่ย ๓.๙๘ จากคะแนนเต็ม ๔ ทั้งทรงได้รับรางวัลเหรียญทองเรียนเยี่ยมตลอดหลักสูตรด้วย ปัจจุบันทรงศึกษาต่อระดับปริญญาโท ทั้งที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย และที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งนี้ ด้วยทรงตั้งพระหฤทัยแน่วแน่ที่จะทรงนำวิชาการที่ทรงศึกษาทั้งนั้นมาทำประโยชน์แก่แผ่นดิน

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ได้ทรงพระอุตสาหะปฏิบัติกิจการอันเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและประชาชนโดยอเนกประการ ได้โดยเสด็จพระราชดำเนินไปในการทรงเยี่ยมเยียนราษฎร ตำรวจ ทหาร ในภูมิภาคต่าง ๆ อยู่เสมอ ทุกแห่งหนแม้ในท้องถิ่นทุรกันดารมีภยันตราย ทำให้ทรงทราบถึงการดำเนินชีวิต ปัญหาและอุปสรรคความยากแค้นต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้นเป็นอย่างดี โดยปรกติจะทรงปราศรัยทักทายกับราษฎรอย่างสนิทสนม ด้วยพระเมตตา ทำให้ราษฎรมีโอกาสที่จะกราบทูลถึงทุกข์สุขที่มีอยู่ได้ตามประสงค์ ทรงถือเป็นภาระที่จะบำบัดทุกข์บำรุงสุขตอบแทนบุญคุณเหล่าทหาร ตำรวจ และพลเรือน ที่สละชีวิตและความสุขในการป้องกันประเทศชาติ ได้ทรงก่อตั้งมูลนิธิ ซึ่งได้รับพระราชทานนามว่า *"มูลนิธิสายใจไทย"* ขึ้น สำหรับอนุเคราะห์ทหาร ตำรวจ และพลเรือนที่บาดเจ็บ พิการ ในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศชาติ ด้วยการดูแลให้ฝึกอาชีพ ตลอดจนดูแลช่วยเหลือครอบครัว ไม่ให้รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ทรงดำรงตำแหน่งองค์ประธานของมูลนิธิ และทรงควบคุมบริหารงานอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ นับว่าได้ทรงทำคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองและประชาชนในประการที่สำคัญประการหนึ่ง ในด้านการพัฒนาประเทศ ทรงสนพระหฤทัยในกิจการพัฒนาทุกแขนง ได้โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาและ

ช่วยเหลือในกิจการโครงการตามพระราชดำริทุกโครงการ ทรงทำหน้าที่เป็นราชเลขานุการส่วนพระองค์ ทรงรับพระบรมราโชบายและพระราชดำริมาทรงดำเนินการสนองพระเดชพระคุณ ทั้งในงานด้านเกษตร และด้านการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎร นับเป็นการดูแลสอดส่องพระราชกรณียกิจส่วนหนึ่งต่างพระเนตรพระกรรณ ได้เสด็จไปทอดพระเนตรการพัฒนาประเทศของประเทศอิสราเอล โดยทรงรับเชิญเป็นอาคันตุกะของรัฐบาลอิสราเอล และการพัฒนาประเทศของประเทศอิหร่าน โดยทรงรับเชิญเป็นพระอาคันตุกะของเจ้าหญิงฟาราห์ นาซ พระราชธิดาสมเด็จพระเจ้าชาห์แห่งอิหร่าน เมื่อเดือนเมษายน ศกนี้ ประเทศทั้งสองดังกล่าว นับว่าเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามากในด้านการพัฒนาประเทศ ผลจากการที่ได้ไปทอดพระเนตรกิจการต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ ย่อมนำมาใช้เป็นแนวทางช่วยในการพัฒนาประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ในด้านการพระศาสนา ก็ทรงมีพระหฤทัยมั่นคงในพระรัตนตรัย ทรงศึกษาและปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาโดยสม่ำเสมอตลอดมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พร้อมทั้งทรงสนพระหฤทัยศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ตลอดจนปรัชญาอย่างแตกฉาน ในส่วนราชการในพระองค์ ก็ได้สนองพระเดชพระคุณในพระราชภารกิจที่ทรงมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี สมพระราชประสงค์ เช่น เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เสด็จแทนพระองค์ ไปทรงร่วมในงานพิธีพระบรมศพ สมเด็จพระเจ้ากุสตัฟ ที่ ๖ อดอล์ฟ ที่กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ก็ได้ทรงปฏิบัติพระภารกิจได้สำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระองค์นี้ กอปรด้วยพระจรรยามารยาท เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติแห่งขัตติยราชกุมารีทุกประการ เป็นที่รักใคร่นับถือ ยกย่องสรรเสริญพระเกียรติคุณกันอยู่โดยทั่วไป บัดนี้ก็ทรงพระเจริญวัย สมบูรณ์ด้วยพระเกียรติคุณดังกล่าวมา สมควรได้รับพระราชทานสถาปนาพระอิสริยยศและพระอิสริยศักดิ์ให้สูงขึ้น ให้ทรงรับพระราชบัญชา และสัปตปฎลเศวตฉัตร เพื่อเป็นพระเกียรติประวัติสืบไปตามโบราณขัตติยราชประเพณี

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ เฉลิมพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพรให้ทรงเจริญพระชนมมายุ พรรณ สุข พล ปฏิภาณ ธนสารสมบัติ พิพัฒมงคล วิบุลศุภผล สกลเกียรติยศปรากฏมโหฬาร ตลอดจิรัฏฐิติกาลเทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๐ เป็นปีที่ ๓๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

นายกรัฐมนตรี(๑)

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๔ ภาค ๒ เล่ม ๒ ตอนที่ ๑๓๑ วันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ฉบับพิเศษ หน้า ๑–๓

พระนามของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์

ขอถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ แห่งสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่า

"สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี"

สิงหนาม

รตนตฺตยานุภาโว จ	สพฺพปุญฺญานุภาวตา
จูฬาภรณวลย-	ลกฺขณราชกุมาริกำ
รกฺขนฺตุ สพฺพทา กาลำ	อิฏฐเฐหิ สมฺภวาย จ
อนิฏฐเฐหิ วิภวาย	สห สพฺเพหิ ญาติภิ[๑]

ฯลฯ

สมเด็จพระวชิรญาณวงศ
ที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๐

---

(๑) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๔ ภาค ๒ เล่ม ๒ ตอนที่ ๗๓ วันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ หน้า ๒๑๘๔–๒๑๘๕

ประกาศ*
เรื่อง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงเสกสมรส

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตทำการสมรสกับเรืออากาศโทวีระยุทธ ดิษยะศริน ตามมาตรา ๓ และมาตรา ๔ แห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสมรสพระราชวงศ์ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๗๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุญาต และทรงพระราชดำริว่าสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์นี้ได้รับสนองพระราชภารกิจในการทะนุบำรุงอาณาประชาราษฎรด้วยพระปรีชาสามารถและวิริยะอุตสาหะสม่ำเสมอตลอดมา นับว่าเป็นความดีความชอบทั้งในส่วนพระองค์และส่วนราชการแผ่นดิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำรงพระอิสริยยศฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์สืบต่อไปทุกประการ

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔ เป็นปีที่ ๓๖ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
พลเอก ป. ติณสูลานนท์
นายกรัฐมนตรี

---

* ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๘ ตอนที่ ๑๗๑ ฉบับพิเศษ หน้า ๑-๒ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔

รายนามราชสกุลวงศ์

เลขที่	นามราชสกุล[๑]	ต้นราชสกุล	หน้า
		ก.	
๑	กปิตถา	กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์	๒๔
๒	กมลาสน์	กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร	๔๓
๓	กฤดากร	กรมพระนเรศ[๒]วรฤทธิ์	๔๑
๔	กล้วยไม้	กรมหมื่นสุนทรธิบดี	๑๖
๕	กัลยาณะวงศ์	กรมหมื่นกวีพจน[๓]สุปรีชา	๑๐๕
๖	กาญจนะวิชัย	กรมหมื่นชาญชัย[๔]บวรยศ	๑๐๔
๗	กำภู	พระองค์เจ้าชายกำภู	๙๓
๘	กิติยากร	กรมพระจันทบุรีนฤนาถ	๖๐
๙	กุญชร	กรมพระพิทักษ์[๕]เทเวศร์	๑๘
๑๐	กุสุมา	กรมหมื่นเสพสุนทร	๑๖
๑๑	เกษมศรี	กรมหมื่นทิวากรวงศ์ประวัติ	๔๔
๑๒	เกษมสันต์	กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์	๔๓
๑๓	เกสะรา[๖]	กรมหมื่นอานุภาพพิศาลศักดิ์	๙๓
๑๔	โกเมน	กรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์	๒๙
		ค.	
๑๕	คเนจร	กรมหมื่นอมเรนทรบดินทร์	๓๐
๑๖	คัคณางค์	กรมหลวงพิชิตปรีชากร	๔๑

(๑) นามราชสกุลนี้ พิมพ์สะกดการันต์ตามหนังสือลำดับราชสกุล ที่กระทรวงวังจัดพิมพ์ครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๗๒

(๒) ในหน้า ๔๐ เขียนว่า นเรศร์

(๓) ในหน้า ๑๐๕ เขียนว่า พจน์

(๔) ในหน้า ๑๐๔ เขียนว่า ไชย

(๕) ในหน้า ๑๘ เขียนว่า ทักษ

(๖) ในหน้า ๙๓ เขียนว่า เกสรา

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
		ง.	
๑๗	งอนรถ	พระองค์เจ้าชายงอนรถ	๓๐
		จ.	
๑๘	จรูญโรจน์	กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ	๑๐๓
๑๙	จักรพงศ์	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ	๖๘
๒๐	จักรพันธุ์	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระจักรพรรดิพงศ์	๔๓
๒๑	จันทรทัต	กรมหมื่นวิวิธวรรณปรีชา	๔๙
๒๒	จิตรพงศ์	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	๕๓
๒๓	จิรประวัติ	กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช	๖๒
๒๔	จุฑาธุช	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย	๗๖
๒๕	เจษฎางกูร	เจ้าฟ้า กรมหลวงจักรเจษฎา	๒
		ฉ.	
๒๖	ฉัตรกุล	กรมหมื่นสุรินทรรักษ์	๑๑
๒๗	ฉัตรชัย	กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน	๖๗
		ช.	
๒๘	ชมพูนุท	กรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์[๑]	๓๖
๒๙	ชยางกูร	กรมหมื่นพงษา[๒]ดิศรมหิป	๕๐
๓๐	ชุมพล	กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์	๔๕
๓๑	ชุมสาย	กรมขุนราชสีหวิกรม	๓๑
๓๒	ชุมแสง	กรมหลวงสรรพศิลป์ปรีชา	๒๒
๓๓	ไชยันต[๓]	กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย	๕๖

(๑) ในหน้า ๓๖ เขียนว่า สวัสดิ
(๒) ในหน้า ๕๐ เขียนว่า ศา
(๓) ในหน้า ๕๖ เขียนว่า ไชยันต์

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
		ด.	
๓๔	ดวงจักร	กรมหมื่นณรงค์[๑]หริรักษ์	๑๒
๓๕	ดารากร	กรมหมื่นศรีสุเทพ	๑๒
๓๖	ดิศกุล	สมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	๕๑
๓๗	เดชาติวงศ์	สมเด็จ ฯ กรมพระยาเดชาดิศร	๑๗
		ต.	
๓๘	โตษะณีย์	พระองค์เจ้าชายโตสินี	๑๐๐
		ท.	
๓๙	ทวีวงศ์	กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์	๔๒
๔๐	ทองแถม	กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ	๔๔
๔๑	ทองใหญ่	กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม	๔๒
๔๒	ทัพพะกุล	กรมหมื่นจิตรภักดี	๙
๔๓	ทินกร	กรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์	๒๐
๔๔	เทพหัสดิน	เจ้าฟ้า กรมหลวงเทพหริรักษ์	๔
๔๕	เทวกุล	สมเด็จ ฯ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ	๔๖
		น.	
๔๖	นพวงษ์[๒]	กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาศ[๓]	๓๗
๔๗	นรินทรกุล	กรมหลวงนรินทรเทวี	๕
๔๘	นรินทรางกูร	เจ้าฟ้า กรมหลวงนรินทร์รณเรศ	๓
๔๙	นวรัตน์	กรมหมื่นสถิตย[๔]ธำรงสวัสดิ์	๙๘
๕๐	นันทวัน	พระองค์เจ้าชายนันทวัน	๑๐๑

---

(๑) ในหน้า ๑๒ เขียนว่า ณรงค

(๒) ในหน้า ๓๗ เขียนว่า วงศ์

(๓) ในหน้า ๓๗ เขียนว่า วิลาส

(๔) ในหน้า ๙๘ เขียนว่า สถิตย์

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
๕๑	นันทิศักดิ์	พระองค์เจ้าชายเริงคนอง	๙๕
๕๒	นิยมีศร[๑]	พระองค์เจ้าชายเนียม	๑๙
๕๓	นิลรัตน	กรมหมื่นอลงกฎ[๒]กิจปรีชา	๒๔
๕๔	นีรสิงห[๓]	พระองค์เจ้าชายเณร	๘๕
		ป.	
๕๕	บรรยงกะเสนา	กรมขุนธิเบศร์บวร	๘๖
๕๖	บริพัตร	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต	๖๖
		ป.	
๕๗	ประวิตร	กรมหลวงปราจิณกิติบดี	๖๑
๕๘	ปราโมช	กรมขุนวรจักรธรานุภาพ	๒๕
๕๙	ปัทมสิงห[๔]	พระองค์เจ้าชายบัว	๘๔
๖๐	ปาลกะวงศ์	กรมหมื่นนราเทเวศร์	๑๐๙
๖๑	ปิยากร	พระองค์เจ้าชายเปียก	๓๒
		พ.	
๖๒	พนมวัน	กรมพระพิพิธโภคภูเบนทร์	๑๗
๖๓	พยัคฆเสนา	พระองค์เจ้าชายเสือ	๘๘
๖๔	พรหเมศ	พระองค์เจ้าชายพรหเมศ[๕]	๑๐๒
๖๕	พึ่งบุญ	กรมหลวงรักษ์รณเรศ	๑๒
๖๖	เพ็ญพัฒน	กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม	๖๗
๖๗	ไพฑูรย์	กรมหมื่นสนิทนเรนทร์	๒๐

---

(๑) ในหน้า ๑๙ เขียนว่า นิยมิศร
(๒) ในหน้า ๒๔ เขียนว่า อลงกฎ
(๓) ในหน้า ๘๕ เขียนว่า นีรสิงห์
(๔) ในหน้า ๘๔ เขียนว่า ปัทมสิงห์
(๕) ในหน้า ๑๐๒ เขียนว่า พรหมเมศ

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
		ภ.	
๖๘	ภาณุพันธุ์	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช	๔๗
๖๙	ภาณุมาศ	พระองค์เจ้าชายภาณุมาศ	๔๘
๗๐	ภุมรินทร	พระองค์เจ้าชายภุมริน	๔๗
		ม.	
๗๑	มนตรีกุล	เจ้าฟ้า กรมหลวงพิทักษ์มนตรี	๔
๗๒	มรกฏ[๑]	กรมขุนสถิตย์สถาพร	๒๓
๗๓	มหากุล	กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศร์[๒]	๒๑
๗๔	มหิดล	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงสงขลานครินทร์	๗๕
๗๕	มาลากุล	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาบำราบปรปักษ์	๒๖
		ย.	
๗๖	ยุคนธรานนท์	พระองค์เจ้าชายยุคุนธร	๔๙
๗๗	ยุคันธร	กรมหมื่นอนันตการฤทธิ์	๔๐
๗๘	ยุคล	สมเด็จเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์	๖๘
		ร.	
๗๙	รพีพัฒน	กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์	๖๑
๘๐	รองทรง	กรมหมื่นสิทธิสุขุมการ	๔๑
๘๑	รังสิต	สมเด็จ ฯ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร	๗๒
๘๒	รังสิเสนา	พระองค์เจ้าชายไย	๔๘
๘๓	รัชนิกร	พระองค์เจ้าชายรัชนิกร	๔๑
๘๔	รัชนี	กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์	๑๐๗

---

(๑) ในหน้า ๒๓ เขียนว่า มรกฎ

(๒) ในหน้า ๒๑ เขียนว่า เรศ

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
๙๕	รุจะวิชัย[๑]	พระองค์เจ้าชายรุจาวรณวี	๑๐๖
๙๖	เรณุนันทน์[๒]	พระองค์เจ้าชายเรณู	๑๙
		ล.	
๙๗	ลดาวัลย์	กรมหมื่นภูมินทรภักดี	๓๐
๙๘	ลำยอง	พระองค์เจ้าชายลำยอง	๓๔
		ว.	
๙๙	วรรัตน	กรมหมื่นพิศาลบวรศักดิ์	๙๗
๑๐๐	วรวรรณ	กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์	๕๐
๑๐๑	วรวุฒิ	พระองค์เจ้าชายวรวุฒิอาภรณ์ราชกุมาร	๑๐๖
๑๐๒	วัชรีวงศ์	กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์	๒๒
๑๐๓	วัฒนวงศ์	กรมขุนมรุพงศ์สิริพัฒน์	๕๓
๑๐๔	วิบูลยพรรณ	พระองค์เจ้าชายวิบูลยพรรณรังษี	๑๐๗
๑๐๕	วิไลยวงศ์	พระองค์เจ้าชายวิไลยวรวิลาศ	๑๐๔
๑๐๖	วิสุทธิ	พระองค์เจ้าชายบวรวิสุทธิ์	๑๐๘
๑๐๗	วุฒิชัย	กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร	๖๙
		ศ.	
๑๐๘	ศรีธวัช	กรมขุนสิริธัชสังกาศ	๔๔
๑๐๙	ศิริวงศ์	สมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์	๒๙
๑๑๐	ศุขสวัสดิ์[๓]	กรมหลวงอดิศรอุดมเดช	๔๒
๑๑๑	โศภางค์[๔]	พระองค์เจ้าชายศรีเสาวภางค์	๕๑

---

(๑) ในหน้า ๑๐๖ เขียนว่า รุจจวิชัย
(๒) ในหน้า ๑๙ เขียนว่า เรณุนันท์
(๓) ในหน้า ๔๒ เขียนว่า สุขสวัสดิ์
(๔) ในหน้า ๕๑ เขียนว่า โสภางค์

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
		ส.	
๑๐๒	สนิทวงศ์	กรมหลวงวงศาธิราชสนิท	๒๓
๑๐๓	สวัสดิกุล	กรมพระสมมตอมรพันธุ์	๔๙
๑๐๔	สวัสดิวัตน์[๑]	สมเด็จ ฯ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฏ์	๕๖
๑๐๕	สหาวุธ	พระองค์เจ้าชายชุมแสง	๙๐
๑๐๖	สังขทัต	กรมขุนนรานุชิต	๘๓
๑๐๗	สายสนั่น	พระองค์เจ้าชายสนั่น	๑๐๓
๑๐๘	สิงหรา	กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ฯ	๓๖
๑๐๙	สีสังข์	พระองค์เจ้าชายสีสังข์	๙๐
๑๑๐	สุทัศน์	กรมหมื่นไกรสรวิชิต	๑๓
๑๑๑	สุทัศนีย์	พระองค์เจ้าชายสุทัศนนิภาธร	๑๐๖
๑๑๒	สุธารส	พระองค์เจ้าชายสุธารส	๙๗
๑๑๓	สุนทรกุล ณ ชลบุรี	กรมขุนสุนทรภูเบศร์	๑๓๖
๑๑๔	สุบรรณ	กรมขุนภูวนัยนฤเบนทราธิบาล	๓๕
๑๑๕	สุประดิษฐ	กรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธร	๓๗
๑๑๖	สุริยกุล	กรมพระรามอิศเรศ	๑๐
๑๑๗	สุริยง	กรมหมื่นไชยาศรีสุริโยภาส	๗๐
๑๑๘	เสนีวงศ์	กรมหลวงเสนีบริรักษ์	๑๐๙
๑๑๙	โสณกุล	กรมขุนพิทยลาภพฤฒิชาดา	๕๒
		ห.	
๑๒๐	หัสดินทร	กรมหมื่นบริรักษ์นรินทรฤทธิ์	๙๘
		อ.	
๑๒๑	อนุชะศักดิ์	พระองค์เจ้าชายนุช	๙๔

(๑) ในหน้า ๕๖ เขียนว่า สวัสดิวัฒน์

เลขที่	นามราชสกุล	ต้นราชสกุล	หน้า
๑๒๒	อรณพ	กรมหมื่นอุดมรัตนราษี	๓๓
๑๒๓	อรุณวงษ์[๑]	กรมหลวงวรศักดาพิศาล ฯ	๒๔
๑๒๔	อสุนี	กรมหมื่นเสนีเทพ	๘๒
๑๒๕	อาภรณกุล	เจ้าฟ้าชายอาภรณ์	๒๕
๑๒๖	อาภากร	กรมหลวงชุมพรเขตรอุดมศักดิ์	๖๔
๑๒๗	อินทรางกูร	กรมหมื่นอินทรพิพิธ	๘
๑๒๘	อิศระศักดิ์[๒]	เจ้าฟ้าอิศราพงษ์[๓]	๙๔
๑๒๙	อิศรเสนา	กรมหมื่นกษัตริย์ศรีศักดิเดช	๘๗
๑๓๐	อิศรางกูร	เจ้าฟ้า กรมขุนอิศรานุรักษ์	๔
๑๓๑	อุไรพงศ์	กรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ	๓๓

---

(๑) ในหน้า ๒๔ เขียนว่า อรุณวงศ์
(๒) ในหน้า ๙๔ เขียนว่า อิศรศักดิ์
(๓) ในหน้า ๑๑๓ เขียนว่า อิศราพงศ์

สารบาญค้น
พระนามและนาม เจ้านาย เจ้าจอมมารดา จอมมารดา

ก

	หน้า
กนกวรรณเลขา – พระองค์เจ้า	๔๕
กนิษฐน้อยนารี – พระองค์เจ้า	๒๗
กบ – พระองค์เจ้า	๑๑๒
กปิตถา – พระองค์เจ้า	๒๔
กมลาสเลอสรรค์ – พระองค์เจ้า	๔๓
กมุท – พระองค์เจ้า	๒๙
กมุทมาลี – พระองค์เจ้า	๑๐๘
กรมพระราชวังบวร – ร. ๑	๒, ๗
ร. ๒	๗
ร. ๓	๘
ร. ๔	๒๓
ร. ๕	๙๖
กรมพระราชวังหลัง	๓
กรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน์ – สมเด็จเจ้าฟ้า	๖๓
กรรณิกาแก้ว – พระองค์เจ้า	๔๑
กระจับ – พระองค์เจ้า	๑๐๙
กระจ่าง – พระองค์เจ้า	๙๙
– หม่อมเจ้า	๑๑๗
กระต่าย – พระองค์เจ้า	๘๘
กระวีวงศ์ – พระองค์เจ้า	๒๘
กระษัตรานุชิต – กรมขุน	๖
กระษัตรี – พระองค์เจ้า	๑๓
กรุด – เจ้าจอมมารดา	๑๖, ๑๐๔
กฤษดาภินิหาร – พระองค์เจ้า	๔๐
กฤษณา – พระองค์เจ้า	๓๕
กล้วยไม้ – พระองค์เจ้า	๑๖
กลัด – พระองค์เจ้า	๘๓
กลาง – เจ้าฟ้า	๒๕
– พระองค์เจ้า	๒๑
กล้าย – พระองค์เจ้า	๘
กล่ำ – เจ้าจอมมารดา	๒๓
กลิ่น – เจ้าจอมมารดา	๑๓,๔๑
– พระองค์เจ้า	๘๕
กลิ่นแก่นจันทนารัตน์ – พระองค์เจ้า	๑๐๕
กลีบ – เจ้าจอมมารดา	๙๗, ๙๘, ๙๙
	๑๐๐, ๑๐๑, ๑๐๓
– จอมมารดา (ม.ร.ว.)	๑๐๖
กวีพจน์สุปรีชา – กรมหมื่น	๑๐๕
กษัตริย์ศรีศักดิเดช – กรมหมื่น	๘๗
ก้อนแก้ว – พระองค์เจ้า	๘๒
ก้อนทอง – เจ้าจอมมารดา	๘๗, ๘๘
กัณฐา – พระองค์เจ้า	๒๖
กัลยาณประวัติ – พระองค์เจ้า	๑๐๕
กัลยาสุนทร – กรมขุน	๑๕
กัลยาณี – พระองค์เจ้า	๒๗, ๓๔
กัลยาณิวัฒนา – สมเด็จเจ้าฟ้า	๑๒๗
กัมพล – พระองค์เจ้า	๙๓
กัมพุชฉัตร – พระองค์เจ้า	๘๓

กาญจนากร – พระองค์เจ้า ๕๓
กาญจโนภาสรัศมี – พระองค์เจ้า ๑๐๔
กาพย์กนกรัตน์ – พระองค์เจ้า ๔๖
กำพร้า – พระองค์ ๙๕
- พระองค์เจ้า ๘๕
กำแพงเพ็ชรอัครโยธิน – กรมพระ ๖๖, ๑๓๑
กำภู – พระองค์เจ้า ๙๓
กิติยากรวรลักษณ์ – พระองค์เจ้า ๖๐
กินรี – พระองค์เจ้า ๓๓
กุ – พระองค์เจ้า ๒
กุญชร – พระองค์เจ้า ๑๘
กุณฑลทิพยวดี – เจ้าฟ้า ๑๓, ๒๕, ๒๖, ๒๗
กุสุมา – พระองค์เจ้า ๑๖
กุหลาบ – เจ้าจอมมารดา ๙๗
เกยูร – พระองค์เจ้า ๒๕
เกด – เจ้าจอมมารดา ๑๗
เกศ – เจ้าจอมมารดา ๓๙, ๘๓, ๙๗
เกศนี – พระองค์เจ้า ๓๓
เกษมศรีศุภโยค – พระองค์เจ้า ๔๔
เกษมสันต์โสภาคย์ – พระองค์เจ้า ๔๓
เกสร – พระองค์เจ้า ๑๐, ๘๑, ๘๙
เกสร สนิทวงศ์, ม.ร.ว. – เจ้าจอมมารดา ๗๓, ๗๕
เกสรา – พระองค์เจ้า ๙๓
แก้ว – เจ้าจอมมารดา ๓๕, ๘๑, ๑๐๒
– พระองค์เจ้า ๘๓
แก้วศาลาลอย – เจ้าจอมมารดา ๘๒
แก้วกัลยาณี – พระองค์เจ้า ๑๒๓
โกมล – พระองค์เจ้า ๘๒
โกมลเสาวมาล – พระองค์เจ้า ๗๒
โกเมน – พระองค์เจ้า ๒๙
โกสุม – พระองค์เจ้า ๘๒
ไกรสร – พระองค์เจ้า ๑๒
ไกรสรวิชิต – กรมหมื่น ๑๓

ข

ขจร – พระองค์เจ้า ๙๔
ขจรจรัสวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๑๒
ขนิษฐา – พระองค์เจ้า ๘๖
ขลิบ – เจ้าจอมมารดา ๑๐๐, ๑๐๒
ขะ – เจ้าจอมมารดา ๘๑
ขัตติยกัลยา – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๔๑
ขัตติยวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๙
ขัตติยา – พระองค์เจ้า ๒๓
ขาว – หม่อมเจ้า ๑๑๓
ขำ – เจ้าจอมมารดา ๓๕, ๘๒
ขุนเณร – พระองค์เจ้า ๑๓๖
เขจรจิระประดิษฐ – พระองค์เจ้า ๗๓
เข็ม – จอมมารดา ๑๐๔
เขียน – เจ้าจอมมารดา ๕๐
เขียว – เจ้าจอมมารดา ๓๑
เขียวเล็ก – จอมมารดา ๑๐๗
เขียวใหญ่ – จอมมารดา ๑๐๕
แข – จอมมารดา ๑๐๘
แข พึ่งบุญ, ม.ร.ว. – เจ้าจอมมารดา ๕๘
แขไขดวง – พระองค์เจ้า ๕๔

ค

คเนจร – พระองค์เจ้า ๓๐
คล้าย – เจ้าจอมมารดา ๓๖
คัคณางคยุคล – พระองค์เจ้า ๔๑
คันธรส – พระองค์เจ้า ๙
คำ – เจ้าจอมมารดา ๙๓
คำรบ – พระองค์เจ้า ๑๑๔

คุ้ม – เจ้าจอมมารดา ๘
คุ้มเล็ก – เจ้าจอมมารดา ๙๓
คุ้มใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๙๒
โคมเพ็ชร – พระองค์เจ้า ๑๘
โคราช – พระองค์เจ้า ๑๑๐

ง

งอนรถ – พระองค์เจ้า ๓๐
งาม – พระองค์เจ้า ๘๘
งิ้ว – เจ้าจอมมารดา ๑๒, ๘๓, ๙๒, ๙๓, ๙๔
เงินยวง – พระองค์เจ้า ๓๐

จ

จงกล – พระองค์เจ้า ๙, ๑๑๐
จร – หม่อมเจ้า ๑๑๒
จรัสพรปฏิภาณ – กรมหมื่น ๑๐๓
จรูญโรจน์เรืองศรี – พระองค์เจ้า ๑๐๓
จรูญฤทธิเดช – พระองค์เจ้า ๕๕
จรูญศักดิ์กฤดากร – พระองค์เจ้า ๑๒๓
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๒๑
จักรจั่น – พระองค์เจ้า ๑๐, ๑๔
จักรเจษฎา – เจ้าฟ้า กรมหลวง ๒, ๕
จักรพงศภูวนาถ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๘
จักรพรรดิพงศ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระ ๔๓, ๑๑๙
๑๒๐, ๑๔๐
จัน – เจ้าจอมมารดา ๓๑, ๑๐๑
จั่น – จอมมารดา ๑๐๕, ๑๐๗
จันทกานตมณี – พระองค์เจ้า ๑๒๙
จันทบุรี – พระองค์เจ้า ๑๓
จันทบุรีนฤนาถ – กรมพระ ๖๐
จันทบุรีสุรนาถ – กรมหมื่น ๗๙, ๑๓๒
จันทร์ – เจ้าจอมมารดา ๓๘, ๔๐, ๔๒, ๔๔, ๖๕
– หม่อมเจ้า ๑๑๑
จันทร์โฉม – เจ้าจอมมารดา ๓๔
จันทรทัตจุฑาธาร – พระองค์เจ้า ๔๙
จันทรมณฑล – สมเด็จเจ้าฟ้า ๔๐
จันทรสุเทพ – พระองค์เจ้า ๑๑๑
จันทราสรัทวาร – สมเด็จเจ้าฟ้า ๕๙
จันทา – เจ้าจอมมารดา ๘
จาด – เจ้าจอมมารดา ๒๙
จาตุรนต์รัศมี – สมเด็จเจ้าฟ้า ๔๓, ๑๔๐
จามรี – พระองค์เจ้า ๓๕
จำเริญ – พระองค์เจ้า ๑๐๐
จิตรเจริญ – พระองค์เจ้า ๕๒
จิตรภักดี – กรมหมื่น ๙
จิตราภรณ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๒
จินดา – พระองค์เจ้า ๓๖
จิรประวัติวรเดช – พระองค์เจ้า ๖๑
จิรศักดิ์สุประภาต – พระองค์เจ้า ๑๒๒
จิ๋ว กปิตถา, ม.ร.ว. – เจ้าจอมมารดา ๗๖
จุฑาธุชธราดิลก – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๖, ๑๔๐
จุฑารัตนราชกุมารี – พระองค์เจ้า ๕๙
จุธามณี – สมเด็จเจ้าฟ้า ๒๓
จุมภฏพงศ์บริพัตร – พระองค์เจ้า ๑๒๘, ๑๓๘
จุ้ย – เจ้าจอมมารดา ๑๑
–สมเด็จเจ้าฟ้า ๗
จุไรรัตนศิริมาน – พระองค์เจ้า ๑๒๙
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๓๘
จุลจักรพงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๘
จุฬาภรณวลัยลักษณ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๘๐
จุฬาลงกรณ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๓๘
เจ๊ก – เจ้าจอมมารดา ๓๕
เจ่ง – พระองค์เจ้า ๕

เจริญกมลสุขสวัสดิ์ – พระองค์เจ้า ๕๗
เจริญผลพูลสวัสดิ – กรมขุน ๓๖
เจริญรุ่งราษี – พระองค์เจ้า ๔๘
เจริญศรีชนมายุ – พระองค์เจ้า ๖๓
เจษฎาบดินทร์ – กรมหมื่น ๑๕
เจ้าข้างใน – คำว่า ๑๑๐
เจ้าครอกชี – คำว่า ๓
เจ้าครอกวัดโพธิ์ – คำว่า ๒
เจ้านาย – ผู้ทรงกำกับกรมกองต่าง ๆ ในสมัยต้น
กลาโหม (กรมพระ) ใน ร. ๒ ๙
กองแก้วจินดา (กรม) ใน ร. ๔ ๒๔
คลังพิมานอากาศ ใน ร. ๔ ๓๖
คลังพิมานอากาศ ใน ร. ๕ ๓๖
คลังเสื้อหมวก ใน ร. ๓ ๑๓
ช่างกระจก, ช่างเคลือบ ใน ร. ๔ ๒๕
ช่างกระจก, ช่างเคลือบ (กรม) ใน ร. ๕ ๑๑๔
ช่างเงินโรงกษาปณ์ ใน ร. ๔ ๒๔
(กรม) ช่างทหารในญวน ใน ร. ๔ ๒๓
(กรม) ช่างทอง ใน ร. ๓ ๒๒
ช่างทองหลวง ใน ร. ๕ ๔๓
โรงทอง ใน ร. ๔ ๙๑
(กรม) ช่างมุก ใน ร. ๓ ๓๐
(กรม) ช่างมุก ใน ร. ๔ ๔๔
(กรม) ช่างมุก ใน ร. ๕ ๔๔
(กรม) ช่างศิลา ใน ร. ๕ ๓๑, ๓๓
(กรม) ช่างสิบหมู่ ใน ร. ๒ ๙
(กรม) ช่างสิบหมู่ ใน ร. ๓ ๑๒
(กรม) ช่างสิบหมู่ ใน ร. ๔ ๓๐, ๓๑
(กรม) ช่างสิบหมู่ ใน ร. ๕ ๑๑๑, ๑๑๒
(กรม) ช่างแสงใหญ่ ใน ร. ๒ ๘
(กรม) ช่างหล่อ ใน ร. ๒ ๙
(กรม) ช่างหล่อ ใน ร. ๓ ๑๒
(กรม) ช่างหล่อ ใน ร. ๔ ๒๔
(กรม) ช่างเหลารางปืน ใน ร. ๔ ๒๓
กรมทหารบกวังหน้า ใน ร. ๔ ๓๙
กรมทหารปืนใหญ่ ใน ร. ๓ ๒๓
กรมทหารเรือ ใน ร. ๕ ๑๑๓
กรม ท่า ใน ร. ๒ ๑๕
กรม ท่า ใน ร. ๓ ๑๑
กรม ท่า ใน ร. ๔ ๒๕
กรม ธรรมการ ใน ร. ๓ ๑๓
กรม ธรรมการ ใน ร. ๔ ๓๓
กรม นา ใน ร. ๔ ๑๗
กรม ฝีพาย ใน ร. ๔ ๒๓
กรม พระคชบาล ใน ร. ๒ ๘
กรม พระคชบาล ใน ร. ๓ ๑๗, ๒๕
กรม พระคชบาล ใน ร. ๔ ๒๖
กรม พระคชบาล ใน ร. ๕ ๑๑๒
กรม พระคลังมหาสมบัติ ใน ร. ๒ ๑๕
กรม พระคลังมหาสมบัติ ใน ร. ๔ ๓๗, ๓๙
กรม พระคลังมหาสมบัติ ใน ร. ๕ ๕๖
กรม พระตำรวจ ใน ร. ๒ ๑๕
กรม พระนครบาล ใน ร. ๒ ๑๗
กรม พระนครบาล ใน ร. ๓ ๑๑, ๒๐
กรม พระนครบาล ใน ร. ๔ ๒๕
กรม มหาดไทย ใน ร. ๒ ๔
กรม มหาดไทย ใน ร. ๓ ๑๑
กรม มหาดไทย ใน ร. ๔ ๒๓
กรม มหาดไทย ใน ร. ๕ ๒๖
กรม มหาดเล็ก ใน ร. ๒ ๒๑
กรม มหาดเล็ก ใน ร. ๔ ๓๙
กรม ม้า ใน ร. ๓ ๑๘

(กรมพระอัศวราช) ใน ร. ๕ ๑๑๓
กรม ราชบัณฑิต ใน ร. ๕ ๑๑๖
กรม ล้อมพระราชวัง ใน ร. ๔ ๓๗
กรม วัง ใน ร. ๒ ๔
กรม วัง ใน ร. ๓ ๒๖
กรม วัง ใน ร. ๔ ๒๖
ศาลต่าง ๆ ใน ร. ๒ ๑๑
ศาลต่าง ๆ ใน ร. ๔ ๒๒
ศาลต่าง ๆ ใน ร. ๕ ๓๖
กรม สังฆการี ใน ร. ๒ ๑๒
กรม สังฆการี ใน ร. ๓ ๑๓
กรม สังฆการี ใน ร. ๔ ๒๖, ๓๓
กรม แสง ใน ร. ๔ ๓๓
กรม แสงปืนต้น ใน ร. ๓ ๒๑
กรม แสงปืนต้น ใน ร. ๔ ๒๔
กรม แสงหอกดาบ ใน ร. ๔ ๒๔
กรม หมอ ใน ร. ๓ ๒๓
กรม หมอ ใน ร. ๔ ๒๕
กรม หมอนวด ใน ร. ๔ ๒๒
กรม หมอนวดหมอยา ใน ร. ๕ ๓๕
กรม อักษรพิมพการ ใน ร. ๔ ๓๕, ๕๑
กรม อักษรพิมพการ ใน ร. ๕ ๓๖
กรม พระอาลักษณ์ ใน ร. ๒ ๑๗
กรม พระอาลักษณ์ ใน ร. ๓ ๑๓
กรม พระอาลักษณ์ ใน ร. ๔ ๒๔, ๓๖
แจ่ม – เจ้าจอมมารดา ๘๓, ๙๑
– สมเด็จเจ้าฟ้า ๗
แจ่มกระจ่าง – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗
แจ่มใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๑๕

ฉ

ฉวีวรรณ – พระองค์เจ้า ๓๔
ฉัตร – พระองค์เจ้า ๑๑
ฉายเฉิด – พระองค์เจ้า ๑๑๖
ฉายรัศมีหิรัญพรรณ – พระองค์เจ้า ๑๐๕
ฉิม – เจ้าจอมมารดา ๓๓, ๘๒, ๘๓
– พระองค์เจ้า ๕, ๑๐๙
– สมเด็จเจ้าฟ้า (ช) ๖
– เจ้าฟ้า (ญ) ๔
ฉิม แมว – เจ้าจอมมารดา ๑๒
ฉิม ยักษ์ – เจ้าจอมมารดา ๑๓
ฉิม สิงหพ – เจ้าจอมมารดา ๙๔, ๙๕
ฉิมใหญ่ – สมเด็จเจ้าฟ้า (เจ้าคอกฉิมใหญ่) ๖
ฉิมพลี – พระองค์เจ้า ๑๒, ๘๓
เฉลิมเขตรมงคล – พระองค์เจ้า ๑๒๑
เฉลิมพลทิฆัมพร – พระองค์เจ้า ๑๓๑
เฉลิมลักษณเลิศ – พระองค์เจ้า ๔๑
เฉลิมลักษณวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๐๐
เฉลิมวงศ์ – พระองค์เจ้า ๓๔
เฉิดโฉม – พระองค์เจ้า ๑๐๒
แฉ่ง – พระองค์เจ้า ๙๔

ช

ชมชื่น – พระองค์เจ้า ๑๑๖
ชมพูนุท – พระองค์เจ้า ๓๖
ช้อย – เจ้าจอมมารดา ๑๐๑, ๑๐๓
ชอุ่ม – หม่อมเจ้า ๑๓๔
ชัยนาทนเรนทร – สมเด็จกรมพระยา ๗๑
ช้าง – พระองค์ ๘
– พระองค์เจ้า ๘๒
ชาญไชยบวรยศ – กรมหมื่น ๑๐๔

ชิดเชื้อพงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๑๓
ชินวรศิริวัฒน์ – กรมหลวง ๑๑๘
ชุ่ม – เจ้าจอมมารดา ๕๑, ๗๓, ๗๕
ชุมพรเขตรอุดมศักดิ์ – กรมหลวง ๖๔
ชุมพลสมโภช – พระองค์เจ้า ๔๕
ชุมสาย – พระองค์เจ้า ๓๑
ชุมแสง – พระองค์เจ้า ๒๒, ๙๐
ชู – เจ้าจอมมารดา ๘๔
เชย – เจ้าจอมมารดา ๕๖
เชษฐาธิเบนทร์ – กรมหมื่น ๒๙
เชื้อ อิศรางกูร, ม.ร.ว. – จอมมารดา ๑๐๘
แช่ม – เจ้าจอมมารดา ๖๑
ไชยรัตนวโรภาส – พระองค์เจ้า ๑๐๗
ไชยันตมงคล – พระองค์เจ้า ๕๖
ไชยานุชิต – พระองค์เจ้า ๕๐
ไชยาศรีสุริโยภาส – กรมหมื่น ๗๐

ฌ

ฌรงคหริรักษ์ – กรมหมื่น ๑๒, ๑๑๑
เฌร – พระองค์เจ้า ๘๕
– หม่อมเจ้า ๑๒๔

ด

ดรุณวัยวัฒน์ – พระองค์เจ้า ๑๒๐
ดวง – เจ้าจอมมารดา ๘
ดวงคำ – เจ้าจอมมารดา ๕๐, ๕๕
ดวงจักร – พระองค์เจ้า ๑๒
ดวงจันทร์ – พระองค์เจ้า ๒๓, ๘๒, ๙๐
ดวงเดือน – พระองค์เจ้า ๒๘
ดวงประภา – พระองค์เจ้า ๙๗
ดวงสุดา – พระองค์เจ้า ๑๐
ด๊า – เจ้าจอมมารดา ๙๙
ดารากร – พระองค์เจ้า ๑๒
ดารารัศมี – เจ้า ๗๔
ดาราวดี – พระองค์เจ้า ๘๒, ๙๔
ดำ – พระองค์เจ้า ๑๖, ๒๘
ดำรงราชานุภาพ – สมเด็จกรมพระยา ๕๐
ดำรงฤทธิ์ – พระองค์เจ้า ๕๔
ดิลกนพรัฐ – พระองค์เจ้า ๖๙
ดิศ – หม่อมเจ้า ๑๑๑
ดิศวรกุมาร – พระองค์เจ้า ๕๐
ดุษฎี – พระองค์เจ้า ๘๔
เดชอดิศร – กรมหมื่น ๑๗
เดชาดิศร – กรมสมเด็จพระ ๑๗

ต

ตรีเพ็ชรุตม์ธำรง – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๗
ตลับ – เจ้าจอมมารดา ๓๘, ๔๒, ๔๖, ๕๙, ๖๑
– พระองค์เจ้า ๙๘
ต่วน – จอมมารดา ๑๐๖
ตัน – เจ้าจอมมารดา ๘๑
ตาด – เจ้าจอมมารดา ๙๗, ๑๐๐
ตานี – เจ้าจอมมารดา ๙, ๑๑, ๘๕, ๙๓
ตุ๋ – เจ้าจอมมารดา ๘๕
ตุ้ม – หม่อมเจ้า ๑๑๔
ตุ้ย – พระองค์ ๙๗
เต่า – พระองค์เจ้า ๑๑๒
แตง – พระองค์เจ้า ๑๐๙
แตน – พระองค์เจ้า ๘๕
โต – พระองค์ ๑๓
– พระองค์เจ้า ๒๐
โตเล็ก – พระองค์ ๑๐๐
โตสินี – พระองค์เจ้า ๑๐๐
โตใหญ่ – พระองค์ ๙๗

ไตรทศประพันธ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๔

ถ

ถนอม – พระองค์เจ้า ๑๐๐
ถาวรยศ – กรมหมื่น ๒๓

ท

ทรงกันดาล – (จุ้ย) ท้าว ๑๑
– (บุญมา) ท้าว ๑๙
– (หุ่น) ท้าว ๔๙
ทรัพย์ – เจ้าจอมมารดา ๑๘, ๒๐, ๒๙, ๓๒, ๘๕, ๘๗, ๘๙
ทวีถวัลยลาภ – พระองค์เจ้า ๔๒
ทศศิริวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๐
ทอง – เจ้าจอมมารดา ๑๒
ทองกองก้อนใหญ่ – พระองค์เจ้า ๔๒
ทองคำ – เจ้าฟ้า ๓
ทองดี – เจ้าจอมมารดา ๒๓
ทองแถมถวัลยวงศ์ – พระองค์เจ้า ๔๔
ทองสุก – เจ้าจอมมารดา ๑๓
ทองอยู่ – เจ้าจอมมารดา ๑๙
ทักษิณชา – พระองค์เจ้า ๓๘, ๕๙
ทักษิณาวัฏ – พระองค์เจ้า ๓๘
ทัดทรง – พระองค์เจ้า ๙๑
ทับ – พระองค์เจ้า ๙, ๑๔
ทับทิม – เจ้าจอมมารดา ๖๒, ๖๔, ๖๙
– พระองค์เจ้า (ช) ๘, ๘๘
– พระองค์เจ้า (ญ) ๑๕
ทินกร – พระองค์เจ้า ๒๐
ทิพเกสร – เจ้าจอมมารดา ๗๐
ทิพยรัตนกิริฏกุลินี– กรมหลวง ๕๔
ทิพยาลังการ – พระองค์เจ้า ๗๔
ทิม – เจ้าจอมมารดา ๒๐, ๒๒
ทิวากรวงศ์ประวัติ – กรมหมื่น ๔๔
เทพทวาราวดี – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๖๔
เทพนารีรัตน์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระ ๖๓
เทพพลภักดิ์ – กรมหลวง ๘
เทพยวดี – กรมหลวง ๗
เทพศิรินทรามาตย์ – กรมสมเด็จพระ ๑๑๕
เทพศิรินทรา บรมราชินี ๒๙, ๔๐, ๔๗
เทพสุดาวดี – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยา ๑, ๒
เทพหริรักษ์ – เจ้าฟ้า กรมหลวง ๔
เท้ย – เจ้าจอมมารดา ๙๙
เทวางศ์วโรทัย – กรมหมื่น ๑๒๔
เทวะวงศ์วโรปการ – สมเด็จกรมพระยา ๔๖
เทวัญอุไทยวงศ์ – พระองค์เจ้า ๔๖
เทวานุรักษ์ – กรมหมื่น ๑๓๔
เทวีวิไลยวรรณ – พระองค์เจ้า ๑๐๖
เทเวศร์วัชรินทร์ – กรมพระ ๒๑
เที่ยง – เจ้าจอมมารดา ๓๘, ๓๙, ๔๑, ๔๓, ๔๕, ๔๗, ๕๐, ๕๔, ๕๕, ๕๖

ธ

ธานีนิวัต – พระองค์เจ้า ๑๒๕
ธิดา – พระองค์เจ้า ๙
ธิดาจำรัสแสงศรี – พระองค์เจ้า ๑๐๕
ธิเบศรบดินทร์ – เจ้าฟ้า กรมหลวง ๓
ธิเบศร์บวร – กรมขุน ๘๖

น

นก – เจ้าจอมมารดา ๙๐
– พระองค์เจ้า (เนตร หรือนุช) ๑๘
นครไชยศรีสุรเดช – กรมหลวง ๖๑
นครราชสีมา – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๗๔

นครสวรรค์วรพินิต – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระ ๖๕
๖๖, ๑๒๘, ๑๒๙, ๑๓๘, ๑๔๐
นครสวรรค์ศักดิ์พินิต – กรมหมื่น ๑๒๘
นงคราญอุดมดี – พระองค์เจ้า ๕๑
นพเก้า – พระองค์เจ้า ๘๕
นพวงศ์ – พระองค์เจ้า ๓๗
นภางค์นิพัทธพงศ์ – พระองค์เจ้า ๖๑
นภาจรจำรัสศรี – เจ้าฟ้า ๗๐
นภาพรประภา – พระองค์เจ้า ๕๔
นรลักษณ์ – พระองค์เจ้า ๓๔
นรเศรษฐสุริยลักษณ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๒
นราเทเวศร์ – กรมหมื่น ๑๐๙
นราธิปประพันธ์พงศ์ – กรมพระ ๕๐, ๑๒๔
นราธิปพงศ์ประพันธ์ – กรมหมื่น ๑๒๔
นรานุชิต – กรมขุน ๘๓
นรินทรเทพ – กรมหมื่น ๕
นรินทรเทวี – กรมหลวง ๒, ๕
นรินทรพิทักษ์ – กรมหมื่น ๑๓๖
นรินทร์รณเรศ – เจ้าฟ้า กรมหลวง ๓
นริศรานุวัดติวงศ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยา ๕๒
นเรนทร์บริรักษ์ – กรมหมื่น ๕
นเรศร์โยธี – กรมหมื่น ๑๐๙
นเรศร์วรฤทธิ์ – กรมพระ ๔๐
นฤบาลมุขมาตย์ – กรมหมื่น ๑๑๖
นฤมล – พระองค์เจ้า ๘๘
นฤมลมณีรัตน์ – พระองค์เจ้า ๑๑๒
นวม – เจ้าจอมมารดา ๑๓
– พระองค์เจ้า ๒๒
นวม ปาลกะวงศ์, ม.ล. – จอมมารดา ๑๐๖
น่วม – เจ้าจอมมารดา ๘๖, ๘๗, ๘๘
นวล – เจ้าจอมมารดา ๑๑, ๒๕
น้อย – เจ้าจอมมารดา ๙, ๑๐, ๑๙, ๓๗
๘๒, ๘๔, ๘๕, ๙๒
– พระองค์เจ้า ๑๙
น้อย แก้ว – เจ้าจอมมารดา ๘, ๑๒
น้อย พระแสง – เจ้าจอมมารดา ๓๔
น้อย เมือง – เจ้าจอมมารดา ๒๘
น้อย ระนาด – เจ้าจอมมารดา ๒๐, ๒๒
น้อย ลาว – เจ้าจอมมารดา ๓๐
น้อย เล็ก – เจ้าจอมมารดา ๘๙, ๙๐
น้อย ใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๓๔, ๘๘
นักขัตรมงคล – พระองค์เจ้า ๑๓๒
นักองค์เภา – เจ้าจอมมารดา ๘๓, ๘๔
นักองค์อี – เจ้าจอมมารดา ๘๓, ๘๔
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๑๔
นัดดา – พระองค์เจ้า ๘๖
นันทวัน – พระองค์เจ้า ๑๐๑
นารีรัตนา – พระองค์เจ้า ๕๐
นิ่ม – เจ้าจอมมารดา ๑๐, ๑๗, ๙๐, ๙๔
นิ่มนวล – พระองค์เจ้า ๒๓
นิพัทธ์พิสิษฐ – พระองค์เจ้า ๑๒๐
นิพันธุ์ภาณุพงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๑
นิภานภดล – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๒
นิลรัตน – พระองค์เจ้า ๒๔
นิลวรรณ – พระองค์เจ้า ๑๑๘
นิลวัตถา – พระองค์เจ้า ๘๔
นิเวศน์ – พระองค์เจ้า ๓๑
นุช – พระองค์เจ้า ๑๘, ๙๔
นุชดชิโนรส – กรมหมื่น ๑๐
นุ่ม – พระองค์เจ้า ๘, ๙๐
นุ้ย – เจ้าจอมมารดา ๘๓
นุ้ยใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๙

เนตร – พระองค์เจ้า ๑๘, ๙๓
เนตร (บางฉบับว่านกหรือนุช) – พระองค์เจ้า ๑๘
เน่า – พระองค์เจ้า ๒๕
เนาวรัตน์ – พระองค์เจ้า ๙๘
เนียม – พระองค์เจ้า ๑๙
เนื่อง สนิทวงศ์, ม.ร.ว. – เจ้าจอมมารดา ๗๐, ๗๒

บ

บงกช – พระองค์เจ้า ๑๒๒
บดินทร์ไพศาลโสภณ – กรมหลวง ๓๕
บรรเทิง – พระองค์เจ้า ๙๕
บริพัตรสุขุมพันธุ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๕, ๑๔๐
บริรักษ์นรินทร์ฤทธิ์ – กรมหมื่น ๙๘
บวรเดช – พระองค์เจ้า ๑๒๓
บวรรังษี – กรมหมื่น ๘๘
บวรวิไชยชาญ – กรมหมื่น ๙๖
บวรวิสุทธิ์ – พระองค์เจ้า ๑๐๘
บัญจบเบญจมา – พระองค์เจ้า ๕๐
บัณฑรวรรณวโรภาส – พระองค์เจ้า ๖๑
บับภา – เจ้าจอมมารดา ๘๕
บัว – เจ้าจอมมารดา ๓๒, ๓๓, ๔๑, ๔๔, ๔๗, ๕๓, ๕๔, ๖๓, ๙๘
– พระองค์เจ้า ๘๔, ๑๐๙
– หม่อมเจ้า ๑๑๗
บัว กิติยากร, ม.ล. ๗๙
บาง – เจ้าจอมมารดา ๒๘, ๒๙, ๙๗, ๙๘
บำราบปรปักษ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยา ๒๕, ๙๕
บีเอตริศภัทรายุวดี – พระองค์เจ้า ๖๒
บุญมา – เจ้าจอมมารดา ๑๙
บุตรี – พระองค์เจ้า ๓๖
บุนนาค – เจ้าจอมมารดา ๑๙
– พระองค์เจ้า ๘๒
บุบผา – พระองค์เจ้า ๑๖, ๙๗
บุรฉัตรไชยากร – พระองค์เจ้า ๖๖
บุษบงเบิกบาน – พระองค์เจ้า ๔๘
บุษบันบัวผัน – พระองค์เจ้า ๕๔
เบญจางค์ – พระองค์เจ้า ๙๙

ป

ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๑๔๐
ปฐมพิสมัย – พระองค์เจ้า ๑๐๔
ปฐมวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๑๐
ปทุเมศ – พระองค์เจ้า ๘๙
ปรมานุชิต – กรมสมเด็จพระ ๑๑
ปวเรศวริยาลงกรณ์ – สมเด็จกรมพระยา ๘๘, ๘๙
ป๊อก – พระองค์ ๙๕
ป้อม – จอมมารดา ๑๐๖
– เจ้าจอมมารดา ๑๓
– พระองค์เจ้า ๑๕
ประกาศ – คำนำพระนาม ๑๓๗, ๑๓๙
ประจักษ์ศิลปาคม – กรมหลวง ๔๒
ประชาธิปก –สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๗, ๑๔๐
ประชุมวงศ์ – พระองค์เจ้า ๘๖
ประดิษฐ์วรการ – พระองค์เจ้า ๑๑๑
ประดิษฐาสารี – พระองค์เจ้า ๕๕
ประทุมา – เจ้าจอมมารดา ๑๐
ประพาพรัศมี – พระองค์เจ้า ๕๕
ประไพพรรณพิลาส – พระองค์เจ้า ๗๑
ประไพพักตร์ – พระองค์เจ้า ๓๔
ประไพวดี (ประภาวดี) – เจ้าฟ้า ๗
ประไพศรีสอาด – พระองค์เจ้า ๕๖
ประภัศร – พระองค์เจ้า ๓๙
ประภา – พระองค์เจ้า ๑๙

ประภาพรรณพิลาส – พระองค์เจ้า ๗๑
ประภาพรรณพิไลย – พระองค์เจ้า ๗๑
ประภาวสิทธิ์นฤมล – พระองค์เจ้า ๑๒๐
ประยงค์ – พระองค์เจ้า ๘๖
ประยุรวงศ์ – เจ้าคุณพระ ๕๘, ๖๐
ประโลมโลก – พระองค์เจ้า ๑๐๒
ประวิตรวัฒโนดม – พระองค์เจ้า ๖๑
ประเวศวรสมัย – พระองค์เจ้า ๖๔
ประสาทสมร – พระองค์เจ้า ๑๐๗
ประสานศรีไส – พระองค์เจ้า ๕๕
ประเสริฐศักดิ์ – พระองค์เจ้า ๑๑๗
ปราง – เจ้าจอมมารดา ๑๘
ปรางใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๒๒, ๒๓
ปราจิณกิติบดี – กรมหลวง ๖๑
ปราบปรปักษ์ – กรมหมื่น ๑๑๒
ปราโมช – พระองค์เจ้า ๒๕
ปริก เจษฎางกูร, ม.ล. – จอมมารดา ๑๐๔
ปริกเล็ก – จอมมารดา ๑๐๔
ปริกใหญ่ – จอมมารดา ๑๐๗
ปรีชา – พระองค์เจ้า ๑๑๒
ปรีดา – พระองค์เจ้า ๙๘, ๑๑๔
ปรียชาติสุขุมพันธุ์ – พระองค์เจ้า ๑๓๐
ปฤษฎางค์ – พระองค์เจ้า ๑๑๘
ปัทมราช – พระองค์เจ้า ๘๓
ปาน – เจ้าจอมมารดา ๑๒
– พระองค์เจ้า ๘๖, ๑๐๙
ปิยมาวดี – สมเด็จพระ ๔๖, ๔๙, ๕๒, ๕๔, ๕๖
ปิ่น – เจ้าจอมมารดา ๘๗, ๘๙
ปิ่นเกล้า – พระบาทสมเด็จพระ ๒๓
ปิ่ว – เจ้าฟ้า ๒๗
– หม่อมเจ้า ๑๑๗
ปุก – เจ้าจอมมารดา ๓๕
– พระองค์ ๙๗
– พระองค์เจ้า ๑๖, ๘๔
ปุย – เจ้าจอมมารดา ๘, ๘๒
ปุ้ย – จอมมารดา ๑๐๕
เปรมบุรฉัตร – พระองค์เจ้า ๑๓๑
เปียก – พระองค์เจ้า ๓๒
เปี่ยม – เจ้าจอมมารดา ๔๓

ผ

ผ่อง – พระองค์เจ้า ๕๘
ผะอบ – พระองค์เจ้า ๘
ไผ่ – เจ้าจอมมารดา ๘๕

ฝ

แฝด – พระองค์เจ้า (ช) ๘๙, ๑๐๔
– พระองค์เจ้า (ญ) ๒๔, ๘๙

พ

พงศ์อิศเรศ – พระองค์เจ้า ๘๗
พงศาดิศรมหิป – กรมหมื่น ๕๐
พงา – พระองค์เจ้า ๓๑
พนมวัน – พระองค์เจ้า ๑๗
พยอม – หม่อมเจ้า ๑๓๔
พรรณราย – พระองค์เจ้า ๕๓, ๑๑๖
พรหมวรานุรักษ์ – กรมหลวง ๔๓
พรหมา – เจ้าจอมมารดา ๑๐๒
พรหเมศ – พระองค์เจ้า ๑๐๒
พร้อม – เจ้าจอมมารดา ๗๑, ๗๓, ๗๕
พร้อมพงศ์อธิราช – พระองค์เจ้า ๑๑๓
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว – รัชกาลที่ ๑ ๑
– รัชกาลที่ ๒ ๖
– รัชกาลที่ ๓ ๑๔
– รัชกาลที่ ๔ ๒๑

– รัชกาลที่ ๕ ๓๘
– รัชกาลที่ ๖ ๖๔
– รัชกาลที่ ๗ ๗๗
– รัชกาลที่ ๘ ๑๒๗
– รัชกาลที่ ๙ ๑๒๗
พระประยุรวงศ์ (แพ) – เจ้าคุณ ๕๘
พลอย – เจ้าจอมมารดา ๑๐๑
พลับ – เจ้าจอมมารดา ๓๖, ๙๑, ๑๐๑, ๑๐๒
– พระองค์เจ้า ๘, ๑๘, ๒๑
พลับจีน – เจ้าจอมมารดา ๘๕
พ่วง – เจ้าจอมมารดา ๘๒
พวงแก้ว – พระองค์เจ้า ๓๓
พวงสร้อยสอางค์ – พระองค์เจ้า ๕๖
พะวา – เจ้าจอมมารดา ๒๒, ๒๓
พัน – เจ้าจอมมารดา ๙๕, ๑๐๐
พักตร์พิมลพรรณ – พระองค์เจ้า ๓๙
พัชรกิติยาภา – พระองค์เจ้า ๑๓๓
พันแสง – พระองค์เจ้า ๒๕
พาหุรัดมณีมัย – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๓
พิกุลทอง – เจ้าฟ้า ๘๑
พิจิตรเจษฎ์จันทร์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๕๙
พิชิตปรีชากร – กรมหลวง ๔๑
พิไชยมหินทโรดม – กรมหมื่น ๖๗
พินิตประชานาถ – กรมขุน ๓๙
พิมเนศวรสุรสังกาศ – กรมหมื่น ๓๙
พิทยลาภพฤฒิธาดา – กรมขุน ๕๒
พิทยลาภพฤฒิยากร – กรมหมื่น ๑๒๕
พิทยาลงกรณ์ – กรมหมื่น ๑๐๗
พิทักษเทเวศร์ – กรมพระ ๑๘
พิทักษมนตรี – เจ้าฟ้า กรมหลวง ๔
พิพิธโภคภูเบนทร์ – กรมพระ ๑๗
พิม – เจ้าจอมมารดา ๒๔
พิมพับสรลร้อย – พระองค์เจ้า ๑๐๒
พิศาลบวรศักดิ์ – กรมหมื่น ๙๗
พิเศษศรีสวัสดิสุขวัฒนวิไชย – กรมหลวง ๑๑
พิษณุโลกประชานาถ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๖๘
พิสมัยพิมลสัตย์ – พระองค์เจ้า ๖๖
พิสิษฐสบสมัย – พระองค์เจ้า ๑๒๙
พี – เจ้าคุณ ๑๔, ๑๖
พีรพงศ์ภาณุเดช – พระองค์เจ้า ๑๒๒
พึ่ง – เจ้าจอมมารดา ๔๑, ๔๕
พื้นพงศ์ประยุรวงศ์สนิท – พระองค์เจ้า ๑๑๖
พุทธประดิษฐา – พระองค์เจ้า ๕๗
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๑, ๒, ๖
พุทธเลิศหล้านภาลัย – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๖
พุ่ม – เจ้าจอมมารดา ๙, ๒๕, ๕๗
เพ็ง – เจ้าจอมมารดา ๕๑, ๘๔
เพ็งเล็ก – เจ้าจอมมารดา ๑๓
เพ็งใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๑๐, ๑๒
เพ็ชรบูรณ์อินทราชัย – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๗๖
เพ็ชรบุรีราชสิรินธร – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๖๙
เพชรรัตนราชสุดา – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๘
เพ็ชรหึง – พระองค์เจ้า ๘๔, ๑๓๕
เพ็ญพัฒนพงศ์ – พระองค์เจ้า ๖๗
เพื่อน – เจ้าจอมมารดา ๙๘, ๙๙
แพ – เจ้าจอมมารดา ๔๓, ๔๘, ๕๐, ๕๘
ไพฑูรย์ – พระองค์เจ้า ๒๐

ฟ

เฟื่อง – เจ้าจอมมารดา ๒๘, ๙๓, ๙๔

ภ

ภัควดี – พระองค์เจ้า ๑๐๑
ภัททาวดีศรีราชธิดา – พระองค์เจ้า ๑๐๕
ภาณุพงศ์พิริยเดช – กรมหมื่น ๑๒๑
ภาณุพันธุ์ยุคล – พระองค์เจ้า ๑๓๐
ภาณุพันธุวงศ์วรเดช – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระยา ๔๗, ๑๔๐
ภาณุรังษีสว่างวงศ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๔๗, ๑๔๐
ภาณุมาศ – พระองค์เจ้า ๙๘
ภิมสวน – เจ้าจอมมารดา ๘
ภุชงค์ – หม่อมเจ้า ๑๑๘
ภุมริน – พระองค์เจ้า ๘๗
ภุมเรศ – พระองค์เจ้า ๘๗
ภู – เจ้าจอมมารดา ๙๕
ภู่ – เจ้าจอมมารดา ๘๕, ๙๑
ภูธเรศธำรงค์ศักดิ์ – กรมหมื่น ๔๒
ภูบดีราชหฤทัย – กรมหมื่น ๓๕
ภูบาลบริรักษ์ – กรมหมื่น ๒๔
ภูมินทรภักดี – กรมหมื่น ๓๐, ๑๑๗
ภูมิพลอดุลยเดช – พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑๒๗
ภูวนัยนฤเบนทราธิบาล – กรมขุน ๓๕
ภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ – กรมหลวง ๒๐

ม

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว – พระบาทสมเด็จ ฯ พระ ๑๓๘
มงกุฎ – เจ้าฟ้า ๒๑
มงคลเลิศ – พระองค์เจ้า ๑๑๕
มณฑา – พระองค์เจ้า ๑๐, ๘๘
มณฑานพรัตน์ – พระองค์เจ้า ๔๖
มณี – พระองค์เจ้า ๑๐
มนตรีรักษา – กรมหมื่น ๑๓๔
มนัศสวาสดิ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๓
มนุษยนาคมานพ – พระองค์เจ้า ๔๘
มยุรฉัตร – พระองค์เจ้า ๑๓๑
มรกฎ – เจ้าจอมมารดา ๕๙, ๖๗
– พระองค์เจ้า ๒๓
มรุพงศ์สิริพัฒน์ – กรมขุน ๕๓
ม่วง – เจ้าจอมมารดา ๙๐, ๙๑
ม่วง ซอ – เจ้าจอมมารดา ๑๙
ม่วง ใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๑๖
มหามาลา – เจ้าฟ้า ๒๕
มหาวชิราวุธ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๔
มหาวชิรุณหิศ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๒
มหาศักดิพลเสพ – สมเด็จพระบวรราชเจ้า ๘, ๘๒
มหาสุรสิงหนาท – สมเด็จพระบวรราชเจ้า ๒
มหาเสนานุรักษ์ – สมเด็จพระบวรราชเจ้า ๗
มหาหงสโสภาค – พระองค์เจ้า ๑๑๑
มหิดลอดุลเดช – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๕, ๑๔๐
มหิศรราชหฤทัย – กรมหมื่น ๕๖
มหิศวรินทรามเรศ – กรมหลวง ๒๐, ๒๑
มเหศวรศิววิลาส – กรมหมื่น ๓๗
มไหสูริยสงขลา – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๖๕
มั่ง – พระองค์เจ้า ๑๗, ๘๓
มัณยาภาธร – พระองค์เจ้า ๔๐
มา – เจ้าจอมมารดา ๘๒
มาตยาพิทักษ์ – กรมหมื่น ๒๙, ๑๑๕
มารยาตร – พระองค์เจ้า ๒๗
มาลัย – เจ้าจอมมารดา ๙๖, ๙๗
มาลินีนพดารา – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๑
มาลิศเสาวรส – พระองค์เจ้า ๑๒๐
มาลี – พระองค์เจ้า ๒๙
มี น้อย – เจ้าจอมมารดา ๘๕

มี บุษบา – เจ้าจอมมารดา ๙๑
มี ใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๘๓
มุก – หม่อม ๕
แม้นเขียน – พระองค์เจ้า ๒๗
ไม้เทศ – พระองค์เจ้า ๘๗

ย

ยอชวอชิงตัน – หม่อมเจ้า ๙๖
ยอดยิ่งยศ – พระองค์เจ้า ๙๖
ย้อย อิศรางกูร, ม.ร.ว. – เจ้าจอมมารดา ๕๙
ยี่เข่ง – พระองค์เจ้า ๑๓๕
ยิ่งเยาวลักษณ์ – พระองค์เจ้า ๓๗
ยิ้ม – จอมมารดา ๑๐๗
ยี่สุ่น – จอมมารดา ๓๐
– พระองค์เจ้า ๑๕
ยุคลทิฆัมพร – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๘
ยุคันธร – พระองค์เจ้า ๙๐
ยุคุนธร – พระองค์เจ้า ๙๙
เยาวภาพงศ์สนิท – พระองค์เจ้า ๗๐
เยาวมาลย์นฤมล – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๐
เยียง – เจ้าจอมมารดา ๙๙
แย้ม – เจ้าจอมมารดา ๒๗, ๒๙, ๙๙
ใย – เจ้าจอมมารดา ๙๗
– พระองค์เจ้า (ช) ๘๘
– พระองค์เจ้า (ญ) ๑๘

ร

รพีพัฒนศักดิ์ – พระองค์เจ้า ๖๑
รสคนธ์ – พระองค์เจ้า ๒๐
รองทรง – พระองค์เจ้า ๙๑
รักษ์รณเรศ – กรมหลวง ๑๒
รังสิตประยุรศักดิ์ – พระองค์เจ้า ๗๑
รัชนิกร – พระองค์เจ้า ๙๑
รัชนีแจ่มจรัส – พระองค์เจ้า ๑๐๗
ราชบุรีดิเรกฤทธิ์ – กรมหลวง ๖๑
ราชศักดิ์สโมสร – กรมหมื่น ๔๓
ราชสีหวิกรม – กรมขุน ๓๑
รามณรงค์ – พระเจ้า ๑, ๓
รามอิศเรศ – กรมพระ ๑๐
รามินทรสุดา – กรมขุน ๓
ราษี – พระองค์เจ้า ๙๙
รำเพยภมราภิรมย์ – พระองค์เจ้า ๑๑๕
รำไพประภา – พระองค์เจ้า ๑๒๑
รำไพพรรณี – สมเด็จพระนางเจ้า ๑๒๕
รุ่ง – พระองค์เจ้า ๘๕
รุจาวรณวี – พระองค์เจ้า ๑๐๖
เรณู – พระองค์เจ้า ๑๙
เรไร – พระองค์เจ้า ๑๓
เริงคนอง – พระองค์เจ้า ๙๕
เรียม – เจ้าจอมมารดา ๑๕
เรือน – เจ้าจอมมารดา ๖๖
ฤกษ์ – พระองค์เจ้า ๘๘

ล

ลดาวัลย์ – พระองค์เจ้า ๓๐
ลพบุราดิศร – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหมื่น ๖๘
ลพบุรีราเมศวร์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๖๘
ลม่อม – พระองค์เจ้า ๓๒
ลมุด – พระองค์เจ้า ๘๔
ลวาดวรองค์ – พระองค์เจ้า ๗๕
ล้อม – เจ้าจอมมารดา ๘๕
ละม้าย – จอมมารดา ๑๐๔
ลักขณานุคุณ – พระองค์เจ้า ๒๙

ลักษมีลาวัณ – พระนางเธอ ๑๒๕
ล่า – เจ้าจอมมารดา ๘๒, ๘๓
ลำดวน – พระองค์เจ้า ๘๑
ลำภู – เจ้าจอมมารดา ๑๐๑
– พระองค์เจ้า ๑๕
ลำยอง – พระองค์เจ้า ๓๔
ลูกจันทน์ – เจ้าจอมมารดา ๒๓, ๒๖, ๓๒, ๙๔
ลูกจันทน์ เล็ก – เจ้าจอมมารดา ๒๗
ลูกจันทน์ ใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๒๓
เล็ก – เจ้าจอมมารดา ๓๔, ๙๐
– พระองค์เจ้า ๓๓
เลขา – พระองค์เจ้า ๓๒
เลี้ยง – เจ้าจอมมารดา ๒๑, ๒๒
เลี่ยม เล็ก – จอมมารดา ๑๐๕, ๑๐๗
เลี่ยม ใหญ่ – จอมมารดา ๑๐๕
เลื่อน – เจ้าจอมมารดา ๗๖

ว

วง – เจ้าจอมมารดา ๗๒
วงจันทร์ – พระองค์เจ้า ๑๐๐
วงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๖
วงศ์กษัตริย์ – พระองค์เจ้า ๘๔
วงศมาลา – พระองค์เจ้า ๘๔
วงศาธิราชสนิท – กรมหลวง ๒๒
วชิรญาณวโรรส – สมเด็จกรมพระยา ๔๘
วชิราลงกรณ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๙
วนิดาวิจารินี (สุ่น) – ท้าว ๕๕
วรจักรธรานุภาพ – กรมขุน ๒๕
วรจันทร์ (ปราง) – ท้าว ๑๘
” (วาด) – ท้าว ๕๒
” (อิ่ม) – ท้าว ๑๐
วรพักตร์ – พระองค์เจ้า ๑๐๑
วรรณไวทยากร – พระองค์เจ้า ๑๒๔
วรรัตน์ – พระองค์เจ้า ๙๗
วรลักษณาวดี – พระองค์เจ้า ๕๘
วรวรรณากร – พระองค์เจ้า ๕๐
วรวัฒน์สุภากร – กรมหมื่น ๑๐๐
วรวุฒิอาภรณ์ราชกุมาร – พระองค์เจ้า ๑๐๖
วรศักดาพิศาล – พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง ๒๔
วรเสรฐสุดา – กรมหลวง ๓๖
วรานนท์ธวัช – พระองค์เจ้า ๑๓๒
วไลยอลงกรณ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๙
วัชรินทร์ – พระองค์เจ้า ๑๐๐
วัชรีวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๑๓
วัฒนา – พระองค์เจ้า ๑๐๑, ๑๓๕
วัฒนานุวงศ์ – พระองค์เจ้า ๕๓
วัน – เจ้าจอมมารดา ๓๔
– พระองค์เจ้า ๙๗
วันดี – เจ้าจอมมารดา ๑๐๒, ๑๐๓
วัลลภาเทวี – พระองค์เจ้า ๑๒๕
วาณีรัตนกัญญา – พระองค์เจ้า ๔๕
วาด – เจ้าจอมมารดา ๕๒, ๖๙
วาปีบุษบากร – พระองค์เจ้า ๗๕
วาสุกรี – พระองค์เจ้า ๑๐
วิจิตรจิรประภา – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๕
วิบูลยพรรณรังษี – พระองค์เจ้า ๑๐๗
วิภาวดีรังสิต – พระองค์เจ้า ๑๓๖
วิมลฉัตร – พระองค์เจ้า ๑๓๑
วิมลนาคนพีสี – พระองค์เจ้า ๗๔
วิมลมาศมาลี – พระองค์เจ้า ๑๐๗
วิลัยทรงกัลยา – พระองค์เจ้า ๑๐๒
วิลาส – พระองค์เจ้า ๒๘
วิไลยวรวิลาศ – พระองค์เจ้า ๑๐๔
วิวัฒนไชย – พระองค์เจ้า ๑๒๖

วิวิธวรรณปรีชา – กรมหมื่น ๔๙
วิษณุนาถนิภาธร – กรมหมื่น ๓๗
วิสุทธิกระษัตริย์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๔๐
วุฒิไชยเฉลิมลาภ – พระองค์เจ้า ๖๙
เวก – จอมมารดา ๑๐๔, ๑๐๕

ศ

ศรี – เจ้าจอมมารดา ๘๔, ๙๐
ศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๖๗
ศรีนาคสวาสดิ – พระองค์เจ้า ๔๑
ศรีพัชรินทรา บรมราชินีนาถ – สมเด็จพระ ๕๔, ๖๓
๖๕, ๖๗, ๖๘, ๗๒, ๗๓, ๗๔, ๗๖, ๗๗
ศรีพัฒนา – พระองค์เจ้า ๓๙
ศรีรัตนโกสินทร – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๖๒
ศรีวิลัยลักษณ์ – พระองค์เจ้า ๕๘
ศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี – สมเด็จพระ ๕๒, ๖๒, ๖๓
๖๕, ๖๗, ๖๙, ๗๓, ๗๕, ๗๗
ศรีสังวาลย์ – สมเด็จพระราชชนนี ๑๒๗
ศรีสัจจา (อิ่ม) – ท้าว ๕๗
ศรีสัชนาลัย – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๗๑
ศรีสิทธิธงไชย – พระองค์เจ้า ๔๔
ศรีสุดสวาดิ – พระองค์เจ้า ๑๐๘
ศรีสุดารักษ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมพระ ๑, ๓
ศรีสุดาอับสร – พระองค์เจ้า ๘๔
ศรีสุเทพ – กรมหมื่น ๑๒
ศรีสุนทร – กรมขุน ๘๑
ศรีสุนทรเทพ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๗
ศรีสุริเยนทรามาตย์ – กรมสมเด็จพระ ๔, ๒๐
๒๑, ๒๓
ศรีสุเรนทร์ – กรมหมื่น ๙
ศรีสุลาลัย – สมเด็จพระ ๑๕, ๑๖
ศรีเสาวภางค์ – พระองค์เจ้า ๕๑
ศศิธร – พระองค์เจ้า ๑๒
ศศิพงศ์ประไพ – พระองค์เจ้า ๖๕
ศักดิพลเสพ – กรมหมื่น ๘
ศิราภรณ์โสภณ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๓
ศิริรดจา – เจ้า ๘๑
ศิริรัตนบุษบง – พระองค์เจ้า ๑๒๙
ศิริวงศ์ – พระองค์เจ้า ๒๙
ศิริวงศ์วัฒนเดช – พระองค์เจ้า ๑๒๑
ศิลา – เจ้าจอมมารดา ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๒๐, ๒๑
ศุภโยคเกษม – พระองค์เจ้า ๑๒๔
โศกส่าง – พระองค์เจ้า ๑๐๒

ส

สงขลานครินทร์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๗๕, ๑๔๐
สถาพรพิริยพรต – พระองค์เจ้า ๑๑๘
สถิตย์ธำรงสวัสดิ์ – กรมหมื่น ๙๘
สถิตย์สถาพร – กรมขุน ๒๓
สนั่น – พระองค์เจ้า ๑๐๓
สนิทนเรนทร์ – กรมหมื่น ๒๐
สนิทพงศ์พัฒนเดช – พระองค์เจ้า ๑๑๔
สัมจีน – พระองค์เจ้า ๑๗
สมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ ๓๒
สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๒
สมบุญ – จอมมารดา ๑๐๖
สมมตอมรพันธุ์ – กรมพระ ๔๙
สมมติวงศ์วโรทัย – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๗
สมรรัตนสิริเชษฐ – กรมหลวง ๓๘
สมศักดิ์ (นก) – ท้าว ๙๐
(เหม) – ท้าว ๕๑
สมัยวุฒิวโรดม – พระองค์เจ้า ๗๓
สรรควิสัยนรบดี – กรมหมื่น ๖๙

สรรพศิลป์ปรีชา – กรมหลวง ๒๒
สรรพสาตรศุภกิจ – กรมหลวง ๔๔
สรรพสิทธิประสงค์ – กรมหลวง ๔๕
สวน – เจ้าจอมมารดา ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๘, ๑๙, ๘๕
สวรรคโลกลักษณวดี – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๖๐
สวัสดิประวัติ – พระองค์เจ้า ๔๙
สวัสดิวัดนวิศิษฏ์ – สมเด็จกรมพระ ๕๕
สวัสดิวิไชย – กรมหมื่น ๑๑
สวัสดิโสภณ – พระองค์เจ้า ๕๕
สว่าง – พระองค์เจ้า ๙๒
สว่างวัฒนา – พระองค์เจ้า ๕๒
สอางองค์ – พระองค์เจ้า ๑๐๓
สอาด – จอมมารดา ๑๐๘
สังกะทัต – พระองค์เจ้า ๘๓
สังวาลย์ – เจ้าจอมมารดา ๔๘, ๕๓
สังวาล – พระองค์เจ้า ๑๘, ๙๓
สั้น – เจ้าจอมมารดา ๑๖, ๑๙
สัมฤทธิ์ – เจ้าจอมมารดา ๓๖
สาดใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๓๔
สาทิพากร – พระองค์เจ้า ๙๐
ส่าน – เจ้าจอมมารดา ๑๐๒
สาย – เจ้าจอมมารดา ๖๕
– หม่อมเจ้า ๑๑๘
สายบัว – เจ้าจอมมารดา ๑๐๓
สายสนิทวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๑๓
สายสมร – พระองค์เจ้า ๒๒
สายสวลีภิรมย์ – พระองค์เจ้า ๖๘, ๑๑๘
สำลี – เจ้าจอมมารดา ๔๘, ๔๙, ๕๔, ๘๖, ๘๗, ๘๘
สำอาง – พระองค์เจ้า ๙๒
สิงหนาท – พระองค์เจ้า ๑๑๓
สิงหรา – พระองค์เจ้า ๓๕
สิงหราช – พระองค์เจ้า ๘๓
สิงหวิกรมเกรียงไกร – กรมหลวง ๖๙
สิทธิสุขุมการ – กรมหมื่น ๙๑
สิริ – พระองค์เจ้า ๑๑๒
สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ – สมเด็จพระนางเจ้า ๗๙
สิริชัชสังกาศ – กรมขุน ๔๔
สิรินธรเทพรัตนสุดา – สมเด็จเจ้าฟ้า ๘๐
สิริราชกกุธภัณฑ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๒
สี – เจ้าจอมมารดา ๑๔, ๑๖
สีดา – เจ้าจอมมารดา ๑๐๒
สีสังข์ – พระองค์เจ้า ๙๐
สุก – พระองค์เจ้า ๘๔
สุกรม – พระองค์เจ้า ๑๙
สุขสวัสดิ์ – พระองค์เจ้า ๔๒
สุขุมาภินันท์ – พระองค์เจ้า ๑๓๐
สุขุมาลมารศรี – สมเด็จพระปิตุจฉาเจ้า ๔๙, ๖๒
สุโขทัยธรรมราชา – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๗๗
สุจิตราภรณี – พระองค์เจ้า ๗๕
สุด – เจ้าจอมมารดา ๕๘
– พระองค์เจ้า ๑๓, ๘๕
สุด (หรือ) สุดศาลา – พระองค์เจ้า ๙๑
สุดวอน – พระองค์เจ้า ๙๑
สุดใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๒๘
สุดารัตนราชประยูร – สมเด็จกรมพระยา ๓๒
สุดาสวรรค์ – พระองค์เจ้า ๙๗
สุทธวงศ์วิจิตร – พระองค์เจ้า ๑๒๙
สุทธวิลัยลักษณา – พระองค์เจ้า ๑๑๙
สุทธสิริโสภา – พระองค์เจ้า ๑๓๒
สุทธาทิพยรัตน์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๒
สุทธาสินีนาฏ – กรมพระ ๖๘, ๗๐, ๗๑, ๗๒
สุทัศน์ – พระองค์เจ้า ๑๓
สุทัศนนิภาธร – พระองค์เจ้า ๑๐๕
สุธารส – พระองค์เจ้า ๙๗

สุนทรธิบดี – กรมหมื่น ๑๖
สุนทรภูเบศร์ – กรมขุน ๓๑, ๑๓๖
สุนทรีนาฏ – พระองค์เจ้า ๑๐๗
สุ่น – เจ้าจอมมารดา ๕๕
สุ่น เล็ก – จอมมารดา ๑๐๗
สุ่น ใหญ่ – จอมมารดา ๑๐๖
สุนันทากุมารีรัตน์ – สมเด็จพระนางเจ้า ๔๙, ๖๓, ๖๔
สุบงกช – พระองค์เจ้า ๓๒
สุบรรณ – พระองค์เจ้า ๓๕
สุประดิษฐ – พระองค์เจ้า ๓๗
สุพรรณภาควดี – กรมขุน ๕๘
สุพันธุวงศ์ – เจ้าฟ้า ๖
สุภัติการภักดี (เหม) – ท้าว ๕๑
สุภาธร – พระองค์เจ้า ๑๓
สุรินทรรักษ์ – กรมหมื่น ๑๐, ๑๑, ๑๑๑
สุริยงประยุรพันธุ์ – พระองค์เจ้า ๗๐
สุริยวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๑
สุริยา – พระองค์เจ้า ๑๐
สุวพักตร์วิไลยพรรณ – พระองค์เจ้า ๖๐
สุวรรณ – พระองค์เจ้า ๘๗
สุวรรณา – เจ้าจอมมารดา ๘๒
สุวัทนา – พระนางเจ้า ๗๘
เสงี่ยม – พระองค์เจ้า ๓๑
เสนีเทพ – กรมหมื่น ๘๒
เสนานุรักษ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๗
เสนีบริรักษ์ – กรมหลวง ๑๐๙
เสพสุนทร – กรมหมื่น ๑๖
เสม – เจ้าจอมมารดา ๘๔
เสมอสมัยหรรษา – พระองค์เจ้า ๔๔
เสรฐวงศ์วราวัตร – พระองค์เจ้า ๑๑๙
เสวตรวรลาภ – พระองค์เจ้า ๓๙
เสาวภาผ่องศรี – พระองค์เจ้า ๕๔
เสาวภาคย์นารีรัตน์ – พระองค์เจ้า ๕๙, ๑๑๗
เสาวภาคย์พรรณ – พระองค์เจ้า ๕๕
เสือ – พระองค์ ๘
– พระองค์เจ้า ๘๘
แส – เจ้าจอมมารดา ๗๓, ๗๔
แสง – เจ้าจอมมารดา ๕๖, ๕๘, ๖๑, ๖๒, ๖๓, ๙๒
แสง ปาลกะวงศ์, ม.ร.ว. – เจ้าจอมมารดา ๕๕
แสงจันทร์ – พระองค์เจ้า ๓๑
โสณบัณฑิต – พระองค์เจ้า ๕๒
โสภา – พระองค์เจ้า ๒๖
โสภานิเวศน์ (อิ่ม) – ท้าว ๕๗
โสมนัส – สมเด็จเจ้าฟ้า ๓๘
โสมนัสวัฒนาวดี – สมเด็จพระนาง ๓๘, ๑๑๗
โสมาวดี – พระองค์เจ้า ๓๘
โสมสวลี – พระองค์เจ้า ๑๓๓

ห

หงส์ – เจ้าจอมมารดา ๑๐๒
หงิม – เจ้าจอมมารดา ๒๘
หนู – เจ้าจอมมารดา ๙๘, ๑๐๑
หนูจีน – เจ้าจอมมารดา ๒๔
หยก – พระอัครชายา ๑
หรุ่น – เจ้าจอมมารดา ๔๕
– พระองค์เจ้า ๑๘
ห่วง – เจ้าจอมมารดา ๕๔, ๕๖, ๕๗
หว้า – เจ้าจอมมารดา ๕๕
หอย – พระองค์เจ้า ๘๕
หัศดินทร์ – พระองค์เจ้า ๙๘
หุ่น – เจ้าจอมมารดา ๓๕, ๔๙
เหม – เจ้าจอมมารดา ๕๑, ๗๖
เหม เล็ก – เจ้าจอมมารดา ๑๘, ๒๐

เหม ใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๑๕, ๑๙, ๘๗
เหม็น – เจ้าจอมมารดา ๓๒
– เจ้าฟ้า ๖
เหมวดี – พระองค์เจ้า ๗๖
โหมด – เจ้าจอมมารดา ๔๖, ๔๙, ๖๔, ๖๗, ๗๐
ใหญ่ – พระองค์เจ้า ๒๘

อ

อดิศรอุดมเดช – กรมหลวง ๔๒, ๑๒๓
อดิศรอุดมศักดิ์ – กรมหมื่น ๑๒๔
อดิศัยสุริยาภา – พระองค์เจ้า ๗๔
อดุลยลักษณสมบัติ – กรมหมื่น ๓๓
อนงค์นพคุณ – พระองค์เจ้า ๔๕
อนัคฆนารี – เจ้าฟ้า กรมขุน ๔
อนันตการฤทธิ์ – กรมหมื่น ๙๐
อนุพงศ์จักรพรรดิ – กรมหมื่น ๑๑๙
อนุรักษ์เทเวศร์ – เจ้าฟ้า กรมหลวง ๓
อนุวัตรจาตุรนต์ – กรมหมื่น ๑๑๙
อนุสรมงคลการ – พระองค์เจ้า ๑๓๑
อนุสรสิริประสาธน์ – พระองค์เจ้า ๗๕
อภัยทัต – พระองค์เจ้า ๘
อภัยธิเบศร์ – เจ้าฟ้า ๖
อมรมนตรี – กรมหมื่น ๘๖
อมรินทรา บรมราชินี – สมเด็จพระ ๗
อมเรนทรบดินทร์ – กรมหมื่น ๓๐
อมเรศรัศมี – กรมหมื่น ๘๗
อมฤตย์ – พระองค์เจ้า ๓๕
อรไทยเทพกัญญา – พระองค์เจ้า ๔๖
อรประพันธ์รำไพ – พระองค์เจ้า ๗๐
อรพัทธ์ประไพ – พระองค์เจ้า ๑๑๙
อรพินทุ์เพ็ญภาค – พระองค์เจ้า ๕๙
อรรควรราชกัลยา – กรมขุน ๑๑๗
อรรณพ – พระองค์เจ้า ๓๓
อรองค์อรรคยุพา – พระองค์เจ้า ๖๗
อรุณ – พระองค์เจ้า ๙๒
อรุณนิภาคุณากร – พระองค์เจ้า พระ ๑๑๗
อรุณวดี – พระองค์เจ้า ๔๕
อรุณวงค์ – พระองค์เจ้า ๒๔
อรุโณทัย – พระองค์เจ้า ๘
อลงกฎ – พระองค์เจ้า ๑๒๔
อลงกฎกิจปรีชา – กรมหมื่น ๒๔
อลังการ – พระองค์เจ้า ๑๑๒
อ่วม – เจ้าจอมมารดา ๖๐
อสุนี – พระองค์เจ้า ๘๒
อ้น – เจ้าจอมมารดา ๑๙
อ่อน – เจ้าจอมมารดา ๗๐, ๗๔, ๑๐๓
อ๊อศคาร์นุทิศ – พระองค์เจ้า ๑๑๙
อักษรสาสนโสภณ – กรมหมื่น ๓๕
อัจฉรพรรณีรัชกัญญา – พระองค์เจ้า ๕๙
อับสรศรีราชกานดา – พระองค์เจ้า ๑๐๖
อับสรสุดาเทพ – กรมหมื่น ๒๘
อัพภันตรีปชา – พระองค์เจ้า ๗๔
อัมพร – พระองค์เจ้า ๑๙, ๙๒
อัมพา – เจ้าจอมมารดา ๒๔, ๒๕, ๒๖, ๒๗
– พระองค์เจ้า ๙๔
อัษฎางค์เดชาวุธ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๔
อาทรทิพยนิภา – พระองค์เจ้า ๗๓
อาทิตย์ทิพอาภา – พระองค์เจ้า ๑๓๒
อานันทมหิดล – พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑๒๗
อานุภาพพิศาลศักดิ์ – กรมหมื่น ๙๓
อาภรณ์ – เจ้าฟ้า ๒๕
อาภัสสรวงศ์ – พระองค์เจ้า ๑๒๒
อาภากรเกียรติวงศ์ – พระองค์เจ้า ๖๕
อาภาพรรณี – พระองค์เจ้า ๑๒๓

อำพัน – พระองค์เจ้า ๘๗
อำไพ – พระองค์เจ้า ๑๙
อิน – จอมมารดา ๑๐๖
– เจ้าจอมมารดา ๑๘
อินทนิล – พระองค์เจ้า ๒๑
อินทปัต – พระองค์เจ้า ๘๑
อินทรพิพิธ – กรมหมื่น ๘
อินทรรักษา (หม่อมเสม) – พระ ๒
อินทรสุริยา (เหม) – ท้าว ๕๑
อินทรอมเรศ – กรมหมื่น ๒๑
อินทวงศ์ – พระองค์เจ้า ๙๕
อินทุรัตนา – พระองค์เจ้า ๑๓๐
อิศรวงศ์วรราชกุมาร – พระองค์เจ้า ๕๘
อิศรสุนทร – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมหลวง ๖
อิศรานุรักษ์ – เจ้าฟ้า กรมขุน ๔
อิศราพงศ์ – เจ้าฟ้า ๙๔
อิศริยาภรณ์ – พระองค์เจ้า ๗๓
อิศริยาลงกรณ์ – สมเด็จเจ้าฟ้า ๖๓
อิศเรศรังสรรค์ – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๒๓
อิ่ม – เจ้าจอมมารดา ๑๐, ๒๙, ๕๗
อึ่ง – เจ้าจอมมารดา ๓๖
อุณากรรณอนันตนรไชย – พระองค์เจ้า ๔๓
อุดมรัตนราษี – กรมหมื่น ๓๓
อุทัย – พระองค์เจ้า ๙๓
อุบล – พระองค์เจ้า ๑๒
อุบลรัตนนารีนาค – พระองค์เจ้า ๖๐, ๑๑๗
อุบลรัตนราชกัญญา – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗๙
อุรุพงศ์รัชสมโภช – พระองค์เจ้า ๗๖
อุไร – พระองค์เจ้า ๓๓
อู่ – เจ้าจอมมารดา ๑๐
อู่ทองเขตขัตติยนารี – สมเด็จเจ้าฟ้า กรมขุน ๗๒
เอม – เจ้าจอมมารดา ๙, ๒๔, ๘๔, ๙๕, ๙๖, ๙๘, ๑๐๐
เอม น้อย – เจ้าจอมมารดา ๓๐
เอม ใหญ่ – เจ้าจอมมารดา ๓๑
เอี้ยง – สมเด็จเจ้าฟ้า ๗
เอี่ยม – เจ้าจอมมารดา ๘๙, ๙๐, ๙๘, ๙๙
โอภาสไพศาลรัศมี – พระองค์เจ้า ๑๐๖

☆ ☆ ☆

